

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**DESANTRALİZASYON TEORİSİ KAPSAMINDA
TERMİNOLOJİK KARŞILAŞTIRMALAR VE TÜRKİYE İÇİN
ÖNERİLER**

Doktora Tezi

MURAT DAOUDOV

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

**DESANTRALİZASYON TEORİSİ KAPSAMINDA
TERMİNOLOJİK KARŞILAŞTIRMALAR VE TÜRKİYE İÇİN
ÖNERİLER**

Doktora Tezi

MURAT DAOUDOV

Danışman: Prof. Dr. RECEP BOZDOĞAN

İstanbul, 2020

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

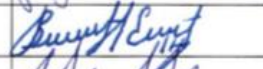
TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi MURAT DAOUDOV'nın DESANTRALİZASYON TEORİSİ KAPSAMINDA TERMİNOLOJİK KARŞILAŞTIRMALAR VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.03.2020 tarih ve 2020-10/27 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 09.04.2020

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. RECEP BOZDOĞAN	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. BURAK HAMZA ERYİĞİT	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HAKAN YAŞ	
4.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. AHMET DEMİREL	
5.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. ARZU AL	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Murat Daoudov

Anabilim Dalı : Yerel Yönetimler

Programı : Mahallî İdareler ve Yerinden Yönetim

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Recep BOZDOĞAN

Tez Türü ve Tarihi : Doktora – Nisan 2020

Anahtar Kelimeler : Desantralizasyon, Yerinden Yönetim, Ademimerkeziyet, Desantrasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon

ÖZET

DESANTRALİZASYON TEORİSİ KAPSAMINDA TERMINOLOJİK KARŞILAŞTIRMALAR VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER

Kamu yönetiminde önemli bir kavram olan desantralizasyon (*decentralization*) uluslararası alanda zaman içinde gelişmekte ve tartışılmaktadır. Desantralizasyon ve onunla ilgili olan diğer kavramlar (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) konusunda son yarım asırda literatürde birçok kavramsal gelişimler ve dönüşümler görülmektedir. Aynı zamanda, desantralizasyonun Türkçe kullanımında bazı zorluklar ve yetersizlikler gözlemlenmektedir. Türkçede, *yerinden yönetim* veya *ademimerkeziyet* gibi, hâlihazırda yaygın kullanılan terimler uluslararası literatürdeki ve terminolojideki gelişmeleri hakkıyla yansıtmak için yetersiz kalmaktadır. Bu terimlerin sınırlılıkları özellikle şu üç hususta belli olmaktadır: Desantralizasyonun Türkçe karşılıklarının birlik sorunu, uygunluk/isabetlilik sorunu ve türevler için elverişlilik sorunu.

Desantralizasyon kavramı konusunda hem uluslararası alanda hem de Türkiye’de görüş ayrılıklarının ve kavramsal tartışmaların yaşandığı görülmektedir. Ayrıca, desantralizasyonun tanımının gelişim süreci incelendiğinde anlaşıyor ki, bu kavramın uluslararası literatürde

kaydettiği ilerlemeleri yansıtmak için Türkçe literatürdeki anlatımın güncellenmesi gerekmektedir.

Tezde desantralizasyon ve ilgili kavramlar tahlil edilirken, desantralizasyon tanımlarına dair uluslararası literatürdeki gelişim süreci sınıflandırılarak beş evreye ayrılmaktadır. Akabinde tezin temel hedefi olan kavramların (desantralizasyon, dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) tahlili yapılarak, kavramların arkasındaki terimlerin temel yapı unsurları ve “davranış biçimleri” incelenmekte ve bu terimler için “yapısal tanımlar” önerilmektedir. Bunun yanı sıra, desantralizasyonun tasavvurunda ihtiyaç duyulan bir paradigma değişikliği de bu tezde gündeme getirilmektedir. Buna göre, desantralizasyonun doğasını daha doğru bir şekilde yansıtmak için geleneksel *merkez* kavramının gözden geçirilmesi gerekir. Bunun için, yatay düzlemin yanı sıra bu tezde ayrıca dikey düzlem tasavvuru da gündeme getirilmiştir. Buna uygun olarak merkez kavramı için alternatif olarak *tepe* kavramı öne sürülmüştür. Böylece desantralizasyon kavramına üçlü/üçgen bir bakış açısı kazandırılarak daha kolay anlaşılması amaçlanmıştır.

Diğer yandan terim ve kavram tercümesi, kamu yönetimi alanında dilin kullanımının ne kadar önemli olduğunu hatırlatmaktadır. Uluslararası alanda gelişen kavramların tercüme sürecinin kilit unsurları incelendiğinde, kavramın temsil ettiği olgu (tasavvur), sonra “anadildeki” karşılığı (İngilizce terim), ve en son bu kavramın Türkçeye en uygun karşılığı (tercüme) gibi temel aşamalar tespit edilmektedir. Türkçeye bu kavramı en isabetli şekilde aktarmak için sadece terime değil, “perdenin arkasına” bakıp tasavvura da odaklanmak gerekmektedir. Kavramın tercümesi konusunda geniş bir perspektif kazanmak için bu tezde, desantralizasyon kavramına dair Batı ve Doğu dillerindeki kullanımları incelenmektedir. Desantralizasyon ve diğer ilgili kavramların Türkçeye tercümesi için bu terimlerin yapı unsurlarına dikkat edilerek Türkçede terim yapma yolları araştırılmaktadır.

Kilit kavramların ve onları ifade eden terimlerin yapısal tahlili yapılarak, bunların tasavvurlarının Türkçede en doğru ve, türevleri üretmek için en elverişli olan karşılıkları aranmıştır. Bunun için Türkçede “merkez” kökü ve ayrıca ona alternatif olarak önerilen kökler üzerinden, seçilen ekler ile birlikte kavram üretmek için bir dizi denemeler yapılmıştır.

Bu kavram önerilerinin içerisinde en çok tercih edilenler şunlardır: desantralizasyon için *merkezelsizlem* veya *derelsizlem* (ve zıt kavram olan santralizasyon için *merkezelleme* veya

derellem), dekonsantrasyon için *yığsızlam* veya *yoğsuzlam*, devolüsyon için *verlem* veya *sallam*, delegasyon için *tutulam* veya *sarklam*. Tezde ayrıca desantralizasyon kelimesinin nadir bir türevi olan “desantrasyon” için *merkezsizlem* veya *dersizlem* (ve zıddı olarak santrasyon için *merkezlem* veya *derlem*) önerilmektedir. Bu karşılıkların önerilmesinin avantajları şunlar olduğu değerlendirilmektedir: 1) Mevcut terimleri kullanmak yerine, Türkçenin imkânlarını seferber ederek yeni Türkçe karşılıklar önerilmekte, böylece terim ihtiyacını karşılarken aynı zamanda dilin gelişmesine de katkı yapılmaktadır. 2) Terimlerin, günlük kullanma diline de yakın olması bakımından, yeni terimin genel Türkçede ve Türk lehçelerinde de tanınması, anlaşılması kolaylaştırılmaktadır. Kavram kolay tanınır ve bilinir olmaktadır. 3) Bu yaklaşımın en büyük avantajı, yeni kalıplar sayesinde bu terimlere kıvraklık ve esneklik, yani hareket kabiliyeti kazandırılmakta ve böylece çok sayıda ihtiyaç duyulan türevler karşısında üstünlük sağlanmaktadır. Son olarak tezde, desantralizasyon kavramı ve diğer ilgili kavramlar üzerinde ileride yapılabilecek çalışmalar için bir dizi öneriler yapılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name-Surname: Murat Daoudov

Department: Local Governments

Programme: Local Governments and Decentralization

Thesis Advisor: Prof. Dr. Recep BOZDOĞAN

Thesis Type and Date: PhD – 2020

Keywords: Decentralization, Decentration, Deconcentration, Delegation, Devolution

ABSTRACT

TERMINOLOGICAL COMPARISON IN THE FRAMEWORK OF DECENTRALIZATION THEORY AND PROPOSITIONS FOR TURKEY

Decentralization is an essential concept in the public administration field that undergoes evolution in international usage and whose content is being debated. Many conceptual advancements and transformations occurred in the scientific and expert circles in the last half-century regarding this concept (including other related concepts such as deconcentration, delegation, devolution). At the same time, many difficulties and shortcomings are witnessed in the usage of the term “decentralization” in the Turkish language. The terms currently widely used in Turkish to cover the concept, *yerinden yönetim* or *ademimerkeziyet*, appear insufficient for adequately reflecting the developments in the international literature and terminology. The limitations of the existing terms appear in particular in three areas: the problem of terminological unity, the problem of adequacy /appropriateness of the term, and especially their impractical nature for the term derivatives.

Considerable divergence in points of view and conceptual debates are witnessed in regard to the concept of decentralization both at international level and in Turkey. Also, when analyzed the process of development of the concept, it becomes clear that the narrative in the Turkish literature needs to be updated in order to reflect the progress realized in the international literature.

Following the analysis of the decentralization and other related concepts, and in order to better grasp the process of development of the concept in the international literature, a particular categorization has been made in the thesis dividing the development process into five stages.

The key target concepts of the thesis (decentralization, deconcentration, delegation, devolution) have been analyzed by studying the basic structural elements of the terms behind the concepts and their "behavioural patterns". As a result, "structural definitions" have been proposed for these terms. Next to that, a paradigm shift in the decentralization conceptualization that appears to be necessary is proposed in the thesis. Accordingly, the traditional concept of *center* should be revisited to better comprehend the nature of the decentralization. For that, in addition to a horizontal plane, a vertical plane has also been proposed. In this light, the concept of "*top*" has been suggested as an alternative to the concept of centre. Thus an easier understanding of the concept of decentralization is pursued by giving it a triple/triangle-based conception.

On the other side, the translation of terms and concepts reminds how much important is the language in the field of public administration. When analyzed the key components of the translation process of the terms emerging in the international sphere, the following basic stages can be distinguished: the reality represented by the concept (what is being imagined and named), the equivalent in the term's "home tongue" (the English wording of the term), and finally the appropriate translation of the concept into the target language. In order to transport the term into Turkish, one should not just look at the term itself, but also look behind the curtain and focus on the reality behind it. In order to gain a better perspective, the usage of term decentralization in Western and Eastern languages has been studied in this thesis. The ways of constructing terms in the Turkish language have been taken into account for the translation of decentralization and other connected concepts while paying attention to their structural components.

The thesis researched the equivalents in the Turkish language that are most appropriate for translating the terms and suitable for constructing term's derivatives, and this by making structural analysis of the key concepts and the terms that express them. For this purpose, a series of experiments have been realized using the root *center* (*merkez*) as well as its suggested alternatives, in order to generate terms with the use of suffixes.

The most preferred ones from among these suggestions are: *merkezelsizlem* or *derelsizlem* for decentralization, *yığsızlam* or *yoğsuzlam* for deconcentration, *verlem* or *sallam* for devolution, *tutulam* or *sarklam* for delegation. The work also included a rarer variant of decentralization, the word “decentration” for which the equivalents *merkesizlem* or *dersizlem* have been suggested. In the same line, for its opposite concept of “centration” the words *merkezlem* or *derlem* were proposed. It is considered that the usage of these terms offers the following advantages: 1) It allows to respond to the need for new terms by mobilizing the Turkish language’s potential, and at the same time it contributes to the development of the language, rather than using the existing terms; 2) Thanks to the closeness to the daily popular language, it helps to make easy the understanding and recognition of the new term in Turkish language and in the Turkic dialects. The concept thus becomes easily recognizable and known. 3) The most important virtue of this approach is that it gives an advantage for generating often needed term derivatives, and insures adaptability of the new form by giving it flexibility and agility. Finally, a series of suggestions are made for future research efforts on the concept of decentralization and other related concepts.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada güdülen amaç, desantralizasyon kavramının Türkçede kullanılmasını “anlamlandırmak”, anlamlı kılarak kolay ve anlaşılır hale getirmek olmuştur. Böylece hem genel Türkçe dilini hem de özelde kamu yönetimi bilim ve uzman çevrelerinin dilindeki ithal sözcüklerin bağıını çözmek, aynı zamanda karmaşık yerli karşılık denemelerinin Batı dilleri karşısında oluşturduğu zayıflık ve yetersizlik izleniminden de bir nebze kurtarmak istenmiştir. İyi niyetle çıkılan bu seferde kavram ve terim karmaşasına son vermek için katkı sunmak, kafa ve söylem karışıklığına çare bulma yolunda birkaç kaldırım döşemek nasip oldu. Aynı zamanda bu arayışın ızdırabı ile, insanın kendi iç dünyasını da hiç ummadığı açılardan aydınlatmaya vesile oldu. Vesile olanlardan Allah razı ve memnun olsun.

Öncelikle tezin danışmanı olan Prof.Dr. Recep Bozdoğan’a minnet ve şükran borçluyum. Gençlik döneminde şiirinden âşık olmaya başladığımız Türkçeyi, kendisi ile birlikte geçirdiğimiz iş hayatında bu dili, incelikleri ve kelime hazinesi ile bize daha fazla sevdirmiştir.

Her dil kutsal ve güzeldir. Türkçe ise, benim hem hissî ve fikrî inkişafımın lisanı, hem de meslekî gelişimin önemli dillerinden olmuştur. O yüzden, şiirleri gibi güzel olan bu dilin vadisine bu tez üzerinden bir kırçıceği dikmekten, bana verdiklerine karşı mütevacı bir karşılık arz etmekten, bana yaptığı iltifata acizane mukabele eylemekten çok mutluyum. Bu mukabelenin hasıl olan ecrini vesile olanlara hediye eyliyorum, Yaradan vasıl eylesin. Ayrıca, isimlerini tek tek zikredemeyeceğim, ancak varlıkları ile beni var kılan, güvenleri ile bana özgüven veren dostlarıma olan şükran duygularım saklıdır.

Tez izleme jürisinin kıymetli üyeleri, Doç.Dr. Hakan Yaş ve Doç.Dr. Burak Hamza Eryiğit’e, tez savunma jürisinde yer alan Prof.Dr. Ahmet Demirel’e ve Doç.Dr. Arzu Al’a, tezi hazırlama sürecinde Türkçe terim yapma yolları konusunda kendisine danıştığımız, Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden Prod.Dr. Erdal Şahin’e, ve ayrıca ilk dönemde tez izleme jüride bulunmuş olan Prof.Dr. Erbay Arıkboğa’ya da sabırları, itimatları ve destekleri için sağlık ve selamet dilerim. Tez sürecinin içerik ve teknik boyutlarında destek veren Dr. İskender Güneş’in ve idarî aşamalarda yardımcı olan Ecem Bozkurt’un, ayrıca Elif Şentürk Gül ve Merve Özdemir Amed’in ve başka isimsiz kahramanların maddî manevî katkıları da değerli olmuştur.

Adı tez olsa da işini ağırdan alan bu tez serüveninde, zorluklarıma katlanarak sabır ve manevî güç abidesi olan, duaları ve güveni ile teşvik eden muhterem refikam Cemile hanıma, maddî manevî desteği ile yanımda duran kızım Naile'ye, evin neşesi olan torunum Muhammed Mustafa'ya özel teşekkür ediyorum. Teze, ay ve güneş misali uzaktan ışık saçanlara da minnettarım. Tezi tamamına erdiren ise, duaların kemali olan sevgili annemin ve kızkardeşimin duaları olmuştur.

Bu çalışmanın, mütevazı ancak faydalı bir katkı olarak kamu yönetimi ve terminoloji ile ilgili bilim kubbelerinde hoş bir seda bırakmasını Rabbimden niyaz ediyorum. Allah'ın tevfiği olmasa bu gayret beyhude olurdu.

Murat DAOUDOV

İstanbul, 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	x
TABLO LİSTESİ	xiv
ŞEKİL LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Sorun.....	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem.....	4
1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	5
1.5. Tezin Dayandığı Sorular.....	5
1.6. İçerik Planı.....	7
2. ULUSLARARASI LİTERATÜRDE DESANTRALİZASYONUN TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	9
2.1. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetiminde Kavram Olarak Desantralizasyon.....	9
2.2. Desantralizasyonun Teorik Çerçevesi ve Gerekçeleri.....	11
2.2.1. Desantralizasyonun Varlık Gerekçeleri.....	11
2.2.2. Desantralizasyon ve Yerel Yönetimler.....	13
2.2.3. Desantralizasyonda Yerel Yönetim – Merkezî Yönetim İlişkileri.....	15
2.2.4. Desantralizasyon ve Demokratikleşme İlişkisi.....	18
2.3. İşletme Alanında Desantralizasyon Teriminin Kullanımı.....	20
2.4. Desantralizasyon Hakkında Kavramsal Tartışmalar.....	22
2.4.1. Desantralizasyon ve İlgili Kavramlarda Karışık Kullanım Örnekleri.....	25
2.4.2. Karmaşıklık Sebepleri ve Kaynakları Hakkında Bir Değerlendirme.....	26
2.5. Desantralizasyon Sınıflandırma Çabalarından Örnekler.....	29
2.5.1. Kamu ve Özel Sektör Ayırımı veya Bütünlüğü Kıstası.....	29
2.5.2. Federal veya Üniter Devlet Olma Özelliği Kıstası.....	30
2.5.3. Coğrafi ve İşlevsel Desantralizasyon Ayırımı.....	33

2.5.4. Desantralizasyonda Süreç veya Sonuç Olma Kıstası.....	33
2.5.5. Dubois ve Fattore’nin Desantralizasyon Tipolojisi Tasnifi.....	34
2.6. Desantralizasyon Tanımlarının Gelişim Sürecinin Sınıflandırılması.....	36
2.6.1. “Erken” Desantralizasyon Tanımı.....	36
2.6.2. İkinci/Çift-Başlı Klasik Model.....	37
2.6.3. Desantralizasyonda “Çatallaşma” ve Ayrışma Aşaması.....	38
2.6.4. Derleme Çabaları veya Erken Çatı Modeli.....	40
2.6.5. Bütünleşme Aşaması ve Entegre Çatı Modeli.....	43
2.7. Desantralizasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon Kavramlarının Tahlili.....	48
2.7.1. İlgili Kavramların Yapısal Tahlili.....	48
2.7.2. Desantralizasyon Tanımında Paradigma Değişikliği ile Alternatif Değerlendirme.....	58
2.7.2.1. Merkez Yerine Tepe Kavramı.....	58
3. TÜRKÇE LİTERATÜRDE DESANTRALİZASYONUN TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	70
3.1. Türkçe Literatürde Desantralizasyon Hakkında Görüşler.....	70
3.1.1. Desantralizasyonun ve Yerel Yönetimlerin Varlık Gerekçeleri.....	70
3.1.2. Yerel Yönetim – Merkezî Yönetim İlişkileri.....	72
3.1.3. Desantralizasyonun Türlerine Göre Tasnifi.....	75
3.1.4. Desantralizasyonun Siyasî ve İdarî Yönden Tasnifi.....	78
3.1.5. Desantralizasyonun Coğrafi ve İşlevsel Tasnifi.....	79
3.1.6. Dekonsantrasyon ve Desantralizasyon Ayırımı.....	80
3.2. Türkçe Temel Hukukî Metinlerde Desantralizasyon Kavramı ve Türevlerine Dair Düzenlemeler.....	82
3.2.1. Anayasalar.....	83
3.2.1.1. 1876 Anayasası.....	83
3.2.1.2. 1921 Anayasası.....	83
3.2.1.3. 1924 Anayasası.....	84
3.2.1.4. 1961 Anayasası.....	84
3.2.1.5. 1982 Anayasası.....	85
3.2.2. Kanunlar.....	85
3.2.2.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu.....	85
3.2.2.2. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu.....	86

3.2.2.3. Diğer Kanunlar.....	86
3.3. Desantralizasyonun Türkçe Literatürde Terminolojik Kullanımına Dair Bir Değerlendirme.....	87
4. DESANTRALİZASYON TEORİSİNDEKİ TEMEL KAVRAMLARIN TÜRKÇEDEKİ TERMİNOLOJİK KARŞILIKLARINA DAİR SORUNLAR VE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ.....	88
4.1. Desantralizasyon Teriminin Türkçede Kullanım Sorunları.....	88
4.1.1. Yerel Yönetim Terminolojisinde Kullanım Örneklerinin Türkçe ile Karşılaştırılması.....	89
4.1.2. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Birlik Sorunu.....	95
4.1.3. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Uygunluk/İsabetlilik Sorunu.....	95
4.1.4. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Türevler için Elverişlilik Sorunu.....	97
4.2. Desantralizasyon ve İlgili Kavramların Dilsel Yapısı.....	101
4.2.1. Sözcük Anlamı Olarak Desantralizasyon ve İlgili Terimler.....	101
4.2.2. Desantralizasyon Kavramının Tercümesi için Temel Unsurlar.....	108
4.2.3. Ortaya Çıkan Kavram Özelliklerinin Değerlendirilmesi.....	111
4.2.4. Desantralizasyon Kavramının Diğer Dillerdeki Tercüme Örnekleri.....	112
4.3. Kavram Tercümesi ve Terim Yapma Süreci.....	115
4.3.1. Kamu Yönetimi Alanında Dilin Önemi.....	115
4.3.2. Kavram Tercümesi Sürecinin Unsurları.....	119
4.3.3. Türkçede Terim Yapma Yolları.....	126
4.3.3.1. Batı Kökenli Kelimelere Türkçe Karşılık Bulma Yöntemleri.....	127
4.4. Desantralizasyon Kavramı için Türkçe Karşılık Geliştirme.....	130
4.4.1. Merkez Kökü için Türkçe Muhtemel Alternatifler.....	134
4.4.2. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramı.....	137
4.4.3. Desantralizasyon için (İki Boyutlu –Yatay, Toplu / Bütünleşik–) Türkçe Karşılık Denemeleri.....	139
4.4.4. Desantralizasyon için (Üç Boyutlu –Dikey– Paradigma Tasavvurla) Türkçe Karşılık Denemeleri.....	141
4.5. Temel Kavramlar için Tercih Edilen Öneriler.....	142
5. SONUÇ.....	155
6. EKLER.....	161
7. KAYNAKÇA.....	271

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Kavramların Farklılıklarına Etki Eden Faktörler.....	28
Tablo 2. Dubois ve Fattore’ye Göre Desantralizasyon Tipolojileri.....	35
Tablo 3. Bütünleşik/Entegre Desantralizasyon Tanımın Boyutları.....	44
Tablo 4. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyonun Uluslararası Tanımları.....	48
Tablo 5. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Tanım Unsurları.....	53
Tablo 6. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Kavramlarının Dekonstrüksiyon Analizi.....	56
Tablo 7. Desantralizasyon Sisteminde İlişki Türünün Temel Dinamikleri.....	56
Tablo 8. Desantralizasyon Sisteminin Dört Veçheli Analizi.....	58
Tablo 9. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Ulus-Altı Yönetimler.....	90
Tablo 10. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Yerel Yönetimler.....	91
Tablo 11. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Sübsidiyarite.....	93
Tablo 12. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Yerinden Yönetim.....	94
Tablo 13. Desantralizasyon Kavramının Türevleri için Karşılık Örnekleri.....	98
Tablo 14. Desantralizasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon Kavramlarının Türkçede Kullanımı.....	99
Tablo 15. Desantralizasyon Kelimesinin Temel Unsurlarının Açıklanması.....	109
Tablo 16. Desantralizasyon Kelimesinin 5 Temel Unsurun Açıklanması.....	110
Tablo 17. Desantrasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon Kavramlarının Temel Unsurları.....	111
Tablo 18. Desantralizasyon ve İlgili Kavramların Yapısal ve Dilsel Özellikleri.....	112
Tablo 19. Kavram Tercümesinin Üçlü Çerçevesi.....	125
Tablo 20. Desantralizasyon Kavramı için Türkçe Önerilecek Yöntemlerin Olumlu ve Olumsuz Yanları.....	132
Tablo 21. Desentralizasyon Tasavvuruna Göre Terimler için Önerilen Uygun Kökler.....	135
Tablo 22. Desantralizasyon Kelime Yapısı için Türkçe Karşılık İhtimalleri.....	136
Tablo 23. Desantrasyon ve Desantralizasyon Kavramları için Tek veya Ayrışık Karşılık Karşılaştırılması.....	138
Tablo 24. (İki Boyutlu –Yatay, Toplu / Bütünleşik– Tasavvurla) Desantralizasyon Kavramı için Seçilen Ögeler.....	139

Tablo 25. (Üç Boyutlu –Dikey– Tasavvurla) Desantralizasyon Kavramı için Seçilen Öğeler.....	141
Tablo 26. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramlarının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık.....	143
Tablo 27. Dekonsantrasyon Kavramının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık.....	145
Tablo 28. Devolüsyon Kavramının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık.....	146
Tablo 29. Delegasyon Kavramının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık.....	147
Tablo 30. Desantralizasyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri.....	148
Tablo 31. Dekonsantrasyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri.....	149
Tablo 32. Devolüsyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri.....	150
Tablo 33. Delegasyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri.....	151
Tablo 34. Desantralizasyon ve Türevleri için Farklı Köklerle ile Karşılık Denemeleri.....	152

Şekil 1. Merkezî, Desantralize ve Dağıtılmış Ağlar.....	21
Şekil 2. Desantralize ve Dağıtılmış Sistemler.....	21
Şekil 3. Literatürde Desantralizasyon ve İlgili Terimlerde Karışık Kullanım Durumu.....	26
Şekil 4. Desantralizasyon ve Federalizmin İlişkisini Anlatan İki Yaklaşım.....	31
Şekil 5. İdarî Desantralizasyon, Siyasî Desantralization (Bölgeleşme) ve Federalizm Çizgisi.....	32
Şekil 6. İki Ayrı Olgu Olarak Desantralizasyon ve Federalizm İlişkisi.....	32
Şekil 7. Desantralizasyonda İkicilik/Çift-Başlılık Yaklaşımı.....	38
Şekil 8. Desantralizasyonda “Çatallaşma” ve Ayrışma Modeli Tasviri.....	39
Şekil 9. İkinci Desantralizasyonun Alt-Türlere Dağılımı/Dallanması.....	40
Şekil 10. Desantralizasyonda Erken Çatı Modelinin Şematik Tasviri.....	42
Şekil 11. Desantralizasyonda Bütünleşik/Entegre Çatı Modelinin Şematik Tasviri.....	44
Şekil 12. Desantralizasyon Kavramının Gelişim Aşamaları.....	47
Şekil 13. Dekonsantrasyon İlişkisinin Gemi Metaforu ile Tasviri.....	51
Şekil 14. Devolüsyon İlişkisinin Gemi Metaforu ile Tasviri.....	51
Şekil 15. Delegasyon İlişkisinin Gemi Metaforu ile Tasviri.....	52
Şekil 16. Desantralizasyon Sisteminin Gemi Metaforu ile Tasviri.....	52
Şekil 17. Desantralizasyon Sisteminin Unsurlarının Simge Tasvirleri.....	54
Şekil 18. Desantralizasyon Sisteminin Bütüncül Simge Tasviri.....	55
Şekil 19. Desantralizasyon Sisteminin Bütüncül Simge Tasviri (Alternatif).....	55
Şekil 20. Bir Ülkede Başşehir ile Diğer Yerleşim Birimlerinin Haritada Temsili Dağılımı.....	59
Şekil 21. Yetki ve İmkânların Tek Yerde Toplandığı Tam Santralizasyon Durumu.....	59
Şekil 22. Desantralizasyon Halinde İlişkiler Şekli.....	60
Şekil 23. Desantralizasyonun Tek Düzlemdeki Simgesel Görünüşü.....	61
Şekil 24. Klasik Merkez-Yerel İlişki Düzlemi.....	62
Şekil 25. Klasik Merkez-Yerel İlişki Düzleminin İki Kanadı.....	63
Şekil 26. Desantralizasyonda Merkez Mefhumunun Kavramsal Revizyon ile “Tepeleştirilmesi”.....	64

Şekil 27. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon İlişkilerinin Üçgen Üzerinden İfadesi.....	66
Şekil 28. Aşırı/Yüksek Santralizasyon, Desantralizasyon ve Aşırı Desantralizasyon Örnekleri.....	67
Şekil 29. Desantralizasyonun Yatay Düzlemde Dikey Düzleme Taşınması.....	68
Şekil 30. İngilizce <i>Center</i> Kelimesinin Oluşumu.....	101
Şekil 31. Kaynaklarda Zaman İçinde “ <i>Decentralize</i> ” Kelimesinin Kullanımı.....	102
Şekil 32. Kaynaklarda Zaman İçinde “ <i>Decentralization</i> ” Kelimesinin Kullanımı.....	102
Şekil 33. İngilizce <i>Concentrate</i> Kelimesinin Tarihi Oluşumu.....	103
Şekil 34. İngilizce <i>Devolve</i> Kelimesinin Oluşumu.....	104
Şekil 35. İngilizce <i>Devolution</i> Kelimesinin Oluşumu.....	104
Şekil 36. Kaynaklarda Zaman İçinde “ <i>Devolve</i> ” Kullanımı.....	105
Şekil 37. Kaynaklarda Zaman İçinde “ <i>Devolution</i> ” Kullanımı.....	105
Şekil 38. Desantralizasyon Kelimesinin Ana Unsurları.....	107
Şekil 39. Kavram Aktarması/Tercümesi Sürecinin Aşamaları.....	119
Şekil 40. Kamu Yönetiminde Kavram Alışverişinde Zincirleme Hasarın Üç Risk Alanı.....	120
Şekil 41. Kavram Aktarımında Çok Aşamalı Mutabakat Unsurları.....	122
Şekil 42. Kavram Oluşumunun Ogden-Richards Üçgeni.....	123
Şekil 43. Desantralizasyon Kavramı Üzerinden İngilizce ve Türkçede Yapısal Fark.....	129

KISALTMALAR

AER: Assembly of European Regions (Avrupa Bölgeler Meclisi)

AFD: Agence Française de Développement (Fransız Kalkınma Ajansı)

Bkz. : Bakınız

DFID : UK Department for International Development (İngiltere Uluslararası Kalkınma İşbirliği Kurumu)

Ed. : Editör

FAO : Food and Agriculture Organization (BM Gıda ve Tarım Örgütü)

GIZ: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Alman Uluslararası Teknik İşbirliği Kurumu)

NALAS: Network of Associations of Local Authorities of South East Europe (Güney-Doğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı)

S.: Sayfa

UCLG: United Cities and Local Governments (Dünya Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı)

UNDP : United Nations Development Program (BM Kalkınma Programı)

UNPAN : United Nations Network on Public Administration (BM Kamu Yönetimi Uzman Ağı)

USAID : United States Agency for International Development (ABD Uluslararası Kalkınma İşbirliği Kurumu)

WB : World Bank (Dünya Bankası)

WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

yy. : Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Sorun

Kamu yönetimi, ülkeden ülkeye kavramların, iyi uygulamaların, tecrübelerin paylaşıldığı aktif bir alandır. Sürekli olan bu alış-verişte dilden dile ve idarî gelenekten idarî geleneğe devamlı bir terminoloji akışı söz konusudur. Bu yüzden kamu yönetiminde dilin ve kavramların büyük önemi vardır. Zira terimleri alıp verirken bunların tutarlı ve sağlıklı bir biçimde tercüme edilmemesi durumunda farklılıklar, karışıklıklar ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.

Desantralizasyon kavramı, ülkelerin idarî yapısını anlama açısından kilit öneme sahiptir. Bununla birlikte bu uluslararası kavramın Türkçeye aktarılması ve onunla bağlantılı olan başka kavramların kullanılmasında sorunlar yaşanmaktadır. İlgili bölümde örneklendirileceği üzere, desantralizasyon terimi ve türevleri için Türkçe literatürde hem çok sayıda ve birbirinden farklı karşılıkların kullanılması, hem de en yaygın kullanılan “yerinden yönetim” ve “ademimerkeziyet” kavramlarının farklı açılardan yetersiz veya isabetsiz olması ciddi sorunlara yol açmaktadır. Benzer sorun, dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon gibi desantralizasyon ile doğrudan ilgili olan diğer terimlerin Türkçe karşılıklarında da yaşanmaktadır.

Hâlihazırda desantralizasyon için kullanılmakta olan terimlerin sınırlılıkları konusunda üç temel problem yaşanmaktadır: Desantralizasyonu Türkçe karşılarken dil birliğinin olmaması sorunu, desantralizasyon için kullanılan terimlerin uygun/isabetli olmamaları sorunu ve nihayet özellikle desantralizasyon ile ilgili kolay, anlaşılır ve ahenkli türevleri üretmek için elverişsiz olma durumu. Bu sorunların her biri ilgili bölümlerde açıklanacak, ancak özetle söylemek gerekirse, desantralizasyon ve türevleri için Türkçe literatürde çok sayıda karşılığın kullanılması dil birliğinin oluşmasını engellemekte, konuyu anlamayı ve karşılıklı anlaşmayı zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda Türkçede yaygın olarak kullanılan kavramlar dikkatle incelendiğinde, bunların desantralizasyonun mahiyetini doğru aktaramadıkları dikkat çekmektedir. Ayrıca mevcut terimlerin oluşturduğu “dil” ahenk yönüyle de tatmin edici olmamaktadır. Yani mevcut Türkçe karşılıklar ile, Batıdaki desantralizasyon terminolojisindeki vuzuhu, türevlerindeki üretkenliği, kıvraklığı ve ahengi yakalamak kolay değildir.

Diğer yandan desantralizasyon¹, dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyonun tam olarak ne anlama geldiğini, bunların birbirleri ile benzerlik ve farklarının ne olduğunu net bir biçimde anlatan eserlerin azlığı ise, terim aktarma veya terim tercüme etme konusundaki durumu belki daha da “işin içinden çıkılması zor” kılmaktadır. Yani, çıkış noktası itibarı ile bu kavramların Batı literatüründe bile birbirleri ile ilişkilerinin doğru ve anlaşılır bir biçimde ortaya konulması hususunda tartışmalar devam ederken, bunları Türkçe literatürde açıklığa kavuşturan çalışmaların azlığı, akademik camia ve uzman çevreler için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Son olarak, tercüme edilecek kavramların tam olarak neye tekabül ettikleri hususunda görüş ayrılıkları varken, buna ilaveten bunların hangi yöntemle Türkçeye çevrilmesi gerektiği hususundaki ortak yaklaşımın eksikliği sorunu derinleştirmektedir.

Neticede, gerek akademisyenler gerekse uygulamacılar açısından desantralizasyon konusunun, uluslararası gelişmeler ışığında bütüncül bir şekilde etüt edilmesi zorlaşmaktadır.

1.2. Amaç

Bu tezin temel amacı, Batı dillerinden İngilizce (ve bir ölçüde Fransızca) üzerinden Türkçeye geçen desantralizasyon gibi kamu yönetimi alanında kilit bir kavram² ve türevleri (dekonsantrasyon³, delegasyon⁴, devolüsyon⁵) için Türkçe uygun bir karşılık önermektir. Böylece Türkçe literatürdeki desantralizasyon hususunda görülen karışıklığa ve yetersizliğe çözüm önermeye çalışılmıştır. Bu amaca ulaşmak için, yabancı terimi doğrudan dilsel olarak tercüme etmekten ziyade, daha özgün bir yöntemle başvurulmuştur. Şöyle ki, yabancı terimlerin, hem beraberinde getirdikleri içerik hem de büründükleri dilsel/terminolojik kalıp olarak, hedef dilde (Türkçede) ve sistemde (Türk kamu yönetiminde) en uygun karşılık bulmaları beklenir. Yabancı bir terimi hedef dile çevirmek, sadece kaynak dil ile hedef dil arasında dengenin bulunması ve uygun bir ifade biçiminin bulunmasından ibaret değildir.

¹ Tezde, desantralizasyonun nadir bir terim türevi olan “desantrasyon” kelimesi de ele alınacaktır. Desantralizasyon için İngilizcede Amerikan yazım kurallarına uygun *decentralization* ve İngiliz yazım kurallarına uygun *decentralisation* kullanılır.

² Bu tezde, “kavram” ile “terim” mefhumu arasında ayırım yapılmaktadır. Birçok kaynakta ifade edildiği gibi, kavram bir nesnenin zihindeki tasarımı, tasavvurudur. Terim ise, kavramın dille ifade edilmesidir, onun ismidir. (Türkçe Bilgi, Dictionary.com, Merriam Webster).

³ İngilizce *deconcentration*.

⁴ İngilizce *delegation*.

⁵ İngilizce *devolution*.

Aslında, mümkün olduğu ölçüde, kaynak dildeki ifade (terim) ile temsil ettiği gerçeklik (tasavvur)⁶ arasındaki ilişkinin de incelenmesinde, yani ifade eden terimle ifade edilen veya ifade edilmek istenen olgu arasındaki uyumun irdelenmesinde büyük yarar vardır. En yararlı yaklaşım, mümkün mertebede kaynak dildeki terimin de ötesine, arka planına geçilerek, terimin yansıtmaya çalıştığı olgu veya nesneyi yakından incelemek ve buna göre çözüm geliştirmektir. Bu yöntem elbette, sadece yabancı terimi alıp dil kuralları çerçevesinde onu tercüme etmekten daha yoğun emek gerektiren bir çabadır. Fakat bu yol daha verimlidir, zira ismi tercüme etmekten ziyade, müsemmayı kavrayıp tercüme etmek daha isabetli neticeler getirebilir.

Yabancı menşeli kavramın yerli dilde tam ve isabetle karşılanması için, meseleye işte böyle üç boyutlu veya üç aşamalı biçimde yaklaşmak gerekmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi, olgunun kendisi (tasavvur), sonra onun kaynak dildeki ifadesi (terim) ve daha sonra bu ifadenin hedef dildeki yansıması (terimin tercümesi) gibi üç unsur zihinde tutmak gerekmektedir.⁷ Mevzuya bu derece hassasiyetle yaklaşmayı telkin eden Dünya Bankasının desantralizasyon kavramını tanımlarken kullandığı bir metafor vardır, “elmaları ve armutları karıştırmamak” (WB, c). Yani bir olgudan bahsederken sözgelimi elmaların elma oldukları, yanlışlıkla armuttan bahsedilmediği konusunda açıklık ve kanaat elzemdir. Bu metaforu geliştirerek tezimiz için şöyle ifade etmek mümkündür: elmaları ve armutları Türkçeye doğru çevirmeye çalışırken aynı zamanda menşe toplumunda ve kaynak dilde elmaların (*apples*) ve armutların (*pears*) kendi aralarında karıştırılıp karıştırılmadığından da emin olmak gerekmektedir. Bu konuda sağlam bir zeminde ilerlemek için ise, bu kelimelerin (terimlerin) temsil ettikleri gerçekliklerin de o adlarla örtüşüp örtüşmediğini, eşleşip eşleşmediğini incelemekte fayda vardır. Yani kaynak dilde kullanılan terimlerin ne ölçüde o olguları tam yansıtıp yansıtmadığından emin olmak, bu terimler ve içerikleri hakkında mutabakatın olup olmadığını dikkate almak lazımdır. Sözgelimi *apple* denilen meyve gerçekten (veya hâlâ) bir elma mıdır, yoksa aslında bir armut mudur (veya mutasyon geçirip zamanla armuta mı dönmüştür)?

Kavramların dilden dile serüvenlerinde, üzerinde mutabık kalınan içeriklere (olgulara) giydirilen terim elbiselerinin de birbiri ile “karıştırılmamış” arzulanır. Yani, elmaların elmalar

⁶ Terim ve arkasındaki tasavvur için, sırasıyla, *isim* ve *müsemma* da denebilir.

⁷ Burada, felsefe dilinden “*tasavvur evvelen, takallum saniyen*” (önce tasavvur, sonra onun üzerinde konuşma) (Fazhoğlu, 2015) ifadesini ödünç alarak, onu tezin çalışma alanı için şöyle tamamlayarak rehber ilke olarak kullanmak mümkündür: “*tasavvur evvelen, takallum saniyen, tercüme salisen*”, yani önce tasavvur, sonra onun üzerinde konuşma (onu adlandırma), ve üçüncüsü olarak bu konuşmanın tercümesi gelir.

olduğu konusunda ş p he duyulmazken, bir tarafın farklı terim kullanmaması, dikkatsizliğe veya bilimsel hassasiyet eksikliğine mahal vermemesi lazım. Bir başka ifade ile, elmalara (elma kastedildiği halde) armut denmesinin, armutlara da (armut kastedilmesine rağmen) elma denmesinin önüne geçmek gerekmektedir.

Bu üç aşamanın her birinde tutarlı yaklaşım sergilendiğinde, toplum ve sistemler arası bilgi alışverişi ve tecrübe transferi kolaylaşmaktadır. Bu    nden bir tanesinde bile eksik yaklaşım söz konusu olursa bu durum karışıklıklara, tartışmalara ve yanlış uygulamalara yol açabilmektedir. Maalesef, kamu yönetimi alanında Batı sistemlerinde ve dillerinde üretilen ve ihraç edilen kavramların bazen bu üç aşamanın ikisinde, bazen    nde de eksikliklerinin olduğu gözlemlenebilmektedir. Bu durum görüş birliğini, dil birliğini, tercüme birliğini ve uygulama birliğini sağlama önünde engel teşkil edebilmektedir.

Bu düşüncelerle bu tezde, hedef kavramlar için dil imkânlarını azami ölçüde kullanarak uygun karşılık önerme hedefini güden bir yaklaşım sergilenmiştir.

1.3.  nem

Bu tezin, desantralizasyon alanında Türkçe terminolojiye ve literatüre ř  alanlarda yarar sağlaması beklenmektedir:

- Öncelikle, bu tezde desantralizasyon ve ilgili kavramların, modern anlamda ve uluslararası literatürdeki gelişmeler ışığında geçirdiği dönüşümün tahlil edilip açıklanması, desantralizasyon ve yerel yönetim ile ilgili çalışma yapan akademik ve uzman çevrelere katkı sağlayabilecektir.
- Kamu yönetiminde kavram tercümesi hususunda bu çalışmada geliştirilen yöntem, diğer çalışmalara da örnek teşkil etme potansiyelini taşımaktadır.
- Kamu yönetimi ve özellikle yerel yönetim alanında çalışanlar (akademisyen, uygulamacı, ayrıca bu alanda eğitim alan öğrenciler) için desantralizasyon ve ilgili kavramlar için daha elverişli, daha sade ve daha çok dil birliğini sağlama potansiyeline sahip olan terim kalıplarının önerilmesi, bu terimlerin öğrenilmesini ve kullanılmasını kolaylaştırabilir.

1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

“Bilimsel araştırmalar, var olan problemlere çözüm ararken... aynı zamanda akademisyenler ve uygulamacılar için yeni ufuklar açacak konuları gündeme taşımak gibi bir amaç” (Yıldırım, 2010, s.25) güdebilir. Bu tezdeki yaklaşımla, desantralizasyon kavramı için Türkçe karşılık ararken, bu ihtiyacın da ötesine geçip aslında terim tercüme alanında farklı bir yaklaşımın mümkün olduğuna dikkat çekmek istenmiştir.

Yıldırım’ın (2010, s.27) yaptığı tasnife göre, bu araştırma *açıklayıcı* bir araştırma değildir. Buna göre bir durumun varlığı önceden biliniyorsa, yeni bir çalışma ile bunun sebeplerinin araştırılıp açıklanması ve çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmektedir. Bu araştırma teorik kavramsal bir araştırma olup, bulgulara ulaşmak için öncelikle (kütüphane kaynakları, online siteler, sözlükler, video dersleri, sunumlar, çalışma hayatında elde edilen çeşitli uzmanlık raporları vb. kaynaklar ile) literatür taraması yapılmış, sonra bulgular tahlil edilerek en sonda yeni terim üretmek için çeşitli dil unsurları ile denemeler yapılmıştır. Araştırma *tümdengelimci* yaklaşımı benimseyerek desantralizasyon kavramının tahlil edilmiş durumu ışığında, bu terim için uygun Türkçe terim karşılıkları aranmıştır.

Çalışmada, ilgili Türkçe ve İngilizce literatürün yanında ayrıca Fransızca, Arapça, Rusça ve Azerice dillerinde literatür taraması yapılmıştır. Bunun da ötesinde, basılı ve online sözlükler ve arama motorları üzerinden ilgili kavramlarla ilgili birçok ilave dili kapsayan geniş bir çalışma yapılmıştır (bunlar Almanca, İspanyolca, Hollandaca, Polonyaca, Portekizce, Macarca, Farsça, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Türkmence, Fince, Moğolca, Çince, Japonca ve Endonezya/Bahasa dilidir).

Bununla birlikte tezin sınırlılıkları şunlardır: Öncelikle bu tez desantralizasyon kavramını esas almıştır. Ayrıca bu kavram ile doğrudan ilişkili olan diğer üç kavram da tezin konusunu teşkil etmektedir. Bunlar dekonsantrasyon, delegasyon ve devölüsyon’dur. Ayrıca, desantralizasyon kavramının bir “yan türevi” olan desantrasyon kavramına da kısaca değinilmiştir. Tezin kapsamı bu terimlerle sınırlı tutulmuştur.

Diğer yandan tezin kapsadığı dil yelpazesinin genişliği sebebiyle her dilde derinlemesine araştırma yapmak mümkün olmamıştır. Ayrıca, bazı dillerdeki kaynaklara online veya kütüphane erişimi sınırlı olmuştur.

Bu tezde, yerel yönetimler alanındaki bazı terimlere yeni karşılıklar bulunup önerilinceye kadar, terimler kaynak dildeki lafızlarıyla kullanılmıştır. Yani mesela “*decentralization*” için desantralizasyon denmiş, onunla birlikte nadir görülen terim de olsa “*decentration*” için desantrasyon kullanılmıştır. Aynı şekilde “*deconcentration*” için dekonsantrasyon, “*delegation*” için delegasyon, “*devolution*” için devolüsyon kullanılmıştır. Bir başka ifade ile, “*desantralizasyon*” lafzı ve diğer ilgili lafızlar, bir süre misafır edilip onlara hedef dilde ev sahibi yapacak kalıp(lar) aranmıştır. Son olarak, Türkçede aynı birimleri için en çok kullanılan “yerel yönetim” ve “mahallî idare” terimlerinden, birebir alıntılar, kanunî metinler veya başka istisnâî haller dışında, metinde yerel yönetim kalıbı tercih edilecektir.⁸

1.5. Tezin Dayandığı Sorular

Tezde cevabı aranan sorular şunlardır:

1. Desantralizasyon kavramı ve türevleri (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) için Türkçe terminolojide kullanılan terimlerde kullanım birliği var mıdır?
2. Türkçe terminolojide kullanılan terimler desantralizasyon kavramının içeriğini yansıtmakta ne kadar yeterlidir?
3. Desantralizasyon kavramı ve türevlerinin (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) hâlihazırda kullanılan Türkçe karşılıkları, uluslararası terminolojideki ilgili kavramların karşılıklarını oluşturmak için gerekli yapısal esnekliğe sahip midir?
4. Türkçe terminolojide desantralizasyon kavramı ve türevlerini karşılayacak esnekliğe sahip alternatif terim önerileri neler olabilir?

1.6. İçerik Planı

Tezin sorun, amaç, önem ve benzer hususlardan oluşan çerçevesi Giriş bölümünde çizilmiştir. Giriş kısmından sonra gelen, “Uluslararası Literatürde Desantralizasyonun Teorik ve Kavramsal Çerçevesi Desantralizasyon Kavramı ve Kullanımı” adlı ikinci bölümde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında desantralizasyon kavramının kullanımı açıklanmıştır.

⁸ “Mahallî idare” veya “yerel yönetim” kalıbının tercihi hususunda bir görüş için bkz. Gözler (2018, s.60).

Bölümde desantralizasyonun uluslararası literatürdeki teorik çerçevesi çizilmiş, kavram hakkında yapılan tartışmalar özetlenmiş, sonra desantralizasyon teorisinde bu olguyu sınıflandırma çabalarından örnekler verilmiştir. Ayrıca desantralizasyon tanımlarının gelişim sürecinin daha iyi anlaşılması için bir sınıflandırma yapılmakta ve bu gelişim beş evreye ayrılmıştır. Sonrasında desantralizasyon, dekonsantrasyon, delegasyon ve devölüsyon kavramlarının yapısal tahlili yapılmıştır. Bunu yaparken kavramların temel yapı unsurları ve “davranış biçimleri” incelenmiştir. Böylece bu kavramları İngilizce ifade eden terimler için “yapısal tanımlar” veya tabir caizse “eşkâl tanımları” önerilmiştir. Diğer yandan, desantralizasyon teorisinin ihtiyaç duyduğu değerlendirilen bir paradigma değişikliği de gündeme getirilmektedir. Buna göre, desantralizasyon tasavvurundaki geleneksel yatay düzlem yerine dikey bir düzlem önerilmekte ve “merkez” kavramı için “tepe” kavramı tartışmaya açılmıştır.

“Türkçe Literatürde Desantralizasyonun Teorik ve Kavramsal Çerçevesi” adlı üçüncü bölümde yerli literatürde desantralizasyon kavramının teorik çerçevesinin nasıl ele alındığı izah edilmiştir. Ayrıca desantralizasyon ve türevlerinin, Anayasa ve kanunlar gibi Türkçe temel hukukî metinlerdeki durumu özetlenmiştir.

Dördüncü bölümde (Desantralizasyon Teorisindeki Temel Kavramların Türkçedeki Terminolojik Karşılıklarına Dair Sorunlar ve Bir Çözüm Önerisi) ise desantralizasyon kavramının Türkçede kullanımlarında yaşanan sorunlar, farklı dillerden misaller ile örneklendirilmiştir. Mevcutta yaygın kullanılan terimlerin sınırlılıkları ortaya konulmakta ve bu konuda temel sorun alanları saptanmıştır. Daha sonra kamu yönetimi alanında dil ve kavram tercümesinin önemi açıklanmış, terim tercümesi sürecinin kilit unsurlarına dikkat çekilmiştir. Devamında, desantralizasyon teriminin bazı dillerdeki karşılıkları incelenmiştir. Desantralizasyon ve türevlerinin Türkçeye tercümesi için bu terimlerin yapı unsurlarına dikkat edilerek Türkçede terim yapma yolları araştırılmıştır. Bu yollar etüt edilerek, nihayetinde elde edilen dilsel unsurlar ve yapısal/kavramsal unsurlar harmanlanarak desantralizasyon için (hem yatay hem dikey tasavvura uygun olarak) Türkçe karşılık denemeleri yapılmıştır. Türkçenin zengin hazinesinden uygun sonekler tespit edilerek, Ekler kısmında bulunan tablolarda görüleceği üzere, çok sayıda uygulamalar yapılmaktadır. Bunların arasından, temel kavramlar için tercih edilen öneriler tanıtılmıştır. En sonda bu seçenekler de daraltılarak bir dizi öneriler

yapılmış olup, bu önerileri benimsemenin avantajları üzerinde durulmuş ve takip edecek çalışmalar için tavsiyelerde bulunulmuştur.

2. ULUSLARARASI LİTERATÜRDE DESANTRALİZASYONUN TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bir terimi doğru aktarabilmek için arkasındaki kavramı iyi tespit etmek gerekir. Bu amaçla bu bölümde öncelikle desantralizasyon ve onunla ilgili olan dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon kavramlarının ulusal ve uluslararası alandaki kullanımının durumu incelenecektir.

2.1. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetiminde Kavram Olarak Desantralizasyon

Bu bölümde desantralizasyon kavramı üzerinde durulmuştur. Tezin ilerleyen bölümlerinde açıklanacağı gibi, desantralizasyon bir üst kavram olarak kabul edilmiş ve onunla ilgili olan diğer kavramların (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) anlamları ve kullanımları hakkında ilerleyen bölümlerinde bilgi verilmiştir.

Desantralizasyon kavramsal olarak bugüne kadar geniş yelpazede tanımlanmaya çalışılmış ve hâlâ çalışılmaktadır. Kavramın içeriğinin tartışıldığının ve netleştirilmeye gayret edildiğinin örnekleri, 50 yıl öncesine, 100 yıl öncesine, hatta bazı kaynaklara göre “asırlar öncesine (Pollitt, 2005’ten alıntı Dubois ve Fattore, 2009) kadar uzanabilmektedir.

Cambridge sanal sözlüğüne (Cambridge online dictionary) göre, desantralizasyon, gücün desantralize edilmesi, yani bir hükümetin veya kurumun kontrolünün tek yerden birçok küçük yere dağıtması, kaydırmasıdır. Merriam Webster sözlüğüne göre ise desantralizasyon: 1) yetkilerin ve işlevlerin dağıtılması (*dispersion* veya *distribution*), 2) sosyolojide, insanların ve mekânsal planlamada sanayilerin şehir merkezlerinden uzak yerlere dağıtılmasıdır.

Daha spesifik olarak, bir hükümetin yetkilerinin çevreye dağıtılması veya merkezî hükümetin yerel yönetim üzerindeki baskısının ve kontrolünün azaltılması anlamında desantralizasyon kelimesinin ilk kullanımının, Merriam Webster’e göre 1846, Etimonline.com’a göre ise 1835⁹ tarihli olduğu sanılmaktadır. 19. yüzyılda Alexis De Tocqueville’in desantralize hükümetin, demokratik özgürlük için anahtar önemde olduğunu savunduğu ifade edilir (Engster, 1998, s.489-490). Desantralizasyon düşüncesinin temellerini yine 19. yüzyılda yaşamış John Stuart

⁹ Etymology sözlüğüne göre (<https://www.etymonline.com/word/decentralization>), *decentralisation* kelimesi ilk defa 1835 yılında Almanca kaynaklarda tespit edilirken, konu olarak Fransa hakkında geçmektedir. Ancak, yine Etymology’ye göre, bu sözcük Fransızca İngilizcedeki kullanımdan sonra görülmektedir. Yine de, başka kaynaklarda görüleceği üzere, *decentralization* (*désentralization*) kavramının Fransız kaynaklarındaki kullanımı 18. yüzyıla kadar gitmektedir.

Mill'in çalışmalarına dayandıran görüşler vardır (Blunt ve Turner 2007, s.117'dan alıntı, Kamau Muna, 2012, s.7).

Fransız devlet geleneğinde ise desantralizasyon¹⁰ kavramının kullanımı daha eskiye dayanır. 1789 Devriminden sonraki süreçte desantralizasyon arayışı rağbet gördüyse de, sonrasında aksine ülkede aşırı santralizasyon benimsenmiştir. Desantralizasyon konusu, 1830 yılında gerçekleşen Temmuz Devriminden sonra yeniden gündeme gelmiştir. 1789 Devrimine giden süreçte devleti yeniden yapılandırma önerilerinde bulunan Fransız devlet adamlarından Louis Voyer d'Argenson 1764 yılında ve Loménie de Brienne ise 1787 yılında "desantralizasyon teklifini" sunmuştur (Collectivités Locales).¹¹ Fransa'da merkezden ziyade yakından yönetmenin faziletleri 19.yy ortalarında hükümetçe anlaşılmaya başlamıştır (Keleş, 2020, s.18).

Desantralizasyon kavramı asıl yaygın kullanımını 20. yüzyılda kazanmıştır. Smith'e göre (1985, s.1) desantralizasyon hem yönetimin tek merkezde toplanmasını tersine döndürmeyi hem de aynı zamanda yerel yönetimlere yetki vermeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla hem idarî hem siyasî boyutu olan bir olgudur. Siyaset biliminde ise desantralizasyon, gücün yerel/bölgesel olarak dağıtılmasını ifade etmektedir.

Desantralizasyon, ulus-devletin iç düzenleme metodu olup, merkezî yönetim ile, yeterli düzeyde özerkliğe sahip olan yerel ve bölgesel yönetimler arasındaki ilişkiler üzerinden tanımlanmaktadır (Savy, Pauliat ve Senimon, 2017, s.2,3).

Dünya Bankasına göre idarî desantralizasyon, kamu hizmetlerinin sunulması konusundaki yetkiyi, sorumluluğu ve malî kaynakları hükümetin/idarenin farklı düzeyleri arasında yeniden dağıtmayı amaçlamaktadır. Bazı kamusal işlevlerin planlamasının, finansmanının ve yönetiminin merkezî yönetimden ve onun ajanslarından, hükümet ajanslarının taşra birimlerine, bağlı birimlere ve hükümetin ast/alt düzeyinin birimlerine, yarı-bağımsız kamu kurumlarına veya korporasyonlarına veya alansal, bölgesel veya işlevsel yönetimlere aktarılmasıdır (WB a, WB c).

¹⁰ Fransızca *désantralisation* yazılır.

¹¹ Ayrıca, örneğin, Fransa'daki desantralizasyonun tarihi süreci hakkında bilgi veren Fransa Millî Meclisinin web sitesine göre, bu yönde yapılan birtakım reformların ve adımların tarihleri şöyledir: organları seçimle işbaşına gelen komünlerin (belediyelerin) temel idarî birim olarak kabulü 1789, yerel özerklik, komünler arası işbirliği mekanizmalarının kurulması 1890 yılı (Assemblée Nationale).

Desantralizasyon, yetki ve kaynakların ulusal hükümetten ulus-altı yönetimlere veya ulusal hükümetlerin ulus-altı idarî birimlerine aktarılmasıdır. Desantralizasyon sıkça, merkezî hükümetin ulus-altı düzeylere işlevler, yetkiler ve kaynakları bahşettiği, üniter veya federal bir ülkenin yürüttüğü, tavandan tabana inen bir süreç olarak görülmektedir (USAID, 2009, s.9).

Desantralizasyon kavramı aynı zamanda birçok farklı alanda aktif kullanılmaktadır. Bu tezde ise desantralizasyon kavramının işletme gibi alanlarda kullanımlarına kısaca değinilirken, odak noktası olan kamu yönetimi alanındaki desantralizasyonun tanımı odağa konulmuştur. Tezin ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere, desantralizasyon kavramı hakkında kamu yönetimi alanında kapsamlı tartışmalar yapılmakta ve önemli görüş farklılıkları bulunmaktadır.

2.2. Desantralizasyonun Teorik Çerçevesi ve Gerekçeleri

2.2.1. Desantralizasyonun Varlık Gerekçeleri

Gücün tek elde, tek makamda veya tek yerde toplanması meselesi tarih boyunca hep tartışma ve hatta kaygı sebebi olmuştur. Desantralizasyon teorisi, gücün (yetki ve imkânların) bir yerde veya tel elde toplanmasının sorunlara yol açacağı inancından hareketle, bu gücün dengeli bir şekilde dağıtılmasının gereğini savunmaktadır. Bu hedefi gerçekleştirmek, güç yoğunluğunu temsil eden hükümetin/merkezî yönetimin dışında veya karşısında o gücün kısmen dağıtılıp paylaşılacağı kurumların, yönetim düzeylerinin, güç öbeklerinin varlığını gerektirmektedir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, desantralizasyon teorisi bir ölçüde John Stuart Mill'in çalışmalarına dayandırılmaktadır (Blunt ve Turner 2007, s.117'dan alıntı, Kamau Muna, 2012, s.7). Mill'in çalışmalarında, ülkedeki tüm gücü kendinde toplayacak otoriteye, yani (merkezî) hükümete itirazlar sıralanmakta ve tartışılmaktadır. Hükümetin yetkilerinin artırılması onun ülkede haksız etkisini artıracaktır (Mill, 1998, s.328). Oysa siyasî özgürlükler bakımından bu mesele önem arz etmektedir. Kimilerine göre demokratik bir ülkede kamu idaresinin gücünü yaymasına/genişletmesine karşı kıskançlık derecesinde karşı çıkmak gerekir. Ayrıca, hükümete verilen her yetki haliyle, bu işi yapabilecek veya yapmakta olan başka birinin (başka kurum veya aktörün) yetki alanını işgal etmek anlamına gelebilir. Bunun doğal sonucu olarak iş ve görevlerin çoğunun doğru dürüst yerine getirilememesinden, bazılarının ise hiç yapılamamasından veya gecikmeli olarak yapılmasından şikayet edilmektedir. Zira hükümet

tek başına her şeyi yapamaz. Bu tür şikayetlerin çözümü Mill'e göre, hükümet içinde işlevlerin merkezî ve yerel idareler arasında düzgün bir şekilde paylaşılmasıdır. (Mill, 1998, s.329,330) Diğer yandan hükümet ülkenin en iyi uzmanlarını kendi bünyesinde toplasa bile, ki bu çok gerçekçi değil, yine de bir toplumda işlerin çoğunun, o işlerle doğrudan ilgili olanlar tarafından yapılmasına izin vermek daha doğrudur. Toplumda tüm katmanların, en üstten en alta kadar kamusal görevlerle ilgilenmeleri çok önemli bir husus olup, hükümet aslında mümkün olduğu ölçüde bu katmanları kendilerini ilgilendiren kamusal işlerle bilfiil ilgilenmeye teşvik etmeli, hatta zorlamalıdır (Mill, 1998, s.332-334).

Bu alanda 19.yüzyılda çalışmaları ile desantralizasyon teorisinin temellerine katkı yapan bir diğer yazar Alexis De Tocqueville'e göre "desantralizasyonun sadece idarî değil, yurttaşlık boyutu da vardır, zira yurttaşlara kamu işlerine katılma imkânını vermekte, özgürlüklerini kullanmaya alışmalarını sağlamaktadır. Merkezî yönetimin iddialarına karşı en etkin denge işte bu yerel, aktif, meraklı özgürlüklerin birikiminden doğmaktadır" (CIESIN). De Tocqueville' göre desantralizasyon, devletin bir baskı aracı olmasını azaltacak araçtır ve aynı zamanda yerelde yurttaşların ve iyi yöneticilerin yetişmesine imkân sağlayan bir sistemdir (Göze, 2007, s.255,256).

Başta Mill olmak üzere farklı düşünürlerin dile getirdiği, gücün tek elde toplanması, güç tekeline ve merkezîleşmeye karşı çeşitlilik ve denge vurgusu, desantralizasyon teorisinin çeşitli yazarlarının daima gündeminde olmuştur. Aktörlerde çeşitlilik, hayatın ihtiyaçlarına cevap vermede gücünü artırır, bu bakımdan gücün/yetkinin dağıtılması ve yönetime birçok aktörün dahil olması, sadece ahlâken arzulanan bir durum değildir. Dolayısıyla yönetimi merkezîleştirmek, hayatın farklı gelişim ve ihtiyaçları karşısında sistemin öğrenme, adapte olma ve cevap verme kapasitesini azaltmaktadır. Bu yüzden, yetkileri merkezî hükümette toplamak gücü artırsa bile, aslında o gücü etkin kullanabilme kabiliyetini sınırlandırmaktadır. (Jones ve Stewart, 1983, s.5). Hatta bu yazarlar, gücün merkezî hükümetin elinde toplanmasını tehlikeli bulmaktadır (s.9). Mill, geniş yetkilerle donatılmış yerel temsilî kurumların (kurulların) gerekliliğini vurgulamıştır. Bu tür kurumlar hem toplumun siyasî eğitimi için hem de yerel idareciler üzerinde gerekli kontrolün sağlanması için elzemdir (Mill 1861'den alıntı yapan Norton, 1994, s.26). Mill ve 19. yüzyıldaki birçok diğer düşünürlerin çalışmalarında bu tür karar organı niteliğindeki yerel kurulların devletin/hükümetin yürütme organlarını denetlemeleri savunulmaktadır. Böylece, yerel toplulukların hak ve özgürlüklerini savunmak

için desantralize özyönetim teorilerinin zemini hazırlanmıştır. Gücün coğrafi olarak dağıtılması, merkezî hükümete karşı bir denge unsuru oluşturmaktadır (Norton, 1994, s.26). Gücün desantralizasyonu ve yerel dayanışmalar, özgürlükleri tehdit eden merkezî unsur ve gelişmelere karşı önemli korunma araçlarıdır (Norton, 1994, s.31).

Gerry Stoker'e göre (1988, s.261,262) ise desantralizasyon düzeninde yönetimin diğer katmanlarından farklı olarak, yerel yönetimin varlığının en önemli gerekçesi, "işlerin yürütülmesini" sağlamaktır. Yani yerel yönetimin amacı, günlük olarak malların, hizmetlerin ve eylemlerin üretilmesidir. Merkezî yönetimin ürettiği mal ve hizmetler, yerel halk için uzak ve ihtiyacı karşılamaz mahiyettedir. Bunun için yerel yönetimler belirli ve bağımsız kimliğe sahip olabilmeli, ve merkez- yerel ilişkileri öyle düzenlenmeli ki her iki taraf birbirinin alanına saygı duymalıdır.

2.2.2. Desantralizasyon ve Yerel Yönetimler

Yukarıda bahsedildiği gibi, gücün dağıtılıp paylaşılması fikrine dayanan desantralizasyonun bu hedefini gerçekleştirebilmek için hükümetin/merkezî yönetimin dışında veya karşısında yerel yönetimin varlığı ve etkinliği gerekmektedir. Bu iki düzeyin varlığı ve etkileşimi ahenkli olmalı. BM Kamu Yönetimi Ağı (UNPAN), desantralizasyonun, merkez ile çevre/taşıra arasında denge sağladığını belirtmiştir. Jones ve Stewart'a göre (1983, s.5) gücün merkezden dağılımı çok çeşitli aktörleri kapsayacak şekilde yapılırsa da, bunlar arasında seçimle işbaşına gelmeleri sebebiyle meşru gücün temsilcileri ancak yerel yönetimlerdir.

Desantralizasyon sisteminde yerel yönetimin varlığı şu avantajları sunmaktadır (Jones ve Stewart, 1983, s.10):

- Toplum içinde gücün dağılımı ve böylece tek merkezde gücün yoğunlaşmasının önlenmesi;
- Hizmetleri karşılamada çeşitlilik ve böylece merkezî ve tek düze cevap riskinin önlenmesi ki bunlar yanlış çıkabilir;
- Kaynak kullanımında tasarruf ve böylece yerel ihtiyaç ve bakışlara uymayan ulusal standartların neden olduğu israfın önüne geçilmesi;

- Yerelde bilgi, tecrübe ve yapabilir olma kabiliyeti ve dolayısıyla merkezî bürokrasinin uzaklığının, rijitliğinin ve sınırlılıklarının olumsuz etkilerinden korunmak;
- Toplumda demokrasi ve özyönetimi güçlendirmek ve böylece bürokrasi üzerinde kontrolü, merkezdeki seçilmişlerin (bakanlar ve milletvekillerinin) tekeline bırakmamak.

“Birçok kabul görmüş teori; etkinlik, hesap verebilirlik, yönetilebilirlik ve özerklik ihtiyacı sebebiyle desantralize karar alma sistemi ve dolayısıyla yerel yönetimlerin güçlendirilmesi için kuvvetli gerekçeler öne sürmektedir.” Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir (Shah, 2006, s.3):

- Temsilî bir yönetim halka ne kadar yakın ise o kadar iyidir. İnsanlar, alacakları hizmetlerin türü ve hacmi için karar verebilmelidirler. Dolayısıyla hizmet etkinliği amacı güdülerek karar alma mekanizması halka en yakın düzeyde bulunmalıdır.¹²
- Her kamu hizmeti, bu hizmetin sunumunun fayda ve maliyetinin içselleştirilebileceği bir coğrafi alan üzerinde yetkisi bulunan bir yönetim tarafından sunulmalıdır. Zira yerel yönetimler yerel halkın çıkarlarını anlayabilirler; yerel karar alma mekanizması, alınan kararların muhatabı olan kitlelere hesap verir ve böylece malî sorumluluk ve etkinliği teşvik eder.¹³
- Maastricht Antlaşmasının AB Müktesebatına dâhil ettiği sübidiyarite (*subsidiarity*, yerindenlik, yetki ikamesi¹⁴) ilkesine göre ise kararlar en alt düzeydeki (hizmetten yararlananlara en yakın konumda olan) yönetim birimleri tarafından alınmalıdır; ancak bir üst düzeye bu yetkinin aktarılmasının gerekli olduğu durumlarda karar alma yetkisi bir üste çıkmalıdır.

Böylece merkezden farklı ve ayrı olmayı ifade eden yerel özerklik, işlevsel boyutunu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında teminat altına alınan sübidiyarite ilkesinde bulmaktadır. Bu ilke genel desantralizasyon hareketinin tamamlayıcı unsurudur (Guérin-Lavignotte ve Kerrouche, 2006, s.24). Şartın 4. maddesinin 3. fıkrasında belirtildiği üzere: “Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan yönetimler tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka yönetime verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile

¹² Bu paragraf için Shah (2006, s.3), Stigler (1957)’den alıntı yapmaktadır.

¹³ Bu paragraf için Shah (2006, s.3), Oates (1972)’den alıntı yapmaktadır.

¹⁴ İlerleyen bölümde *subsidiarity*’nin Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir.

etkinlik ve tasarruf gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.” (European Charter of Local Self-Government).

Günümüzde desantralizasyon kavramı Avrupa kıtasının ötesinde, küresel düzeyde de önem kazanmış ve Birleşmiş Milletlerin de benimsediği bir yaklaşım olmuştur. BM Kamu Yönetimi Ağı tarafından geliştirilen sözlükteki (UNPAN Glossary) tanıma göre desantralizasyon, “Yetkilerin, görevlerin, sorumlulukların ve kaynakların merkezden yerel yönetimlere ve/veya diğer desantralize birimlere aktarıldığı bir süreçtir.” Bu dengeyi sağlarken merkezî yönetim, ülke sathında doğrudan kendine ait bir nüfuz alanını da oluşturmaktadır, ki adı dekonsantrasyondur. UNPAN Glossary’ye göre dekonsantrasyon: “Yerinden yönetimin en zayıf türü ve çoğunlukla üniter devletlerde uygulanan bir sistem olarak, karar alma yetkisinin ve malî ve idarî sorumluluklarının merkezî yönetimin çeşitli kademeleri arasında dağıtılması anlamına gelmektedir. Tipik olarak yetki genişliğine konu olan faaliyetler, merkezin, siyasî sebeplerden dolayı, kontrol etmek veya yakından gözetmek istediği faaliyetlerdir.” Dekonsantrasyon, merkezî hükümetin, taşradaki uzantıları vasıtası ile yerel yönetimin etrafını sarması olarak da metaforlaştırılabilir.¹⁵

2.2.3. Desantralizasyonda Yerel Yönetim – Merkezî Yönetim İlişkileri

Desantralizasyon teorisinde doğal olarak merkez ile yerel düzey arasında yetkiler ve imkânlar bakımından ilişki, başka ifade ile güç dağılımındaki denge, üzerinde önemle durulan bir konudur.

Kandeva’ya göre (2001, s.30-31) merkezî ve yerel düzeyler arasındaki ilişki, bir ülkenin demokratikleşme boyutunun ve ülke yönetiminin modernliğinin temel faktörü ve göstergesidir. Yerel geleneklerinin ve ülkelerdeki anayasal düzenlemelerin çeşitliliği, yerel özerkliğin kapsamını belirleme metodu konusunda iki temel ilişki türüne yol açmaktadır: 1) genel yetki kuralına dayalı ilişkiler ve 2) sayma yöntemine dayalı ilişkiler. Genel yetki kuralına dayalı ilişkilerde, yerel özerk yönetim, yasanın hariç tutmadığı tüm görevlere sahiptir, yani kendisine

¹⁵ Desantralizasyon, genel itibarı ile merkezî yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişkiler olarak algılansa da, yerel düzeyin altında da başka bir desantralizasyon boyutunun varlığı hakkında ayrı bir tartışma mevcuttur. Ancak, tezin konusunun dışında kalması sebebiyle bu konuya girilmeyecektir. Yerel yönetimlerin kendi içinde veya “altında” da desantralizasyon ihtiyacı (yani daha küçük ölçekli, mahalle veya mahallî topluluklar ölçeğinde desantralizasyon) hakkında bkz. Zlokapa (2008, s.204,205).

açıkça yasaklanmamış olan veya merkezî veya başka yönetimlerce yürütülmeyen tüm görevlere sahiptir. Yetkileri tek tek sayılmasına dayalı ikinci ilişki türünde ise, yerel özerk yönetimlere verilen yetkiler açıkça belirtilmekte ve yerel yönetimler sadece bunlara sahip olabilmektedir. Bu durumda yasa, tüm hak ve yetkilerin esasen devlete ait olduğu kabul eder ve devlet bunları uygun durumlarda ve vaka bazında yerele devredebilir. Sayma yöntemi, merkezî-yerel yönetimler ilişkisi modeli olarak Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına uygun değildir. Zira Şart 4/2 maddesinde, yerel özyönetim birimlerinin yasal çerçeve dâhilinde, yetki alanlarının dışında tutulmayan veya başka yönetime tevdi edilmeyen tüm hususlarda inisiyatiflerini uygulama konusunda tam bir takdir hakkında sahip olduklarını ifade eder.

Farklı tarihsel ve toplumsal nedenlerle dünyada yerel-merkezî yönetim ilişkilerinde çok farklı modeller gelişebilmiştir. Shah'a göre (2006, s.21-27) İskandinav (veya Nordik) ülkelerinde merkezî yönetim daha ziyade düzenleme ve denetleme işlevini üstlenmişken, yerel yönetimler güçlü ve vatandaşlarla adeta “beşikten mezara” kadar ilgilenmektedir. İsviçre’de ise yerel yönetimlerin geçmişteki güçlü konumları hâlâ devam etmektedir. Yerel yönetimler sadece malî konularda değil, yabancı göçü, vatandaşlık ve yurtdışı ekonomik ilişkiler alanlarında da güçlü özerkliğe sahiptir. Fransız (veya Napoleonik) modelde yerel yönetimin amacı halkın siyasî katılımını sağlamaktır. Sistem, Fransız düşünürlerinin akılcılık ve sosyal bütünleşme fikirleri ile Napolyon’un düzen ve kesintisiz emir-komuta zincirini temsil etmektedir. Zirvedeki merkezî yönetimden, bölge ve il valileri, oradan da belediye başkanlarına kadar inen silsilenin yanı sıra bakanlıkların taşra teşkilatının dikey silsilesi mevcuttur. Bu sebeple model bazen “çift gözetim” modeli olarak da adlandırılmaktadır. Diğer yandan, yetki biriktirme kuralı sayesinde siyasîler birden fazla yönetim görevinde bulunabildiğinden, yerel seçilmişler üst kademelerde de görev alabilmektedir (mesela aynı anda belediye başkanı ve parlamento üyesi olabilmekte). İngiliz modeli de Fransız çift gözetim modelinin unsurlarını taşımaktadır. Merkezî yönetime bağlı idarî birimlere ve bakanlıklara yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde önemli rol verilmektedir ve yerel yönetimler çalışmalarını bunlarla koordine etmek durumundadır. Tarihte çok güçlü yerel yönetim geleneği bulunan, ancak İngiliz sömürge döneminde merkezîleşen Hindistan ve Pakistan’da merkeziyetçi yapı bazı yumuşamalara rağmen devam etmektedir. Çin modelinde ise il/eyalet yönetimi ve yerel yönetim, merkezî yönetim alanının ayrılmaz ve bağımlı bir parçası olarak görülmektedir. Kuzey Amerika modelinde yerel yönetim sistemleri eyaletler tarafından kurulmuştur. Yerel yönetimler, ancak eyaletlerin kendilerine belirledikleri

yetkileri kullanabilirler. Bu model, her ne kadar yerel özerkliği desteklese de, yerel yönetimleri ABD eyaletlerinin ve Kanada illerinin/teritorilerinin “hizmetçi kızı” olarak görmektedir. Avustralya’da ise yerel yönetim sistemini düzenleme yetkisi eyaletlere bırakılmıştır. Eyaletlerin çoğu yerel yönetimlerin yetki alanlarını sınırlı tutmaktadır.

Denhardt ve Denhardt’a göre (2006, s.106) de federal ülkelerden ABD’de, desantralizasyon eyalet içi düzlemde eyalet ile yerel yönetimler arasında cereyan eden bir mevzudur. Ona göre yerel yönetim sadece eyalet tarafından kendisine verilen yetkilere sahiptir. Bu yetkiler eyaletten eyalete değişmekte ve şehirler bir nevi kendilerine ait anayasaları olan şartlar ile yönetilmektedir. Bazı eyaletler her yerel yönetime *özel şart* verirken, bazıları tüm yerel yönetimler için geçerli olmak üzere genel bir şart yayımlar. Bazı eyaletler ise *sınıflandırılmış şart* sistemini uygular. Mesela şehirleri nüfus esaslı olarak farklı kategorilere ayırarak onların her birine farklı düzenlemeleri içeren şart sınıfını uygular.

Merkezî yönetimin yerel yönetime bakışını açıklarken Shah (2006, s.6) bunu malî federalizm¹⁶ modeli ile izah eder. Malî federalizm modeli, yerel yönetimleri çok-katmanlı bir sistem içinde ast-katman (*subordinate*) olarak görür ve yönetim düzeylerinin rol ve sorumluluklarının tanımlanması için ilkeleri belirler. Dolayısıyla federasyonların çoğunda, mesela ABD ve Kanada’da yerel yönetimler eyalet yönetimlerinin uzantılarıdır (yani bu bir nevi çift yönlü federalizmdir). Bunlar, Brezilya örneğinde olduğu gibi, bazı nadir durumlarda üst düzeydeki yönetimle eşit veya ortak konumunda da olabilirler (bu durum işbirlikçi federalizm - *cooperative federalism* - olarak adlandırılmaktadır). Bir istisnaî örnek olan İsviçre’de ise yerel yönetimler egemenliğin temel kaynağıdır ve federal yönetimden daha büyük anayasal öneme sahiptirler. Böylece, yerel yönetimlerin anayasal ve yasal statüsüne bağlı olarak, federal ülkelerde eyalet/federe devlet yönetimleri yerel kamu hizmetlerinin sunulmasının denetimini farklı derecede üstlenmektedir. Üniter devlette ise, Shah’ın (2006, s.6) ifadesine göre, ulus-altı yönetimler merkezî yönetim adına hareket etmektedir. Dolayısıyla üniter devlette yerel kamu hizmetleri konusundaki sorumluluğun yüklenmesi için faydalı bir rehber ilke dizisi şu şekilde olabilir:

- Siyaset belirleme ve hizmetlerin ve performansların standartlarını belirleme ulusal düzeyde (merkezî yönetimce) yapılır.

¹⁶ “Malî federalizmin” federalizmden ziyade, desantralizasyonda malî ilişkiler, malî desantralizasyon için kullanılmaktadır. Kavram hakkında bkz. DAFFLON, Bernard ve MADIËS, Thierry (2008).

- Uygulamanın gözetimi merkez/ulusal düzey veya eyalet/il düzeyinde yapılır.
- Hizmetler yerel, metropoliten veya bölgesel yönetimler tarafından sunulur.

Desantralizasyonda “yerel ve merkezî yönetimler arasında etkileşim ilkeleri” konusuna önem veren Avrupa Konseyi ise bu alanda bir rapor hazırlamıştır. Rapora göre, Avrupa’da yerel ve merkezî yönetimler arasında etkileşim - çoğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında ortaya konmuş olan - bazı ilkelerle düzenlenmektedir, ki bunlar, sorumlulukların nasıl taksim edildiğini ve/veya paylaştırıldığını ve, gerekli hallerde, etkileşimi kolaylaştıran mekanizmaların neler olduğunu açıklamaktadır. Bu esaslı ilkelerin ilk dizisi, sorumlulukların tahsisi ile ilgilidir: özerklik, hukukîlik, genel yetki kuralı, sübsidiyarite ve yetkilerin havalesi. Araçsal denebilecek ikinci ilke dizisi ise, yetkiler ve sorumluluklar taksim edildikten sonra [katmanlar arasında] elverişli ilişkileri ve her bir katmanın alanına saygıyı sağlamaktadır ki bunlar; işbirliği, bilgilendirme, danışma, malî yeterlilik ve izlemedir. İlk dizi, yönetimlerin her birinin konumunu ve sorumluluk sahasını tesis ederken, ikincisi ise bunlar arasındaki etkileşimi düzenlemektedir (Council of Europe, 2007, s.15).

2.2.4. Desantralizasyon ve Demokratikleşme İlişkisi

Desantralizasyon, literatürde sıkça halka veya tabana yakın olmakla, halkı yönetime daha iyi katmakla ve nihaî olarak demokratikleşme ile ilişkilendirilmektedir. Yerelin yetkilendirilmesi ve tüm ülkelerde desantralizasyon düzeninin geliştirilmesi, demokratikleşme sürecinin olmazsa olmaz unsuru haline gelen bir ilke olmuştur. Bu ilkenin gerek Birleşmiş Milletler, gerekse Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve AGİT nezdinde önemli bir kriter, aranan bir nitelik olduğu açıkça görülmektedir. Günümüzde desantralizasyon çeşitli uluslararası belge ve beyannamelerde önemle tavsiye edilmektedir.

Misalen, BM HABITAT’a göre “yerel yönetimlere doğru siyasî desantralizasyon, demokratikleşmenin, iyi yönetişimin ve yurttaşlık iştirakinin temel unsurudur” (UN HABITAT, 2009, s.7). Literatürde sürekli gündeme getirilen, arzulanan, savunulan bir yaklaşım şudur ki, bir yandan, demokratikleşme yoluyla yönetimi olabildiğince vatandaşa yakın düzeye “indirme”, getirme arzusu vardır. Diğer yandan, yönetimi vatandaşa daha yakın kılma ve böylece demokratikleşmeyi gerçekleştirme beklentisi vardır. 1985 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Yerel Yönetimler Özerklik Şartı 4/3. maddesinde yönetimi

halka en yakın düzeye getirmeyi (aslında sübsidiyarite ilkesini) “Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan yönetimler tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka yönetime verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile etkinlik ve tasarruf gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır” hükmü ile teminat altına almıştır. Avrupa Birliği de sübsidiyarite ilkesini 1992 Maastricht Antlaşmasından bu yana resmen benimsemiştir.¹⁷

“Vatandaşların karar almaya katılımları, demokrasinin temel unsuru” olarak gören Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ise desantralizasyonu, “yurttaşların yönetime katılımlarını artırmanın en etkin araçlardan biri” olarak nitelemiştir (OSCE, 2011, s.i). Desantralizasyon, yerelde demokrasiyi sahiplenmeye yol açmaktadır. (Guérin-Lavignotte ve Kerrouche, 2006, s.21) Aynı zamanda Amerikan Uluslararası Kalkınma Ajansına göre “desantralizasyon, istikrar ve hukukun üstünlüğü ortamında siyasî özgürlüklerin ve bireysel ekonomik tercihlerin kullanımını kuvvetlendiren bir reformdur” (USAID, 2009). Desantralizasyon sisteminin önemi, özellikle demokrasiye geçiş yapan ülkelerin demokratikleşme süreçlerinde de vurgulanmaktadır. Desantralize olmanın, çoğulcu demokrasinin inşası için önemli bir unsur olduğu gerçeği, hem komünist rejimden sonra Doğu Avrupa ülkelerinde (UNPAN, 2000; Schep, Angenent, Wismans ve Hillenius, 1995, s.14), hem de Latin Amerika ülkelerinde (Centellas, 2000), hem de dünya genelinde (Kauzya, 2005, s.25) görülmüştür.

Desantralizasyon çabalarının demokratikleşme ve ayrıca küreselleşme faktörü ile ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceği hususunu Garrett ve Rodden incelemiş, demokrasi ile desantralizasyon arasında pozitif ilişkinin olduğunu, buna karşın, ekonomik küreselleşmenin gerekleri olan sermaye akışı ve ticaretin desantralizasyon üzerinde kayda değer bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Garrett ve Rodden, 2001, s.24).

¹⁷ Avrupa Birliği Antlaşması veya 1992 Maastricht Antlaşması, md.5: “Sübsidiyarite ilkesi gereğince Birlik, münhasıran kendi alanına giren konular hariç olmak üzere, ancak teklif edilen eylemin, merkezî, bölgesel veya yerel düzeyde olmak üzere üye devlet tarafından gerçekleştirilemediği ve teklif edilen eylemin ölçeği veya etkileri sebebiyle Birlik düzeyinde bunun daha iyi şekilde gerçekleştirilebileceği takdirde devreye girecektir.”

2.3. İşletme Alanında Desantralizasyon Teriminin Kullanımı

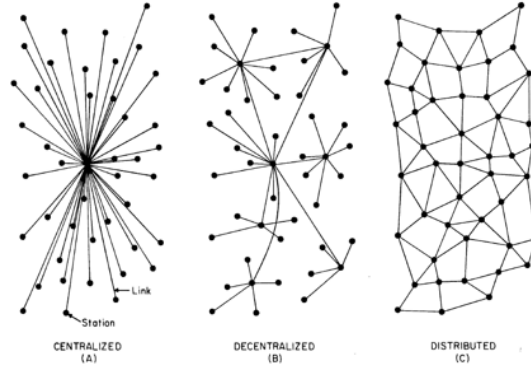
Desantralizasyon teriminin daha iyi anlaşılması için kamu yönetiminin komşu disiplini olan işletme bilimine ve ona bağlı kurumsal gelişim ve blok zinciri (*blockchain*) alanlarına da bakmakta fayda vardır. Mesela BusinessDictionary işletme bilminde desantralizasyonu şöyle tanımlamaktadır: karar alma yetkisinin transferi, alt düzeylere belli ölçüde yetkinin tanınmasına ve bu amaçla, oluşacak neticeler için sorumluluğun ve hesapverebilirliğin tayin edilmesi.

Desantralizasyon, günlük işlemlerin ve karar alma sorumluluklarının tepe yönetimi tarafından orta ve alt-düzey yöneticilere devredildiği (*delegated*) bir kurumsal yapı türüdür. Karar alma yetkilerinin kurumsal hiyerarşideki alt düzeylere transfer edilmesi (BrainKart, www.brainkart.com), tepe yönetiminin büyük kararlara odaklanmasını mümkün kılmaktadır (Joseph, 2019).

Son yıllarda blokzincir (*blockchain*) teknolojisinin gelişmesi ile desantralizasyon kavramının yoğun olarak kullanıldığı ve bu sayede uygulamada daha çok kullanıldığı yeni bir alan oluşmuştur. Blockchain teknolojisinde desantralizasyon kavramı, gücün merkezî otoriteden dağıtılması (*distribution*) ve [etrafa] saçılması (*dispersing*) süreci olarak görülmektedir (Coin Telegraph).

Günümüzde finans ve hükümet sistemlerinin çoğu merkezîleşmiş durumdadır. Yani hepsinde en tepede bir yönetim mercii mevcut olup bu merci kurumsal sistemi yönetmekten sorumludur. Bu yaklaşımın birçok kritik dezavantajı da mevcuttur. Sözelimi merkezî otoritenin çöküşü başlatan ana noktanın (*point of failure*) olması bir risktir. Zira hiyerarşinin tepesindeki her kötü işleyiş, ister kasıtlı isterse de istem dışı olsun, neredeyse tüm sistem üzerinde olumsuz etki yapmaktadır (CoinTelegraph).

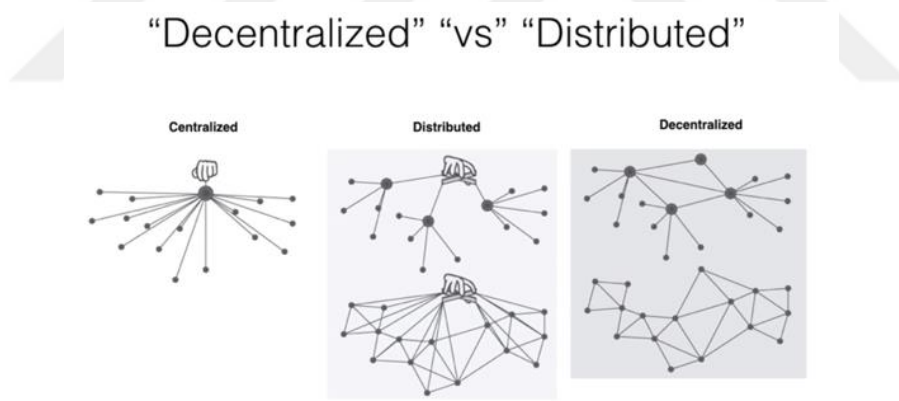
Blockchain teknolojisinin gelişmesi ile, desantralize sistemler (*decentralized system*) ve dağıtılmış sistemler (*distributed system*) arasında benzerlik ve farklılıklar üzerinde durulmuştur. Örneğin 1964 yılında Paul Baran tarafından yapılmış bir çalışmada (bkz. Şekil 1) merkezî, desantralize ve dağıtılmış ağların (şebekelerin) yapıları üzerinde durulmuştur.

Şekil 1. Merkezî, Desantralize ve Dağıtılmış Ağlar

Kaynak: Baran, 1964.

Baran’ın bu sistem örneklerinden hareketle Peterson ve Todd (2015’den alıntı Slepak, 2015) desantralize ve dağıtılmış sistemler üzerinde yeni bir şekil anlatımı geliştirmiştir.

Şekil 2. Desantralize ve Dağıtılmış Sistemler

Kaynak: Peterson ve Todd, 2015’ten alıntı Slepak, 2015.

Eager’e göre (2017) desantralize ve dağıtılmış sistemler arasındaki fark çok incedir. Buna göre desantralize sistem, dağıtılmış sistemin bir alt türüdür. İkisi arasındaki temel fark, kararın nerede ve nasıl alındığı ve bilginin sistemdeki kontrol düğümleri arasında nasıl paylaşıldığı ile ilgilidir. Desantralizasyonda, kararın alındığı tek bir (üst) nokta yoktur. Her düğüm kendi davranışı için bir karar almakta olup, sistemin davranışı, bu kararların toplamından

oluşmaktadır. Dağıtılmış sistemde ise, işleme (*processing*) birçok düğüm arasında paylaşılmakta olup, yine de karar merkezî olabilir ve sistemin tüm bilgisini kullanabilir.¹⁸

2.4. Desantralizasyon Hakkında Kavramsal Tartışmalar

Uluslararası literatürde desantralizasyon kavramının kapsamı, tanımı ve türleri hakkında ciddi görüş farklılıklarının ve tartışmaların yaşandığı görülmektedir. Roig (1966, s.455) desantralizasyon konusunun en az 19. yüzyılın başına kadar geriye gittiğini söylemektedir. Desantralizasyon konusunu işleyen literatürde çok sayıda farklı ve bazen birbirleri ile çelişen tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Son yarım asırlık süreçte çokça üzerinde durulan bu konseptin içeriği de zaman içinde farklılık göstermiştir. Desantralizasyon tecrübeleri ülkeden ülkeye, dönemden döneme değiştiği gibi, bu olgunun terminolojik karşılıkları da değişim sergilemiştir. Cheema ve Rondinelli (2007, s. 1’den alıntı yapan) Kamau Muna’ya göre (2012, s.7) göre desantralizasyon konseptinin çeyrek asırda geçirdiği değişim, yönetim hakkındaki düşüncenin evrimi ile birlikte gerçekleşmiştir.

50 yıl önce bile desantralizasyon konusunun çok karmaşık ve tartışmalı olduğu ifade edilmekte idi (Roig, 1966, s.453). Faguet’e göre (1997), çağdaş desantralizasyon tartışmaları, modern devletin başarısız olduğu kanaatlerinin oluştuğu 1950’ler ve 1960’larda başlamıştır. Schneider’e göre (2003), günümüzdeki “desantralizasyon furyası” 1980’lerde başlamıştır. O dönem araştırmacılar, uzmanlar, durağan ekonomiler ve yetersiz merkezî bürokrasiler karşısında, kalkınmakta olan ülkelerin problemlerine çözüm olarak desantralizasyonu görmeye başladılar. Aynı zamanda uluslararası donör kurumlar da birçok yardım programlarına desantralizasyon unsurunu dâhil etmeye başladılar.

Treisman’a göre (2002) İkinci Dünya Savaşından sonra desantralizasyon konusuna bilimsel ilginin artmasının sebebi, politik ekonomistler tarafından merkezîleşmenin ve desantralizasyonun sebepleri ve sonuçlarına giderek artan bir ilginin gösterilmesidir. Ancak literatür, terimlerin o kadar çok farklı anlamda kullanma örnekleri ile dolu ki, bazen tam olarak

¹⁸ Bu hususta Prof. Dr. Bozdoğan şu yorumu yapmıştır: “Dağıtılmış sistemde bir “merkezî otorite” var olmakla birlikte, sistemin işleyişi “merkezîleşmiş” sisteme göre farklıdır. Dağıtılmış sistemde, alt birimler ya kendi içinde gruplanmıştır ve belirli ara birimlere bağlı olarak faaliyet gösterir ya da hepsi doğrudan merkeze bağlı olarak faaliyet göstermekle birlikte, kendi aralarında ilişki ve işbirliği gelişme yetkisine sahiptir.”

ne manaya geldiklerini anlamak güçtür, hatta bunlar bazen tamamen manadan yoksun gibi gelmektedir.

Dubois ve Fattore (2009) desantralizasyona artan ilgiyi üç gelişmeye bağlamaktadır: birincisi, İkinci Dünya Savaşının bir neticesi olarak hükümetlerin varlığı ve gücü toplamaları olgusu yaygınlaşmıştır (Jun ve Wright, 1996'dan alıntı). Desantralizasyona olan ilgideki artış, işte bu gelişmeye tepki olarak ortaya çıkmıştır (Furniss, 1974'den alıntı Dubois ve Fattore, 2009). İkincisi, Batı Avrupa ülkelerinin sömürgeleri çok merkezî ve kontrolcü hükümet sistemlerine sahip idi. 1970'li yıllardaki dekolonizasyon sürecinde bu hükümet sistemleri tasfiye edilmişti ve alt düzey yönetimler lehine politikalar güdülmüştü (Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983'dan alıntı Dubois ve Fattore, 2009). Son olarak 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliğinin dağılması desantralizasyon arayış ve tartışmalarını alevlendirmiştir (Bird, Ebel ve Wallich, 1995'ten alıntı Dubois ve Fattore, 2009). Uluslararası kurumların ve danışmanların giderek artan müdahilliği ile kamu politikaları alanında araştırmaların yükselişi, desantralizasyon hakkında çok sayıda belgenin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Piyasa mekanizmalarının faydasını önemseyen paradigmaların ortaya çıkması ve kamuda ve özel sektörde bürokrasinin azaltılması (*de-bureaucratization*) eğiliminin güçlenmesi de bu süreçte ekili olmuştur (Dubois ve Fattore, 2009). Bu yaklaşım özellikle Avrupa literatüründe genel olarak Yeni Kamu Yönetimi (*New Public Management*, NPM) ile açıklanmaktadır (Pollitt, 2005, pp. 371–372, Dubois ve Fattore, 2009'den alıntı).

Desantralizasyon ayrıca, ABD hükümetinin entelektüel “yeniden icadı” (*reinvention of the government*) sürecinde kilit konseptlerden olmuştu (Osborne ve Gaebler 1993'den alıntı Dubois ve Fattore, 2009). Bu entelektüel ve tarihî olguların 1990'lı yıllarda birbirleri ile tevafuk etmeleri, desantralizasyon konusuna teorik ve pratik ilgede bir patlamaya yol açmıştı. İşte bu olgularla zamandaş bir biçimde desantralizasyon tanımları ve tipolojileri de çeşitlendi.

Schneider'a göre (2003), her ne kadar araştırmacılar desantralizasyonun tanımları konusunda bağlamı dikkate alarak titiz davranmaya çalıştılsa da, yine de desantralizasyonun çeşitlerinin ve derecelerinin üzerindeki tartışmalar bir konseptüel şaşkınlığa ve dağınıklığa işaret etmektedir. Nitekim desantralizasyonun konseptüel açıklamaları çoğalmış, neredeyse her bir konsept farklı anlamlar ile ilişkilendirilmiş, bunlara bir de pozitif normatif değerler aşılanmış, başka konseptlerle şişirilmiş, ve desantralizasyonun çok-boyutluluğu dikkate alınmamıştır.

Cohen ve Peterson'e göre (1996) göre son onyıllarda desantralizasyon kavramını tanımlamada ve türlerini tespit etmede belli bir ilerleme kaydedilmiştir. Ancak yine de 40 yıl boyunca çok farklı ve birbirleri ile çelişen raporlar ve araştırmalar ortaya konmuştur. Özellikle bu konuda yazan çok sayıdaki akademisyen ile uluslararası yardım kurumlarının uzmanları arasında İngilizce, Fransızca veya İspanyolca gibi farklı dillerde birbirleri ile çelişen kavramlar ve tanımlar yapılmaktadır. Bu kavramlar konusunda mutabakata varılmazsa, diller arası karşılaştırma yapılmazsa, terimler tutarlı bir şekilde kullanılmazsa, bir ilerleme yapmak ve desantralizasyonun analitik çerçevesini iyileştirmek gayet zor olacaktır. Neticede, Cohen ve Peterson (1996)'a göre, desantralizasyon stratejilerini veya reformlarını tasarlayanlar ve uygulayanlar arasında iletişimi kolaylaştıracak el kitaplarına ihtiyaç vardır.

Kamu yönetiminde konseptlerin önemli rol oynadığını ifade eden Dubois ve Fattore (2009), kamu yönetiminde anahtar kavram olan desantralizasyonun üzerinde durmuş ve çeşitli tipolojilerin kapsamlı tahlilini yapmıştır.¹⁹

Yine Cohen ve Peterson'un (1996) dikkat çektiği gibi, kalkınma araştırmalarında dilin önemi büyük tartışmalara konu olmuştur. Conyers'den alıntı yapan Cohen ve Peterson'e göre (1996) “kalkınma araştırmalarında kullanılan dil müphemlikler ve tutarsızlıklar ile dolu olup bu durum kafa karışıklığına, yanlış anlamalara ve söylemde çatışmalara yol açmaktadır.” Yazara göre kalkınma uzmanları ve akademisyenler arasında desantralizasyon kavramı ve kapsamı konusunda bir mutabakat sağlanmazsa, anlamlı, karşılaştırmalı ve deneysel/uygulamalı araştırmalar yapmak mümkün olmayacaktır. Yazar, desantralizasyonu ele alırken kullanılan muğlak ve duygu yüklü dilde terminolojik kafa karışıklığına ve kavram yanlışlığına son vermeye davet etmektedir. Faguet (1997) de desantralizasyon tartışmalarının fazlasıyla geniş ve can sıkıcı derecede özensiz olduklarından şikayetçidir.

1980'li yıllarda, Cheema, Nellis ve Rondinelli'nin temel atıcı çalışmaları sayesinde önemli bir kavramsal düzenleme çabası söz konusu olmuştur.²⁰ Onların çalışmalarından çıkan kavramsal tanımlar üzerinde özellikle İngilizce literatürde artan bir mutabakat söz konusudur.²¹

¹⁹ Bu çalışmaya “2.5.5. Dubois ve Fattore'nin Desantralizasyon Tipolojisi Tasnifi” bölümünde yer verilecektir.

²⁰ Alanda temel referans haline gelen çalışma için bkz. Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983.

²¹ Cohen ve Peterson'a göre (1996), idari desantralizasyon türlerinin kavramlaştırılması konusunda yapılan ilerlemelerin genelde İngilizce dilinde yazıp çizilenler sayesinde olmuştur. Oysa diğer dillerde çalışan araştırmacıların bu kavramsal ilerlemelerden habersiz oldukları gözlemlenebilmektedir. Yani, delegasyon olarak tanımlanan olgunun dikkatle bakıldığında dekonsantrasyon olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Fransızca çalışan uzmanların İngilizce literatüre hâkim olmadıkları gözlemlenmektedir. Fransızların desantralizasyon terimini

Daha önce bahsedildiği gibi, Dünya Bankasına (WB, c) göre de, “elmalarla armutları karşılaştırma” hatasına düşmemek için desantralizasyon hakkında tüm müzakerelere tutarlılığı dâhil etmek gerek. Cohen ve Peterson’ın (1996) dikkat çektiği gibi, disiplin farklılıkları ve hatta dil farklılıkları kavramın uygulanmasında da farklılaşmalara yol açmıştır. Buna mukabil, desantralizasyonun zıddı olan merkezîleşme (*centralization*) kavramı, yani güç, kaynak ve yetkinin tek kişinin veya tek makamın elinde toplanması durumu/süreci çok daha anlaşılır, üzerinde mutabık olunan bir kavram olarak durmaktadır (Schneider, 2003).

Yukarıdaki bölümde görüldüğü gibi, desantralizasyon terminolojisinde kullanım sıkıntıları bilim insanları tarafından sıkça dile getirilmektedir.

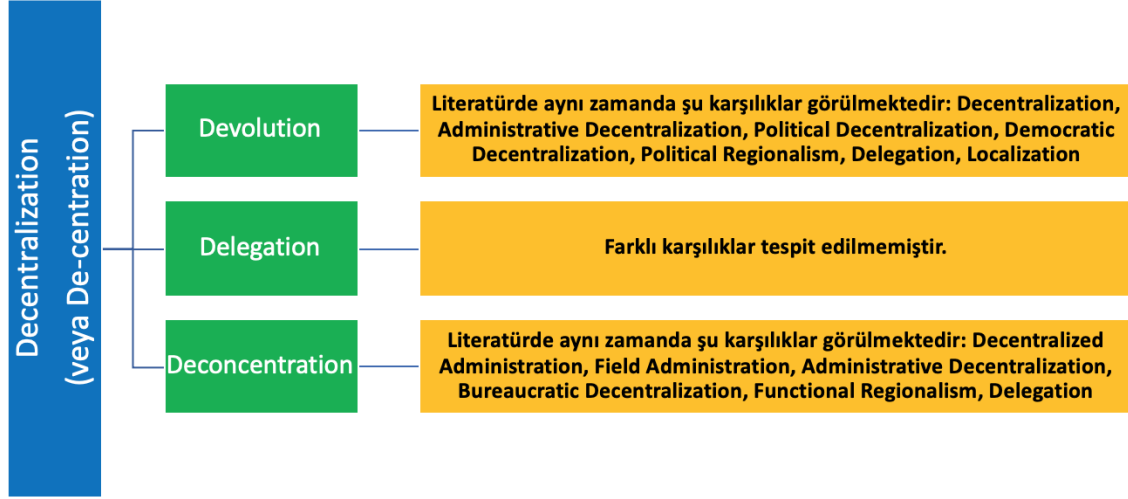
Faguet’e göre (1997), bu kadar farklılaşan desantralizasyon tanımlarını tasnif etme çabası, kategoriler, alt kategoriler derken sonsuz bir uğraş haline gelebileceğinden, en makul yaklaşım, bir tanım üzerinde mutabık kalıp araştırmanın hedefine doğru devam etmektir. Bu tezde benimsenen yaklaşım, ileride görüleceği gibi, desantralizasyonun farklı veçhelerini ahenkli bir şekilde içine alan entegre/bütünleşik yaklaşımdır.

2.4.1. Desantralizasyon ve İlgili Kavramlarda Karışık Kullanım Örnekleri

Yapılan literatür taramasında gerek desantralizasyon, gerekse delegasyon, devolüsyon ve dekonsantrasyon terimlerinin kullanımında ciddi karışıklıkların ve tezatların bulunduğu görülmüştür. Şekil 3’te görüldüğü üzere, misalen içerik itibarı ile devolüsyon olan bir olguyu tarif ederken farklı yazar ve kurumların çok farklı terimleri kullandıkları belli olmuştur: *decentralization*, *administrative decentralization*, *political decentralization*, *democratic decentralization*, *political regionalism*, *delegation*. Benzer şekilde dekonsantrasyon kavramı için literatürde şu karşılıklar görülmektedir: *decentralized administration*, *field administration*, *administrative decentralization*, *bureaucratic decentralization*, *functional regionalism*, *delegation*. Bu kavram kullanımındaki karışıklık ve tutarsızlık sadece kamu yönetimi alanındaki literatürde tespit edilenlerin bazılarıdır. Desantralizasyon kavramının işletme, insan

devolüsyon kastı ile kullandıkları bilinir ve bu durum karışıklığı artırır. Bazen aynı konferans, çalıştay içinde bile çelişen kavramları görmek mümkündür. Açıkçası, Fransızlardan gelen “devolüsyon eşittir desantralizasyon” yaklaşımının sorumsuzca tercüme edilmesi ve kabul görmesi, faydalı analitik çerçeveler ve rehberlikler için gerekli olan kavramsal netliği bozmaktadır.

kaynakları yönetimi, blokzincir gibi başka alanlarda kullanımı da göz önünde bulundurulursa bu liste daha fazla uzayabilecektir.

Şekil 3. Literatürde Desantralizasyon ve İlgili Terimlerde Karışık Kullanım Durumu²²

2.4.2. Karışıklığın Sebepleri ve Kaynakları Hakkında Bir Değerlendirme

Literatür taramasında özellikle gelişmekte olan ülkelerde desantralizasyon teriminin kullanımında görülen karışıklıkların ve tutarsızlıkların başlıca sebebinin, gelişmiş ülkelerin kurumları ve aktörleri²³ ile gelişmekte olan ülkelerin kurumları ve aktörleri arasındaki bilgi alışverişinde yaşanan farklılıkların ve uyumsuzluklar olduğu söylenebilir. Bunların temel yansıma alanları arasında şunlar sayılabilir:

1. Desantralizasyon sürecinde farklı aktörler arasında birtakım çelişkiler ve farklılıklar mevcut olabilmektedir. Aşağıdaki hususlar bu durumu etkileyebilmektedir:

²² Bu tablonun oluşturulmasında bu ve diğer kaynaklar kullanılmıştır: Roig, 1966, s.450,451; IDEA, 2014, s.23; Kherigi, 2017, s.7; Miller, 2002, s.3,4; Falletti, 2004, s.3,4; Myerson, 2014, s.2; USAID, 2000; USAID, 2012; Savy, Pauliat ve Senimon, 2017, s.3; Smith, 1985, s.1,2,9,11; Boulenger, Gauthier, Vaillancourt, 2012; Faguet, 1997; UNPAN Glossary; Burgess ve Gagnon, 2010, s.166,167,169,294; Kabashi, 2012, s.245. UNDP ve Government of Germany, 1999; Yuliani, 2004; Velikhov, 1996, s.235; Nemery, 2003, s.10; Loughlin, 2001, s.38; Shah, 2008, s.84. Aynı zamanda bazıları *decentralization* ve *devolution* kavramlarını birlikte ve eşanlamı olarak kullanmaktadır (bkz. Sopoci, 1995, s.27'den alıntı Franek, 2005, s.254; Khroba, 2008, s.222).

²³ Uluslararası donör kurumların ve danışmanların bu gelişmelerdeki (olumlu veya olumsuz değerlendirilen) rolüne farklı yazarlar da işaret etmektedir (Pollitt and Hupe, 2011' den alıntı, Ongaro ve Van Thiel, 2017, s.66; Bird, Ebel, & Wallich, 1995'den alıntı Dubois ve Fattore, 2009, s.705; Schneider, 2003; Erk, 2016).

- Uluslararası programlar/projeler üzerinden veya akademik işbirliği alanında kavramın tanımını “ihraç eden” ülkelerin devlet yapısının farklılığı (üniter veya federal devlet olması);
- Devlet yapılanmasında “Fransız-Napoleonik” merkezîyetçi üniter modelin,²⁴ veya Alman desantralizasyoncu federalist modelin,²⁵ ya da Kuzey Avrupa (Nordik) modelinin,²⁶ yahut da Anglo-Sakson modelin²⁷ örnek alınması veya bu bunların etkisi altında kalınması;
- Desantralizasyonla ilgili çalışmaların (farklı desantralizasyon anlayışlarına sahip) farklı uluslararası donör kurumlardan kaynaklanması veya o kurumların etkisinde olunması.

2. Bazen de aynı kurum içindeki görüşler arasında bile çelişkiler ve farklılıklar mevcut olabilmektedir.

- Aynı kurumun belgelerinde farklı mekanlarda (projelerde) veya farklı zamanlarda farklı pozisyonların benimsenmesi. Mesela birçok ülkede desantralizasyon desteğini veren uluslararası bir donör kuruluşun ilgili rehberlerde farklı zamanlarda farklı tanımlamaların yapılması gibi.²⁸

Dolayısıyla, kavram üreten ülkeler ve çevreler ile kavramları alan ve içselleştiren ülke ve çevreler arasında birçok faktör farklı neticelerin (farklı desantralizasyon içeriklerinin) ortaya çıkmasına ve bazen birbiri ile çelişmesine yol açmaktadır. Tablo 1’de bu durum özetlenmiştir.

²⁴ Kısmen Avrupa’daki Latin dil ailesine mensup ülkeler, Fransa, İtalya, İspanya, Romanya, Portekiz, ayrıca (Loughlin, 2001, s.5,11,12) Yunanistan da.

²⁵ Almanya, Avusturya, İsviçre, bir ölçüde Belçika. Bazıları Hollanda’yı ve Lüksemburg’u da bu gelenek kapsamına almaktadır (bkz. Loughlin, 2001, s.5,11,12).

²⁶ İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya, İzlanda gibi İskandinav ülkeleri.

²⁷ ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda. Bazıları İrlanda’yı da bu gelenek kapsamına almaktadır (bkz. Loughlin, 2001, s.5,11,12).

²⁸ Örneğin USAID’ın 2000 ve 2009 yıllarında çıkan ilgili rehber ilke yayınlarında farklı yaklaşımlar sergilenmektedir. Bkz. USAID, 2000; USAID 2009.

Tablo 1. Kavramların Farklılıklarına Etki Eden Faktörler

Kaynak ve Zihnî Arkaplan	Besleyici (veya Etkileyici) Aktörler	Yararlanıcılar
Kamu sektörü kültürleri ve rejimlerine bağlı olarak üretilen farklı kavramlar ve içerikler: - Kıta Avrupası a) Fransız / Napoleonik merkeziyetçi üniter yaklaşım (Fransa, İtalya, İspanya Romanya, Portekiz) b) Alman desantralizasyoncu federalist yaklaşım (Almanya, Avusturya, İsviçre, Belçika) c) Kuzey Avrupa desantralizasyoncu üniter devlet yaklaşımı (Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya, İzlanda) d) Anglo-Sakson modeli (ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya Yeni Zelanda, İrlanda) Veya bilgi kaynağının siyasî - idarî sisteminin tecrübesinden esinlenen kavram ve içerikler: Üniter devlet menşeli bilgiler Federal devlet menşeli bilgiler	Uluslararası kurumlar (Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, International IDEA, Birleşmiş Milletler) BM'nin veya gelişmiş ülkelerin kalkınma yardımı kurumları (Dünya Bankası, UNDP, USAID, AFD, DFID, GIZ) Uluslararası danışmanlar Uluslararası akademik çevreler Düşünce kuruluşları Uluslararası STK'lar (UCLG, AER, NALAS...)	Yararlanan/Kavram "ithal eden" aktörlerin: Fransız, Alman, Amerikan vb. farklı donörlerce destekleniyor olması. Kamu yönetimi kültürleri itibarı ile farklı olmaları (mesela, Arap dünyasında Fransa'dan etkilenen Mağrip bölgesi ile İngiltere'den esinlenen Ortadoğu gibi). "Alıcı" ülkenin üniter veya federal ülke olması. Bilgilere (kavramlara) İngilizce veya Fransızca (veya başka dil) üzerinden ulaşması.

Kaynak: Daoudov, 2018.

2.5. Desantralizasyon Sınıflandırma Çabalarından Örnekler

Yukarıda değinildiği üzere, desantralizasyon ve ilgili kavramların (devolüsyon, delegasyon, dekonsantrasyon) tanımlarında karışıklıklar yaşanabilmektedir. Aynı zamanda desantralizasyonun türleri konusunda da çok farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bununla birlikte bu tanımları netleştirmeye, sınıflandırmaya ve tutarlı hale getirmeye yönelik birçok bilimsel ve kurumsal çabalar da sarfedilmektedir. Desantralizasyonu tanımlamaya ve tasnif etmeye çalışan bilim insanlarınca kullanılan bazı temel ayırdedici kıstaslar aşağıda sıralanmıştır:

2.5.1. Kamu ve Özel Sektör Ayırımı veya Bütünlüğü Kıstası

Desantralizasyonun, tüm sektörlerde uygulanabilir genel bir süreç mi, yoksa ancak siyaset ve kamu yönetimi ile ilgili bir terim mi olduğu konusu (Smith, 1985, s.63) tartışılmıştır. Desantralizasyonun tanımını yapan çalışmalarda bu kavramın kamu sektörünün yanı sıra özel sektör ve sivil toplumun da faaliyetlerini içerip içermediği konusunda bir görüş farklılığı mevcuttur. Bir görüşe göre, desantralizasyon, veya hizmetlerin üretilmesi ve sunulması konusundaki “görev dağılımı” hem kamu sektörünü hem de özel sektör ve sivil toplumu kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Bu tür geniş çerçeveli tanımlarda sadece kamu aktörleri gündeme gelmemektedir. Mesela özelleştirme veya başka tabirle “elden çıkarma” (*divestment*) babında, kamu sektöründen bazı görevlerin özel sektöre aktarılması, veya özel sektör (ve/veya sivil toplumun da) bazı kamusal hizmetleri üstlenmesi/sunması da şıklar arasında sayılmaktadır.

Mesela Treisman (2002) ve Bennet (1990’dan alıntı Faguet, 1997) desantralizasyonu yönetimlerarası (*intergovernmental*) veya piyasa (*market*) olarak ikiye ayırmaktadır. Yine Rondinelli, Nellis ve Cheema’nın (1983, s.14) çağır açan çalışmasında, dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyonun yanı sıra desantralizasyonun dördüncü boyutu olarak özelleştirme veya “elden çıkarma” (*divestment*) da başlı başına bir alan/yöntem olarak zikredilmiştir.²⁹

Diğer görüşe göre ise, desantralizasyon başlı başına kamu yönetiminin iç görev ve sorumluluk dağılımını tanımlayan bir olgu olup, münhasıran kamu yönetimini ve yerel yönetimi

²⁹ Desantralizasyonda pazar/ekonomi/özelleştirme boyutu birçok çalışmada yer almaktadır. Bkz. WB b; FAO; Faguet, 1997.

ilgilendirmektedir. Bu yüzden piyasa, özel sektör veya sivil toplumun rollerini ve işleyişlerini düzenleyen kavramlar desantralizasyon alanının dışında tutulmalıdır.

2.5.2. Federal veya Üniter Devlet Olma Özelliği Kısıtası

Desantralizasyon konulu çalışmaların ayrıştığı bir başka alan, federalizm ile ilişkisi hususudur.

Desantralizasyonun federalizm ile ilişkisi birçok bilimsel çalışmalara konu olmuştur. İkisinin aynı olgunun iki veçhesi, iki farklı derecesi olduğunu savunan görüşler ile, her ikisinin doğaları gereği tamamen farklı iki olgu olduğunu ve o yüzden karıştırılmaması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur.

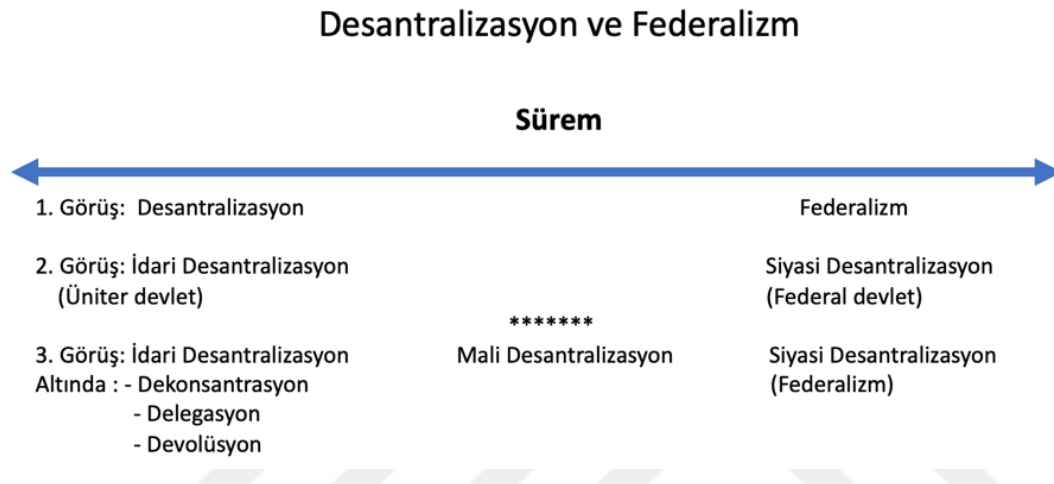
Desantralizasyon ile federalizmi doğrudan ilişkilendiren görüşleri kendi içinde temelde iki alt başlıkta toplamak mümkündür (Bkz Şekil 4):

- Desantralizasyon ve federalizm aynı olgunun iki farklı uç derecesi, versiyonu olduğunu savunan görüş:³⁰ Bu yaklaşımı savunanlar içinde ayrıca sıkça, bir tarafta üniter devletlere özgü olduğu ifade edilen idarî desantralizasyonun, diğer taraftan ise federalizm olan siyasî desantralizasyonun bulunduğu açıklanmaktadır.
 - Bu görüşe ilaveten, mesela Bozlağan'a göre (2011, s.83-84) üniter (tekçi) devletlerde uygulanan idarî desantralizasyon ile, federal devletlerde tatbik edilen siyasî desantralizasyonun yanı sıra, ikisinin arasında bulunan bir de bölgesel-üniter devlet (*regionalized state*) modeli vardır.
- Diğer yandan, sürem çizgisinin bir ucunda idarî desantralizasyonun bulunduğunu, ve onun kendi içinde dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon türlerine ayrıldığı, idarî desantralizasyonun yanı sıra malî desantralizasyonun da başlı başına bir çeşit olarak var

³⁰ Bu yaklaşım için bkz. USAID (2012, s.5,10), Abl Al-Rakaby (2012, s.159), ayrıca Burgess ve Gagnon (2010, s.166,167,169,289,294), her ne kadar görüşleri aynı zamanda Şekil 5'te gösterilen yaklaşıma da uyuyor olsa da. Diğer yandan, bazı bilim insanları tarafından federalizm ile desantralizasyon ilişkilendirilirken, kurumsal alandaki dönüşümler neticesinde bu ikisi arasındaki sınırların giderek belirsizleştiği de ifade edilmektedir (Brunet, 2011, s.50).

olduğunu, diğer karşı uçta ise siyasî desantralizasyonun bulunduğunu ve bunun aslında federalizm anlamına geldiğini anlatan yaklaşım vardır.³¹

Ayrıca, Almanya’da desantralizasyon kavramının aslında tamamen federalizmin kendisini tarif etmek için de kullanıldığını belirtmek gerekir. (Heinz, 2017, s.15, Comité des Régions, 2004, s.26)

Şekil 4. Desantralizasyon ve Federalizmin İlişkisini Anlatan İki Yaklaşım

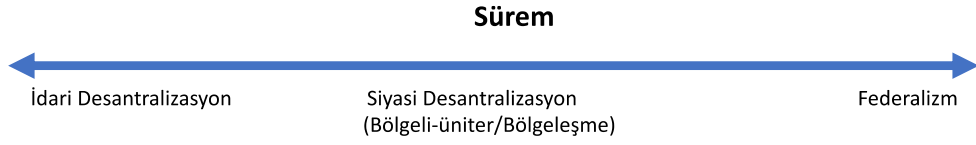
Desantralizasyon türleri ve federalizmin konumunu anlatan bir başka yaklaşım da mümkündür (Daoudov, 2013a). Şekil 5’te çizgi üzerinde şematik gösterildiği gibi, idarî desantralizasyon kavramı üniter devletlerdeki durumu tanımlamak için uygun gelirken, siyasî desantralizasyon bölgesel-üniter devletleri tanımlamak için uygun düşmektedir.³² Federalizm ise bu çizginin diğer uç noktasında bulunmaktadır.³³

³¹ Bu yaklaşım için bkz: IDEA (2014, s. 23-25), ancak bir fark vardır ki, IDEA için desantralizasyon süreminde bir uçta federalizm bulunuyorsa da, siyasî desantralizasyonu federalizm ile eşleştirmemektedir. Yani IDEA için siyasî desantralizasyon, siyasî hakların (seçim, karar alma, memur atama gibi) yerele aktarılması ile ilgili bir olgudur.

³² Committee of the Regions (t.y., s.24-26)’nın tanımı ve Burgess ve Gagnon’un (2010, s. 166,167,169,294) yaklaşımı da buna yakın görünmektedir. Diğer yandan, (Dexia, 2008, s.11,12) benzer bir üçlü tasavvuru (dereceli bir biçimde desantralizasyon, bölgeselleşme/rejyonalizasyon ve federalizm durumları) ortaya koymakta, ancak bunlar için idarî veya siyasî gibi ayrımı kullanmamaktadır.

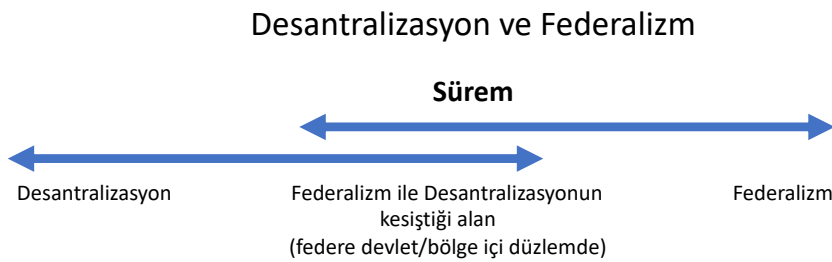
³³ Bu yaklaşım, Bozlağan (2011)’ın yaptığı desantralizasyon tasnifine kısmen benzemektedir. Zira siyasî desantralizasyonu Bozlağan federalizm için kullanmışken, Daoudov bu nitelemeyi bölgesel devlet için kullanmıştır. İki görüşün buluştuğu ortak nokta, idarî desantralizasyon ile federalizm arasında bir “ara model” olarak bölgesel(-üniter) devlet modelinin bulunmasıdır.

Desantralizasyon, Bölgeleşme ve Federalizm

Şekil 5. İdarî Desantralizasyon, Siyasî Desantralization (Bölgeleşme) ve Federalizm Çizgisi

Buna mukabil, Erk (2016), Smith (1985, s.17) gibi başka uzmanlar federalizm ile desantralizasyonun iki tamamen farklı rejim olduğunu, yani esasta aynı olan bir olgunun derece bakımından farklılaşan iki yansıması olmadığını savunmaktadır. Desantralizasyon, üniter devletlerde uygulanan bir sistemdir (veya “üniter desantralize” devletlerde). Federalizm ise (ki bu Erk bunun için “siyasî desantralizasyon” kavramını kullanmaktadır) temelde farklı dinamiklere sahiptir. Fakat her iki rejim aynı ülkede mevcut olabilir, yani federal ülkede merkez ile federe devletler arasındaki ikili ilişkiler federalizm kuralları çerçevesinde işlerken, federe devletler ile kendi içlerindeki yerel yönetimler arasındaki ilişkiler desantralizasyon kuralları çerçevesinde cereyan eder. Yani federal devletlerde (her ikisi iki farklı olgu olsa da) desantralizasyon ve federalizm iç içe yaşanabilmektedir (bkz. Şekil 6).

Şekil 6. İki Ayır Olgu Olarak Desantralizasyon ve Federalizm İlişkisi

2.5.3. Coğrafi ve İşlevsel Desantralizasyon Ayırımı³⁴

Literatürde görülen bir başka tasnif³⁵, desantralizasyonu mekân ve işlev bakımından ikiye ayırmaktır.

- Coğrafi/yer yönünden desantralizasyon türünde, yetkiler ve kaynaklar, ülke içinde mekânsal olarak ayrılan yönetimlere aktarılmaktadır.³⁶
- İşlevsel/hizmet yönünden³⁷ desantralizasyon yaklaşımında ise, merkezî yönetimin bazı görevleri, yetkiler ve kaynaklarla birlikte, genelde ulusal düzeyde örgütlenen, özerk, yarı-bağımsız kurum ve kuruluşlara aktarılmaktadır. Burada mekân değil, işlevsellik esas alınır. Yani belli coğrafi alana has ve karar organları seçimle iş başına gelen yönetim kurumlarından farklı olarak, belli sektörlere, hizmet kollarına göre kurulmuş, karar organları seçimle iş başına gelme zorunluluğu olmayan, çoğunlukla tayin ile gelen yönetim biçimine sahip kurumlar kastedilir.

2.5.4. Desantralizasyonda Süreç veya Sonuç Olma Kıstası

Desantralizasyon kavramını içerik itibarı ile tasnif eden yazarlar (Fesler, 1965; Prud'homme, 2003; Treisman, 2002'dan alıntı Duoıs ve Fattore, 2009, s.707), bu sözcüğün ve kavramın süreç³⁸ veya sonuç olarak iki farklı şekilde ele alındığını tespit etmiştir. Bu yazarlara göre, desantralizasyon kelimesi birçok dilde hem desantralize kılma sürecini hem de ortaya çıkmış

³⁴ Türkçe literatürde bu tasnif için ileride “3.1.5. Desantralizasyonun Coğrafi ve İşlevsel Tasnifi” bölümüne bakınız.

³⁵ Uluslararası literatürde bu tür ayırım yapanlar için bkz. Lemieux (1986, s. 321), Humes (1991, s.3,4), Musa (2012, s.193), Al-Khalaila (2009, s.40,41). Ancak, ilerleyen bölümde ifade edileceği gibi, desantralizasyonun temel unsurları ve boyutları anlatılırken son on yıllarda literatürde hizmet desantralizasyonu kavramına pek rağbet edilmemektedir. Ayrıca Roig 1966 yılında (s.450), Eisemann'a atfen işlevsel/hizmet yönünden desantralizasyon kavramının terkedilmesi gerektiğini ifade etmektedir. İşlevsel desantralizasyon kavramının eleştirisini Tarchouna (2004, s.12) da, Fransız doktrin kaynaklarına dayanarak yapmaktadır.

³⁶ Türkçe literatürde bu kavrama şu karşılıkları bulmak mümkündür: “idarî yerinden yönetim”, “yönetim yerinden yönetim”, “idarî ademimerkeziyet” (veya “idarî adem-i merkeziyet” yazılış şekli ile), “idarî desantralizasyon”, “mahallî ademimerkeziyet”, “yer yönünden yerinden yönetim”, “coğrafi yerinden yönetim”, “kurumsal yerinden yönetim”, “idarî namerkeziyet”. İngilizce *administrative/territoria/institutional decentralization* kalıpları kullanılır.

³⁷ Türkçe literatürde bu kavram için “hizmet/işlevsel/fonksiyonel yerinden yönetim/ademimerkeziyet/desantralizasyon” gibi ifadeleri geçmektedir. İngilizce literatürde buna *functional decentralization* denmektedir.

³⁸ Desantralizasyonun esasen süreç olduğunu savunan yazarlar için Falleti (2004, s.3), Olowu and Wunsch (2004, s.4,5'dan alıntı Kamau Muna, 2012, s.7); Lemieux (1986, s. 319), UNPAN Glossary; Nyiri ve Vengroff (2005, s.82).

neticeyi, durumu, sistemi çağrıştırmaktadır. Yani desantralizasyon kavramı her iki içeriği yansıtabilecek potansiyele sahip bir kelimedir.³⁹

Buna mukabil Türkçede yaygın kullanılan terimler (yerinden yönetim ve ademimerkeziyet) süreçten ziyade sonucu, ortaya çıkan veya kaim olan bir durumu ifade etmektedir. Arapçada desantralizasyon için kullanılan “*lamarkaziya*” (لامركزية) tabiri de yine daha ziyade sonucu/ortaya çıkan neticeyi tasvir etmektedir. Buna mukabil İngilizcedeki “*decentralization*” ve Fransızcadaki “*décentralisation*” iki yönlü/boyutlu olup hem desantralize kılma sürecini hem de ortaya çıkan durum hakkında fikir vermektedir.

Bu ikili okuma dışında ayrıca, desantralizasyon kavramını farklı boyutları ile inceleyip tipolojisi üzerinde bir çalışma ortaya koyan Dubois ve Fattore (2009), literatürdeki tanımların farklı içeriklerini analiz ettikten sonra yön-içerik-süreç üçlüsü gibi bir tasnif de önermiştir. Buna göre:

- “Kim/kime” sorusuna cevap veren ve [statik] durum boyutlarını açıklayan tanımlar, yani yön (*direction*) tanımları,
- “Ne” sorusuna cevap veren içerik (*content*) boyutlarını (e.g., Prud’homme, 1994’den alıntı Dubois ve Fattore, 2009, s.713) açıklayan tanımları,
- “Nasıl” veya süreç (*process*) boyutlarını öne çıkaran tanımlar mevcuttur.

Yine kısmen benzeyen ve biraz farklı olan yaklaşıma göre (Treisman, 2002), desantralizasyon ve santralizasyon bir ikilik/zıtlık olmaktan ziyade, desantralizasyon bir devamlılıktır ve desantralizasyon ile santralizasyon bu olgunun ancak farklı derece göstergeleridir. Desantralizasyonun derecesi ise, bir sistemin karakteristiğini vermektedir.

Bu ve diğer tipolojilerin daha kapsamlı listesini Dubois ve Fattore (2009) çıkarmışlardır.

2.5.5. Dubois ve Fattore’nin Desantralizasyon Tipolojisi Tasnifi

Desantralizasyon tanımlarını analiz ederek temel tipolojileri çıkaran Dubois ve Fattore (2009), çalışmalarında Barzelay’den (2001) alıntı yaparak, ihtilafları aydınlatırken ve

³⁹ Bazı kaynaklarda zaten, metnin akışında desantralizasyonun hem sonuç hem de yeri gelince süreç olarak kullanıldığı görülmektedir (Bkz. OCDE, 2007, s.80,81,101).

kavramaları/idrakleri biriktirirken anlambilimini ciddiye almak gerektiğini vurgular. Buna göre, farklı tanımlar farklı amaçlara hizmet eder. Bazen de tanımlar arasındaki farklar, kasıtlı olmayan sözcük seçme tercihlerinden ileri gelmektedir. Yapılan bu çalışmada 40 farklı desantralizasyon tanımına ulaşılmıştır. Desantralizasyon tanımları, taşıdıkları temel vurgular itibarı ele alındıklarında aşağıdaki tasnif ortaya çıkmaktadır (Dubois ve Fattore, 2009, s.708):

- ❖ Dinamikler itibarı ile
 1. Statik
 2. Dinamik
- ❖ İçerik
 1. Güç
 2. Formel yetki
 3. Sorumluluk
 4. Fonksiyonlar
 5. Kaynaklar
- ❖ (Devr)alıcı kurum
 1. Ulusaltı yönetimler
 2. Daha geniş sayıda aktörler
 3. Periferi
 4. Otonom kuruluşlar
 5. Bireylere yakınlık

Yine Dubois ve Fattore (2009, s.710) bu tipolojilerden hareketle Tablo 2’deki gibi bir genel tasnif yapmışlardır.

Tablo 2. Dubois ve Fattore’ye Göre Desantralizasyon Tipolojileri

Tipoloji	Kaynak
Ekonomik (endüstriyel, bölgesel ekonomik planlama), idarî (idarî/iç, idarî/mekânsal (<i>spatial</i>), idarî/fonksiyonel), siyasî (yasama, kurumsal, <i>millennial</i>)	Furniss (1974)
İdarî, siyasî	Porter & Olsen (1976)
Dikey ve yatay, seçici veya paralel	Mintzberg (1980)
Dekonsantasyon, delegation, devolüsyon, özelleştirmre	Rondinelli, Nellis, & Cheema (1983)

Yönetimler-arası/siyasî, işletme	Devas (1997)
Malî, siyasî, idarî	Litvack, Ahmad, & Bird (1998)
Fonksiyonel, teritoryal	Bray (1999)
Siyasî, mekansal, piyasa, idarî	Cohen ve Petersen (1999)
Hükmen (<i>by default</i>) desantralizasyon, özelleştirme, dekonsantrasyon, malî desantralizasyon, devolüsyon	Manor (1999)
Yapısal, kararverme, kaynak, seçimler, kurumsal [Treisman (2002): Dikey, kararverme, atama, seçim, malî, personel]	Treisman (2000)
Siyasî desantralizasyon, idarî desantralizasyon, idarî dekonsantrasyon	Benz (2002)
Malî, kurumsal (yerel ve yönetimlerarası), siyasî	Smoke (2003)
“Büyük itme ve küçük adımlar”, “tabandan tavana” ve “tavandan tabana”, üniform ve asimetrik	Shah & Thompson (2004)
İdarî, malî, siyasî	Falleti (2005)
Siyasî/idarî, iç/dış, rekabetçi olmayan/rekabetçi, ayırdetme kıstası (mekan/fonksiyon/süreç/hedef kitle)	Pollitt (2005)

Kaynak: Dubois ve Fattore, 2009, s.710.

Bu çalışmada, araştırmacıların desantralizasyonu tanımlarken onun içeriğini dikkatle belirlemeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca kamu yönetiminde önemli olguların tanımlarının yanıltıcı olabileceğine dikkat çekilmektedir

2.6. Desantralizasyon Tanımlarının Gelişim Sürecinin Sınıflandırılması

Desantralizasyon tanımlarının bir “evrim” geçirdiğini söylemek mümkündür. Bu evrim süreci aşağıda farklı temel evrelere ayrılarak izah edilmiştir.

2.6.1. “Erken” Desantralizasyon Tanımı

Faydalı bir yönetim sistemi veya bir yönetim yaklaşımı olarak desantralizasyonu öneren görüşler, bunun aşırı merkeziliğin yol açtığı sorunların çözümünde bir yol, bir nevi panzehir

olduğunu savunmuştur. Desantralizasyona dair o ilk dönem referansları genelde Amerika kökenli İngilizce kaynaklar veya Fransa kökenli kaynaklarda görmek mümkündür. Her ikisi de 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Hatta şu söylenebilir ki, modern anlamdaki desantralizasyon geleneği (ve onun doğal göstergesi olan yerel yönetimlerin özerkliğinin kanunlarla düzenlenmiş olması), Fransa devlet geleneğinde⁴⁰ daha da eskiye dayanmaktadır. Muhtemeldir ki bu düşünceler Fransa'nın kültürel ve fikrî etkisi ile İngilizce konuşan çevrelere tesir etmiştir. Zira, daha önce bahsedildiği gibi, desantralizasyon kavramı için siyasî önerilerin veya kanunî düzenlemelerin izini sürerken Fransız kaynaklarında 18. yüzyıla kadar ilerlemek mümkündür. Zaten Amerika'da desantralizasyon kavramının duayenlerinden gösterilen Alexis de Torcqueville'in aslında bir Fransız diplomat olduğu hatırlandığında bu etki/etkileşim savı makul gelmektedir.

Bu dönemin özelliği, desantralizasyonun başlı başına veya “kendi başına” bir konu olmasıdır. Daha sonraları gelişen dekonsantrasyon veya delegasyon kavramları veya siyasî/îdarî desantralizasyon kavramları o dönemin literatüründe görülmemektedir. Desantralizasyonun kavramsal anlatımı şematik bir biçimde yapılacaksa, o dönemdeki desantralizasyon kavramının evreni bir tek kavramdan/noktadan oluşmaktadır. Bu dönemi “erken” tanım dönemi olarak adlandırmak mümkündür.

2.6.2. İkici/Çift-Başlı Klasik Model

Önceki kısımda ifade edildiği gibi, 18., 19. ve 20. yüzyılın başına kadarki kaynaklarda desantralizasyon tekbaşlı veya tekbaşına bir konu olarak görülmektedir. Daha sonra ise desantralizasyonun yanında veya karşısında dekonsantrasyon kavramı da gündeme gelmiştir. Bu ikili anlatım özellikle Fransız kaynaklarında hâkim olup, kuvvetle muhtemeldir ki, Fransız idarî düşüncesinin⁴¹ etkisi ile, İngilizce kaynaklara da tesir etmeye başlamıştır. Yani artık desantralizasyonun yanı sıra dekonsantrasyon da başlı başına bir olgu, bir “antitez” olarak görülmektedir. Bu yaklaşımda, desantralizasyonun ve dekonsantrasyonun iki ayrı, zıt birer olgu

⁴⁰ Bu hususta yukarıda bazı ayrıntılar verilmiştir.

⁴¹ Ki bu görüşü bir şekilde Lemieux (1986, s.320) veya Commission Européenne (2007, s.17)'de görmek mümkündür. Zaten Türkçe “klasik” kaynaklarında da Fransızcanın bu etkisini, yazarların eserlerinin kaynakçalarında görmek mümkündür. Bkz. Nadaroğlu (1994), Keleş (1994), Gözler (2018).

olduğunu savunulmaktadır.⁴² Desantralizasyonun gelişim öyküsünün bu döneminde, modern devletin örgütlenmesi iki farklı ve paralel sistemden ibaret olarak görülmektedir: merkezî yönetimin taşralardaki uzantılarını (mesela vali/*prefect/governor* gibi) temsil eden dekonsantrasyon sistemi ile, yerelde özerk yerel yönetimlerce temsil edilen desantralizasyon sistemi. Yani merkez-çevre veya merkez-yerel ilişkilerin tasavvuru, tabir caizse, iki aktörün oynadığı bir sahne haline gelmiştir. Desantralizasyon bu durumda, Şekil 7’deki gibi sürem çizgisinin iki ucundan biridir.

Şekil 7. Desantralizasyonda İkicilik/Çift-Başlılık Yaklaşımı

2.6.3. Desantralizasyonda “Çatallaşma” ve Ayrışma Aşaması

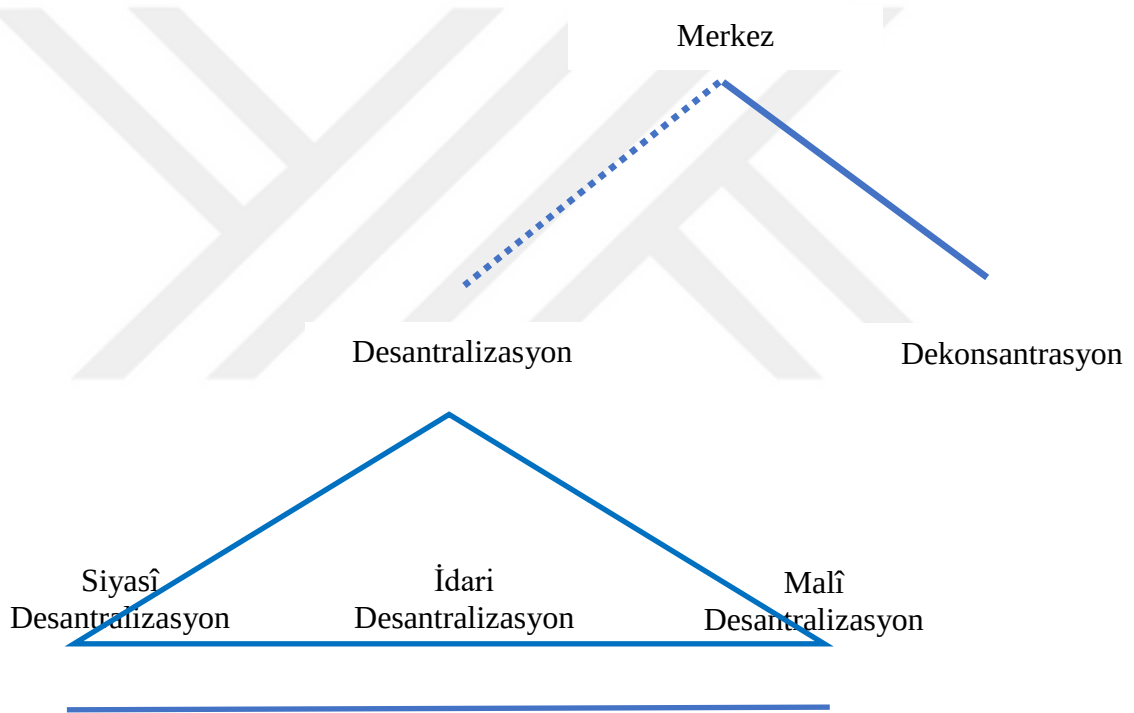
Kamu yönetimindeki uygulamalar çeşitlendikçe ve kurumlar arası farklı ilişki durumları ortaya çıktıkça desantralizasyon teorisi de gelişmeye devam etmiştir. Sahadaki incelemeler ışığında bilim insanları ve uzmanlar desantralizasyon kavramını kendi içimde alt bölümlere, alt türlere ayırmaya başlamıştır. Bu evrenin en önemli ve belirgin kavramsal ilerlemesi, desantralizasyonun anlatımında artık siyasî ve idarî olarak iki ayrı türün ele alınmasıdır. Daha sonra buna malî desantralizasyon alanı da eklenerek, sonuçta siyasî, idarî ve malî olmak üzere “üç tür desantralizasyon” söylemi ortaya çıkmıştır.

Literatürdeki bu tasnifte genel itibarı ile, siyasî desantralizasyonun bir federal sistem olduğu öne sürülmüş, idarî desantralizasyonun ise üniter/tekçi devletlere özgü bir sistem olduğu ifade edilmiştir. Bu ayrımı yapan yazarlar çalışmalarını daha ziyade idarî desantralizasyon üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bu anlatım modelinde idarî desantralizasyon kendi içinde sıkça coğrafi/yer

⁴² Bu yaklaşımı savunan görüşler için bkz. Illner (1998’den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712), Pinto (2004’den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712), Lunquist (1972’den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712). Ayrıca Türkçe literatürdeki bu hususun değerlendirileceği bölümde bir dizi Türkçe kaynak verilecektir.

yönünden ve işlevsel/hizmet yönünden olarak iki gruba⁴³ ayrılmaktadır (bkz. Şekil 9). Diğer yandan Lemieux (1986, s.321) bu ayrımı, desantralizasyonun çokfonksiyonlu veya tek fonksiyonlu yerel yönetim modelleri üzerinden de yapmaktadır.

İkili/çift başlı (desantralizasyona karşı dekonsantrasyon) Fransız usulü (Lemieux, 1986, s.320, Commission Européenne, 2007, s.17) desantralizasyon anlatımı ile, onun devamında gelişen desantralizasyonu siyasî ve idarî olarak ayıran söylem özellikle Türkiye’nin ve, mesela, Arap ülkelerinin kamu yönetimi çevrelerini etkilemiştir (bkz. Kabashy, 2012, s.245; Abl Al-Rakaby, 2012, s.159; Musa, 2012, s.193; Al-Khalaila, 2009, s.40,41).

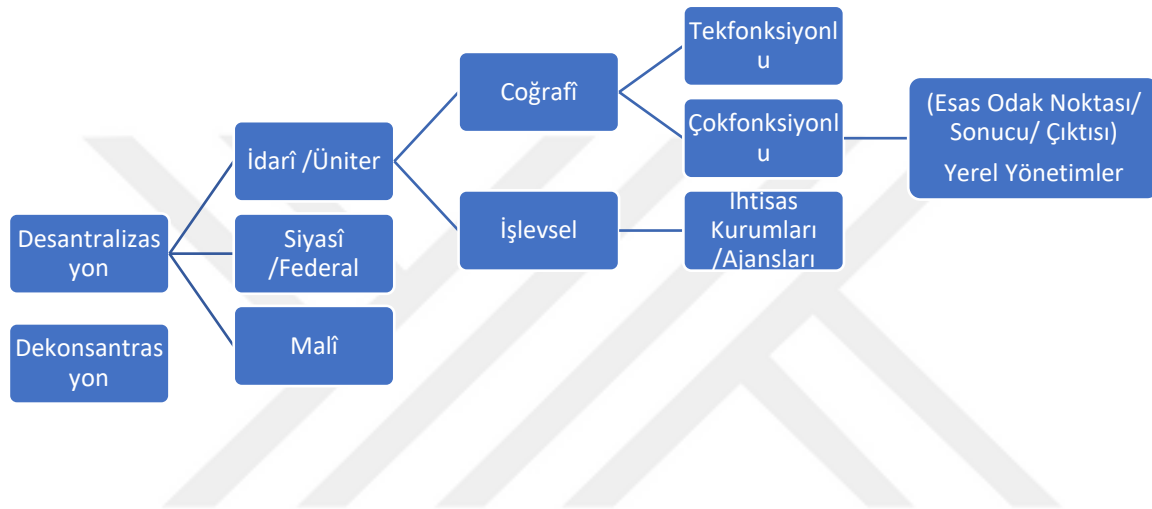

Şekil 8. Desantralizasyonda “Çatallaşma” ve Ayrışma Modeli Tasviri

Bu ekolden gelen görüşlerin çalışmalarında idarî desantralizasyonun kendi içinde ayrıldığı alt-başlıklar Şekil 9’da yansıtılmıştır. İdarî desantralizasyonun, coğrafi ve işlevsel olarak iki altbaşlık şeklinde ele alınması “2.5.3. Coğrafi ve İşlevsel Desantralizasyon Ayrımı”

⁴³ “2.5.3. Coğrafi ve İşlevsel Desantralizasyon Ayrımı” bölümünde bu husustaki kaynaklar listelenmiştir.

bölümünde açıklanmıştı. Coğrafi desantralizasyon kendi içinde tek fonksiyonlu (yani belli bir sektör veya hizmeti karşılayan)⁴⁴ yerel yönetimler ve çok fonksiyonlu (geniş yeplazede hizmet sunan) yerel yönetimler olarak ikiye ayrılabilir (Lemieux, 1986, s.320). Çok fonksiyonlu yerel yönetimler, bilinen yerelde seçimle işbaşına gelen ve yerel ihtiyaçları büyük ölçüde karşılayan birimlerdir (belediyeler gibi).

Şekil 9. İkinci Desantralizasyonun Alt-Türlere Dağılımı/Dallanması

2.6.4. Derleme Çabaları veya Erken Çatı Modeli

Özellikle Rondinelli, Nellis ve Cheema (1983) çalışmasından itibaren kamu yönetimi alanında “desantralizasyona karşı dekonsantrasyon” tarzı anlatım tedricen terkedilerek yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Desantralizasyonu artık bir üst kavram konumuna çıkaran bu yaklaşıma göre desantralizasyon, dekonsantrasyonun yanında “çeşitlerden bir çeşit” değil de, bir ana başlık olarak görülmektedir. Bu dönemde, daha öncesinden kavramsallaşmaya başlayan desantralizasyonun (siyasî, idarî ve malî gibi) üç temel alanının içerisinde özellikle idarî desantralizasyona odaklanılmıştır. Bu idarî desantralizasyon kategorisinin altında, üç farklı

⁴⁴ ABD’deki okul yönetimleri (*school district*) bir örnek verilebilir (Cuomo ve Rosado, 2018, s.33).

şekilde⁴⁵ “merkezciliği azaltma” yöntemi olduğu öne sürülmüştür: dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon^{46,47} (bkz. Şekil 10). Rondinelli, Nellis ve Cheema’nın (1983, s.14) çalışmasında bunlara ilaveten bir de özel sektör (özelleştirme) boyutunun da var olduğu ifade edilmektedir.⁴⁸ Ancak bu, desantralizasyona ekonomik boyut ilavesi kamu yönetimi literatüründe pek rağbet görmemiştir. Nihayetinde, bu yazarların kavramlaştırdığı “desantralizasyon = dekonsantrasyon + delegasyon + devolüsyon” yaklaşımı geniş yankı bulmuştur.⁴⁹

Bu kavramsal ilerleme ile, tabir caizse, desantralizasyon cüz olmaktan çıkıp bir bütün olmuş oldu. Desantralizasyon kavramının işte bu, çeşitli araçlarla “merkezciliği azaltma” veya “merkezsizleştirme” çabalarını kapsayan doğasını daha iyi anlatabilmek için bazı yazarlar açıklama mahiyetinde “desantrasyon” (*de-centration*) (Lemieux, 1986, Parkins, 2006’dan alıntı Dubois ve Fattore, 2009, s.709) kavramını kullanmaktadır.

Yani, desantralizasyon tasnifi ve tanımı çabalarında bir dönüm noktası sayılabilecek bu analitik düzenleme ile, desantralizasyon bir üst başlık olarak algılanmış ve bünyesinde farklı şekilleri alabildiği ifade edilmiştir.⁵⁰ Böylece daha önceleri ayrı ayrı / bağımsız olgular gibi tanıtılan dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon gibi kavramlar aynı çatı altında toplanmıştır. Şekil 10’da gösterildiği gibi, idarî desantralizasyonun şemsiyesi altında toplanan üç farklı merkez-yerel ilişkileri düzenleme biçiminde, özerk yerel yönetimlerin yürüttükleri çalışmalar için daha önce kullanılan desantralizasyon teriminin yerini devolüsyon terimi almıştır. Tabir caizse, desantralizasyon artık bir üst kavram olarak “terfi ettirilirken” yerine devolüsyon “tayin edilmiştir”. Bu tasnifin en önemli avantajlarından biri, desantralizasyonda daha önce ilgisiz, “konu dışı” gibi görülen dekonsantrasyonun da anlamlı bir bütün içinde yerini almış

⁴⁵ Rondinelli, Nellis ve Cheema (1983, s.14)’nin önerdikleri bu türlere literatürde formlar, şekiller, boyutlar, yönler, türler denildiği görülse de, bu tezde İlginizce “*form*” karşılığı olarak “şekil” denilecektir.

⁴⁶ Bu kavramlar ileride Tablo 4’te (Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyonun Uluslararası Tanımları) detaylı açıklanacaktır.

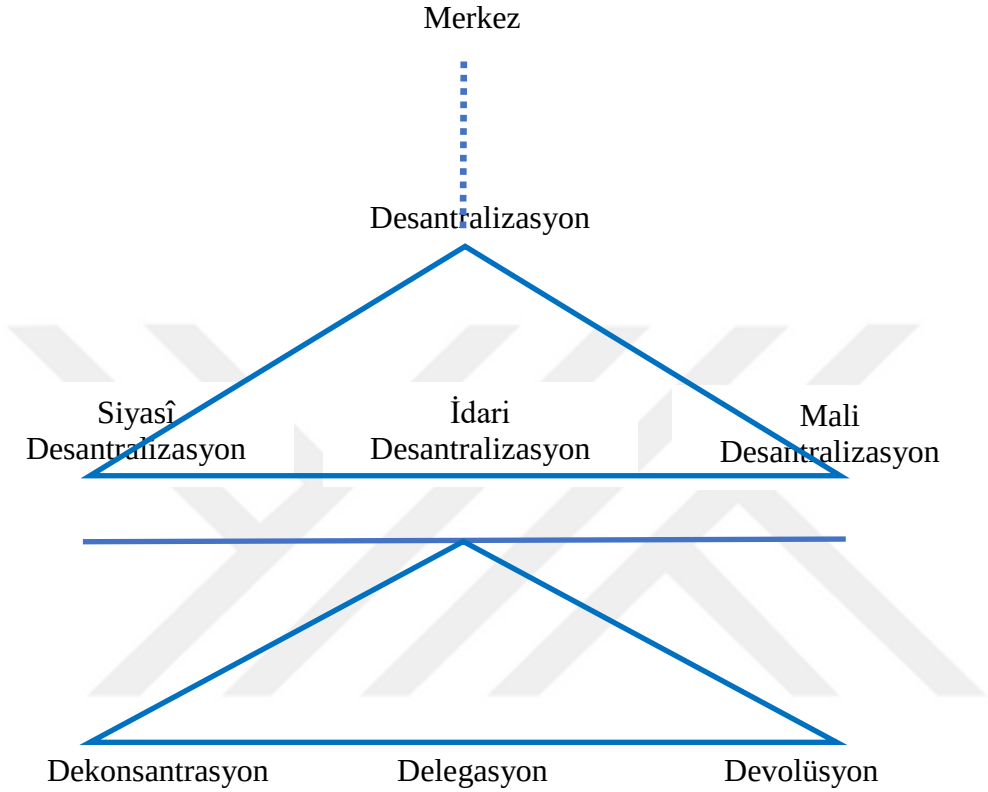
⁴⁷ Bu yaklaşımı benimseyen çalışmalar için bkz. Kamau Muna (2012, s.14,15), World Bank (2007, s.i).

⁴⁸ Bu yaklaşımı benimseyen çalışmalar için bkz. Abul Kalam (1990, s.15-18).

⁴⁹ İleride görüleceği gibi, bu aşamanın henüz tüm detayları ile Türkçe literatüre yansıtlamadığı söylenebilir.

⁵⁰ Ayrıca not etmekte yarar vardır ki, bu yaklaşıma benzemekle birlikte, kısmen ayrı duran bir görüş de mevcuttur. Buna göre (bkz. Falleti, 2004, s.3,4; Ruano ve Profiroiu, 2017, s.479), desantralizasyon bir üst başlıktır, onun altında siyasî, idarî ve malî boyutları vardır, ancak bu görüş dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyonu bunların hiçbirinin “altında” bir uygulama şekli olarak zikretmemektedir. Ayrıca örnek olarak USAID (2000) bunları “eskiden kullandığını” ifade ederek artık onlara vurgu yapmamaktadır.

olmasıdır.⁵¹ Yani, eskiden desantralizasyon şemasının dışında görülen dekonsantrasyon noktası, şemanın içine girip yerini almıştır.

Şekil 10. Desantralizasyonda Erken Çatı Modelinin Şematik Tasviri

Ancak bu yenilikçi sınıflandırma yine de desantralizasyonu, hak ettiği “en üst başlık”, “en çatı kavramı” statüsüne henüz tam yükseltememiş, sadece idarî desantralizasyon sahasının üst kavramı yapmıştır.⁵² Önemli bir ilerleme olmasına rağmen, bu sınıflandırmanın dezavantajı, (daha sonra belirecek olan) daha gelişmiş yaklaşımlara kıyasla, siyasî ve malî desantralizasyonları ayrı türler olarak görmesi ve onların iç alanlarını “düzenlememiş” olmasıdır. Yani onlar için de dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon türlerini uygulamamış olması, veya benzer, eşdeğer ve makul iç düzenlenme biçimlerini/iç boyutlarını önermemiş olmasıdır. Bu tanımla idarî desantralizasyon alanı, alt başlıkları ile gelişmiş ve anlamlı bir iç

⁵¹ Bu tür bir yaklaşım için bkz. Miller (2002), WHO.

⁵² Bu tür bir yaklaşım için bkz. World Bank (a), World Bank (b).

yapıya kavuşurken, siyasî ve malî desantralizasyon alanları basit, tek düze görülmeye devam etmiştir.

2.6.5. Bütünleşme Aşaması ve Entegre Çatı Modeli

Bir önceki modelin yetersizliklerini ve tutarsızlıklarını gidermek üzere yapılan yeni analitik tanım ve tasnif çabalarıyla, desantralizasyonu tüm boyutları ile daha bütüncül bir hale sokan bir tanım gelişmiştir.⁵³ Bu yaklaşımın üç temel noktası şunlardır:

- Desantralizasyon bir üst/çatı kavramdır, hatta en üst kavramdır.
- Siyasî, idarî ve malî desantralizasyonlar (ayrı ayrı desantralizasyon türleri olmayıp aslında) aynı olgunun birer boyutu veya düzlemidir.
- Dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon ise merkez-yerel ilişkilerinin alabileceği üç farklı şekil, biçim olup, her birinin siyasî, idarî ve malî boyutları mevcut olabilir.

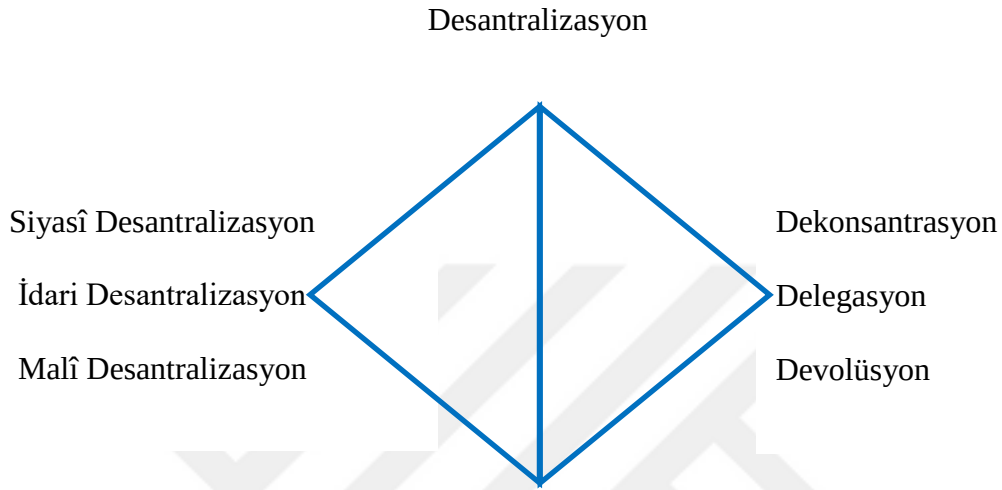
Yani desantralizasyon, bir “de-santrasyon” süreci veya ürünü olarak siyasî, malî ve idarî olmak üzere üç boyuta sahiptir. Bu üç boyutun üçünde de birer uygulama metodu, şekli olarak devolüsyonu, delegasyonu, dekonsantrasyonu görmek mümkündür. Mesela desantralizasyon sisteminde devolüsyon olgusunun siyasî boyutu, idarî boyutu ve malî boyutu vardır, ve bunlar, bir yerel yönetimin merkezî yönetimle olan ilişkilerinin farklı ihtimalleri veya yansımalarıdır.⁵⁴

Dolayısıyla bir ülkede, mesela eskiden literatürde anlatıldığı gibi, siyasî desantralizasyon mu uygulanıyor, yoksa idarî desantralizasyon mu, yoksa malî desantralizasyon mu gibi tartışmalar anlam (zemin) kaybederek yerini daha gelişmiş bir bakış almıştır. Artık siyasî, idarî veya malî olgular desantralizasyon türünün boyutları olup, onların yoğunluk dereceleri üzerinden bir ülkedeki desantralizasyonun hali hakkında bir değerlendirme yapılabilir. Ve ortaya çıkan sonuç, “şu ülkede siyasî ama şu ülkede idarî desantralizasyon uygulanır” demek gibi bir tektip, tekdüze değerlendirme yapmaktan ziyade, belirli ülkenin uyguladığı türde (mesela devolüsyonda) onun siyasî boyutunun gücünün veya zayıflığının derecesi, malî boyutun gücünün veya zayıflığının derecesi önem kazanmaktadır.

⁵³ Bu yaklaşımın benimsendiği çalışmalar için bkz. USAID (2009), Boulenger, Gauthier, Vaillancourt (2012).

⁵⁴ Dubois ve Fattore (2009, s.713)’nin yaptığı geniş tarama çalışmasında, bu yaklaşımın çoğu yazarlar tarafından bir şekilde benimsediğini ifade edilmektedir.

Bu kavramsal gelişim ve bütünleşme şematik ve görsel anlatılacak olursa, siyasî, idarî ve malî boyutlar üçgeni ile, dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon üçgeni birbirine eklemlenerek bir dörtgen şeklinde gösterilebilir (bkz. Şekil 11).

Şekil 11. Desantralizasyonda Bütünleşik/Entegre Çatı Modelinin Şematik Tasviri

Bu tablodaki dağılım ve unsurların birbirleri ile ilişkileri Tablo 3’da gösterilmiştir.

Tablo 3. Bütünleşik/Entegre Desantralizasyon Tanımın Boyutları

	Siyasî Boyut Siyasî Sorumluluk (Karar sorumlusu)	İdarî Boyut İdarî Sorumluluk (Uygulama sorumlusu)	Malî Boyut Malî Sorumluluk (Finansman sorumlusu)
Dekonsantrasyon	Merkezî yönetimin bölgelerdeki atanmış temsilcileri (memurları). Siyasî sorumlulukları yok, zira siyasî meşruiyet ve sorumluluk ulusal seçilmişlerde.	Merkezî hükümetin memurları görevleri yerine getirir. Merkezî yönetimin hizmet politikalarını yerine getirirler.	Merkezî bütçe kullanılır.

Delegasyon	Merkezî yönetimin bazı görevlerini yerel yönetimlere (veya başka özerk kurumlara) şartlı devretmesi. Meşruiyet ve sorumluluk merkezî ve yerel seçilmişler arasında paylaşılmış ise de nihaî siyasî sorumluluk merkezî yönetimde.	Yerel yönetimin memurları tarafından uygulanır (merkezî yönetimin memurları tarafından gözetilir).	Yerel bütçe ve/veya merkezî bütçeden gelen şartlı/ şartsız katkılar/bağışlar kullanılır.
Devolüsyon	Yerel yönetimlerin karar organları seçimle işbaşına gelir. Meşruiyet ve sorumluluk yerel seçilmişlerdedir.	Yerel yönetimlerin kendi memurları / çalışanları yerel politikaları uygular (bazen bu memurlar merkezî kamu hizmetine dahil olsalar da).	Yerel bütçe kullanılır. Merkezden yerel bütçeye yapılan katkılar da kullanılır.

Kaynak: Boulenger, Gauthier ve Vaillancourt (2012) ve USAID (2009)’dan uyarlanmıştır.

Bazı yazarlar (Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983, s.14) bu tabloya sağda dördüncü bir sütun ekleyerek ekonomi veya pazarı da görüş alanına almaya çalışmıştır. Pazar veya ekonomi boyutunun desantralizasyon tanımına dahil edilip⁵⁵ edilmemesi meselesi tartışmaya açıktır. Genel itibarı ile, üçlü desantralizasyon tablosu genel kabul görürken onun pazar ilaveli veya pazar odaklı tanımı literatürde daha az rağbet görmüştür. Bunun sebebi, desantralizasyonu münhasıran kamu yönetimi alanı ile sınırlı tutma eğilimidir. Burada, desantralizasyon kavramının ve tanımının dar veya geniş çerçevede olmak üzere iki farklı biçimde ele alınması hususunda şu argümanlar öne sürülebilir:

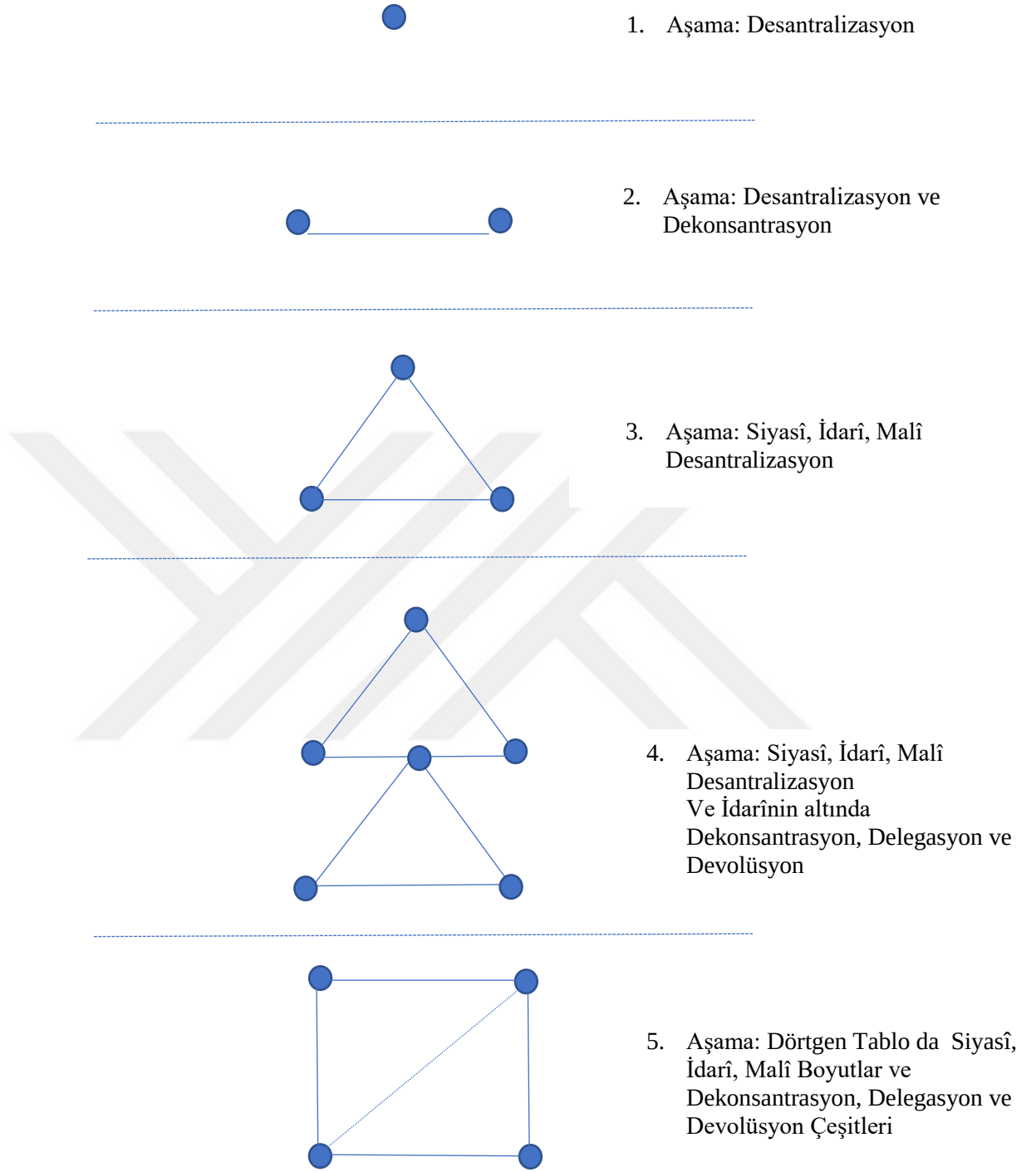
- Desantralizasyonun kamu yönetimi alanına hasredilmesi yaklaşımı:

⁵⁵ Pazar boyutunu desantralizasyonun bir türü olarak gösteren görüşler için bkz. WHO, World Bank (b), Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983, s.14; FAO; Faguet 1997.

- Bu yaklaşımın temel gerekçesi, merkezî yönetim ve yerel yönetim ilişkilerini inceleyen veya düzenleyen kamu yönetimi alanının terminolojik ihtiyacını (kamu-içi/alan-içi düzlemde) karşılamaktır.
- Ayrıca, doğası gereği farklı olan diğer alanların (özel sektör, sivil toplum) hususiyetlerini de göz önünde bulunduracak şekilde desantralizasyon kavramını ve tanımını genişletmeye çalışmanın karmaşıklığa yol açma (“konuyu dağıtma”) endişesi olabilir.
- Desantralizasyonun tanımında kamu sektörünün yanı sıra diğer temel sektörleri de kapsama alma yaklaşımı:
 - Dünyada ve özellikle gelişmiş ülkelerde yaşanan dönüşümleri dikkate almaktadır. Kamu, özel, sivil sektör ayırımının eskisi kadar katı olmadığı söylenebilir, zira sektörler arası ilişkilerin arttığı, aktörlerin çalışmalarının birçok yerde birbirine geçmiş olması, başta kamu-özel işbirliği olmak üzere, ortak hedefler için bu sektörler arası kapsamlı işbirliklerinin ve alışverişlerin tesis edildiği bilinmektedir.
 - Ayrıca, devletin özel ve sivil sektörler ile ilişkileri hususunda bakış açısının gözden geçirilmesi ihtiyacı olduğu söylenebilir. Yani, devletin esasen sadece kamu sektörünü yönettiği şeklindeki bakıştan ziyade, onun aynı zamanda özel sektörü ve sivil toplum sektörüne de önemli ölçüde müdahil olduğu, doğrudan veya dolaylı düzenleyicisi olduğu gerçeğinin idrak edilmesidir.⁵⁶

Yukarıda özetleyerek tasnif edilmeye çalışılan, literatürde ve uygulamada desantralizasyon kavramının 5 aşamalı gelişim süreci şematik olarak Şekil 12’de gösterilmiştir.

⁵⁶ Burada bir tavsiye olarak, günümüzde desantralizasyon üzerinde çalışan uzmanların bu boyutları göz ardı etmemesi ve kamu, özel ve sivil sektörleri arasındaki bu ilişkilere kavramsal çerçeve geliştirmesi önerilebilir.

Şekil 12. Desantralizasyon Kavramının Gelişim Aşamaları

2.7. Desantralizasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon Kavramlarının Tahlili

2.7.1. İlgili Kavramların Yapısal Tahlili

Desantralizasyonun (süreç veya sistem olarak, her iki halde) temel uygulama biçimleri olan dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyonun uluslararası kabul görmüş tanımlar aşağıda verilmektedir (bkz. Tablo 4). Bununla birlikte, bu kavramların doğasını daha iyi kavramak ve açıklanmasını kolaylaştırmak için bu terimleri simgesel (*semiotic*) düzleme taşıyarak anlamlandırmaya çalışılmıştır. Zaten bilim tarihi, umulmadık ilerlemelerin, farklı hatta ilgisiz görünen alanlardaki bilgiler veya bakış açıları sayesinde elde edildiğinin (Interacademy Partnership, 2016, s.19) canlı şahididir. Bunun için bu terimlerin kendi aralarındaki ilişki türlerinin temel unsurlarını ve dinamiklerini iç yapısı ile irdelemekte fayda vardır. İlerleyen bölümlerde bu hususa ayrıntılı değinilmiştir.

Tablo 4. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyonun Uluslararası Tanımları

Tür	Tanım	İlişki Biçiminin Teşbihi
Dekonsantrasyon	Merkezî yönetimin bazı yetki ve imkânlarının, yine merkezî yönetime hiyerarşik olarak bağlı olan, onunla organik bağı bulunan ve ülke genelinde (çevrede) yayılmış olan yönetimlere verilmesidir. Dekonsantrasyonun özelliği şudur ki, sorumluluğu, hesap verebilirliği merkeze yöneliktir, ⁵⁷ yani hizmet ettiği yörenin halkına, seçmenine karşı doğrudan bir sorumluluğu yoktur. Dekonsantrasyon, genelde demokratik sistemlerde tasavvur edilen veya arzu edilen biçimi ile, desantralizasyonun en zayıf türü sayılmaktadır (Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983, s.14, WB, a; USAID, 2009). ⁵⁸	“Bu benimdir ve kendi ekibimle yönetim” yaklaşımı.

⁵⁷ Bu noktada, örneğin dekonsantrasyonu tanımlarken Pinto (2004'den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712) yukarıya/üste doğru hesapverebilirlikten (*upwards accountability*), veya Silverman (1999'dan alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712) tavandan tabana (*top-down*) ilişkilerden bahseder.

⁵⁸ Ayrıca bkz. World Bank b; WHO; Boulenger, Gauthier, Vaillancourt, 2012.

Devölasyon	Merkezî yönetimin bazı yetki ve imkânlarının, merkezî yönetime hiyerarşik olarak bağı olmayan, onunla organik bağı bulunmayan ve ülke genelinde (çevrede) yayılmış olan, yerelde seçimle işbaşına gelen yönetimlere belli şartlara bağı kalmaksızın, münhasıran kullanmak üzere yasa ile verilmesidir. Devölasyonun özelliğı şudur ki, sorumluluğı, hesap verebilirliğı yerel halka yöneliktir. ⁵⁹ Devölasyon, genelde demokratik sistemlerde tasavvur edilen, arzu edilen biçimi ile, desantralizasyonun en güçlü türü sayılmaktadır (Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983, s.14; WB, a; USAID, 2009). ⁶⁰ Ancak şu da hatırlanmalıdır ki merkezî yönetim, yine kamu yararı veya başka anayasal ilkeleri korumak adına devölasyon ilişkisinde bile belli bir denetim hakkını korumaktadır. ⁶¹	“Bu senindir ve kendin yönet, ben (sadece) izlerim” yaklaşımı.
Delegasyon	Merkezî yönetimin bazı yetki ve imkânlarının, merkezî yönetime hiyerarşik olarak bağı olmayan, onunla organik bağı bulunmayan ve ülke genelinde (çevrede) yayılmış olan yönetimlere belli şartlar çerçevesinde “vekaleten” verilmesidir. Bu çevre kurumları genelde yerel yönetimlerdir. ⁶² Yerel yönetimler o yetki ve imkânları kullanırken merkezî yönetim adına ve onun denetiminde kullanır. Merkezî yönetim, bu yetki ve imkânları gerektiğinde geri çekebilir. Delegasyon, genelde demokratik sistemlerde tasavvur edilen veya arzu edilen biçimi ile, desantralizasyonun dekonsantrasyona göre daha güçlü türü sayılmaktadır (Rondinelli, Nellis ve Cheema, 1983, s.14; WB a; USAID, 2009). ⁶³	“Bu benimdir, ama sen benim adıma yönet” yaklaşımı.

Bu üç kavramın, birer ayrı sistem olmaktan ziyade, ortak desantralizasyon hedefine ulaşmanın birer aracı ve ilişki türü olduğu ifade edilmektedir. Yani, desantralizasyon, dekonsantrasyon, delegasyon ve devölasyon kavramları hakkında zaman içinde, bunları ayrı ayrı tür olarak

⁵⁹ Bu noktada, örneğin devölasyonu tanımlarken Pinto (2004’den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712) aşağıya/alta doğru hesapverebilirlikten (*downwards accountability*), veya Silverman (1999’dan alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712) tabandan tavana (*bottom-up*) ilişkilerden bahseder.

⁶⁰ Ayrıca bkz. World Bank b; WHO; Boulenger, Gauthier ve Vaillancourt, 2012.

⁶¹ Türkiye’deki sistemde bilinen merkezî yönetimin yerel yönetim üzerindeki vesayet hakkı.

⁶² Ancak ülkenin kamu sistemine göre başka özerk kurumlar da olabilir.

⁶³ Ayrıca bkz. World Bank b; WHO; Boulenger, Gauthier ve Vaillancourt, 2012.

görmekten ziyade, tek olan bir olgunun (desantralizasyonun) yapıtaşları, uygulama şekilleri olduğu yönünde bütüncül bir yaklaşım benimsenmektedir. Dolayısıyla bir dönem uluslararası literatürde yaygın olan, ve hâlâ Fransızca literatürde hâkim olan (ve ayrıca Türkçe literatüre de çokça tesir eden) anlatımdakinden farklı olarak, mesela desantralizasyon ve dekonsantrasyon iki ayrı ve zıt olgu değildir. Bilakis dekonsantrasyon, desantralizasyonun bir uygulama biçimidir.

Bu üç aracın (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) temel farklarının neler olduğunu anlamak ve anlatmak için bu ilişkilerin ana unsurlarını tespit etmek gerekir. Merkez ile yerel arasındaki ilişkileri tahlil etmek için şu temel unsurlar dikkate alınabilir:

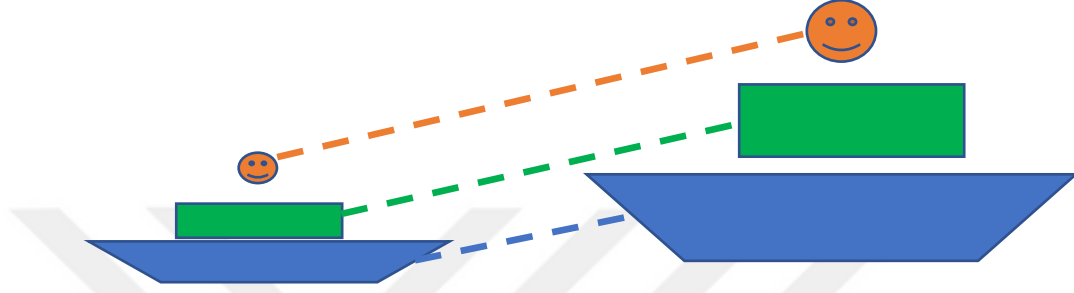
- Yapı (yani belli görevi yerine getirmesi gereken kurumlar/aktörler)
- Görev (yani yetkiler ve bunları gerçekleştirmek için imkânlar, malî imkânlar dâhil)
- Ekip (yani bu görevleri yerine getiren sorumlu kişiler, görevliler)

Desantralizasyon, bir nevi “gemi metaforu” üzerinden simgelenebilir. Buna göre, bir ülkede halka hizmet etmesi gereken bir yapı/kurum vardır, o da hükümettir (merkezî yönetim). Merkezî yönetim bir gemiye (veya geminin gövdesine) benzetilebilir. Bu aktörün yerine getirmesi gereken görev (yani halka hizmet), onun sorumlu olduğu ve taşıdığı bir yükü temsil etmektedir. Bir de bu gemiyi sürerek bu yükü menziline taşıtmakla, yerine ulaştırmakla görevli olan bir ekip/mürettebat (yöneticiler, personel) vardır.

Bir ülkede muhayyel bir tam santralizasyon hali bulunsa, o ülkeye hizmet eden tek bir aktör/birim olduğu gibi, böyle bir durum denizde tüm yükü taşıyan tek büyük bir gemiye benzetilebilirdi. Fakat böylesi merkezîleşmiş bir yaklaşımın pek verimli olmadığı kanaati ile tek büyük gemi yerine, onun yüklerini kısmen alacak ve yerlerine ulaştıracak başka gemilere de yer veriliyorsa, işte bu “yük dağıtımı” olayı desantralizasyon süreci ve/veya halidir. İşte bu ana gemi (amiral gemi ile) irili ufaklı diğer gemilerle olan ilişkiler desantralizasyonun çeşitli yansımalarına benzetilebilir.

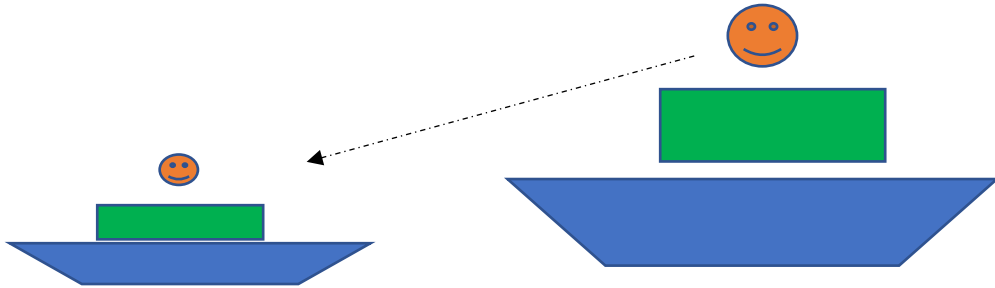
Bu durumda misalen, dekonsantrasyon ilişkisinde ihdas edilen ikinci gemi(cık) de yükün bir parçasını taşıyacaktır. Ancak bu küçük gemi, ana gemiye bir nevi gövdeden bağlıdır. Yani organik bağı olan, hiyerarşik bağımlılığı bulunan, “her şeyi ile” üst makama, merkezî yönetime ait olan bir yapı söz konusudur. Taşıdığı yük de merkezî geminin yükü ile birbirine bağlıdır, yani küçük geminin yükü aynı sorumluluk alanının (merkezin politikasının) ayrılmaz bir

parçası, cüzü, devamıdır. Mürettebat da yine (üst/merkez) amiral gemideki mürettebata bağlıdır, tabir caizse “aynı et ve kemikten” oluşuyorlar. Her ne kadar küçük gemi (dekonsantre birim) de bir yük taşıyor ve bir güzergahı (programı) varsa, ve bir ölçüde müstakil gemi görünümünde olsa da, o sonuçta ana geminin sadece bir uzantısıdır (bkz. Şekil 13).

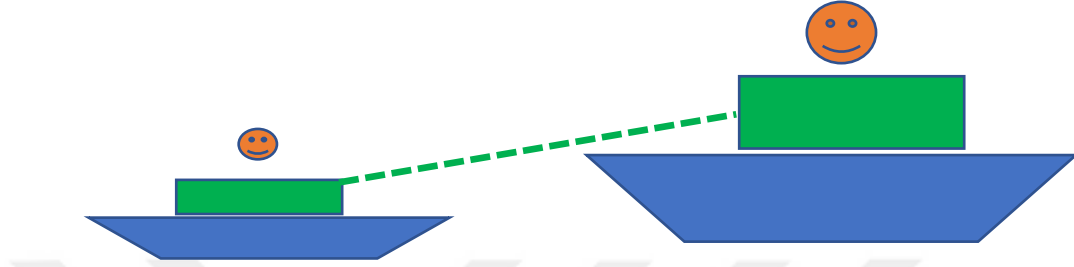
Şekil 13. Dekonsantrasyon İlişkisinin Gemi Metaforu ile Tasviri

Devolüsyon ilişkisinde ise, denizde iki bağımsız gemi (merkezî yönetim ve yerel yönetim) seyretmektedir, her ikisinin kendi yükü vardır. Ancak ana gemi küçük müstakil geminin çalışmasını, tabir caizse, adeta gözetleme kulesinden “deniz taşımacılığı” kurallarına uygun hareket edip etmediği hususunda kontrol edercesine izlemektedir. Bu merkezî yönetimin yerel yönetim üzerindeki denetimini, vesayet yetkisini simgelemektedir (bkz. Şekil 14).

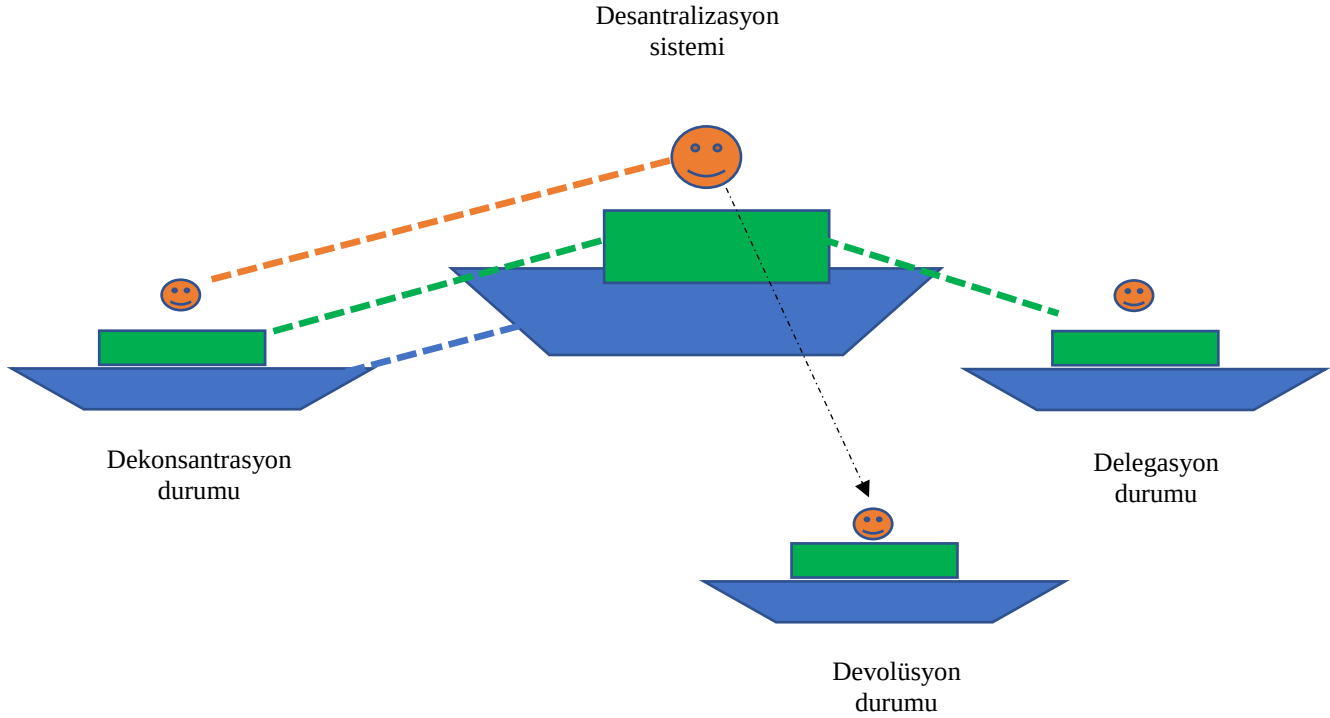
Şekil 14. Devolüsyon İlişkisinin Gemi Metaforu ile Tasviri

Delegasyon ilişkisinde ise ana gemiye gövdeden bağımlı olmayan bu müstakil gemiye (yerel yönetime) yüklenen yük amiral gemideki yükün devamı ve parçasıdır. Sadece yükü halka ulaştırmada verimliliği artırma kaygısı ile söz konusu yük o küçük gemiye yüklenmiştir. Yükün aslî sahibi yine amiral gemisidir (bkz. Şekil 15).

Şekil 15. Delegasyon İlişkisinin Gemi Metaforu ile Tasviri

Bu üç teşbih ışığında bir ülkedeki deniz taşımacılığı sistemi (desantralizasyon) neticede Şekil 16'daki gibi bütüncül simgelenebilir.

Şekil 16. Desantralizasyon Sisteminin Gemi Metaforu ile Tasviri

Bu simge bazlı teşbihten hareketle dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon için yeni bir “eşkâl tanımı” çıkarılabilir. Aktörler (merkez ve onun çevresindeki ve dışındaki diğer aktörler) ile merkez arasındaki ilişki bakımından üç farklı gruba ayrılabilir: merkeze bağlı, merkezden bağımsız ve adeta arada bulunan, merkezden bağımsız görünse bile belli durumlarda belli kurallara göre hareket etmek zorunda olan, bazı konularda hareket özgürlükleri “şartlı” olan kurumlar.⁶⁴ Burada aktör unsuru belirli bir kurumu veya kurumun statüsünü temsil ederken, davranış, aktörün fiilî hareket biçimini ifade edecektir.

Kamu yönetimi ve desantralizasyon alanında da merkez-yerel ilişkilerinin, veya bu tezde (ileride açıklanacağı üzere) savunulduğu gibi, bir nevi tepe-taban/zemin ilişkilerinin de doğru düzlemlere yerleştirilmesi (konumlandırılması) ve isabetli isimlendirilmesi arzu edilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, günümüzde dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon gibi üç araç desantralizasyon sisteminde merkez/tepe ile yerel/taban arasındaki farklı ilişki biçimleri olarak görülmektedir. Bu araçlar, yukarıdaki değerlendirmeler ışığında Tablo 5’te tahlil ve tarif edilecektir.

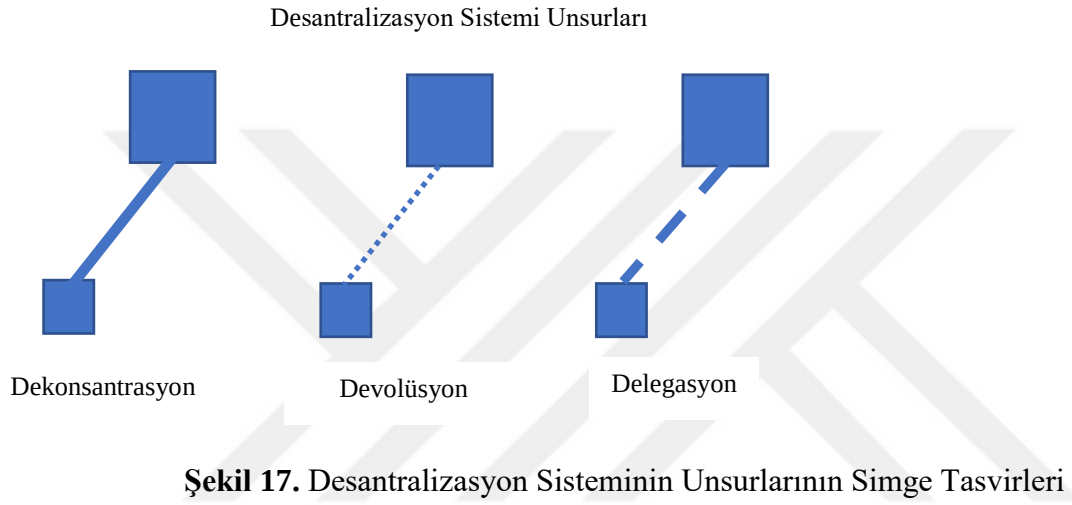
Tablo 5. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Tanım Unsurları

Tür	İçerik Açıklaması	Nitelik
Dekonsantrasyon	Ana parça ile organik bağı olan, onun mekân içinde uzantısı olan bir yapı. Ana parçaya/merkeze/ tepeye bağlı, bağımlı bir unsur, parça. Yapısal hiyerarşik ilişkisi olan bir tür.	Merkez/tepe-bağlı aktör/davranış
Devolüsyon	Ana parçadan bağımsız, müstakil bir parçanın oluşturulması ve belirli görevlerin/fonksiyonların ona tamamen devredilmesi durumu. Ana parçanın bu alt parça üzerinde sadece “gözetim” hakkı bulunmaktadır.	Merkez/tepe-özgür aktör/ davranış

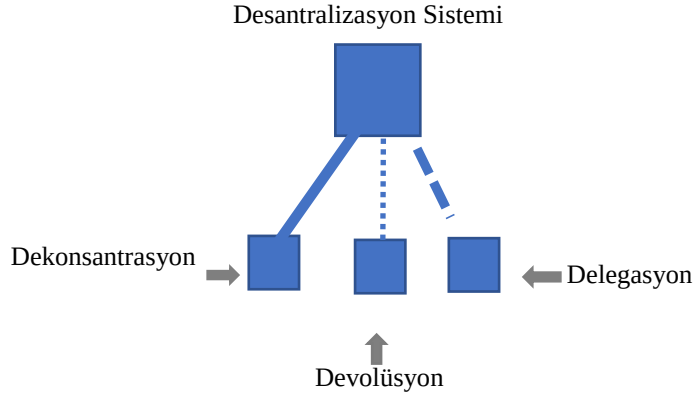
⁶⁴ Yerel dış politika alanında aktörleri egemenlik ile ilişki bakımından sınıflandırma çabası daha önce yapılmıştır (bkz. Daoudov, 2013a, s.86). Bu yaklaşımdan mülhem, merkez/tepe ile ilişkisi bakımından aktörler ve davranışlar üç kategori altında tasnif edilebilir: merkeze “bağlı”, merkezden “bağımsız ve “şartlı özgür” aktörler. Yerel dış politika alanında tasnif için kullanılan bu çerçeve desantralizasyon hususunda da dikkate alınabilir. Zira, yerel dış politika alanındaki “egemenlik”, aslında egemenliğin bilinen iki boyutundan (iç egemenlik ve dış egemenlik) biri olup, dış egemenlikle ilgilidir. Desantralizasyon ise egemenliğin iç boyutu ile ilgili bir alandır. Egemenliğin iç ve dış boyut tanımları hakkında bkz. Beriş, 2006, s.40; Karabağ, 2002, s.91.

Delegasyon	Ana parçadan bağımsız, müstakil bir parça ile, yapısal hiyerarşik bağ olmasa da, (geçici/şartlı) davranışsal hiyerarşik ilişkiyi kuran bir tür.	Merkez/tepe-şartlı aktör/davranış

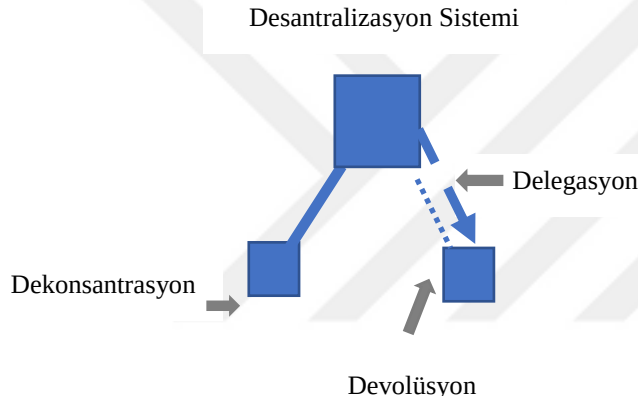
Bu ilişki türleri simgesel alanda ifade edilecek olursa, Şekil 17’deki gibi basit şekil bu ilişki mahiyetini yansıtmaya çalışmaktadır:

Yani dekonsantrasyon durumunda, ana aktör ile küçük aktör arasında güçlü, kopmaz ve ikisinin bütünlüğünü koruyan bir bağ vardır. Delegasyon ilişkisinde ana parça ile küçük parça arasında yine bir bağ vardır, ancak dekonsantrasyon ilişkisindeki kadar bağlayıcı, sert değildir. Devolüsyonda ise ana parça ile küçük parça arasında çok daha ince/yumuşak bir bağ vardır ki küçük aktörün hareket alanını engellemeyecek tarzdadır (merkezim yerel üzerindeki vesayet denetimi gibi). Bu üç ilişki biçiminin toplamından oluşan desantralizasyon sisteminin simgesel tasviri Şekil 18’de (veya alternatif olarak Şekil 19’da) gösterilmiştir.

Şekil 18. Desantralizasyon Sisteminin Bütüncül Simge Tasviri

Şekil 19. Desantralizasyon Sisteminin Bütüncül Simge Tasviri (Alternatif)

Yukarıdaki teşbihler ve şematik anlatımlar üzerinden, dekonsantrasyon, delegasyon ve devölüsyon kavramlarının temel dinamikleri ve mahiyetleri anlatılmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken, onları ifade eden isimlerin/sözcüklerin ötesinde, bunların fonksiyonlarının tasavvuru öncelenmiştir. Şimdi ilaveten, bir nevi yapı söküm/dekonstrüksiyon yaklaşımı ile, bu üç kavramın, ya da bu üç ilişki türünün temel özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu teşbihlerin her biri üç unsura bölünmüştür: Yapı, görev, ekip. Tablo 6’da üç ilişkinin karşılaştırmalı tahlili verilmiştir.

Tablo 6. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Kavramlarının Dekonstrüksiyon Analizi

Mahiyet durumu	Dekonsantrasyon	Delegasyon	Devolüsyon
Merkez/tepe ile yerel/tabana arasında <u>yapı bütünlüğü</u> var mı? Yani yapı/aktörler aynı bütüne ait mi?	+	-	-
Merkez/tepe ile yerel/tabana arasında <u>görev bütünlüğü</u> var mı? Yani görev/hizmetler aynı bütüne ait mi?	+	+	-
Merkez/tepe ile yerel/tabana arasında <u>ekip bütünlüğü</u> var mı? Yani ekip/görevliler aynı bütüne ait mi?	+	-	-

Bu üç ilişki türünün temel özelliklerinin tahlilinden çıkan sonuçlar ışığında bunların “yapısal ve davranışsal” tanımları yapılarak, her ilişkinin temel dinamikleri incelenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Desantralizasyon Sisteminde İlişki Türünün Temel Dinamikleri

Desantralizasyonda İlişki Türü	İlişki Türünün Varlık Amacı	İlişki Türünün Yönteminin Temel Dinamikleri
Dekonsantrasyon	... merkezden çevreye dağıtırken, veya tepeden tabana/zemine indirirken...	... <u>yapı+görev+ekip bütünlüğünü koruyan</u> , bir başka ifade ile, yapı+görev+ekip kopukluğunu engelleyen bir süreç veya sonuç durumudur.
Delegasyon		... <u>yapı+ekip bütünlüğünü ortadan kaldıran ancak görev bütünlüğünü koruyan</u> bir süreç veya sonuç durumudur.
Devolüsyon		... <u>yapı+görev+ekip bütünlüğünü ortadan kaldıran</u> süreç veya sonuç durumudur.

Yani mesela, desantralizasyon sistemindeki devolüsyon ilişki türünün temel dinamikleri, merkezden çevreye dağıtırken, veya tepeden tabana/zemine indirirken yapı+görev+ekip bütünlüğünü ortadan kaldıran bir süreç veya sonuç durumu olarak ifade edilebilir.

Aynı desantralizasyon sistemindeki delegasyon ilişki türünün temel dinamikleri, merkezden çevreye dağıtırken, veya tepeden tabana/zemine indirirken yapı+ekip bütünlüğünü ortadan kaldıran ancak görev bütünlüğünü koruyan bir süreç veya sonuç durumu olarak ifade edilebilir.

Son olarak desantralizasyon sistemindeki dekonsantrasyon ilişki türünün temel dinamikleri, merkezden çevreye dağıtırken, veya tepeden tabana/zemine indirirken yapı+görev+ekip bütünlüğünü koruyan, bir başka ifade ile, yapı+görev+ekip kopukluğunu engelleyen bir süreç veya sonuç durumu olarak ifade edilebilir.

Bunların ışığında desantralizasyon kavramı için, onu oluşturan türlerin tanım unsurları üzerinden yeni tanım önerilebilir. Buna göre desantralizasyon sistemi (süreç ve sonuç olarak) dört veçhesi olan bir olgudur. Tablo 8’de bunun detayları açıklanmaktadır.

Tablo 8. Desantralizasyon Sisteminin Dört Veçheli Analizi

Düzlem	İçerik Açıklaması	Veçhe
Merkez/tepe aktör ile merkez/ tepe-dışı bir aktör arasındaki ilişki şayet iki taraf arasında:	-organik (yapısal hiyerarşik) bir bağ kuruyorsa, ve -bu bağdan dolayı ikisi arasında aktör ve davranış faktörleri açısından bir tamuyum/hizalanma, ayrılmaz bir bütünlük söz konusu ise, ve -yapı, görev ve ekip bütünlüğünü mevcutsa...	... bu bir dekonsantrasyon halidir.
	-organik (yapısal hiyerarşik) bir bağ kurmuyorsa, ancak -ikisi arasında davranış faktörleri açısından belli bir tamuyum/hizalanma, yani (geçici ve/veya şartlı) davranışsal hiyerarşik bağ/ilişki kuruluyorsa, -yapı ve ekip bütünlüğü olmadığı halde görevde bir bütünlük (devamlılık, birinin devamı olması) söz konusu ise...	... bu bir delegasyon halidir.
	-organik (yapısal hiyerarşik) bir bağ kurmuyorsa, -ikisi arasında bağ ve davranış faktörleri açısından belli bir tamuyum/hizalanma zorunluluğu bulunmuyorsa,	... bu bir devolüsyon halidir.

	merkez/tepe aktörün merkez/tepe-dışı aktör üzerinde sadece bir “gözetim” hakkı bulunuyorsa, -ancak, yapı, görev ve ekip bütünlüğü bulunmadığı halde nihâî olarak bir kamusal bütünlük (devamlılık, birinin devamı olması) söz konusu ise...	
Yukarıdaki durumların her üçü mevcutsa, yani merkez/tepe aktör ile merkez/tepe-dışı bir aktör arasındaki ilişki eğer iki taraf arasında:	-hem organik (yapısal hiyerarşik) bağı olan hem olmayan türler bulunuyorsa, -iki düzey arasında bağ ve davranış faktörleri açısından hem tamuyum/hızalanma durumları bulunan hem de bulunmayan örnekler mevcutsa, -yapı, görev ve ekip bütünlüğünün mevcut olduğu ve olmadığı örnekler bir arada bulunuyorsa...	...bu bir desantralizasyon halidir (veya sistemidir).

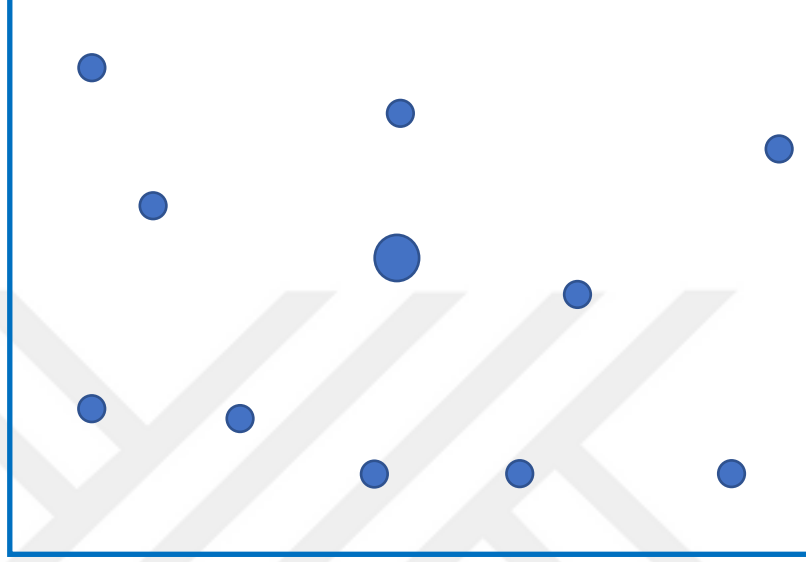
2.7.2. Desantralizasyon Tanımında Paradigma Değişikliği ile Alternatif Değerlendirme

Toplumdaki ve sistemlerdeki gelişmelerle paralel bir biçimde ve bu gelişmelerin beraberinde getirdiği merkez-yerel ilişkileri konusundaki sorgulamalar ışığında desantralizasyon teorisine yeni bir bakış açısı önerilebilir. Buna göre desantralizasyon tanımını, veya daha doğrusu tasavvurunu çizgi veya düzlem şekline çıkarıp ona “tepe” kavramını kazandırarak sistemi üçgen şeklinde daha anlaşılır bir halde göstermek mümkündür. Aşağıda bunun gerekçeleri açıklanmaktadır.

2.7.2.1. Merkez Yerine Tepe Kavramı

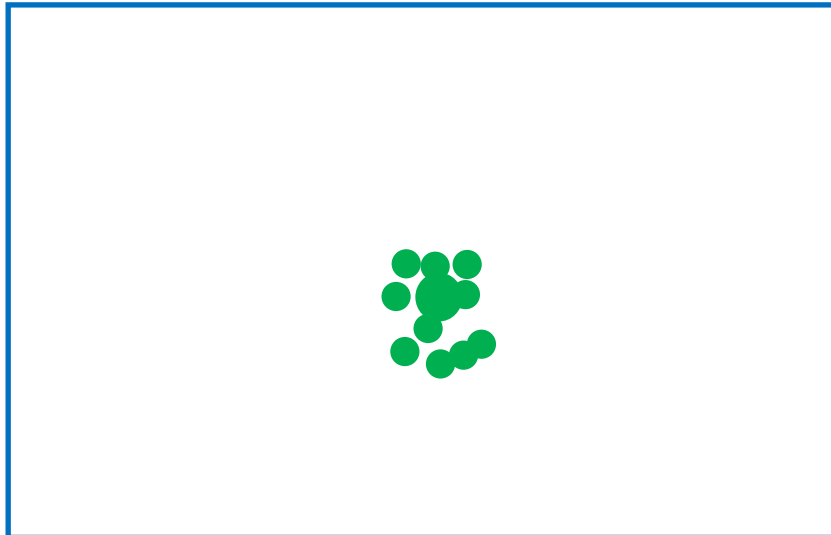
Desantralizasyon teorisi ve kavramı, merkez ve çevre kavramları üzerinde kurulu bir halde anlatılagelmiştir. Bu anlatımın dayandığı tasavvura göre, bir düzlemde, bir haritada işlerin, yetkilerin, imkânların yoğunlaş(tırıl)dığı merkezî bir nokta vardır. Desantralizasyon, işte o merkezî noktadan yetkilerin ve imkânların (merkezden dışa doğru) çevreye dağıtılmasını ifade etmekteydi. Bu anlatımı zihinlerde kolaylaştıran, doğallaştıran unsur, haritada veya onun temsil ettiği topografyada, coğrafyada, güç ve imkân yoğunluğunun merkezi olan bir mekanın,

(başşehir gibi) bir yerin bulunması varsayımdır. Haritada bu temel, merkezî nokta ile o düzlemdeki tüm diğer noktalar arasında belli ilişki çizgileri bulunmaktadır. Aşağıda şekiller üzerinden bu durum anlatılmıştır.

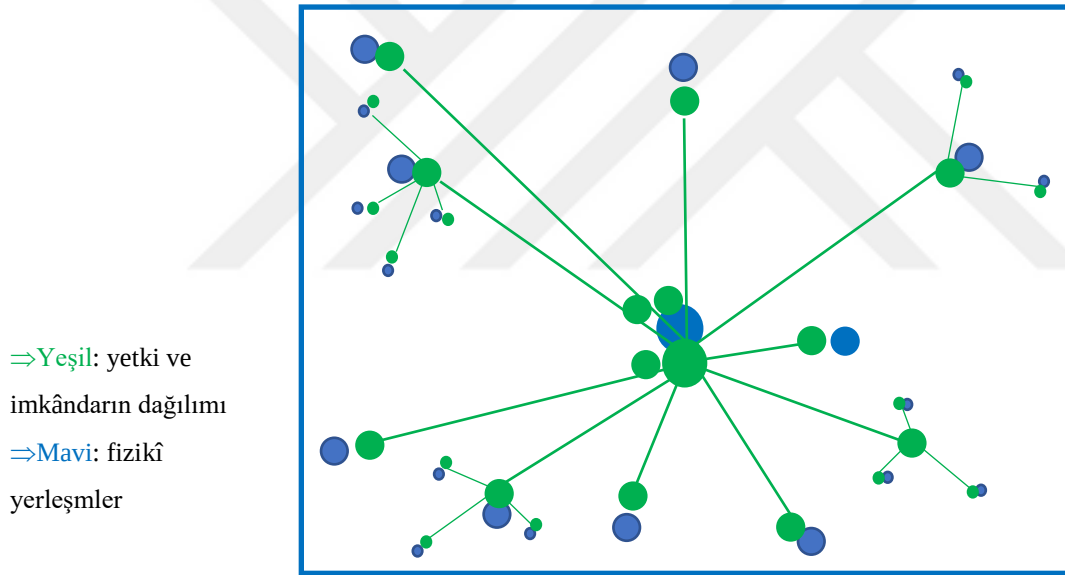
Şekil 20. Bir Ülkede Başşehir ile Diğer Yerleşim Birimlerinin Haritada Temsili Dağılımı

Şekil 20’de farazî bir ülkenin yerleşim birimlerinin dağılımı temsilî olarak gösterilmiştir. Şekil 21’de ise aynı ülkedeki yetkiler ve imkânların tam santralizasyon (merkezîlik) durumunda konumları gösterilmiştir. Yani yetkiler ve imkânların tek yerde toplandığı varsayıldığı bir durum ki başşehir dışında diğer şehirlere bunlardan verilmediği için onlar haritada bir nevi yok hükmündedir.

Şekil 21. Yetki ve İmkânların Tek Yerde Toplandığı Tam Santralizasyon Durumu

Şekil 22’de ise, desantralizasyon durumunda bu yetkilerin ve imkânların merkezden dışa doğru hareketle coğrafi yerleşim yerlerine dağıtılmış olmasını (yani yönetimin desantralizasyonunu) göstermektedir. Bazı şehirlerin yanında (veya “altında”) başka yerleşim birimleri bulunduğu için, onlardan çizgiler alttaki bağlı birimlerine kadar uzanmaktadır. Yani bu haritada hem fizikî yerleşim birimleri gösterilmiştir, hem de onlara aktarılan yetkiler ve neticede ortaya çıkan ilişki ağının çizgileri mevcuttur.

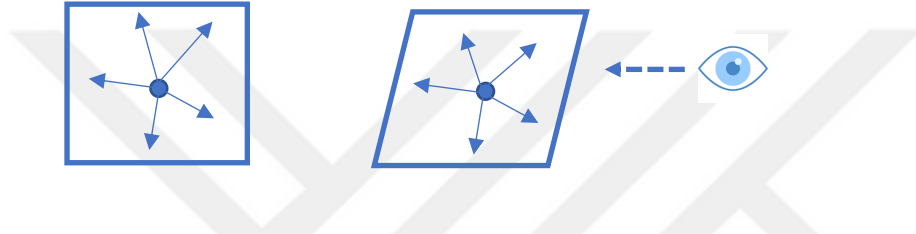

Şekil 22. Desantralizasyon Halinde İlişkiler Şekli

Bu klasik yaklaşım, desantralizasyonu coğrafi, topoğrafik bir düzlem üzerinde dağılmış ilişkiler ağı/sistemi olarak gö(st)rmektedir. Desantralizasyon sayesinde merkezde toplanan yetkiler ve imkânlarda “yığılma” azaltılmış olmaktadır. Yani bunlar ülke genelinde (ülke düzlemi sathında) dağıtılmış bulunmaktadır. Bu (idealistik) düzlem odaklı anlatımın oluşturduğu tasavvur sayesinde desantralizasyon sathî bir gelişme veya olgu olarak algılanmaktadır. Bu

tasavvurun ve onun temsil ettiği sistemin daha iyi anlaşılması için aşağıdaki hususları temel unsurlar olarak göz önünde bulundurmak gerek:

- Düzlem: Aktörlerin ve ilişkilerin cereyan ettiği (zihnî) sathî alan
- Merkez: Düzlemin orta noktasında bulunan nokta (mil, eksen)
- Çevre: Merkez dışında düzlem üzerinde bulunan bir dizi nokta (yerleşim birimleri, aktörler)

Şekil 23. Desantralizasyonun Tek Düzlemdeki Simgesel Görünüşü

Desantralizasyonda, santralizasyon halinden desantralize hale dönüşümde merkez ile çevre noktaları arasında yetki ve imkânların (merkezden dışa doğru) aktarılması hareketinde, vektörün konumu doğal olarak yataydır ve yüzeye/satha (taban düzleme) paralel olarak uzanmaktadır. Desantralizasyon-süreç gerçekleşip neticede ortaya çıkan desantralizasyon-sonuçta da, merkezdeki nokta ile merkez dışı noktalar arasındaki ilişkiler yine aynı yatay bir düzlemde tasavvur edilmektedir. Kamu yönetiminde desantralizasyon, genelde işte bu yatay düzlemde merkezdeki yoğunlaşmanın, yükün çevreye, dışa aktarılması yoluyla azaltılması şeklinde düşünülmekte ve anlatılmaktadır. Bu tasavvurun unsurlarının sözcüklere bürünmesi, kelime kalıplarına girmesi de doğal olarak aslî tasavvurun sathî doğasını yansıtmaktadır. Bir başka ifade ile, kullanılan kavramlar, kalıplar ve sözcükler (ve seçilen ön veya sonekler de dahil olmak üzere), bu tarz iki boyutlu düzlem-içi ilişkileri ve konumları yansıtmakta ve çağrıştırmakta, hatta muhatabın zihnine empoze etmektedir. O halde desantralizasyon kavramında cârî olan temel unsurlar şunlardır:

- Bir yerin orta noktasını zihinlerde canlandıracak bir “merkez”.
- O noktanın etrafındaki dairevî alanı yansıtan “çevre”(ler).

- Merkez ile çevrenin muhtelif yerleri/noktaları arasında ilişkilerin “yön unsuru” ve bu yönün merkezkaç ve sathî doğasını yansıtan “de-” (veya resantralizasyon süreci halinde yine/gene anlamındaki “re-“) öneki.

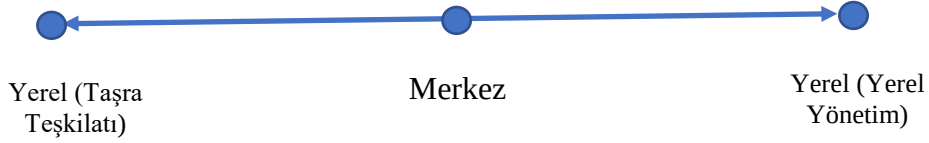
Bu klasikleşmiş sathî tasavvurun kavramsal revizyon ile gözden geçirilmesinin ve yeni bir tasavvur ile güncellenmesinin gerektiği bu tezde önerilmektedir. Bu, klasikleşmiş iki boyutlu düzlem esaslı sathî tasavvurun temel dezavantajı, veya, başka ifade ile, yol açtığı algı yanılsaması (illüzyonu) şudur: Desantralizasyon süreci ile bir düzlemde bulunan bir “merkez” vardır, ve onun çevresinde merkez-dışı düzlem-içi başka aktörler bulunmaktadır. Ancak hepsi aynı düzlemde, aynı hizada bulunmaktadır (bkz. Şekil 24). Yetkilerin ve imkânların dağıtılması ile, merkezin görev yükünü devralan, hacim itibarı ile daha küçük, ancak aynı sahada (ve aynı “rakımda”) oyuncu olmaları sebebiyle onun adeta ayna yansıması, küçük klonları gibi muhatapları ortaya çıkmaktadır. İdealistik (tabir caizse “romantik”) desantralizasyon söyleminde bunlar merkezin neredeyse birer akranı, eşdeğeri (alternatif merkezçikler) olarak anlaşılabilmektedir.

Şekil 24. Klasik Merkez-Yerel İlişki Düzlemi

Bu çevre noktalarındaki merkez-dışı aktörler kendi içinde iki farklı türden oluşmaktadır: bir yandan merkez ile organik bağı bulunan (bir nevi “göbek bağı”) aktörler ile, diğer yandan merkez ile organik bağı olmadığı halde sorumluluk bağı sayesinde belli bir ilişkide bulunan aktörler. İlki yukarıya/tavana doğru hesap verebilirlik içinde bulunan dekonsantrasyon aktörlerdir (Türkiye’de taşra teşkilatı, valiler, kaymakamlar). İkincisi, merkez ile organik bağı olmayan, tabana doğru hesap verebilirliği bulunan devolüsyon aktörleri (Türkiye’de yerel yönetimler, belediyeler, il özel idareleri). Klasik desantralizasyon tasavvurunda merkezin her iki tür ile ilişkisinin doğası farklı olsa da, sonuçta her ikisi ile ilişkinin vektörü, akımın yatağı sanki merkezle aynı düzlemdeymiş gibi algılanmaktadır (bkz. Şekil 25). Başka bir ifade ile, ikisi

aynı kulvarda hareket etmekte, veya bir binanın aynı katında olup sadece o katın farklı odalarında, (merkeze daha yakın veya daha uzak) bölümlerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla iki boyutlu düzlem esaslı sathî desantralizasyon tasavvuru işte bir nevi “kat-içi ilişkiler” tasavvurunu vermektedir.

Şekil 25. Klasik Merkez-Yerel İlişki Düzleminin İki Kanadı

Oysa, uygulamada kamu yönetiminde merkez-yerel ilişkileri, bu tür sathî ve aktörlerin aynı hizada bulunan bir düzlemde cereyan etmez. Taşındıkları (veya aktarıldıkları) yetki ve imkân bakımından farklı olsalar bile, sonuçta desantralizasyon için böylesi eş “düzeyde bulunan aktörler arasındaki ilişkiler” tasavvuru, kamu yönetiminin gerçek doğasını yansıtmamaktadır. Zira, santralizasyon, desantralizasyon veya resantralizasyon durumlarında o ilişkiler (yetki ve imkân transferleri, alışverişleri), düzlemin orta noktasında bulunan ve bir nevi “eşitler arasında birinci” (*first among equals*)⁶⁵ olan “merkez” ile, aynı düzlemde bulunmaları sayesinde onunla rakım/statü itibarı ile eşit ve türdeş görülebilecek “çevre (aktörleri)” arasındaki ilişkiler gibi değildir. Bilakis, bir nevi piramidin tepesinde bulunan bir aktör ile, piramidin alt katlarında, düzeylerinde bulunan diğer aktörler arasındaki ilişkiyi tasavvur etmek daha doğru görünmektedir. Bu çerçevede o merkezî aktörün konumu da bir “orta” yer, bir “merkez” olmaktan ziyade bir “tepe”, bir “zirve”dir. Merkez ile yerel arasındaki ilişkiler, aslında tepe/zirve/tavan ile taban/zemin/yer arasındaki ilişkiler olup, desantralizasyon-süreçte bu ilişkilerin vektörü yatay olmaktan ziyade dikeydir. Burada, kamu yönetiminde ilişkilerin, düzey farkı olan aktörler arasında farklı biçimlerde düzenlenen ast-üst ilişkisi olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Bir başka ifade ile, merkez-yerel ilişkisi ağabey ile kardeşleri arasında bir yetki ve imkân paylaşımından, düzenlenmesinden ziyade, baba ile oğulları arasında paylaşım ve

⁶⁵ Fransa siyasî tarihinde bir dönem kral ile feodaller arasındaki ilişkiyi tasvir eden meşhur ifade ödünç alınmıştır.

The diagram illustrates the conceptual revision of the center's position in a decentralized structure. It is divided into two parts: 'Kavramsal Revizyon Öncesi' (Before Conceptual Revision) and 'Kavramsal Revizyon Sonrası' (After Conceptual Revision).

Kavramsal Revizyon Öncesi (Before Conceptual Revision): This part shows a central node labeled 'Merkez' (Center) with two arrows pointing upwards towards it, labeled 'Tepe ("Merkez")' (Peak ("Center")). The center is connected to two peripheral nodes: 'Yerel (Taşra Teşkilatı)' (Local (Rural Organization)) on the left and 'Yerel (Yerel Yönetim)' (Local (Local Management)) on the right. A horizontal line connects the two peripheral nodes, and a vertical dashed line connects the center to this horizontal line.

Kavramsal Revizyon Sonrası (After Conceptual Revision): This part shows the same structure, but the center is now labeled 'Tepe ("Merkez")' (Peak ("Center")) and the peripheral nodes are labeled 'Yerel (Taşra Teşkilatı)' (Local (Rural Organization)) and 'Yerel (Yerel Yönetim)' (Local (Local Management)). The center is now connected to the peripheral nodes by solid lines, and the horizontal line connecting the peripheral nodes is now a solid line.

Bu kavramsal değişiklik aslında iki yönden daha desteklenebilir. Birincisi, merkez kelimesinin kendisi esasında, etimolojik olarak dikey bir çağrışım yapan, üstü, yukarıyı (aslında tepeyi) yansıtan bir kelimedir. İlgili bölümlerde izah edileceği gibi, gerek Arapça kökenli olup Türkçeye geçmiş olan merkez kelimesinin, gerekse Latince kökenli olup İngilizceye geçmiş

olan *center* kelimesinin ilk çıkış anlamı dik olan, dikilen bir şeydir. Arapça “mızrağı yere dikmek” ve Latince “sivri uç”, “pergelin (sabit) ayağı” temel manaları ilginç bir şekilde birleşmekte, birbirini yansıtmaktadır. Bir diğer destekleyici semantik unsur, Latince İngilizceye geçen *de-* önekinin birincil manası da (tepeden, zirveden) “alta doğru”, “aşağıya doğru” bir hareketi çağrıştırmasıdır.⁶⁶

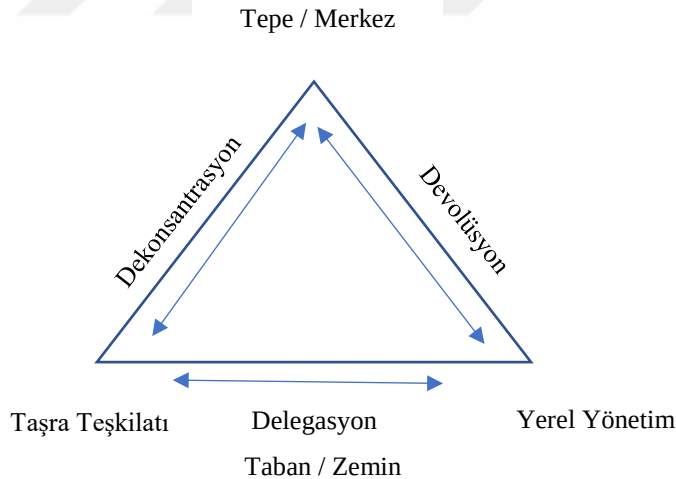
Dolaylı da olsa destekleyici unsur da, bilim insanlarının, desantralizasyonu anlatırken sıkça “alt-üst” biçiminde dikey tasavvuru yansıtan ifadeleri kullanmaktadır. Mesela desantralizasyonu anlatırken Elma (2013, s. 68, Ökmen ve Elma, 2013’den alıntı yaparak) der ki “Sovyetler Birliği’nde, bütün birlik bünyesinde en tepeden-en alt düzeye kadar Sovyetler (meclisler) inşa edilmiş...”. Keleş’in (1994, s.17,18) ifadesi ile “.. yerinden yönetim birimleri, yetkilerini yukarıdan, yukarının izni ve istenci ile almış durumdadır”. Yine görev ve yetkilerin ulusal, bölgesel ve yerel seviyede dağıtılmasını anlatırken Ürün (2005, s.416) bu düzeni yine “tepeden tabana” olarak tanımlıyor. Osmanlıda ademimerkeziyet kapsamında merkez taşra ilişkilerinden bahseden Reyhan (2000, s.34) da “en tepeden/merkezden en aşağısına/taşraya kadar yayılan yönetim”i zikretmektedir. Zaten Türkçedeki yerinden yönetim, “yer”inden, “yer”elden olduğuna vurgu yaparken zımnen karşısındaki otoritenin tavanda, tepede olmasına işaret etmektedir. Uluslararası kullanımda da bu sıkça görülmektedir. Falleti (2004, s.2) desantralizasyonu “yetkinin aşağıya doğru yeniden dağıtımı” olarak tanımlar. Lyon (2018) kurumlarda/şirketlerde desantralizasyonu anlatırken ast-üst ilişkilerden, aşağıya doğru yetki vermekten ve piramit yapıdan bahseder. Yine desantralizasyonu anlatırken Joseph (2019) de “sorumlulukların tepe yönetimi tarafından orta ve alt-düzey yöneticilere devredildiği”nden bahsederken, veya Dubois ve Fattore (2009, s.711) “dikey desantralizasyondan” söz ederken, ya da Pinto (2004’den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712) yukarıya/üste doğru hesapverebilirlik (*upwards accountability*) ve aşağıya/alta doğru hesapverebilirlik (*downwards accountability*) kavramlarını öne sürerken, veya Silverman (1999’den alıntı, Dubois ve Fattore, 2009, s.712) tavandan tabana (*top down*) veya aşağıdan yukarıya (*bottom-up*) ilişkileri tanımlarken, ya da USAUD (2009, s.9) desantralizasyon için “tavandan tabana inen bir süreç” derken hep bir hiyerarşik ve dikey perspektif çizmektedir.⁶⁷

⁶⁶ Bu ayrıntılar “4.2.1. Sözcük Anlamı Olarak Desantralizasyon ve İlgili Terimler” bölümünde verilmektedir.

⁶⁷ Merkez-yerel ilişkilerinde dikey ilişki boyutuna işaret eden çalışmalar için ayrıca Agranoff (2010, s.48), Agranoff (2018, s.58), Slukhai (2003, s.22), Hague, Hague ve Breitbach (2011, s.10).

Desantralizasyon için bu tezde önerilen paradigma değişikliği, işte bu adı konmamış tepe/zirve doğasının idrak edilmesi ve “adının konmasıdır”. Yani “düzlem ve onun orta yeri merkez” tasavvuru yerine, bir piramidin/üçgenin ortaya çık(arıl)ması girişimidir. Kamu yönetiminin ve desantralizasyonun bir üçgen (tek kenarlı piramit) olarak algılanıp yeniden tanımlanmasının faydası, merkez ile yerel arasındaki ilişkilerin daha doğru, gerçekçi düzlemde anlaşılmasının kolaylaştırılmasıdır.

Bilindiği gibi, merkezî yönetimin yetki ve imkânlarını (farklı şartlarda) ülke genelinde kamu sektörü içinde dağıtması esasen iki temel aktör ve yapılanma üzerinden sağlanmaktadır. Bunlar, daha önce ifade edildiği gibi, merkez ile organik bağı bulunan ve kendisine karşı sorumlu olan (üste doğru hesap verir durumda olan), ülke sathında⁶⁸ dağılan (dekonsantre) taşra teşkilatı ile, merkez ile organik bağı bulunmayan, kendisine karşı doğrudan sorumlu olmayan (bilakis alta doğru hesap verir durumda olan) (devolü) yerel yönetimlerdir. Bu 3 aktör (merkez/tepe, dekonsantre ve devolü aktörler)⁶⁹ arasında ilişkiler genel itibarı ile 3 yöntem ile düzenlenmektedir: dekonsantrasyon, devolüsyon ve delegasyon. Bu ilişkiyi şematik göstermek gerekirse, Şekil 27’deki gibi, tepe ile taban arasında ilişki şeklinde düzenlemek doğru olur.

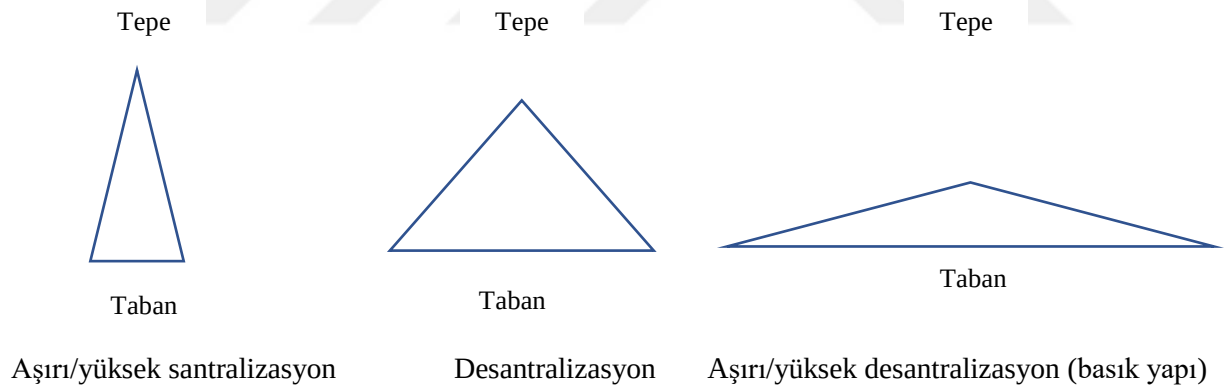
Şekil 27. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon İlişkilerinin Üçgen Üzerinden İfadesi

⁶⁸ Merkezi yönetim ile yerel /taşra yönetim arasındaki ilişki fiziki hayatta sathı, veya 2 boyutlu düzlem üzerinde, ülke sathında cereyan etse de, bu ilişkilerin yönetsel boyutu sathî düzlemde değil, üç boyutlu piramitte/uzayda cereyan etmektedir.

⁶⁹ Desantralizasyon sitemini alışılmış merkez-yerel dikotomisi/ikiciliği yerine, böyle üçlü bir tasavvurla (merkez-yerel/dekonsantre-yerel/devolü) bakmak, desantralizasyon anlatımında farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Desantralizasyonun amacı, tepede biriken/tutulan yetki ve imkânları, tabana yayılmış olan merkez-dışı/tepe-dışı noktalara (aktörlere) aktarmak,⁷⁰ yani tabana yaymaktır. Bir sistem/devlet demokratikleştikçe, tabanın (gerek yetki ve imkân sunulan aktörlerin sayısının artması, gerekse aktarılan yetki ve imkânların hacminin artırılarak merkezin/tepenin yükünün hafifletilmesi ve özgül ağırlığının aşağıya doğru kaydırılması yoluyla) yayılması, genişlemesi söz konusudur. O halde demokratik düzende (veya bir düzen demokratikleştikçe) desantralizasyondaki hedef, tabanın yayılması/açılması ve bir anlamda bu üçgenin/piramidin mümkün olduğunca basıklaştırılması, yassılaştırılmasıdır. Bir sistemde taban ne kadar dar ise tepe ucu o kadar sivridir (ki bu yüksek güç yoğunlaşması/temerküzü durumunu simgelemektedir). Ve tersine, taban ne kadar genişse tepenin açısı genişlemekte, yükü tabana dağıtılmaktadır.

Bir ülkede desantralizasyonun durumu, yetki ve imkân yükünün tepede mi yoğunlaştığı, yoksa tabana mı yayıldığı/yaygınlaştırıldığı konusu, sistemin demokratikleşme düzeyi ile ilgili olup⁷¹ bu durum da sabit olmayıp zaman içinde farklılaşabilmektedir. Farklı durumlar Şekil 28’de gösterilmiştir.

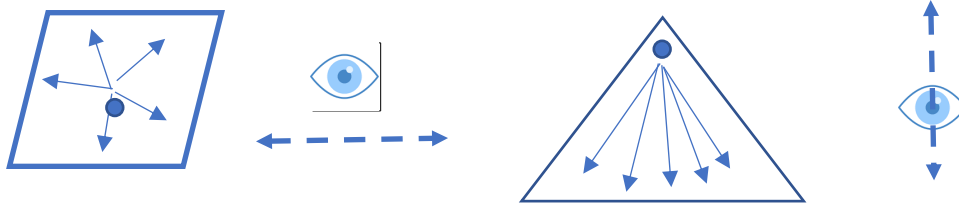
Şekil 28. Aşırı/Yüksek Santralizasyon, Desantralizasyon ve Aşırı Desantralizasyon Örnekleri

Sonuç itibarı ile, desantralizasyon yatay bir zeminde cereyan eden bir süreç ve sistem olmayıp, bilakis (üçgene uygun eğik bir) dikey düzlemde cereyan eden bir olgudur. Yani, Şekil 30’da

⁷⁰ Veya aşağıya aktarmak, “sarkıtmak”.

⁷¹ Bu görüş ayrı bir inceleme ve tartışmayı haketmektedir.

gösterildiği gibi, desantralizasyonu düz yatay düzlemde değil, dikey düzlemde düşünmek, tasavvur etmek gerekir.

Şekil 29. Desantralizasyonun Yatay Düzlemde Dikey Düzleme Taşınması

Bu tespiti, yani desantralizasyonun vektör olarak yatay olmaktan ziyade dikey vektörde cereyan ettiği gerçeği, tersten okuma ile şöyle bir örnekle de açıklanabilir: Desantralizasyon eğer yatay bir süreç, gelişme olmuş olsaydı (yani merkezden/başkentten yetki ve imkânların çevreye dağıtılması), onun zıddı olan resantralizasyon süreci de o halde (ters yönden) yatay olmalıydı. Yani, zihnî bir haritada yetki ve kaynak yatay olarak çevreden merkeze doğru geri çekiliyor, alınıyor olurdu. Oysa, mesela Ankara’da Ankara Büyükşehir Belediyesinin bazı yetki ve imkânları bir bakanlık veya Ankara Valiliğine çekilse, ikisi aynı mekânda bulunmaları sebebiyle bu süreç herhangi bir çevreden merkeze yatay çekim değil, alttan üste dikey bir çekim olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Veya, benzer bir şekilde, İstanbul’da bir belediyenin yetkilerinin İstanbul’da valiliğe çekilmesi, yine yatay düzlemde coğrafî olarak çevreden merkeze/ortaya değil, dikey olarak yerel olan bir kurumdan tepeyi temsil eden bir kuruma, yukarıya doğru çekilmesi olayıdır.

Bu kısmın sonunda, (Tablo 8 de dikkate alınarak), desantralizasyon için yeni bir tanım önerilebilir. Desantralizasyon (sistemi), dört veçhesi olan bir olgu olup (süreç ve sonuç olarak), dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon şekilleri bulunmakta ve bunların toplamı olarak desantralizasyon durumu oluşmaktadır. Bu üç alt başlığın her biri de cüzî/parçalı desantralizasyon olup, üçün toplamı küllî/bütüncül desantralizasyonu oluşturmaktadır.

Desantralizasyon bir süreç olarak dikey, tepeden aşağıya doğru bir akımdır (veya akıtma/dağıtma/sarkıtma eylemler bütünlüğü), bir sonuç olarak ise ortaya çıkan bir piramittir.⁷²

⁷² Tabir caizse, “dik”ey olan desantralizasyon, yetkileri tepeden aşağıya/eğri yanlara “dağ”ıtarak bir nevi piramit “dağ”ını “dik”mektedir.

3. TÜRKÇE LİTERATÜRDE DESANTRALİZASYONUN TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Türkçe Literatürde Desantralizasyon Hakkında Görüşler

Türkçe literatürde desantralizasyon kavramının kullanımı konusunda görüş ayrılıklarının var olduğu görülmektedir. Takip eden kısımda, yukarıda özetlenen uluslararası literatürdeki desantralizasyon teorisindeki gelişmeler ışığında, Türkçe literatürdeki durum incelenmiştir.

3.1.1. Desantralizasyonun ve Yerel Yönetimlerin Varlık Gerekçeleri

Halkın seçimlere yansıyan siyasî iradesi ile yönetilen “devlet” varken, alt düzeyde çok sayıda yönetim birimlerini tesis etmenin gerekçesi nedir? Birçok bilim insanı bu soruya çeşitli cevaplar öne sürmüştür.

Nadaroğlu’na göre (1994, s.15) “hemen her ülkede yönetim görevi ve sorumluluğu genel yönetim ve yerel yönetim olmak üzere iki ayrı otorite ve örgüt arasında paylaşılmıştır. Federal yapıdaki ülkelerde bu ikisinin arasında bir de federe devletler (üye devlet, kanton, cumhuriyet, eyalet, devletçik vb.) yer almaktadır”.

Eryılmaz’a göre (2018, s.112): “devlet ulusal sınırlar içerisinde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve genel yararlarını korumak için çalışır. Bu amaçla devlet, iki esasa bağlı olarak örgütlenmeye gider. Bunlardan biri genel nitelikteki kamu hizmetlerine ilişkin politika, karar ve yürütme fonksiyonlarının merkezî hükümetin emir ve komutası altındaki organlar tarafından yerine getirilmesidir. Buna “merkezden yönetim” denilir. Diğeri ise bölgesel ya da yerel nitelikteki fonksiyonların merkezî idarenin dışındaki bölge ve yerleşim birimlerinde oluşturulan özerk birimlerce yürütülmesidir. Buna da “yerinden yönetim” adı verilmektedir. Siyasî yapısı ne olursa olsun bütün ülkeler bu iki yönetim ilkesine göre idarî birimlerini örgütlemektedir. Yerinden yönetim ilkesi, yerel yönetimler, özerk kamu kurumları ve federe birimleri (cumhuriyet, kanton, eyalet vb.) geliştirmiştir.”

Keleş’e göre (1994, s.17-20) ise yerel yönetimler, belli ereklere ulaşmak, belli gereksinimlere yanıt vermek üzere, toplumların tarihsel gelişmesine koşut olarak ortaya çıkmış birimlerdir. Buna göre yanıt verdikleri gereksinimler ve gereksinimlerini sağlayan etmenler, siyasal,

yönetimsel ve toplumsal nitelik taşırlar. Genel olarak yönetimsel ve toplumsal nedenlerden dolayı yerel yönetimlere gereksinim duyulduğu söylenebilir. Yönetimsel nedenler olarak, merkezin her hizmeti zamanında, kolay ve en az maliyetle yerine getirmesinin olanaksız olması, buna karşın yerel yönetimlerin bu üstünlüklere sahip olması olarak belirtilebilir. Toplumsal nedenle ise, halkın kendi sorunlarını çözebilmeyi öğrenmesi, demokratik değerlerin yaşatılması ve içselleştirilmesidir.

“Desantralizasyon orijin itibarıyla Batıda ortaya çıkmış bir düşünce olsa da, bugün Batıdaki klasik anlamından daha geniş boyutlarda ele alınmaktadır. Klasik anlamda desantralizasyon, merkezî yönetimden yerel yönetimlere doğru yetki, görev ve kaynak aktarımını ifade eder. Bu anlamda desantralizasyon, merkezî yönetim-yerel yönetim ilişkilerinde anahtar bir kavramdır. Modern anlamda ise desantralizasyon, merkezî yönetimin elindeki bazı yetki ve sorumlulukların bir kısmının taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, federe birimlere, yarı-özerk kamu kurumlarına, özel sektöre, meslek kuruluşlarına ve idarenin dışındaki gönüllü kuruluşlara (dernek, vakıf vb.) aktarılmasıdır.” (Eryılmaz 2018, s.130).

Gözler (2018, s.43,44) desantralizasyonu, ya da yerinden yönetim⁷³ ilkesini tanımlamak için, onun tersi olan merkezden yönetim ilkesininin göz önünde bulundurulması gerektiğini söyler. Hem merkezden yönetim hem de yerinden yönetim ilkesinin her ikisi anayasal birer ilke olup Anayasanın 123. maddesine düzenlenmektedir. Ancak Anayasa bu iki ilkeyi zikredip ve geniş tanımını yapmayıp bunu doktrine bırakmıştır. Merkezden yönetim ilkesi, vatandaşlara sunulacak kamu hizmetlerinin doğrudan devlet tarafından yürütülmesini öngörmektedir. Merkezden yönetimde tek bir tüzel kişilik vardır, o da devlet tüzel kişiliğidir. Yerinden yönetimin üç adet varlık şartı vardır, bunlar kamu tüzel kişiliğinin, özerkliğin ve vesayet denetiminin bulunması.

Diğer yandan Karabağ’a göre (2002, s.101) “Üniter devletlerde iki yüzyıldan beri, merkez-çevre ilişkisinde hâkim olan örgütlenme türü, merkezden yönetim ve yerinden yönetimdir. Merkezî yönetim ve yerinden yönetim, yetkilerin kullanımı ile ilgilidir. Bu anlamda merkez organlar, merkezî organlar ve yerel yönetim organları vardır (Nalbant, 1997). Eğer bir kurum, bütün toplum ve bütün ülkeyi ilgilendiriyorsa, merkez organı oluşturur ve yetkilerin asıl sahibidir. Kural olarak başkentte bulunur. Merkezî organlar ise merkez organa hiyerarşik olarak

⁷³ Yazar, daha isabetli olduğu gerekçesi ile, adem-i merkezîyet terimini tercih etmektedir.

bağlı, genel yönetim hizmetlerini yürütmekle yükümlü taşra görevlileridir. Bu organlar ülkenin ve toplumun bir kısmı üzerinde yetkilere sahiptir. Yerel yönetim organları ise, merkezî organlar gibi, ülkenin ve toplumun bir kısmı üzerinde yetkiye sahip organlardır. Yalnız, merkezî organlardan farkı, merkez organa hiyerarşik olarak bağlı olmamasıdır.”

3.1.2. Yerel Yönetim – Merkezî Yönetim İlişkileri

Osman Nuri Ergin, modern anlamdaki merkezî bir hükümetin karşısında yerleşim birimlerinde ayrıca yerel ve yerli bir idarenin varlığının ve bu ikisi arasında belli yetki farklarının tarihini eski Yunan ve Romalılara kadar geriye götürmektedir. Buna göre Atina şehir devletinin, etrafındaki köy ve kasabaları fethederek genişlemesi, Atina’yı bir şehir-devletten daha geniş bir devlet konumuna taşımış ve o yeni yerleşim birimlerini yönetmek ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Devletleşen/krallıklaşan Atina’da hem başşehirde bir şehir/mahallî yönetimin devamına hem de etraftaki köyler/kasabalarda da yönetim birimleri ile ilişkilerin düzenlenmesine ihtiyaç doğmuştur. Diğer yandan Eski Romalılarda, toprak kazanma veya başka şehirlerin gönüllü olarak Roma devletine katılması neticesinde merkez-taşra veya merkez-yerel ilişkileri boyutunu meydana getirmiştir. Yine Roma devletinin genişlemesi, Roma şehir yönetimi ile Roma devlet yönetimi arasında doğal bir farklılaşmaya yol açmıştır. Tüm bunlar, merkez ile yerel yönetim arasında yetki ve salahiyyat ilişkilerini ortaya çıkarmış ve bir nevi desantralizasyon sistemine zemin hazırlamıştır. Romayı yıkan Barbarlar da yerel yönetim sistemini pek değiştirmemişlerdir (Ergin O., 1938, s.7,10,11,14,17). Osmanlıda ise Tanzimattan önce hükümet beledî işleri genelde kendi üzerine almayıp onları görmekle tebaasını serbest bırakmıştı. Fakat tebayı “İslam olan” ve “İslam olmayan” olarak ikiye ayırmış, İslamların belediye işlerini ferde (fertlerin kurumlarına) bırakmış, İslam olmayanlarınkini ise onların cemaatlerine gördürmüştür (Ergin O. 1936, s.108). Mahallî veya beledî işlerin halka bırakılması sistemine hukukçuların “ademi merkeziyet” dediklerini ifade eden Ergin, aynı zamanda ademi merkeziyette yerel hizmetlerin fertlere gördürülme usullerinden (veya bu tür ferdiyet usulünden) bahsetmediklerini ifade etmektedir. Yani Tanzimat öncesi Türk sistemi nev’i şahsına münhasır ikili bir sistemdir (Ergin O. 1936, s.108). Bilindiği üzere Tanzimattan sonra ve özellikle 1845’ten sonra aşamalı bir biçimde Avrupa usulü yerel idare sistemi

Osmanlıda kurulmaya başlanmıştır. Ancak tüm hukukî niteliklere sahip yerel yönetim sistemi Türkiye’de Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir (Nadaroğlu, 1994, s.165).

Daha modern bir bakışla, Nadaroğlu’na göre (1994, s.51) devlet, toplum için tüm faaliyetleri sadece merkezî idare aracılığı ile yürütmez. Bu faaliyetlerin bazılarının yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmesi geleneklerinin yanı sıra siyasal ve ekonomik sebeplerden ötürü de daha rasyoneldir; hatta bir bakıma zorunludur. Bu durum, zarurî olarak, merkezî idare ile yerel yönetimler arasında (idarelerarası) bir takım ilişkilerin doğmasına sebep olur. Bu ilişkiler federal bir devlette federal örgüt, üye devletler ve yerel yönetimler arasında olmak üzere üçlü bir aşamada, üniter devlette ise merkezî idare ile yerel yönetimler arasındaki ikili aşamada meydana gelir. Bütün bu kuruluşlar, giriştikleri çeşitli faaliyetler sebebiyle birbirini etkilerler. Bu çok sayıdaki ilişkiler kompleksinin hem rasyonel prensiplere göre düzenlenmesi, hem de hukukî birtakım esaslara bağlanması, kısaca kurumlaştırılması gerekir. Örneğin yerel yönetimlerin devletten aldığı güç ve otoriteyi kullanması merkezî idare ile arasında doğrudan bazı ilişkilerin doğmasına sebep olur. Ancak bu ilişki hiyerarşik bir ilişki değildir. Zira Keleş’in (1994, s.325) açıkladığı gibi, “denetim ve gözetim yetkisi, kamu tüzesisinin temel bir kurumu olmasına karşılık, yönetim tüzesi “hiyerarşik denetim” kavramından ayrı niteliktedir. Hiyerarşik denetim ile onun uygulandığı kişi arasında bir ast-üst ilişkisi bulunduğu halde, denetim ve gözetimdeki ilişki bu nitelikte değildir.” Nadaroğlu (1994, s.26) da bu görüştedir: “Hiyerarşik denetim yerel yönetimlerin idarî ve malî özerkliği ile bağdaşmaz. Merkezî idare ile mahallî idare arasında ast-üst ilişkisi olmadığına göre bu tür [hiyerarşik] denetimin mahallî idarelere uygulanması elbette düşünülemez.”

Görüldüğü üzere, merkezî yönetimle yerel yönetim arasındaki ilişkinin, özellikle de Türkiye gibi üniter devletlerdeki ilişkilerin önemli mekanizması idarî vesayet denetimidir. 1982 Anayasasının 127. maddesinde idarî vesayet, “mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla” merkezî idare tarafından yapıldığını belirtir.

Birçok bilim insanı vesayetin gerekçelerine çalışmalarında geniş yer vermiştir. Gözler’in ifadesi ile (2018, s.48) “hiyerarşinin olduğu yerde yerinden yönetimden bahsedilemez”. Buna göre yerinden yönetim kuruluşunun merkezî idare karşısında belli bir ölçüde bağımsız olması gerekir. Ancak yerinden yönetim, yani adem-i merkeziyet, merkezî idare karşısında tam

bağımsızlık demek de değildir. İşte, merkezî idarenin yerinden yönetim kuruluşu üzerinde sınırlı bir denetim yetkisinin olması gerekir.

Keleş'e göre (1994, s.325) “gerçekten, sınırsız bir özerklik, devlet içinde, kamu hizmetlerinin görülmesinde birlik ve uyumu bozar. Bu birliği sağlamak, genel ekonomik ve toplumsal kalkınma erekleri ile yerel çıkar ve gereksinimler arasındaki uyumsuzlukları önlemek, yerel yönetimlere tanınmış yetkilerin ulusal çıkarları bozmasına yer vermemek, yerel yetkilerin sınırlarının aşılmamasını sağlamak, yasal görevlerin savsaklanmasını önlemek gibi amaçlarla, özeysel [merkezî] yönetim, yerel yönetimler üzerinde bir gözetim ve denetim uygular. Her ne kadar bu denetim ve gözetim, devletin genel yararlarının korunması için öngörülmüş ise de, bunda yerel toplulukları, yerel yönetimleri ele geçirmiş kadroların yasa dışı işlemlerinden korumak amacı da saklıdır.”

Bu son cümleden anlaşılmaktadır ki, bazen “devleti” yerel yönetimlerden potansiyel olarak “korumak” da gerekli görülebilmektedir. Merkezî idarenin, yetki genişliği örgütlenmesi ile yerel yönetimleri etrafıca sarmasının, vesayet denetimi ile de sürekli gözetmesinin altında güçlü bir merkeziyetçi kültür veya bürokratik yaklaşım (Şentürk, 2010) yatmaktadır.

Nadaroğlu (1994, s.25,26) ise vesayetin gerekçelerini açıklarken güvenlik içgüdüsünden arı, daha çok hizmet ve kalkınma eşitliği odaklı bir yaklaşım sergilemektedir. Ona göre “kamu hizmetlerinin yürütülmesinde temel ilkelerden biri de uyum ve birliğin sağlanmasıdır. Buradaki uyum ve birlik, hizmet alanı itibariyle ülkenin tümünü kapsamaktadır. Ademimerkeziyet, dolayısıyla mahallî idareler, bu uyumu ve birliği bozabilecek nitelikte. Çünkü mahallî idarelerin her biri, kendilerine tanınan özerklikten farklı şekilde faydalanabilirler ve dolayısıyla hizmetleri hem nicelik, hem de nitelik yönlerinde farklı şekilde yürütebilirler. Bu duruma, bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizlikler de sebep olabilir... Hizmetlerin merkezî idare ile mahallî idare arasında bölüşülmüş olması, hizmetlerin ülkenin tümünde uyum ve birlik içinde yürütülmesinin sorumluluğunu taşıyan devletin bu alandaki ana sorumlu olmak niteliğini ortadan kaldırmaz. Bu durumda, devletin mahallî idarelerin hem genel, hem de mahallî yararlarına uymayan karar ve eylemlerine engel olması gerekir. Bütün bu sebepler dolayısıyla devlet mahallî idareleri denetlemek zorunda.”

Bu sebeplerden dolayı, belediyeler görevlerini bugünkü sistem içinde merkezî yönetimin denetimi altında görmektedir (Tekeli ve Ortaylı, 1978, s.276). İdarî vesayette bütün hususlar

kanunla düzenlenir ve yerel yönetimler kanunla belirlenen esaslar içinde yine kanunla belirlenen kendileri dışındaki kuruluşlar tarafından denetlenebilir (Nadaroğlu,1994, s.26).

Yukarıda değindiğimiz “güvenlik içgüdüsünün” yanı sıra idarî vesayetin farklı bir amaçla, siyasî amaçla uygulanabildiğinin misalini Keleş (1994, s.324) vermektedir: “Devlet ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin siyasal, yönetsel ve akçal olmak üzere üç yönü vardır... Devletle yerel birimler arasındaki ilişkilerin siyasal ve yönetsel olanları, yönetim türemizde [hukukumuzda] “idarî vesayet” olarak bilinen, bir gözetim ve denetim yetkisinin sonuçlarıdır. Devletle yerel yönetimler arasındaki yönetsel ilişkilerin geniş ölçüde siyasal bir nitelik taşıdığını belirtmeye gerek yoktur. Siyasal gelişmeye koşut olarak, özellikle çok partili ve çoğulcu ülkelerde yönetsel ilişkiler, siyasal yaşam yönünden önemli sonuçlar doğururlar. Nitekim ülkemizde de, yönetsel gözetim ve denetimin, yerel birimleri özekselleştirilmiş [merkezî] yönetime bağımlı durumda tutmak amacıyla kullanılır duruma gelmiş; dolayısıyla siyasal bir içerik kazanmış olduğu ileri sürülebilir.” (Keleş 1994, s.325).

Yerel yönetimlerin vesayet yolu ile denetlenmesinde üzerinde durulan hususlardan biri de, denetimin “*a priori*/önceden” mi “*a posteriori*/sonradan” mı yapılacağıdır. *A posteriori* denetimde yerel yönetimin yetkili organlarının kararları önceden merkezî idareye onaya sunulmaksızın yürürlüğe konulabilmektedir. Yetkili vesayet makamları ise ancak sonradan ve yasal süreler içinde ilgili yargı mercilerine itirazda bulunabilirler. *A priori* denetimde ise durum tam tersidir (yani kararlar önce merkezî idarenin onayına sunulur, sonra uygulanır) (Nadaroğlu,1994, s.26,27).

3.1.3. Desantralizasyonun Türlerine Göre Tasnifi

Türkçe literatürde desantralizasyonun mahiyeti ve uygulama çeşitleri konusunda çok farklı görüşler mevcuttur. Aşağıda öncelikle desantralizasyonun türlerine göre tasnif yaklaşımları incelenmiştir. Desantralizasyon türlerinin sınıflandırılması hususunda farklı görüşler ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Birçok yazar desantralizasyonun türleri itibarıyla siyasî

desantralizasyon⁷⁴ ve idarî desantralizasyon⁷⁵ modeline veya daha fazla başlıklara ayırmaktadır. Aşağıda bu yaklaşımlar özetlenmiştir:

- A. Desantralizasyonu baştan, siyasî ve idarî olarak iki temel grupta ele alan yazarlar vardır. Bu yaklaşımda genelde siyasî desantralizasyonun federalizm olduğu ifade edilir. Dolayısıyla (üniter devlette yaşayan Türk okuyucusu açısından federalizm konusunun çok elzem olmayacağı düşüncesinden hareketle olsa gerek) çalışmalarda esas idarî desantralizasyon ele alınmaktadır (Bkz. Keleş, 1994, s.73; Nadaroğlu, 1994, s.23-24; Eryılmaz, 2018, s.124-126; Gül vd., 2014, s.28-30). Bunlar idarî desantralizasyonun kendi içinde farklı şekillerde alt-türlere ayırmaktadır:
- a. İdarî desantralizasyonun, yer yönünden desantralizasyon ve hizmet yönünden desantralizasyon olarak iki türe ayırmak yaklaşımı sıkça görülmektedir.
- B. Siyasal desantralizasyonu zikretmeden doğrudan idarî desantralizasyon konusunu esas alan yaklaşım da mevcuttur (bkz. Gözler, 2018, s.39,49-51). Bu görüşe göre desantralizasyon kendi içinde yer yönünden desantralizasyon⁷⁶ ve hizmet yönünden desantralizasyon⁷⁷ olarak iki temel başlıkta ele alınmalıdır.

⁷⁴ Ki “siyasal ademimerkeziyet”, “siyasî yerinden yönetim” da denmektedir.

⁷⁵ Ki literatürde “idarî yerinden yönetim”, “yönetimsel yerinden yönetim”, “idarî ademimerkeziyet” (veya “idari adem-i merkeziyet” yazılış şekli ile), “idarî desantralizasyon” “mahallî ademimerkeziyet”, “yer yönünden yerinden yönetim”, “coğrafi yerinden yönetim”, “kurumsal yerinden yönetim”, “idarî namerkeziyet” olarak da ifade edilmektedir.

⁷⁶ Gözler (2018, s.49) bu tür için “yer yönünden yerinden yönetim” ana başlığını kullanırken, bunun doğrusunun Türkçe “mahallî adem-i merkeziyet” olması gerektiğini savunur.

⁷⁷ Gözler (2018, s.50) bu tür için “hizmet yönünden yerinden yönetim” ana başlığını kullanırken, bunun doğrusunun Türkçe “hizmet adem-i merkeziyeti” olması gerektiğini savunur.

C. Desantralizasyonu üç temel başlıkta ele alma yaklaşımı mevcuttur: 1) Federal devlet (siyasî desantralizasyon), 2) üniter devlet (idarî desantralizasyon) ve 3) üniter-bölgeli devlet. (Bozlağan, 2011, s.83,84)⁷⁸

D. Bir başka yönden üçlü tasnif olarak desantralizasyonda şu türler mevcuttur (Bkz. Gül, 2008, s.96; Gül vd, 2014, s.8⁸⁰):

a. Yönetimsel yerinden yönetim (ki aslında burada idarî desantralizasyon kastedilmektedir ve yazarın nazarında kendi içinde üçe bölünmektedir):

- i. “Yetki genişliği ve yetki devri”,
- ii. “Yer yönünden (coğrafi) yerinden yönetim”
- iii. “Hizmet (işlevsel/fonksiyonel) yerinden yönetim”

b. Ekonomik yerinden yönetim;

c. Siyasal ve toplumsal yerinden yönetim (federalizm de bu başlık altında ele alınmaktadır).

⁷⁸ Bozlağan’ın (2011, s.83,84) sınıflandırması özetle şöyledir: A) Siyasî desantralizasyon: Federatif yapıya sahip devletlere özgü bir model olup, bu tür devletlerde, yasama, yürütme ve yargı erkleri federal devlet (merkezî hükümet) ile federe devletler (eyaletler) arasında paylaşılmıştır. Federal anayasa, federal devletin yetkilerini sayarak ona istisnâ bir konum tanırken, federe devletleri ise diğer alanlarda genel olarak yetkili kılmaktadır. Bu tür devletlerde mahallî idareler genel olarak federe devletlerin anayasaları tarafından düzenlenmiştir. B) İdarî desantralizasyon: Üniter (tekçi) devletler tarafından uygulanan bir ilke olup, yasama ve yargı yetkisi merkezî idarenin uhdesinde kalırken, yürütme yetkisi kısmen mahallî idarelere aktarılmaktadır. Yani, yürütme yetkisinin mahallî idarelerle paylaşıldığı devletler geleneksel olarak “üniter” devlet şeklinde adlandırılmaktadır. C) Bazı üniter devletlerde ise mahallî idareler ile merkezî idare arasında “bölge” ölçeğinde idarî birimler oluşturulmuştur. “üniter-bölgeli devlet” veya “bölgeli devlet” (bölgesel devlet) olarak adlandırılan bu tür yapılarda, merkezî idare sahip olduğu yürütme yetkisinin bir bölümünü bölge idarelerine, bir bölümünü de mahallî idarelere aktarmaktadır. Bölge idareleri de bazı yetkilerini alt kademedeki mahallî idarelere devredebilmektedir.

⁷⁹ Benzer üçlü tasnifi (federal, bölgeli/üniter ve desantralize/üniter) CEMR (t.y., s.235) ve Hulst ve Van Monfort (2007, s.18) da yapmaktadır, ancak bu kaynaklar bu üç sınıfa “siyasî” veya “idarî” desantralizasyon tanımlarını kullanmamaktadır. Aynı zamanda CEMR’in tasnifinin bir özelliği, bu üç temel grubun yanı sıra, ayrıca bazı Avrupa ülkeleri (Portekiz, Yunanistan, İrlanda) için “karşılıksız merkezîyetçi ülkeler” (*unresponsive centralized states*) tanımını kullanmaktadır (s.235,236). Yani bu ülkelerin merkezî yönetimleri yerel yönetimleri önemsememektedir. Diğer yandan Hulst ve Von Monfort (2007, s.18) İspanya için “şibhî federal” (*quasi federal*) tanımını kullanmaktadır. İspanya için “federalleşen” ülke (*federalizing*) tanımını Agranoff (2010, s.9) da yapmaktadır.

⁸⁰ Gül vd. de aynı eserde hem bu üçlü tasnif mevcut (Gül, 2014, s.8), hem siyasî/federal ve üniter ayırımı (s.28-30), hem de (Gül, 2008, s.106’ya atfen) Bozlağan (2011, s.83,84)’inkine benzer (s.26) üçlü federal/bölgeli-üniter/üniter ayırımı (ki üniteri kendi içinde merkezîyetçi üniter ve ademi merkezîyetçi üniter olarak ikiye ayırır) mevcuttur. Yani literatürdeki kavramsal karışıklığın yine bir örneği sayılabilir.

3.1.4. Desantralizasyonun Siyasî ve İdarî Yönden Tasnifi

Türkçe literatürde geleneksel olarak desantralizasyon siyasî ve idarî olarak sınıflandırılmaktadır.

A) Siyasî desantralizasyon

Literatürde “siyasal ademimerkeziyet”, “siyasî yerinden yönetim” vb. şekilde de ifade edilen bu model, federatif veya konfederatif yapıya sahip devletlere özgü bir modeldir. Federatif yapıya sahip devletlerde, yasama, yürütme ve yargı erkleri federal devlet (merkezî hükümet) ile federe devletler (eyaletler) arasında paylaşılmıştır. Federal anayasa, federal devletin yetkilerini sayarak ona istisnâ bir konum tanırken, federe devletleri ise diğer alanlarda genel olarak yetkili kılmaktadır. Diğer bir ifade ile federe devletler anayasa ile federal devlete tanınan yetkilerin dışında kalan yasama, yürütme ve yargı yetkisini kullanmaktadırlar. (Bozlağan, 2011, s.83,84; Keleş, 1994, s.73; Nadaroğlu, 1994, s.23,24; Eryılmaz, 2018, s.121-123)

Federatif devletlerde, federal devlet “uluslararası” kişiliğe sahipken, federe devletlerin böyle bir niteliği bulunmamaktadır. Diğer taraftan, federal anayasa yerel yönetimlere ya hiç değinmez ya da yerel yönetimlerle federe devletler arasındaki görev ve yetki paylaşımının federe devletler tarafından yapılacağını belirtir. Bu sebeple, bu tür devletlerde yerel yönetimler genel olarak federe devletlerin anayasaları tarafından düzenlenmiştir.

B) İdarî desantralizasyon

“İdarî yerinden yönetim”, “yönetimsel yerinden yönetim”, “idarî ademimerkeziyet”, “mahallî ademimerkeziyet”, “yer yönünden yerinden yönetim”, “coğrafi yerinden yönetim”, “kurumsal namerkeziyet” (*institutional decentralization*) olarak da ifade edilen bu model, üniter (tekçi) devletler tarafından uygulanan bir ilkedir. Bu tür yapılarda yasama ve yargı yetkisi merkezî idarenin uhdesinde kalırken, yürütme yetkisi kısmen yerel yönetimlere aktarılmaktadır. Yürütme yetkisinin yerel yönetimlerle paylaşıldığı devletler geleneksel olarak “üniter” devlet şeklinde adlandırılmaktadır. (Bkz. Bozlağan, 2011, s.83,84; Nadaroğlu, 1994, s.23,24; Eryılmaz, 2018, s.121-123)

Üniter devletlerde merkezî idare ile yerel yönetimler arasındaki görev ve yetki paylaşımı anayasada belirtilen genel ilkeler çerçevesinde, yerel yönetimleri düzenleyen kanunlarda

belirtilir. Merkezî idare, yerel yönetimlere devrettiği yetkilerden bazılarını, gerekli görmesi halinde tekrar kendi üzerine alabilmektedir.

3.1.5. Desantralizasyonun Coğrafi ve İşlevsel Tasnifi

Türkçe literatürde sıkça görülen bir diğer tasnif, (idari/yönetimsel) desantralizasyonu kendi içinde yer yönünden/coğrafi ve hizmet yönünden/işlevsel olarak iki türe ayırma eğilimidir. Birçok kaynakta, desantralizasyon tanımlanırken bu ayrım bir temel kıstas olarak tanıtılmaktadır.⁸¹ Buna mukabil başka kaynaklarda hizmet desantralizasyonu türüne yer verilmemektedir. Uluslararası literatürde desantralizasyonun gelişimi bölümünde görüldüğü gibi, desantralizasyonun temel unsurları ve boyutları anlatılırken son on yıllarda işlevsel/hizmet desantralizasyonu kavramına pek rağbet edilmez.⁸² Nadaroğlu (1994, s.24) ve Gözler (2018, s.50)'e göre hizmet ademimerkeziyeti, özel teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren bazı kamu hizmetlerinin merkezin dışında bağımsız bir örgüte/kamu tüzel kişiliğine bırakılmasıdır. Merkezî hiyerarşiye tâbi olmayan bu örgüt, kendisine verilen hizmetle ilgili konularda yürütme ile ilgili kararlar alma yetkisine sahiptir. Üniversiteler, ticaret odaları ve benzeri kuruluşlar bu kapsamdadır.⁸³ Mahallî ademimerkeziyet ise, yani bir bölgenin sakinlerine o bölgedeki topluluğun ortak ve genel yararlarını gereğince koruyabilmek için sözü geçen yararları kendi organları vasıtasıyla saptamak ve gereğini yerine getirmek hususunda özerklik verilmesidir.

⁸¹ (İdari) desantralizasyonu, coğrafi/yer yönünden ve işlevsel/hizmet yönünden olarak iki türe ayıranlar için bkz. Nadaroğlu, 1994, s.24; Gözler, 2018, s.39; Gül vd., 2014, s. 39, 40.

⁸² Roig tâ 1966 yılında (s.450), Eisemann'a atfen işlevsel/hizmet yönünden desantralizasyon kavramının terkedilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

⁸³ Türkçe literatürde rastlanan ve üniversiteleri, odaları vb. kurumları kapsayan “işlevsel/hizmet yönünden yerinden yönetim” kavramı anayasanın dili ile çeliştiği söylenebilir. Yani bu kurumlar, birer “hizmet” olsalar da T.C. Anayasası'nın belirlediği “yerinden yönetim” kavramına girmezler. Zira 1982 Anayasası'nın 123. maddesi idareyi merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayandırırken, 127. maddesi yerinden yönetim kapsamında mahallî idareleri (ve birliklerini) öngörmektedir. Bu durumda üniversiteler ve odalar, Anayasal dilde yerinden yönetim olmadıklarına göre, mantıken merkezî yönetimin kapsamındadırlar. Merkezî idareyi düzenleyen 126. madde merkez kurumları ve yetki genişliği esasına göre taşra teşkilatını öngörmektedir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 3. maddesinin hükmü ve ilgili cetvele göre ise üniversiteler merkezî yönetimin parçasıdır. Ayrıca, Anayasa'nın 130. maddesine göre üniversitelerin bütçeleri “merkezî yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir”. Buna mukabil Gözler ise (2018, 39,42,43), bir tür olarak var kabul ettiği “hizmet yönünden yerinden yönetim” kavramına dil ve kavram tercümesi yönüyle ciddi eleştiri getirmektedir. Ona göre bu türün Türkçe adı “hizmet adem-i merkeziyeti” olmalıydı.

3.1.6. Dekonsantrasyon ve Desantralizasyon Ayırımı

Türkçe literatürde görülen başka önemli ayırım kıstası veya tartışma konusu, dekonsantrasyonun (yetki genişliğinin) idarî desantralizasyonun bir türü olarak görülüp görülmemesi hususudur. Geleneksel olarak Türkçe literatürde (Fransız merkeziyetçi kamu yönetimi düşüncesinin literatüre olan etkisi ile) dekonsantrasyon ve delegasyon iki farklı ve zıt olgu olarak ele alınmaktadır. Veya, daha doğrusu, dekonsantrasyon desantralizasyon ile ilgili veya bağlantılı konu olarak görülmemektedir. Diğer görüşe göre ise, dekonsantrasyon, (idarî) desantralizasyonun altında ele alınması gereken bir konu ve aynı zamanda desantralizasyonun zayıf/hafif bir türüdür.

Mesela Nadaroğlu (1994, s.22), Bozlağan (2011), Gözler (2018, s.45,46,80), Eryılmaz (2018, s.166) bunu desantralizasyonun dışında tutar. Ayrıca, Çolak'ın (2004) aktardığına göre Duran (1982, s.54) "...yerinden yönetim kavramının yalnızca yerel yönetimler için kullanılması gerektiğini savunan kimi yaklaşımlarda..." derken, idarî desantralizasyonun sadece yerel yönetimleri kapsadığını hatırlatmakta ve dolayısıyla yetki genişliğinin de bu kapsama girmediğine işaret etmektedir. Bu yaklaşımın, idareyi "merkezden yönetim ve yerinden yönetim" olmak üzere net olarak iki farklı türe ayıran 1982 Anayasasının da benimsediği yaklaşım olduğu hatırlanmalıdır.

Örnek olarak, Nadaroğlu (1994, s.22), yetki genişliği (tevsii mezuniyet) ile yerinden yönetimin (ademi merkeziyet) birbiriyle sıkça karıştırıldığını dile getirerek, ikisi arasındaki farklara vurgu yapar ve yetki genişliğinin yerinden yönetim kavramı altında ele alınmaması gerektiğini savunur. Yerinden yönetim merkezden yönetimin tam karşısıdır, oysa yetki genişliğinde yetki, merkezden mesafece uzak bir yerde kullanılsa da yine de merkez adına kullanılır. Yetki genişliği, merkezî yönetimin, etkinliği artırmak için yumuşatılmış şeklidir. Yetkilerin bir kısmının alt kademelere devredilmesi bir yerel yönetimin var olması için yeterli değil, bilakis söz konusu yetkilerin seçimle işbaşına gelen mahallî organlara ait olması gerekir.

Nadaroğlu'nunkine benzer bir yaklaşım içinde olan Gül'e göre (2008, s.92) yerinden yönetim, ülkenin değişik coğrafi alanlarında farklılık gösteren yerel ortak istemlerin karşılanması, hizmetlerin sunulması ve sorunların çözülmesi için yerel özerkliğe sahip, karar organları seçimle oluşan, halkın yerel kararların oluşumuna katılımının ve denetiminin öngörüldüğü bir yerel örgütsel yapıyı ifade eder. Yerinden yönetim kavramı, devlet yapısı içinde merkezî

biçimde yönetsel örgütlenmenin karşısı bir anlama sahiptir.⁸⁴ Kamu hizmetlerinin etkin bir biçimde görülebilmesi için devletin örgütlenmesinde, birbirinin karşısı olan iki anlayışın (yani merkezden ve yerinden yönetimin) ve iki ayrı yapılanmanın bir bütünlük ve ahenk içinde bir arada olması beklenir.

Buna mukabil başka bilim insanları, dekonsantrasyonu (idarî) desantralizasyonun kapsamına almakta, ancak bunun “en zayıf” desantralizasyon türü olduğunu belirtmektedir. Mesela Keleş (1994, s.15,16) yerinden yönetimin ve yerel yönetimin yönetim biliminde adem-i merkeziyet (*decentralization*) olarak bilinen bir kavram olduğunu belirterek, desantralizasyonun (siyasal anlamı dışında) başlıca iki türünün olduğunu anlatır: 1) Yetki genişliği (*deconcentration, degelation*), veya “yetki göçerimi” olarak da adlandırılan sistem ki onda özekssel [merkezî] yönetim yetkilerinin bir kısmını uygulamak üzere özeksten [merkezden] uzak bulunan örgüte kendi adına kullanmak üzere devreder. Yani bakanlıkların bölge/taşra birimleri bunun bir örneğidir. 2) İkinci tür olan ise yazara göre gerçek anlamda bir yerinden yönetim, (*devolution*) veya başka bir ifade ile “yetki göçürümü”dür. Yerinden yönetim, yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği, ya da özeğe [merkeze] bırakılmış olanlardan başka işlevleri görebilmeleri için, tüzel, siyasal ve akçal [malî] birtakım yetkilerle donatılmalıdır. Benzer yaklaşımı Gül vd. (2014, s.37,38) de benimsemektedir.

⁸⁴ Bununla birlikte, yazar başka yerinde (bkz. Gül, 2008, s.96) dekonsantrasyonun (yetki genişliği) da yönetsel yerinden yönetim ilkesi kapsamında ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer yandan yazara göre (Gül, 2008, s.97), devolüsyon (“yetki göçerimi” adı ile) kamu yönetimi örgütlenmesinin hiyerarşik yapısı dahilinde gerçekleşmektedir. Oysa devolüsyon genellikle yerel yönetimleri tarif etmek için kullanılmaktadır. Bu çelişkili yaklaşım, literatürdeki kavramsal karışıklığın bir örneği sayılabilir. Not etmek gerekir ki, devolüsyon teriminin yerel yönetim kapsamından ziyade, merkezî yönetimin hiyerarşik yapılanması, özellikle dekonsantrasyon ile birlikte veya dekonsantrasyonun bir uygulamaya boyutu olarak kullanılması Fransız kaynaklarında görülmektedir. Mesela, Fransız doktrin kaynaklarına istidanan Tarchouna (2004, s.326,539) devolüsyonu, merkezî yönetimin yapılanması içinde, bir idarî organın bazı yetkilerini başka bir idarî organa daimî olarak transfer etmesini (yetki devri) ifade etmektedir. Bu, merkezî yönetim adına hareket edecek bir kurum veya bir vali olabilir. İşte bu durumda bu ikinci/alıcı kurum devolüsyon yetkisini kullanmaktadır. Şu anlaşılmaktadır ki Fransızca literatürdeki bu devolüsyon terimi, bilinen yetki devri için/yerine kullanılmakta olup, modern desantralizasyon teorisindeki devolüsyon ile sadece kelime benzerliği söz konusudur. Yine de bu terimin, desantralizasyon ile ilgili kaynaklarda kullanılıyor olması algıda karışıklığa yok açabilmektedir. Yukarıda Gül (2008, s.97)’e atfen verilen örnekteki benzer kullanım (yani devolüsyon kavramının dekonsantrasyon babında veya onunla birlikte zikredilmesi olayı), muhtemelen, literatüre yansıyan bu tür karışıklıklardan kaynaklanmaktadır.

3.1.7. Desantralizasyon ve Demokrasi İlişkisi

Yine yukarıda uluslararası literatür kısmında gösterildiği gibi, Türkçe literatürde de desantralizasyon ile demokrasi veya demokratikleşme arasında bir ilişki kurulmaktadır. Türkiye ve dünyada desantralizasyon çabalarını anlatan ve 1990'lı yıllar veya daha eski tarihte yayımlanan kitaplarda (örn. Keleş, 1994; Nadaroğlu, 1994; Tekeli ve Ortaylı, 1978), bu çabaların etkin ve demokratik yönetim arayışının sonucu olduğu ifade edilmektedir.

Yerel yönetimlerin varoluşunun siyasal gerekçesinin özünde demokrasi inancı yatar. Bu sebeptendir ki yerel yönetimler öteden beri demokrasinin temel kurumlarından biri olarak kabul edilmiştir. Çağımızda özgürlükçü teorilerin temelinde mahallî özgürlükler yer almaktadır (Nadaroğlu, 1994, s.27). Toplumun üyeleri kamusal mal ve hizmetlere olan tercihlerini ancak siyasal süreç aracılığı ile belli edebilmektedir, (Nadaroğlu, 1994, s.29) bu yüzden demokratik ortam yerel yönetimler için vazgeçilmez görünmektedir.

Demokrasinin yerel yönetimlerin varlığı için vazgeçilmez olduğuna dikkat çeken Keleş'e göre (1994, s.49) hemen hemen bütün ülkelerde yerel yönetimlere demokratik kurumların önde gelenlerinden biri gözüyle bakılmaktadır. Zira yerel yönetimler, halkın kendi kendini yönetmesine imkân veren kurumlardır.

Gözler'e göre (2018, s.53,54) demokrasi, yerel yönetimlerin varlık sebebidir. Demokrasi düşüncesi, bir kararın, bu karar kimi etkileyecekse onlar veya onların temsilcileri tarafından alınmasını gerektirir. Belirli bir yerde oturan halkın orada oturmaktan kaynaklanan ihtiyaçları konusunda alınacak kararlar, yine bu kararların muhatapları tarafından, yani orada oturan halk tarafından alınmalıdır.

3.2. Türkçe Temel Hukukî Metinlerde Desantralizasyon Kavramı ve Türevlerine Dair Düzenlemeler

Osmanlı Devletinin ilk Anayasası olan 1876 tarihli Kânûn-ı Esâsî, Türkiye Cumhuriyeti anayasaları (1921, 1924, 1961, 1982) ve çeşitli ilgili kanunlar gibi hukukî metinlerde desantralizasyon ve türevleri ile ilgili ifadeler aşağıda listelenmiştir.

3.2.1. Anayasalar

3.2.1.1. 1876 Anayasası

Kânûn-ı Esâsî, Kabul Tarihi: 7 zilhicce 1293 (1876)

MADDE 108.- Vilâyatın usulü idaresi, tevsii mezuniyet ve tefriki vezayif kaidesi üzerine müesses olup derecatı nizamı mahsus ile tâyin kılınacaktır.

MADDE 112.- Umuru belediye dersaadet ve taşralarda bilintihap teşkil olunacak devairi belediye meclislerle idare olunacak ve bu dairelerin sureti teşkili ve vezaifi ve âzasının sureti intihabı kanunu mahsus ile tâyin kılınacaktır.

3.2.1.2. 1921 Anayasası

Teşkilâtı Esasiye Kanunu, Kanun Numarası : 85, Kabul Tarihi : 20/1/1337 (1921).

İdare

Madde 10.- Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazaran vilâyetlere; vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden tereküp eder.

Vilâyet

Madde 11.- Vilâyet, mahallî umurda mânevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer'i, adlî ve askerî umur, beynelmilel iktisadî münasebat ve hükümetin umumi tekâlifî ve menafii birden ziyade vilâyata şâmil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince vazedilecek kavanin mucibince Evkaf, Medaris, Maarif, Sıhhiye, İktisat, Ziraat, Nafia ve Muaveneti İçtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi vilâyet şûralarının salâhiyeti dâhilindedir.

Madde 12.- Vilâyet şûraları vilâyetler halkınca müntahap âzadan mürekkeptir. Vilâyet şûralarının içtima devresi iki senedir. İçtima müddeti senede iki aydır.

Madde 13.- Vilâyet şûrası, azâsı meyanında icrâ âmiri olacak bir reis ile muhtelif şubâtı idareye memur azadan teşekkül etmek üzere bir idare heyeti intihap eder. İcra selâhiyeti daimi olan bu heyete aittir.

Madde 14.- Vilâyete Büyük Millet Meclisinin vekili ve mümessili olmak üzere vali bulunur. Vali, Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından tâyin olup vazifesi devletin umumi ve

müşterek vazâifini rüyet etmektir. Vali yalnız devletin umumi vazâifiyle mahallî vazâif arasında tearuz vukuunda müdahale eder.

1921 Anayasasında ayrıca vilayetletin altında kaza ve nahiyelere yer verilir.

3.2.1.3. 1924 Anayasası

Teşkilâtı Esasiye Kanunu, Kanun Numarası : 491, Kabul Tarihi : 20/4/1340 (1924).

Vilâyat

Madde 89.- Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasimdir ve nahiyeler de kasaba ve köylerden terekküp eder.

Madde 90.- Vilâyetlerle şehir, kasaba ve köyler hükmî şahsiyeti haizdir.

Madde 91.- Vilâyetler umuru tevsii mezuniyet ve tefrikı vezaif esası üzerine idare olunur.

3.2.1.4. 1961 Anayasası

1961 Anayasası, Kanun No : 334, Kabul Tarihi : 9/7/1961.

MADDE 112.- İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

MADDE 115.- Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, iktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.

MADDE 116.- Mahallî idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahallî ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişisidir. Mahallî idarelerin seçimleri, kanunun gösterdiği zamanlarda ve 55 inci maddede yazılı esaslara göre yapılır. Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur. Mahallî idarelerin kuruluşları, kendi aralarında

birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

3.2.1.5. 1982 Anayasası

1982 T.C. Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18/10/1982.

Madde 123 – İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur.

Madde 126 – Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Madde 127 – Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir...

3.2.2. Kanunlar

3.2.2.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu

Belediye Kanunu, Kanun Numarası: 5393, Kabul Tarihi: 3/7/2005

Kent konseyi

Madde 76- Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık,

sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.

3.2.2.2. 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu

Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kanun Numarası: 5018, Kabul Tarihi: 10/12/2003.

Madde 4- Kamu maliyesi; gelirlerin toplanması, harcamaların yapılması, açıkların finansmanı, kamunun varlık ve borçları ile diğer yükümlülüklerinin yönetimini kapsar. Kamu maliyesi, merkezden ve yerinden yönetim esaslarına göre yürütülür. Kamu idarelerinin görevleri, ilgili kanunlarında veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde açık olarak belirlenir ve kaynakların dağıtımında esas alınır

3.2.2.3. Diğer Kanunlar

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu metinlerinde desantralizasyon (yerinden yönetim), dekonsantrasyon (yetki genişliği) veya yakın ifadeler bulunmamaktadır.

Bu bölümde görüldüğü gibi, Türk hukukî metinlerde, öncelikle Osmanlı Devletinden başlayarak dekonsantrasyon kavramı mevcuttur. Bu kavram 1876, 1921, 1924 anayasalarında “tevsii mezuniyet” olarak adlandırılırken, 1961 ve 1982 anayasalarında buna artık “yetki genişliği” denmiştir. Desantralizasyon kavramı ise, “yerinden yönetim ilkesi” ifadesi ile ilk 1961 ve 1982 anayasalarına girmiştir. Desantralizasyon her ne kadar “mahallî idare” kavramı sayesinde bir olgu olarak zımnen var olsa da, 1961 öncesinde müstakil bir kavram olarak görülmemektedir.

Hâlihazırda uygulanan kanunlardan 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda “yerinden yönetim” ilkesine bir atıf mevcuttur. Buna mukabil 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununda yerinden yönetime veya yetki genişliğine herhangi bir atıf bulunmamaktadır.

3.3.Desantralizasyonun Türkçe Literatürde Terminolojik Kullanımına Dair Bir Değerlendirme

Yukarıda yapılan uluslararası literatür ve Türkçe literatür incelemeleri ışığında şu değerlendirmeler yapılabilir:

- a. Türkçe literatürde çok farklı, birbiri ile kısmen veya tamamen örtüşmeyen, bazen de iç içe girebilen desantralizasyon tanımları mevcuttur. Bazı ortak noktalar şunlar ki, hemen hemen hepsinde siyasî yerinden yönetim kavramı vardır, ve tüm yazarların en yoğun işledikleri konu idarî⁸⁵ yerinden yönetim/desantralizasyondur. Ancak bu iki kavramın altını doldurma hususunda farklı yöntemler izlenmiştir. Mesela idarî yerinden yönetim/desantralizasyon başlığı altında Nadaroğlu “hizmet” ve “mahallî” türleri, Bozlağan “üniter” ve “üniter-bölgeli devlet” modelleri, Gül “yetki genişliği ve yetki devri”, “yer yönünden” ve “hizmet” yerinden yönetim türlerini açıklamaktadır. Yani Türkçe literatürde baskın olan iki başlı siyasî ve idarî desantralizasyon ayırımıdır.
- b. Ayrıca literatürün bir kısmında (idarî) desantralizasyon, coğrafi/yer yönünden desantralizasyon ve işlevsel/hizmet yönünden desantralizasyon olarak iki çeşit olarak tasnif edilmektedir.
- c. Bunların dışında daha nadir rastlanan ekonomik desantralizasyon, toplumsal desantralizasyon gibi türler de bulunmaktadır.
- d. Genel eğilim olarak, Anayasanın 123. ve 126. maddeleri ve çeşitli kanunlarda ifade edilen Türk kamu yönetimi mevzuatının dilinde yansıtıldığı gibi, dekonsantrasyon (yetki genişliği terimi ile) ve desantralizasyon (yerinden yönetim terimi ile) birbirinden ayrılmakta, iki zıt olgu olarak görülmektedir.

Bu durum uluslararası literatürdeki kavramsal gelişim ışığında değerlendirildiğinde şu sorunun çıktığı söylenebilir: Türkçe literatürdeki desantralizasyon kavramının dünyadaki literatür ve uzman çevrelerinin kullanımının kaydetmiş olduğu ilerleme ışığında güncellenmesi gerekmektedir. Yani, ilgili bölümde tahlil edilen ulusal literatürdeki söylem daha ziyade, Şekil 12’de gösterilen kavramsal gelişim aşamalarından 3. aşamayı yansıtmaktadır.

⁸⁵ İdari desantralizasyon için Türkçe literatürde çeşitli yazarlarca “idarî/coğrafi/mahallî/kurumsal/yer yönünden yerinden yönetim/ademimerkeziyet/desantralizasyon gibi farklı, ama özünde aynı/benzer olan kavramlar kullanılmaktadır.

4. DESANTRALİZASYON TEORİSİNDEKİ TEMEL KAVRAMLARIN TÜRKÇEDEKİ TERMİNOLOJİK KARŞILIKLARINA DAİR SORUNLAR VE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ

4.1.Desantralizasyon Teriminin Türkçede Kullanım Sorunları

Desantralizasyon kavramının ve onun için Türkçede kullanılan terimlerin durumu karmaşıktır. Türkiye’de yerinden yönetim ve yerel yönetime dair literatür incelendiğinde, desantralizasyon için yaygın kullanılan terimlerin yetersiz olduğu, hatta bir “desantralizasyon terminolojisi probleminin” var olduğu söylenebilir. Bu alanda terminolojiyi Batı dillerinden Türkçeye aktarırken yaşanan sorunlara ve karışıklıklara Gözler (2018, s. 81,82) de dikkat çekmekte ve ortaya çıkan kavram kargaşasından şikayet etmektedir.

Desantralizasyon terminolojisinde bazen aynı kavram için birçok terim kullanılırken bazen aynı terimin farklı içerikler ile kullanıldığı görülmektedir. Buna ilaveten, desantralizasyon ile yakından ilgili olan diğer terimler (dekonsantrasyon, delegasyon, devölüsyon) da hesaba katıldığında hem uygulamacılar hem araştırmacılar için kullanım zorlukları daha da artabilmektedir. Aslında bu alanda uluslararası literatürde ortaya çıkan terimlerin Türkçeye aktarımında yaşanan bu zorlukları, farklılıkları ve hatta karışıklıkları şöyle sıralamak mümkündür:

- a. Desantralizasyonu tanımlamak için kullanılan terim(ler) hususunda görüş ayrılıkları ve kullanım farklılıkları mevcuttur. Öne çıkan terimlerin ise özünde isabetli olup olmadıkları tartışmaya açıktır.
- b. Kullanımda öne çıkan terim(ler)in, uluslararası literatürde kullanılan ilgili türevleri aktarmak için yetersiz kalabilmekte, son derece elverişsiz olabilmektedir.
- c. Ayrıca, ve belki de sorunun (bir) müsebbibi olarak, desantralizasyonun olgu olarak ne olup ne olmadığı konusunda da Türkçe literatürde ciddî farklılıklar ve karışıklıklar gözlemlenmektedir.

Öncelikle bu üç sorun alanından ilk ikisi aşağıda örneklendirilmiştir. Üçüncü husus olarak ise, desantralizasyon teorisinin Türkçe literatürdeki durumunu özetleyen bölümde, terimlerin dayandığı teoride görülen farklılıklara yer verilmiştir.

Bu bölümde bazı kilit yerel yönetim terimlerinin Türkçeye nasıl aktarıldıklarına kısaca bakmakta fayda vardır. Tezin ilerleyen bölümlerinde desantralizasyon kavramına geniş dil yelpazesi üzerinden bakılacak ancak öncelikle, bir girizgâh mahiyetinde, burada bu terimlerin İngilizce, Fransızca, Arapça ve Azerice gibi dört dildeki kullanımı ve çözümleri aşağıda incelenmektedir.

Bu dört dili tercih etmekteki gerekçeler şunlardır: Bilindiği üzere, çağımızın baskın iletişim ve bilim dili olan İngilizce, *konsept* üretip bunları sürekli *global* düzeyde ihraç etmektedir. Bir diğer yaygın iletişim aracı olan ve özellikle Avrupa merkezli *politik* bilimler ve kamu yönetimi alanında *terminolojiyi* üreten dil Fransızcadır. Her iki dilin yakın geçmişte ve günümüzde Türk bilimsel *literatürüne* etkisi vardır. Dünyanın en köklü *lisanları* içinde yer alan ve asırlar boyu *ilme* hizmet eden Arapçanın ise Türkçeye ciddî *tesiri* olmuştur, bilhassa *idarî* ve *hukukî* terminoloji sahasında. Modern bilim ve terminolojide *dominant* olan İngilizce ile yüzleşen Fransızcanın; İngilizce ve Fransızca karşısında, hem sömürge döneminde hem günümüzde yoğun bir şekilde bu ikisiyle *muvacehe* eden Arapçanın; bir yandan Arapçanın tesirinin kuvvetli olduğu, diğer yandan Avrupa-merkezli terminolojiyi Rusça kanalıyla ithal eden ve Türkiye Türkçesine en yakın dil/lehçe olan Azericenin, yani bu son üç dilin maruz kaldıkları bu terminoloji “istilası” karşısında sergiledikleri tutum ve ürettikleri çözümlemeler Türkçeye ışık tutabilir.

4.1.1. Yerel Yönetim Terminolojisinde Kullanım Örneklerinin Türkçe ile Karşılaştırılması

Desantralizasyon denince ilk akla gelen yerel yönetim kavramıdır. Hem yerel hem de bölgesel yönetimleri birlikte kapsayan “ulus-altı yönetimler” terimi için uluslararası literatürde İngilizce yaygın olarak “*sub(-)national authorities*” veya “*sub(-)national governments*” karşılığı kullanılmaktadır. (Fransa menşeli) Fransızcada “*collectivités territoriales*” (mahallî kolektiflikler/birliktelikler) kalıbı yaygın olarak kullanılmakta, fakat “*sub-national*”ın, veya daha doğrusu “*sub-state*”nin karşılığı olarak “*sub-étatique*” ve özellikle Kanada menşeli Fransızca metinlerinde “*infranational*” terimi de görülmektedir. Arapçada, “*sub-national*” yani ulus-altı kalıbı yerine “سلطات محلية وإقليمية” (“*sulutat mahallîyya va iklimiyya*”, yani İngilizcedeki “*local and regional authorities*” veya Türkçedeki “yerel ve bölgesel yönetimler” terimlerine en yakın olan ifade), veya “حكومات محلية وإقليمية” (“*hukumat mahallîyya va iklimiyya*”, İngilizcedeki

“local and regional governments” veya Türkçedeki “yerel ve bölgesel hükümetler”) veya “إدارات محلية وإقليمية” (“idarāt mahallîyya va iklimiyya” yani İngilizcedeki “local and regional administrations” veya Türkçedeki “yerel (mahallî) ve bölgesel idareler”) ifadeleri kullanılmaktadır. Azericede “yerli ve regional hakimiyyetler/hakimiyyet orqanları” veya “yerli ve regional özünüidare orqanları” terimi⁸⁶ daha çok tercih edilirken, ulus-altı yönetimleri tarif etmek için “sub-milli idarə orqanları” terimi de literatüre girmiştir. Sonuçta ulus ölçeği esaslı “sub-national” terimi Türkçede “ulus-altı” şeklinde gayet kullanışlı bir karşılık bulmuşken, Fransızca, Azerice ve Arapçada “ulus-altı” benzeri kalıp yerine daha ziyade yönetim türünün tarifini yapan kalıplar tercih edilmiştir.

Tablo 9. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Ulus-Altı Yönetimler

İngilizce	Fransızca	Arapça	Azerice	Türkçe
sub(-)national governments	(Fransa merkezli)	Daha yaygın	yerli ve regional hakimiyyetler/hakimiyyet orqanları” veya “özünüidare orqanları”	ulus-altı yönetimler
sub(-)national authorities	daha yaygın	sulutat / hukumat / idarat	nadiren submilli	
	collectivités territoriales	mahallîyya va iklimiyya		
	daha nadiren sub-étatique			
	(Kanada menşeli) infranational			

⁸⁶ Not etmekte yarar var ki, Azerice Azericede “yerli ve regional hakimiyyetler/hakimiyyet orqanları” terimi ile merkezî yönetimin atadığı yerel makamlar, “yerli ve regional özünüidare orqanları” terimi ile ise, yerel özerk kurumlar (belediyeler) kastedilmektedir.

Diğer yandan, yerel ve bölgesel yönetimlere ismi ile gönderme yapan kalıplarda İngilizce “*local and regional authorities/governments*” terimi kullanılırken, aynı yönetimlerin Fransızca da daha ziyade “*territorial*” (yer yönünden, mahallî, mıntıkavî) kelimesi ile karşılandığı bilinmektedir (“*collectivités locales et régionales*”). Bu anlamda “*territorial*” Fransızca kullanımda hem “*sub-national*” hem de “*local and regional*” terimlerini karşılayan bir kelimedir. Bu kullanışa nadiren de olsa İngilizcede de rastlanmaktadır. Mesela Avrupa Konseyinin İngilizce belgelerinde “*territorial communities or authorities*” ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir. Merkezi Fransa’da bulunan ve Fransızca ve İngilizce olmak üzere iki resmi dili olan Konseyin iki dildeki terimleri uyumlaştırma amacıyla “*territorial authorities*” terimin Fransızcadakinden mülhem olarak kullandığı düşünülebilir. Yukarıda ifade dildiği gibi aynı kavramlar için Azerice “*yerli ve regional hakimiyyetler/hakimiyyet orqanları*” veya “*yerli ve regional özünüidare orqanları*” denilmektedir.

Esas alt ölçekteki yerel yönetimlere dair terminolojiye gelince, bu yönetim türünü ifade etmek için İngilizce “*local government*”, “*local administration*”, “*local authority*”, Fransızca “*collecitivité locale*”, “*administration locale*”, “*pouvoir local*”, Azerice “*yerli özünüidare orqanı*”, Arapçada “*دائرة محلية*” (*idara mahallîyya*), “*سلطة محلية*” (*sulta mahallîyya*), “*حكومة محلية*” (*hukuma mahallîyya*) kullanılmaktadır. Türkiye’de literatürde ve uygulamada bu kavramların “mahallî idare”, “yerel idare”, “yerel yönetim” veya nadiren “yerel otorite” veya “yerel hükümet”⁸⁷ şeklinde de kullanıldığı görülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de başta anayasa olmak üzere mevzuatta kullanılan resmi ifade “mahallî idare” ise de, literatürde ve yaygın kullanımda öne çıkan “yerel yönetim” terimi, yukarıda değinildiği gibi, bu çalışma için genel olarak tercih edilmiştir.

Tablo 10. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Yerel Yönetimler

İngilizce	Fransızca	Arapça	Azerice	Türkçe
<i>local government</i> <i>local</i>	<i>collecitivité</i> <i>locale</i>	<i>sulta / idara / hukuma</i>	<i>yerli hakimiyyet</i> <i>[orqanı],</i>	<i>yerel yönetimler</i>

⁸⁷ İngilizcedeki “*local government*”’in karşılığı olan “yerel hükümet” tabiri Türkçe literatürde çok nadiren kullanılabilir. Aslında Tekeli ve Ortaylı (1978, s.276)’ya göre “Türkiye’de belediyeler ‘yerel hükümet’ değil, ‘yerel yönetim’ olarak düşünülmektedir. Yerel yönetim ‘yönetimsel vesayet’ altındadır. Belediyeler görevlerini bugünkü sistem içinde merkezî yönetimin denetimi altında görmektedir.”

<i>administration local authority</i>	<i>administration locale pouvoir local</i>	<i>mahallîyya</i>	<i>yerli özünüidare orqanı veya özüünüidare orqanları</i>	<i>mahalli idareler daha nadir yerel idareler çok nadir yerel hükümetler</i>

Bölgesel yönetimlere gelince, İngilizce “*regional government*”, “*regional authority*”, “*regional administration*”; Fransızca “*collectivité régionale*”, “*pouvoir régional*”, “*autorité régionale*”, “*adminisration régionale*”; Azerice “*regional hakimiyyet [organı]*”, “*regional özüünüidare orqanı*” kullanılmaktadır. Arapçada ise Maşırıkta (Orta Doğu) bölge için “iklim” kelimesi esaslı bir ifade kullanılırken, Mağrip’ta “cihet” esaslı bir ifade tercih edilmiştir. Bölgesel yönetim için Maşırık/Mağrip varyasyonları şu şekilde sıralanmaktadır: “سلطة إقليمية/” (“*sulta iklimiyya / cihaviyya*”), “حكومة إقليمية/ جهوية” (“*hukuma iklimiyya / cihaviyya*”), “إدارة إقليمية/ جهوية” (“*idara iklimiyya / cihaviyya*”). Bu yönetim türü için Türkçe karşılığı olarak sıkça “bölgesel yönetimler” ve “bölgesel idareler” kullanılır, ancak nadiren de olsa “bölgesel hükümetler” veya “bölgesel otoriteler” şeklinde Türkçeye çeviriler de görülebilmektedir.

Diğer yandan, İngilizce “*subsidiarity*” terimi için Fransızca “*subsidiarité*”, Azerice “*subsidiarlıq*”, Türkçede “sübsidiarite”, “yetki ikamesi”, “yetki devri”, “yerellik”, “ikincillik”, “yerindenlik”, “yerindelik”, “hizmette halka yakınlık”, “yarar sağlayabilirlik”, “hizmette yerellik”, “hizmette vatandaşa yakınlık” gibi çok çeşitli terimler kullanılabilir. Arapçada da bu kavram birden fazla kelime ile karşılanmaya çalışılmıştır: “مبدأ الاعتماد على المستويات الأدنى” (“*mabda’ al-itimad alal-mustavayat al-adna*”, veya Türkçe “en alt düzeye dayanma ilkesi”), “مبدأ القرار للمستوى الأدنى” (“*mabda’ al-karar lil-mustavayat al-adna*”, veya “karar en alt düzeye aittir ilkesi”), “مبدأ التبعية” (“*mabda’ at-tabaiyya*”, veya “bağımlılık ilkesi”), “مبدأ الترتيبية” (“*mabda’ at-taratubiyya*”, veya “hiyerarşi ilkesi”), “مبدأ التكامل” (“*mabda’ at-takamul*” veya “tamamlayıcılık/uyum ilkesi”), “مبدأ التفويض اللامركزي” (“*mabda’ at-tavfiz al-lamarkazi*” yani “yetkilerin ademimerkezileştirilmesi ilkesi”), “مبدأ التكافل” (“*mabda’ at-takaful*” veya “dayanışma ilkesi”), “مبدأ الأصغرية” (“*mabda’ el-asgariyya*” veya “asgarilik ilkesi”).

Tablo 11. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Sübsidiyarite

İngilizce	Fransızca	Arapça	Azerice	Türkçe
<i>subsidiarity</i>	<i>subsidiarité</i>	<i>mabda' al-itimad</i> <i>alal-mustavayat</i> <i>al-adna</i> <i>mabda' al-karar</i> <i>lil-mustavayat al-</i> <i>adna</i> <i>mabda' at-</i> <i>tabaiyya</i> <i>mabda' tafrii as-</i> <i>sulta</i> <i>mabda' at-</i> <i>taratubiyya</i> <i>mabda' at-</i> <i>takamul</i> <i>mabda' at-tavfiz</i> <i>al-lamarkazi</i> <i>mabda' at-takaful</i> <i>mabda' el-</i> <i>asgariyya</i>	<i>subsidiarlıq</i>	<i>sübsidiyarite</i> <i>yetki ikamesi</i> <i>yetki devri</i> <i>yerellik</i> <i>ikincilik</i> <i>yerindenlik</i> <i>yerindelik</i> <i>hizmette halka</i> <i>yakınlık</i> <i>yarar</i> <i>sağlayabilirlik</i> <i>hizmette yerellik</i> <i>hizmette</i> <i>vatandaşa</i> <i>yakınlık</i>

Ayrıca aynı Türkçe kelime, bazen “*subsidiarity*” bazen ise “*decentralization*” kelimesinin karşılığı olarak kullanılabilmektedir. Şu görülüyor ki, *subsidiarity* ve *decentralization* gibi yerel yönetim açısından iki kilit kavramın kullanımında Türkçede (ki *subsidiarity* kavramı için Arapçada da benzer bir durum söz konusu) bir “ağız birliği” sağlanamamıştır. *Decentralization*

kavramı İngilizce, Fransızca, Azerice ve Arapça tek ve aynı kelime ile karşılanırken, *subsidiarity* İngilizce, Fransızca ve Azericede aynı lafızla uyumlu bir şekilde yerleşmiştir.

Tablo 12. Kavram Kullanımı Karşılaştırması: Yerinden Yönetim

İngilizce	Fransızca	Arapça	Azerice	Türkçe
<i>decentralization</i>	<i>décentralisation</i>	<i>lamarkaziyya</i>	<i>eksmerkezleşdirmə</i> <i>mərkəzsizləşdirmə</i> <i>desentralizasiya</i>	<i>yerinden yönetim</i> <i>ademimerkeziyet</i> <i>adem-i merkeziyet</i> <i>ademi-merkeziyetçilik</i> <i>ademi merkezi yönetim</i> <i>desantralizasyon</i> <i>yerellik</i> <i>yerelleşme</i> <i>yerindenlik</i> <i>merkezsizleştirme</i> <i>merkezsizleşme</i> <i>yerinden yönetimleştirme</i> <i>yerinden yönetimleşme</i> <i>yetki göçürümü</i> <i>namerkeziyet</i>

Yerel yönetime dair diğer önemli bir kavram olan İngilizcedeki “*local self-government*” ve Fransızcadaki “*autonomie locale*” için Azerice “*yerli özünüidare*”, Arapça ise “*حكم ذاتي محلي*”

(“*hukm zatî mahallî*”) karşılığı kullanılmıştır. Türkçede ise “yerel özerklik”, “yerel özyönetim”, “mahallî muhtariyet”, “yerel otonomi” kullanılmıştır. Bu kilit terimdeki çeviri farklılığı, yerel yönetimlerin özerklik hukukunu koruyan ilk uluslararası belge olan “*European Charter of Local Self-Government*” belgesinin Türkçeye “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı” olarak yaygın tercüme edilmesinde de görülmektedir. Aynı Şartın Fransızcasında “*autonomie locale*”, Azericesinde “*yerli özüniüdare*”, Arapçasında “*hukm zatî mahallî*” kalıbı kullanıldığı gibi, Türkçede de “Avrupa Yerel Özerklik/Özyönetim Şartı” olması daha uygun olabilirdi.

4.1.2. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Birlik Sorunu

Tezin ana konusu olan “desantralizasyon”a dair terminolojide Türkçede birçok kelimenin veya kalıbın kullanıldığı, yani bir terim birliğinin sağlanamadığı görülmektedir. Desantralizasyon olgusu için Türkçe literatürde son yarım asır “yerinden yönetim” kavramı öne çıkarken, daha eski olan “ademi merkeziyet” kavramı da hâlâ literatürde kullanılmaktadır. Kimi yerde uluslararası telaffuzu ile “desantralizasyon” olduğu gibi kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra “merkezsizleş[tir]me”, “yerinden yönetimleştirme”, “yerindenlik”, “yerelleşme”, “yetki göçürümü” gibi birçok farklı terimin kullanıldığı da görülmektedir.⁸⁸ Yani yaygın olan ve bilinen tek bir kavrama karşılık Türkçe literatürde birçok tercüme/uyarlama yapılmıştır, ve bu durum araştırmacılar için karışıklığa yol açabilmektedir. Sonuçta, desantralizasyonun Türkçe literatürde nasıl ifade edileceği konusu mutabakatın sağlanmasını beklemektedir.

4.1.3. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Uygunluk/İsabetlilik Sorunu

Yukarıda bahsedilen problem alanlarının ikincisi olarak, kullanımda en yaygın olan iki terimin (yerinden yönetim ve ademi merkeziyet) de desantralizasyonu karşılamak için çok isabetli olmadığı değerlendirilebilir. Öncelikle ikisi literatürde anlamdaş olarak kullanılıyor olsa da, esasen iki farklı içeriği yansıtmaktadır. Şöyle ki ademimerkeziyet kavramı veya kalıbı, desantralizasyon sürecinin çıkış noktasına işaret ederek ondan hareketle bir olguyu yansıtmaktadır: Yani bir merkez vardır (veya merkezîleşme durumu), ve o

⁸⁸ Geniş örnek listesi için bkz. Tablo 14. Desantralizasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon Kavramlarının Türkçede Kullanımı.

merkezi/merkezîleşmeyi azaltmayı, dağıtmayı, ona son vermeyi çağrıştıran bir ifade söz konusudur. Ki “adem” kelime olarak Arapçada “yokluk” anlamına gelmektedir. Yani ademimerkeziyet, uzaklaşmak, değiştirilmek, son verilmek istenen durumu anlatmaktadır.⁸⁹ Yerinden yönetim ise, merkezden kaçan bir hareketin doğal ve nihaî sonucunu yansıtmaktadır. Yani, bu ifade adeta desantralizasyon sürecinin sonucunda, yerel düzeylere yetki verilip işlerin yerinden yönetilmesi ülküsünü yansıtmakta, vaat etmektedir.

Günümüzde Türkçede desantralizasyon için çoğunlukla yerinden yönetim kavramının kullanılmasının oluşturduğu temel sorun, sonuca dair bir kelimeyi/kavramı sebep hakkında kullanıyor olmasıdır.⁹⁰ Çünkü sebep, desantralizasyon olup⁹¹, onun sonucunda veya onun ürünü olarak merkezden ziyade yer’inden gelen bir (yerel) yönetim ortaya çıkmaktadır. Zaten kelime olarak da “yerinden yönetim” terimi sürecin kendisini değil, neticesinde ortaya çıkan ürünü çağrıştırmaktadır (“yerinden yönetim”- “yerel yönetim”). İngilizce ve diğer dillerde hem sebep hem sonuç için ayrı kavramlar mevcut iken (mesela, *decentralization* ve onun sonucunda *local self-government*), Türkçede ayrı kavramların bulunmayıp her ikisini “yerinden yönetim” ile karşılanıyor olması bir eksiklik görülmektedir.

Türkçedeki yerinden yönetim kavramının yanlış olduğuna Gözler (2018, s.43,44) de dikkat çekmiştir. Desantralizasyon, santralizasyonun/merkezîleşmenin yokluğu demek olup, yer’inden yönetim demek değildir. Dolayısıyla desantralizasyon Türkçeye yerinden yönetim şeklinde çevrilemez. Yazara göre desantralizasyonun içeriğini yansıtmak için “adem-i merkeziyet” kavramı daha doğrudur. Gözler’e göre yerinden yönetim teriminin bir başka dezavantajı şu ki, “yer” kelimesinden hareketle daha ziyade coğrafi bir mekanda faal bir birimi (yerel yönetimi) anlatmaya elverişlidir.

Benzer sorun, yani İngilizceden kavram aktarırken sonuca dair bir kavram ile sebep faktörünü ifade etmeye çalışma durumu, *subsidiarity* kavramında da görülmektedir. Kamu yönetimi ve

⁸⁹ “Adem-i merkeziyet” teriminin teknik ve semantik problemleri hakkında ilave şu da söylenebilir ki terimin yapısı ve anlamı itibarıyla iki dezavantajı bulunmaktadır. İlk adem-i merkeziyet bir isim değil, bir isim tamlamasıdır ve bu nedenle esnekliği zayıftır (özellikle türevler için, ki ileride türevler üzerinde durulacaktır). İkincisi ise, Arapçada yokluk anlamına gelen “adem” kelimesi kullanılarak oluşturulan bu kalıp, “merkezin yokluğu”, “merkezsizlik” anlamını çağrıştırmaktadır. Oysa *decentralization*’da kastedilen merkezin yokluğu şeklindeki bir “anarşi” değil, yetkilerin kısmen merkezin dışına devredilmesi suretiyle bir merkez-dışılıktır.

⁹⁰ Kavram tercümesinde böyle bir yaklaşım hatası riski hakkında bkz. İslamoğlu (2013).

⁹¹ Başka ifade ile, desantralizasyon yetkilenin merkez dışına taşınmasını, sürece vurgu yaparak ifade eder. Eryılmaz (2005, s. 76) *decentralization* için “yerinden yönetimleştirme” kalıbını kullanırken muhtemelen bu “süreç” odaklı mahiyetine vurgu yapmak istemiştir.

desantralizasyon için önemli bir kavram olan *subsidiarity* için Türkçede, yukarıda bahsedildiği gibi, “yerindenlik”, “yerindelik”, “halka yakınlık”, “hizmette halka yakınlık”, “hizmette vatandaşla yakınlık” ve benzer kavramlar kullanılabilmektedir. *Subsidiarity*’nin uygulanmasının neticesinde halka daha yakın yönetim düzeylerine yetki ve imkânların aktarılması söz konusu oluyorsa da, bu yine de onun bir neticesidir, kendisi değildir. Zira *subsidiarity* kavramı, bir yetkinin, ona sahip olan bir yönetimin gücünü aşıyorsa veya o yetkiyi yerine daha iyi getirecek bir yönetim seviyesi varsa onu oraya aktarmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, genelde bu prensibin aşağıya/tabana doğru işlediği düşünülse de, yeri gelince tersine yukarıya doğru da işleyebilir. Yani yerel yönetimin uhdesinde bulunan bir hizmeti aslında bir üst düzey yönetim (bölgesel veya ulusal, veya Avrupa Birliğinde olduğu gibi AB seviyesinde) yerine getirmek için daha etkin ise, o yetkinin o birime/düzeğe verilmesi savunulur. Halka yakınlık, *subsidiarity* ilkesinin bir sonucudur (veya, daha doğrusu, olabilecek sonuçlardan bir tanesi, her ne kadar ihtimali en yüksek olan olsa da). Dolayısıyla, *subisidiarity* kavramı için de Türkçede ayrı bir çalışma gerekmektedir.

4.1.4. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Türevler için Elverişlilik Sorunu

Günümüzde Türkçede desantralizasyon kavramı için karşılık olarak en çok kullanılan “yerinden yönetim” ve “ademi merkeziyet” kavramlarının elverişsizliği özellikle desantralizasyonun türevlerinin Türkçede yansıtılmasında bariz ortaya çıkmaktadır. Batı kaynaklı literatürü Türkçeye çevirirken ve özellikle *decentralization* kelimesinin türevlerini aktarırken zorluklar yaşanabilmektedir. Mesela (Bkz. Tablo 13) İngilizcedeki “*decentralized entities*”, “*decentralized authorities*”, “*decentralized decision-making*” veya “*decentralized diplomacy*”, “*decentralist approach*”, veya Fransızcadaki “*entités décentralisées*”, “*autorités décentralisées*”, “*prise de décision décentralisée*”, “*diplomatie décentralisée*” veya “*approche décentraliste*” gibi ifadeler için az önceki iki yaygın kalıp kullandığımızda sırasıyla ya 1) “yerinden yönetimleştirilmiş/ yerindenleştirilmiş birimler”, “yerinden yönetimleştirilmiş/ yerindenleştirilmiş yönetimler”, “yerinden yönetimci/ yönetimleştirilmiş [veya] yerindenleştirilmiş karar alma”, “yerinden yönetimci/yönetimleştirilmiş/ yerindenleştirilmiş/ yerindenci diplomasi”, “yerinden yönetimci/ yönetimleştirilmiş [veya] yerindenci yaklaşım”; ya da 2) “ademimerkezileş[tiril]miş birimler”, “ademimerkezileş[tiril]miş yönetimler”,

“ademimerkezileş[tiril]miş/ ademimerkezî karar alma”, “ademimerlezileş[tiril]miş/ ademimerkezî diploması”, “ademimerlezileş[tiril]miş / ademimerkeziyetçi / ademimerkezî yaklaşım” gibi çözümler akla gelmektedir. Ancak temel alınan ve içinden türevler çıkarılan bu iki önerinin birincisi ne “terim sahibi” sayılan İngilizce ve Fransızcadaki ile bir uyumluluk içinde,⁹² ne de özellikle türevlerin kullanımı açısından orijinaldeki akıcılığa ve esnekliğe sahiptir. Telaffuzu kolay olmayan ikinci kalıp ise ayrıca İngilizce/Fransızcadaki estetikliği yansıtamamaktadır.⁹³ Zaten, “ademi merkeziyet sözcüğünün Türkçeye çevrilmesindeki güçlüğü” Yalçındağ (1995, s.7) da dile getirmiştir.

Tablo 13. Desantralizasyon Kavramının Türevleri için Karşılık Örnekleri

İngilizce	Fransızca	Türkçe Karşılıkları Yerinden Yönetim	Türkçe Karşılıkları Ademimerkeziyet
<i>decentralized entities</i>	<i>entités décentralisées</i>	yerinden yönetimleştirilmiş/ yerindenleştirilmiş birimler	ademimerkezileş[tiril]miş birimler
<i>decentralized authorities</i>	<i>autorités décentralisées</i>	yerinden yönetimleştirilmiş/ yerindenleştirilmiş yönetimler”,	ademimerkezileş[tiril]miş yönetimler
<i>decentralized decision-making</i>	<i>prise de décision décentralisée</i>	yerinden yönetimci/ yönetimleştirilmiş [veya] yerindenleştirilmiş karar alma	ademimerkezileş[tiril]miş/ ademimerkezî karar alma
<i>decentralized diplomacy</i>	<i>diplomatie décentralisée</i>	yerinden yönetimci/yönetimleştirilmiş/ yerindenleştirilmiş/ yerindenci diplomasi	ademimerlezileş[tiril]miş/ ademimerkezî diploması
<i>decentralist approach</i>	<i>approche décentraliste</i>	yerinden yönetimci/ yönetimleştirilmiş [veya] yerindenci yaklaşım	ademimerlezileş[tiril]miş / ademimerkeziyetçi / ademimerkezî yaklaşım

⁹² Oysa onu ödünç alan Arapçada ve Azericede menşee ile uyumlu çözümler geliştirilmiştir.

⁹³ Kavramları çevirirken (estetik tabirini kullanmasa da) dilsel kaygıyı Gözler (2018, s.81,82) de, bilhassa desantralizasyon ve dekonsantrasyon terimlerinin Türkçeye çeviri sorunları örneği üzerinden dile getirmiştir.

Yani, uluslararası literatürdeki terimlerin türevlerini yansıtmak için mevcut (birden fazla kelimedenden oluşan) Türkçe terimlerin kullanım zorlukları, farklı farklı türevler dikkate alındığında daha iyi anlaşılmaktadır.

Türkçedeki mevcut dil ve terim yönüyle sıkışmışlığın çarpıcı bir örneği için dekonsantralizasyon (*deconcentralization*) teriminin durumu incelenebilir. Nadir bir terim olan dekonsantralizasyonun yansıtmak istediği olgu şudur: desantralizasyon ve dekonsantrasyon karışımı bir durum (Divay, 2012, s.2,3), desantralizasyon adı altında dekonsantrasyon, tabir caizse dekontrantrasyon-vari bir desantralizasyon. Mevcut terimlerle bunu ifade etmek için yerinden yönetim ve yetki genişliği harmanlanarak “yetki genişliğileştirilmiş yerinden yönetim”, veya ademimerkeziyet ve yetki genişliği harmanlanarak “yetkigenişliğileştirilmişademimerkeziyet” denebilir. Ancak şüphesiz bu sonuç hem elverişsiz hem de kaynak dildeki estetikten uzaktır.

Desantralizasyon kavramında olduğu gibi dekonsantrasyon, delegasyon ve devölasyon kavramlarını karşılayan Türkçe terimlerde de sorunlar zorluklar yaşanmaktadır. Söz konusu kavramlar için çok sayıda farklı terimler kullanılırken bazen aynı terimin iki farklı olgu için kullanıldığı da görülmektedir (bkz. Tablo 14).

Tablo 14. Desantralizasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devölasyon Kavramlarının Türkçede Kullanımı

Kavram	Türkçe Literatürde Rastlanılan Kullanım Örnekleri
Desantralizasyon	yerinden yönetim, ademimerkeziyet (adem-i merkeziyet), ademi merkezi yönetim, desantralizasyon, yerellik, yerelleşme, yerindenlik, merkezsizleştirme, merkezsizleşme, yerinden yönetimleştirme, yerinden yönetimleşme, yetki göçürümü, namerkeziyet
Dekonsantrasyon	dekonsantrasyon, yetki genişliği, tevsii mezuniyet, adem-i temerküz, yetkilerin dağıtılması, dağılma, yetkiyi (yerel yönetimlere) bırakma
Delegasyon	delegasyon, yetki devri, yetki aktarımı, görevlendirme, yetki verme, vekalet verme, havale, salahiyet verme, vekil tayin etme, tevkil

Devolüsyon	devolüsyon, yetki devri, yerellik, devir, devretme, yetki verme, yetki nakli, veraset, intikal, yetkilendirme, yetki havalesi, devir, terk

Bir uluslararası terimi Türkçeye aktarırken mümkün olduğu ölçüde “neyin” “nasıl” ifade edildiği iyi yansıtılmalıdır. Yani, önerilen kelime hem içerik hem şekil bakımından orijinal kavramı aktarabiliyorsa ve orijinal kavramın türevlerdeki esnekliği ve kıvraklığı sağlayabiliyorsa bu en güzel çözümdür. Zira manayı yeni bir dile taşıırken yapısal özellikleri de mümkün olduğu ölçüde korursa, hem terimlerde diller-arası uyumluluk ve kolayca tanınırlık sağlanır, hem de her iki dildeki türevlerde de bir ahenk kurulur.

Oysa yukarıdaki örneklerden görülmektedir ki yerinden yönetim veya ademimerkeziyet kavramları hem desantralizasyonun içeriğini yansıtmakta zorlanmakta hem de özellikle türevlerinde gerekli esnekliği ve kıvraklığı sağlamamaktadır. Diğer ilgili üç kavram için de durum benzerdir.

Araştırmanın bu kısmına kadar yapılan çalışmalarında aşağıdaki tez sorularına cevaplar bulunmuştur:

1. Desantralizasyon kavramı ve türevleri (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) için Türkçe terminolojide kullanılan terimlerde kullanım birliği var mıdır?

Cevap: Türkçe kullanılan terimler kullanım birliğinden uzak olup çok sayıda farklı karşılıklar tedavülde bulunmaktadır. Bu durum literatürde gerek araştırma yapmayı gerekse desantralizasyon alanında “ortak dil” üretmeyi zorlaştırmaktadır.

2. Türkçe terminolojide kullanılan terimler desantralizasyon kavramının içeriğini yansıtmakta ne kadar yeterlidir?

Cevap: Desantralizasyon kavramı için Türkçe kullanılan karşılıklardan “ademimerkeziyet” terimi süreç odaklı yapısını yansıtmakta yetersiz kalırken, “yerinden yönetim” terimi, sonuca dair bir terimi aslı dildeki sebebe dair bir terim yerine kullanmaktadır.

3. Desantralizasyon kavramı ve türevlerinin (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) hâlihazırda kullanılan Türkçe karşılıkları, uluslararası terminolojideki ilgili kavramların karşılıklarını oluşturmak için gerekli yapısal esnekliğe sahip midir?

Cevap: Bu kavramların Türkçe karşılıkları, uluslararası literatürdeki terim türevlerini karşılamakta elverişli olmayıp gerekli esnekliğe ve kıvraklığa sahip değildir.

4.2.Desantralizasyon ve İlgili Kavramların Dilsel Yapısı

4.2.1. Sözcük Anlamı Olarak Desantralizasyon ve İlgili Terimler

Öncelikle, desantralizasyon (ve onun bir türevi olan desantrasyon), ve ilgili olan dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyon terimlerinin hepsinin ortak özelliği, belirleyici bir *de-* önekinin bulunmasıdır. Aşağıda bu önek ile kelimelerin etimolojik yapısı üzerinde durulmuştur.

DE- Öneki

İngilizcedeki *de-* öneki Latince *de-*‘den gelmekte olup “aşağıya”, “alta doğru”, “-den”, “dışa doğru” ve aynı zamanda “dibe doğru”, “dibine kadar”, “tamamen” (İngilizce *down, down from, from, off, away, from among, down to the bottom, totally*) manalarını taşımaktadır. Aynı zamanda *de-*, bir şeyi tersine çevirmek, yapılanı geri çevirmek, yapılanı bozmak/iptal etmek gibi eylemleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Etymonline).

De- önekinin eyleme kattığı mananın ve oluşturduğu çağrışımın iki farklı düzlemde olduğu görülmektedir. Birinci, aslî manası aşağıya doğru, alta doğru yönde bir eylem olup, ikinci manası ise dışa doğru olan eylemdir. Günümüzde yaygın kullanımda bu ikinci mana ön plana çıktıysa da bu tez açısından bu durumun tespiti önem taşımaktadır.

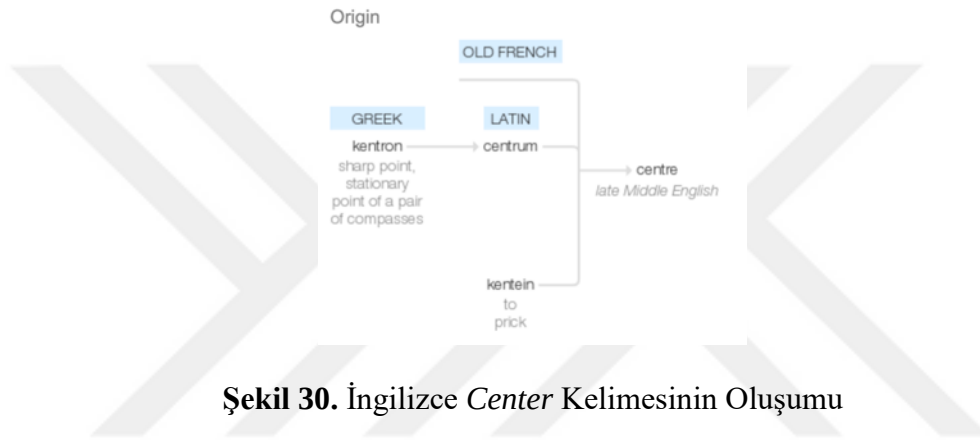
DECENTRALIZATION

Decentralization: Latince “aşağıya”, “alta doğru” veya, alternatif olarak, “dışa doğru” anlamındaki *de-* öneki ve Eski Fransızca veya Latince “merkez”⁹⁴ anlamındaki *center*‘den geliyor. Bu Latince kelime, eski Yunancaya dayanmaktadır, *kentron* “sivri uç”, “pergelin sabit ayağı” anlamına gelmektedir. Aynı zamanda “delmek” anlamına gelen *kentein* fiili ile

⁹⁴ Merkez kelimesinin aslı olan Arapçadaki kökenbilime ilerleyen bölümlerde girilecektir.

ilişkilidir. Kelime Latinceye *centrum* olarak geçmiş, oradan Fransızcaya ve oradan da İngilizceye *centre/center* olarak geçmiştir. *Center* kelimesinin köken oluşumu Şekil 30'da gösterilmiştir (Google, Etymonline, Lexico Oxford).

Center, Lexico Oxford'a göre bir daire içinde, çevreden aynı mesafede bulunan bir noktadır. Veya, bir başka tanıma göre, tüm faaliyet ve süreçlerin kendisinden çıktığı veya üzerinde yoğunlaştığı yerdir. Santralizasyon, bu konumu veya bu rolü pekiştirme sürecini ifade ediyorsa, *de-santralizasyon*, olumsuz önekinin etkisi ile ters bir süreci veya ters bir neticeyi ifade etmektedir.

Şekil 30. İngilizce *Center* Kelimesinin Oluşumu

Kaynak: Google.

Google arama motorunun Google Books kaynakları üzerinden yaptığı araştırma verilerine göre, *decentralize* ve *decentralization* kelimelerinin kullanımının yoğunluğu hemen hemen aynı olup, 20. yüzyılın ikinci yarısında yoğunluk kazanmıştır.

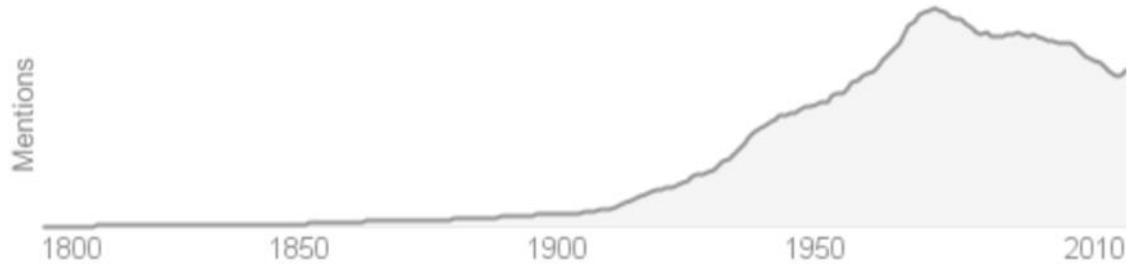
Use over time for: decentralize

Şekil 31. Kaynaklarda Zaman İçinde “Decentralize” Kelimesinin Kullanımı

Kaynak: Google

Use over time for: decentralization

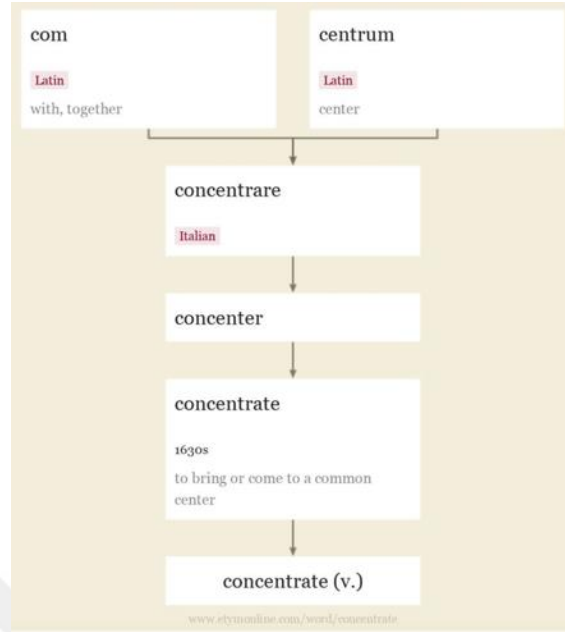
Şekil 32. Kaynaklarda Zaman İçinde “Decentralization” Kelimesinin Kullanımı

Kaynak: Google.

DECONCENTRATION

Deconcentration: Latince “aşağıya”, “alta doğru” veya, alternatif olarak, “dışa doğru” anlamındaki *de-* öneki, aynı zamanda “birlikte”, “etrafıca” anlamına gelen *con-* öneki (Macmillan Dictionary, Etymonline.com) ve Eski Fransızca veya Latince “merkez” anlamındaki *center*’den oluşmaktadır (*center*, yukarıda *decentralization* kelimesi bölümünde etimolojik olarak açıklanmıştır). *Concentration* kavramı, bir yerde çok sayıda şeyin bulunması, yoğunluk anlamına gelmektedir. *Deconcentration*, bir yerdeki yoğunluğu azaltmak, düşürmek anlamına gelmektedir.

Deconcentration kelimesinin ilk bilinen kaydı 1885-90 yıllarına aittir (Dictionary.com). Buna mukabil *concentrate* kelimesi ise daha eskidir. Etymonline’a göre ilk kullanımı 1630’lu yıllara dayanmakta olup “ortak merkeze getirmek/gelmek” demektir (İng. “to bring or come to a common center”). Bu da İtalyancada 1590’lu yıllardan bilinen *concenter* kelimesinden gelmekte ki Latince *com* (ile, birlikte, İng. *with, together*) ve *centrum*’dan oluşmaktadır. *Concentrate* kelimesinin zihnî odaklanma anlamında kullanımı 1860’lı yıllara dayanmaktadır (Etymonline).

Şekil 33. İngilizce *Concentrate* Kelimesinin Tarihi Oluşumu

Kaynak: Etymonline.com .

DELEGATION

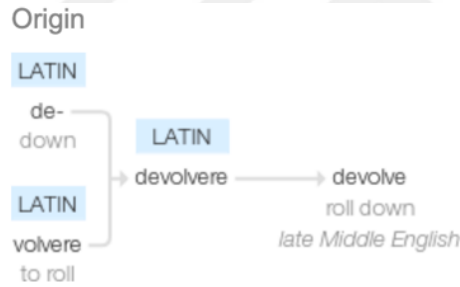
Delegation: İngilizcede 15. yüzyıldan beri kullanılmaktadır, “yetki vermek, vekil kılma”. İngilizceye ya Fransızcadaki *délégation* kelimesinden veya doğrudan Latince *delegatio*, görev, yetki havalesi anlamındaki kelimedenden geldiği sanılmaktadır. Bu isim, temsilci olarak göndermek anlamına gelen *delegare*⁹⁵ geçmiş zaman sıfat-fiilinden *de-* (-ndan, dışarı, *from*, *away*) öneki ile yapılmıştır. Muhtemelen, bir sözleşme, akit ile bağlamak anlamını taşımakta ve “kanun”, “sözleşme” anlamına gelen *lex* (*genitive* tamlayan halinde *legis*) ile ilişkilidir. Ön Hint-Avrupa Dil Ailesi (Proto-Indo-European, PIE) kökü *leg-* veya *lego*, toplamak, bir araya getirmek’ten (*to collect*, *gather*) geldiği sanılmaktadır (Etymonline). Bir başka görüşe göre ise (LewisShort) Latince *lex*, Sanskritçe kök olan *lag-*, *lig-*, yani sıkı bağlamak (*to fasten*) ve Latince *ligo*, bağlamak, bağlayıcı kılmak’tan (*to bind*, *oblige*) gelmektedir (A Latin Dictionary, Logeion). Sonuç itibarı ile delegasyon kelimesindeki *leg* bir tür bağlayıcı, tutucu ilişkiyi

⁹⁵ *Delegare* kökü için bir başka muhtemel açıklama şudur ki, Latince *legere*’den gelmektedir. *Legere* başlangıçta seçmek (İng. *to choose*, *to pick out*) anlamında olup oradan “okumak” anlamına evrilmiştir. Okuma böylece bir nevi (doğru) kelimeleri seçme işidir. Latince kökü *leg-* onu aynı zamanda Latince *logos* (“söz”, “konuşma”, “düşünce”) ile yakın kılmaktadır (De Spiegeleire, Maas ve Sweijs, 2017, s.26).

çağrıştırmaktadır. Yani delegasyon, *de-* önekinin “aşağıya doğru” veya “dışa doğru” anlamı ile birlikte bağlamak olan aslî eylemin bir nevi “alta doğru bağlamak” veya tersine “bağı çözmek” anlamına geldiği söylenebilir.

DEVOLUTION

Devolution: İngilizce, 15. asır sonralarından beri “hükmen nakil/devir” anlamında (*transference by default*) olarak kullanılmaktadır. Kelime İngilizceye, geç devir Latincedeki *devolutio(n-)*, o da Latince fiil olan *devolvere* ‘den gelmektedir. *Devolvere*, Latince “aşağıya”, “alta doğru” (veya, alternatif olarak, “dışa doğru”) anlamındaki *de-* öneki ve “yuvarlandırmak” anlamındaki *volvere* ‘den geliyor. Geç Ortaçağ İngilizcede aşağıya doğru yuvarlandırmak (*roll down*) anlamında *devolve* kelimesi olmuştur. Eşanlamlı karşılıklar olarak aşağıya/alta doğru vermek/geçirmek anlamına gelen İngilizce *pass down/on*, *hand down/on* kelimeleri vardır. *Devolve* ve *devolution* kelimelerinin köken oluşumu Şekil 34 ve Şekil 35’te gösterilmiştir.

Şekil 34. İngilizce *Devolve* Kelimesinin Oluşumu

Kaynak: Google.

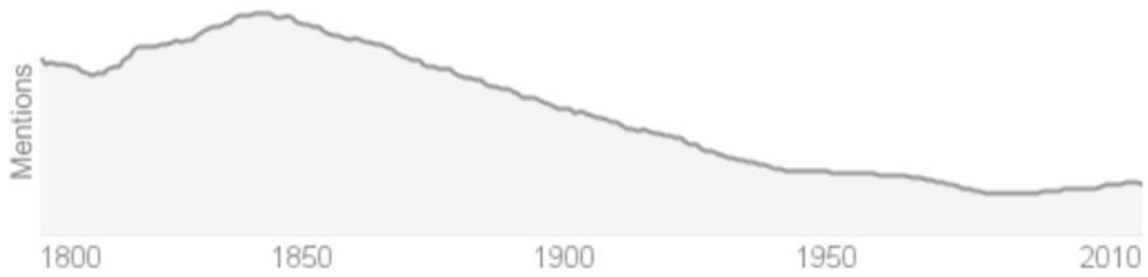

Şekil 35. İngilizce *Devolution* Kelimesinin Oluşumu

Kaynak: Google.

Google arama motorunun Google Books kaynakları üzerinden yaptığı araştırma verilerine göre, *devolve* kelimesinin kullanımının yoğunluğu *devolution* kelimesine göre daha eskiye dayanmaktadır. *Devolve* kelimesi 19. yüzyılda yoğun kullanılırken, *devolution* kelimesi daha ziyade 20. asırda rağbet görmüştür (bkz. Şekil 36 ve Şekil 37). *Devolve* kelimesinin çokça rastlandığı 19. yüzyılın ortasında devir, nakil gibi hukuk terimi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Use over time for: devolve

Şekil 36. Kaynaklarda Zaman İçinde “Devolve” Kullanımı

Kaynak: Google

Use over time for: devolution

Şekil 37. Kaynaklarda Zaman İçinde “Devolution” Kullanımı

Kaynak: Google

İngilizceki *decentralization*, *deconcentration*, *delegation* ve *devolution* kelimelerinin kökenleri ve yapıları incelendiğinde tezin ilerleyen bölümlerine katkı sağlayacak şu çıkarımları yapmak mümkündür:

Yukarıda da ifade edildiği gibi, günümüzde *de-* öneki her ne kadar “dışa doğru/terse” gibi algılansa da, aslî çıkış manası “alta doğru”, “aşağıya doğru”dur. Yani, desantralizasyon olgusunu anlamak için yatay düzlemden ziyade dikey düzlem tasavvuru daha uygun görünmektedir.

Desantralizasyon kelimesinin kökü olan *center* kelimesi, günümüzde her ne kadar merkez anlamını almışsa da, aslı itibarı ile esasen veya bir alternatif mana olarak “sivri uç”, “zirve” anlamlarını da taşımaktadır. Yani desantralizasyon, *de-* önekinin “aşağıya doğru” veya “dışa doğru” anlamı ile birlikte, sivri uçta tutmak⁹⁶, zirvede olmak/tutmak olan aslî eylemin bir nevi “sivri uçtan indirme/uzaklaştırma/dışlama”, “zirveden indirme/uzaklaştırma/dışlama” anlamına geldiği söylenebilir.

Dekonsantrasyon kelimesinin kökleri olan *center* kelimesi ve *con-* öneki, *de-* önekinin aşağıya doğru” veya “dışa doğru” anlamı ile birlikte, “sivri uç etrafından/halkasından/çemberinden indirme/uzaklaştırma/dışlama”, “zirve etrafından/halkasından/çemberinden indirme/uzaklaştırma/dışlama” anlamına geldiği söylenebilir.

Delegasyon kelimesinin kökü olan *leg/legere*’dır. Yani delegasyon, *de-* önekinin “aşağıya doğru” veya “dışa doğru” anlamı ile birlikte bağlamak olan aslî eylemin bir nevi “alta doğru bağlamak” veya “bağı çözmek” anlamına geldiği söylenebilir.

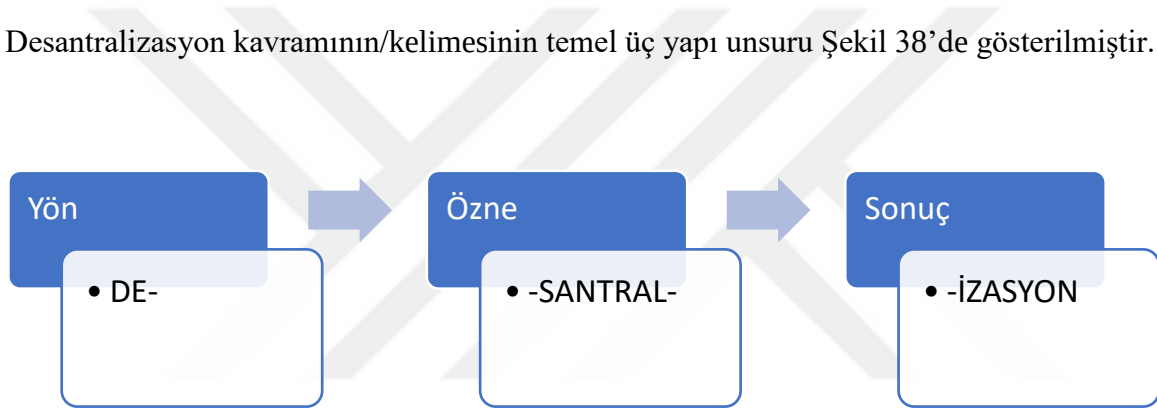
Devolüsyon kelimesinin kökü *volvere*, yuvarlamak, top gibi yuvarlandırmak/döndürmek manalarını içermektedir. Yani devolüsyon, *de-* önekinin “aşağıya doğru” veya “dışa doğru” anlamı ile birlikte, (zımnen var olan “merkezde”/sivri uçta) top gibi yuvarlanan eylemi tepeden “aşağıya doğru yuvarlandırmak/döndürmek/salmak” anlamına geldiği söylenebilir.

⁹⁶ Türkçedeki döner yemeğinin yapılışını, kendi ayağında/ekseninde toplu dönen bir şeyi çağrıştırmaktadır. Döner, bilindiği gibi, Arap ülkelerinde (ve oradan Avrupa ve Rusya bölgelerinde) “şavurma” adı ile bilinmektedir, ki aslında Türkçe “çevirme” kelimesinin bozulmuş halidir. Bu çağrışımlarla birlikte santralizasyonun (*centralization*) bir nevi “iş çevirme”, “iş tepede çevirme”, “iş tek ayakta/direkte çevirme” olduğu söylenebilir. Dekonsantrasyon (*deconcentration*) kelimesindeki *concentration* ise, “birlikte”, “etrafıca” anlamına gelen *con-* öneki de eklenerek, “iş tek ayak/direk *etrafında* çevirme” anlamının çağrıştırmaktadır.

4.2.2. Desantralizasyon Kavramının Tercümesi için Temel Unsurlar

Desantralizasyon ve diğer ilgili kavramların (dekonsantrasyon, delegasyon, devölasyon) Türkçeye uygun bir biçimde çevrilmesi için, öncelikle bu kavramın içerdiği temel unsurları tespit etmek, sonra onlara karşılıkları bulmak gerekmektedir. Desantralizasyon kavramı üç ana unsura bölünebilir: ana konusu, yön ve sonuç (süreç veya durum) yansıtan sözcük parçaları. Bu üç temel unsur diğer ilgili kavramlar için de geçerlidir. Aslında, diğer kavramlardan farklı olarak, desantralizasyon kelimesinin taşıdığını temel unsurları toplam beşe kadar çıkarmak mümkündür. Semantiğin bu denli derinliğine inmek bu tezin ana amacını aşacağı için bu hususa ancak özetle değinilmiştir.

Desantralizasyon kavramının/kelimesinin temel üç yapı unsuru Şekil 38’de gösterilmiştir.

Şekil 38. Desantralizasyon Kelimesinin Ana Unsurları

Bu temel üç unsurun semantik analizi Tablo 15’te yapılmıştır.

Tablo 15. Desantralizasyon Kelimesinin Temel Unsurlarının Açıklanması

Temel Unsur	Kelimede Karşılığı	Açıklama
Yön, istikamet	de-	Özneyle dokunan değişimin hangi yönde gerçekleştiğini gösterir. Burada de- ile merkezkaç, uzaklaşan, iptal eden, başkalaştıran bir eylem söz konusudur. (Mesela, ters bir örnekte, re- öneki ile re-santralizasyon olsaydı yön tersine olurdu.) Not: Bu eylemi dikey olarak alta/aşağıya doğru veya yatay olarak dışa doğru tasavvur etmek mümkündür.
Anakonu, hareket noktası	-central-	Kavramın temel kökünü, ana konunun temel öznesini vermekte, neyin başlangıçta ele alındığını (yani değişimden önceki başlangıç durumunu) göstermektedir. Burada “merkez”, “merkezilik”, “merkezcilik” olgusu vardır. Not: Bu konumu dikey olarak tepede veya yatay olarak ortada tasavvur etmek mümkündür.
Sonuç (süreç veya durumu)	-ization	Sonucun, ya da ortaya çıkan neticenin ne olduğunu gösterir. Burada iki ihtimal mevcuttur: 1. Bu bir süreçtir (İngilizce <i>-ing</i> soneki ile, <i>decentralizing</i> gibi), yani merkezî bir yapının tersine cereyan eden bilinçli bir süreçtir. Başlangıçtaki durumun (santralizasyonun) aksi yapılmaktadır. 2. Bu bir sonuçtur, yani sürecin tamamlanması ile ortaya çıkacak durumun, sistemin adıdır. Türkçedeki “yerinden yönetim” gibi, bir vakıanın adıdır.

Yukarıda işaret edildiği üzere, diğer terimlerden farklı olarak desantralizasyon kalıbı kendi içinde daha fazla inşa edici unsuru barındırmaktadır (bkz. Tablo 16):

Tablo 16. Desantralizasyon Kelimesinin 5 Temel Unsurun Açıklanması

3 TEMEL UNSURLU BAKIŞ				
DE	SANTRAL		İZASYON	
DE	CENTRAL		IZATION	
5 TEMEL UNSURLU BAKIŞ (DETAYLI)				
DE	SANTR	AL	İZA	SYON
DE	CENTR	AL	IZA	TION
<i>İsimden isim yapar</i>	<i>Kelimenin kökü isim</i>	<i>İsimden sıfat yapar</i>	<i>Sıfattan fiil yapar</i>	<i>Fiilden isim</i>
Değişimin yönünü vermektedir (geriye, arkaya, tersine).	Ana konusu, temel özneyi vermektedir (merkez).	-al soneki, Türkçedeki -î veya -sal/sel eki gibi, bir şeyin başka bir şeyin türünden olduğunu, ona ait olduğunu gösterir. (“merkezî”, “merkezselsel” birimler, yönetimler)	-leştir- soneki gibi dönüştürme, değiştirme, oluşturmayı ifade etmektedir.	Türkçedeki -mek, -me sonekler gibi süreci yansıtmaktadır. Ya da, desantralizasyon bir durum, hal olarak algılanıyorsa, o halde Türkçedeki -m ekini çağrıştırmaktadır.

Tez için önemli olan temel kavramlar üçlü tahlil ile temel unsurlara Tablo 17’deki gibi ayrılabilir:

Tablo 17. Desantrasyon, Dekonsantrasyon, Delegasyon, Devolüsyon Kavramlarının Temel Unsurları

Başı	Ortası	Sonu
DE-	-SANTRA- -centra-	-SYON -tion
DE-	-KONSANTRA- -concentra-	-SYON -tion
DE-	-LEGA- -lega-	-SYON -tion
DE-	-VOLÜ- -volu-	-SYON -tion

4.2.3. Ortaya Çıkan Kavram Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Tezde desantralizasyon kavramının içeriği ve kapsamı hakkında yapılan çeşitli çalışmalar incelenip bu kavramın uluslararası kurumlar, akademisyen ve danışman çevreleri tarafından kullanımının tasnifine çalışılmıştır. Bu bölümün sonunda desantralizasyon, dekontrantrasyon, delegasyon ve devolüsyon kavramlarının analizi ışığında, kavram tercümesi çalışmalarına ışık saçacak yapısal özellikler tablo halinde verilmektedir (bkz. Tablo 18). Tablo 18, önceki tablolar⁹⁷ ve “4.2.1. Sözcük Anlamı Olarak Desantralizasyon ve İlgili Terimler” bölümdeki bulgular harmanlanarak hazırlanmıştır.

⁹⁷ Tablo 4. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyonun Uluslararası Tanımları; Tablo 5. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Tanım Unsurları; Tablo 6. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Kavramlarının Dekonstrüksiyon Analizi; Tablo 7. Desantralizasyon Sisteminde İlişki Türünün Temel Dinamikleri; Tablo 8. Desantralizasyon Sisteminin Dört Veçheli Analizi.

Tablo 18. Desantralizasyon ve İlgili Kavramların Yapısal ve Dilsel Özellikleri

Kavram	Yapısal Özellik	Temel Dinamik Özelligi	Dilsel (Kök) Anlamı
Dekonsantrasyon	Bölmeden, ayırmadan, koparmadan dağıtan ilişki	Tek yerdeki yığılmışlığı, yoğunluğu azaltmak	Sivri uç/zirve etrafından/ halkasından /çemberinden indirmek/ uzaklaştırmak/ dışlamak
Devolüsyon	Bölerek, ayırarak, kopararak dağıtan ilişki	Ayırmak (ayrı-lık, özerklik, müstakillik sağlamak)	Aşağıya doğru yuvarlandırmak / döndürmek (salmak)
Delegasyon	Ayırarak fakat koparmayarak dağıtan ilişki	Geçişli/iki yönlü fiil ile tutmak (hem “sen şunu tut” hem de aynı zamanda “sana verdimsem de yine de ben bir ucundan tutarım/tutmaya devam ederim”)	Alta doğru bağlamak veya bağı çözmek/kesmek
Desantralizasyon	Çok çeşitli/yollu/şıklı dağıtmak (hem bölerek/ayırarak/ kopararak hem de aynı zamanda bölmeden/ ayırmadan/ koparmadan dağıtmak)	Toplu olanı, derli olanı, tek elde olanı çeşitli yollarla dağıtmak	Sivri uçtan/zirveden indirmek/ uzaklaştırmak/ dışlamak

4.2.4. Desantralizasyon Kavramının Diğer Dillerdeki Tercüme Örnekleri

Desantralizasyon ve türevlerinin diğer bazı dillerde nasıl karşılandığı bu tez kapsamında incelenmiştir. Ek 1’de (Farklı Dillerde Desantralizasyon ve Diğer İlgili Kavramların Kullanımı)

gösterilen bu inceleme İngilizce, Fransızca, Arapça, Rusça Azerice, Almanca, İspanyolca, Hollandaca, Polonyaca, Portekizce, Macarca, Farsça, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Türkmence, Fince, Moğolca, Çince, Japonca, Endonezya/Bahasa dili gibi farklı diller üzerinden yapılmıştır. Neticede bu kavrama karşılık bulma konusunda birkaç temel yaklaşımın benimsendiği görülmektedir:

1. Lafzı İngilizce (veya Fransızca) okunuşu ile aynen, hafif ses düzenlemeleri ile, hedef dile aktarma yaklaşımı mevcuttur. Yani kısacası, terimi aynen ödünç almak, “ithal araba” teşbihi ile ithal etmek. Buradaki yaklaşım, kavramı, lafzını ve kelime yapısını⁹⁸ almaktır.
2. Lafzı almayıp terimin yapısını ödünç alma/kopyalama yaklaşımı da görülmektedir. Yani kelimeyi aynı yapı mantığı ile hedef dildeki ek ve kökler ile yeniden üretmek (örneklemek). Bir nevi yabancı bir arabayı yerli fabrikada fason üretmek gibi. Burada olgu/kavram ve kavramın yapısal özellikleri esas alınır ve yerli dil unsurları ile değiştirilir.⁹⁹
3. Son olarak terimi tamamen yerli dilin mantığında yeniden üretme yaklaşımı mevcuttur. Burada, olgu alınırken lafız ve yapısı yeniden üretilir. Ancak bazen mefhumun da ne ölçüde tam alındığı, aktarıldığı tartışılabilir (mesela Türkçede “çıkış noktası” terimi olan desantralizasyona karşılık “varış noktası” / “çıktı terimi” olan yerinden yönetim kalıbının kullanılması durumu gibi). Bu yaklaşım, tamamen yerli bir arabayı tasarlayıp üretmeye benzer.

Desantralizasyon ve türevlerinin bazı dillerdeki karşılıkları incelenince şöyle bir tespit yapılabilir:

Birçok dilde desantralizasyon kavramı için aynı İngilizcedeki kalıbın benzeri aynen veya çok yakın bir telaffuz ile kullanma yoluna gidilmiştir. Bu, terim çok spesifik bir olguyu tarif ettiğinden bu olguyu aynen orijinal lafzı ile aktarma arzusunun neticesi olabildiği gibi, terimin hedef dillere tercümesinin kolay olmaması sebebiyle de böyle bir tercih yapılmış olabilir.

⁹⁸ Veya başka ifade ile, mefhumunu, mantukunu ve manzumunu almak.

⁹⁹ Başka ifade ile, mefhum ve manzum alınır, ancak mantuk alınmaz, yerli mantuk ile tebdil edilir.

Diğer bazı dillerde kavramın hedef dilde tercümesi yoluna gidilmiştir. Bazı dillerde ise bu iki yaklaşımın bir arada yaşadığı, yani kavram için hem İngilizce kalıbın (veya onun hedef dildeki telaffuzu) hem de tercüme kelimesinin her ikisinin kullanıldığı görülebilir.

Türk lehçelerinde de (Azerice, Özbekçe, Kazakça ve Kırgızca) benzer durum söz konusu olmuştur. Bir yandan, muhtemelen tarihten gelen Rusçanın etkisi ile, bu tür teknik terimler Rusça¹⁰⁰ kalıp yerli telaffuzla düzenlenmiştir. Aynı zamanda bu kavramları Türk lehçelerinin imkânları ile tercüme yoluna da gidilmiştir. Bu durumda terim oluşturmada bu Türk lehçelerinde üç yaklaşım görülmektedir:

1. İngilizce/Rusça aslî kelime aynen aktarılmıştır.
2. Kavram tercüme edilerek önek ile hedef dilde yeni karşılık oluşturulmuştur. Bu önekler ya batı dillerinden ya da doğu dillerinden olabilmektedir.
 - a. Mesela Azericedeki “eksmerkezleşdirme”¹⁰¹ kelimesinde, *eks-* öneki Batı dillerindeki *ex-* ekinin karşılığıdır.
 - b. Diğer yandan yine Azericedeki “qeyri-merkezleşdirme”¹⁰² kelimesindeki *qeyri-* (gayrı) öneki Arapça *ğayr* kelimesinden gelmektedir.
 - c. Diğer yandan Özbekçedeki bir seçenek olan “nomarkaz” sözcüğünde Farsçadan gelen *na-* olumsuzluk öneki vardır.
3. Son olarak, kavram tercüme dilerek sonekler ile hedef dilde yeni karşılık oluşturulmuştur.

Bu incelemelerden sonra, bu kelimeler için uygun karşılık bulmanın yolları olarak, Türkçede terim üretme yöntemleri incelenmiştir.

¹⁰⁰ Rusça terimlerin aslında sıkça, esasen İngilizce veya Fransızca terimlerin Rusçalaştırılmış halleri olmaktadır.

¹⁰¹ Kullanma örneği için Selimzade (2010, s.15).

¹⁰² Kullanma örneği için Selimzade (2006, s.5).

4.3.Kavram Tercümesi ve Terim Yapma Süreci

4.3.1. Kamu Yönetimi Alanında Dilin Önemi

Dil kullanımının asıl sonucu anlamlar yaratmaktır (Aksoy, 2002, s.69). Daha spesifik olarak, araştırma alanının kurulması ve araştırmaların yapılması için ise kavramlar merkezi bir önem taşır (Gerring, 2000’den alıntı, Ekin Erkan, 2014, s. 18). Diğer yandan, kamusal alanda (*public sphere*) tercümenin önemi ve bu öneme rağmen bu konunun ihmal edilmişliği üzerinde derinlemesine inceleme yapan Tyulenev’e göre (2018, s.8) aynı dilde diyalog veya müzakere içinde bulunan iki kişi/taraf arasında, birbirinin dilini anlıyor olsalar bile, birbirlerini doğru anlamaları için kapanması gereken fikrî ve davranışsal bir boşluk vardır. Bu boşluk farklı diller üzerinden alışverişe girişen taraflar arasında daha da büyümekte ve doğru anlaşılacak için “müzakere edilecek”, mutabık kalınması gereken hususların sayısı artmaktadır. Buna rağmen kamusal alanda tercüme çok ihmal edilmiş bir konu olup, kolay, basit, üzerinde fazla durulması gerekmeyen, adeta “çantada keklik” (Tyulenev, 2018, s.13) bir konu olarak algılanmaktadır. Tercüme yapılırken, nötr/tarafsız bir bilgi/kavram aktarımı gibi, sübjektif bir seçicilik ile, tercüme edene ait belli bir bakış, ideoloji, tutum ile olumlu veya olumsuz “renklendirilmiş” tercümenin de etkisi büyük olabilmektedir (Tyulenev, 2018, s.29,80,86).

Jacobson’un önerdiği üçlü yapıya göre tercüme üç çeşit olmaktadır: dil-içi tercüme (*intralingual*), diller arası (*interlingual*) ve göstergeler arası (*intersemiotic*) (Jacobson’dan alıntı Tyulenev 2018, s.30). Dil-içi, yani aynı dil sınırları içinde tercümenin anlamı, kavramların daha anlaşılır olması için farklı kelimelerle, kavramlarla, terimlerle, cümlelerle yeniden ifade edilmesi olgusudur. Bu durum, gerek resmî ve katı/renksiz bir dili daha anlaşılır, “halk diline” çevirme gibi, veya meslekî bir dili yine genel, herkesin anlayacağı dile çevirme (Tyulenev, 2018, s.42) olaylarında kendisini göstermektedir. Tercüme her zaman bir karşılıklı taviz vererek uzlaşmadır ve iletişim içinde olan tarafların farklılıkları arasında bir müzakere sürecidir (Tyulenev, 2018, s.51,54,124). Zaten tercüme bir dil-ve-kültür hakimiyeti ve aktarımıdır (Tyulenev, 2018, s.56,66). Tercüme, daha öncesine kadar koparılmış/kopuk olanları birleştirmektir, ve bunun için iki dil-ve-kültürde en çok denk gelen birimleri tespit edip birleştirmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda, bir dilde en uygun olanın, başka bir dilde özel bir durumda veya özel bir metinde uygun bir karşılık olmayabilir. Bu yüzden dilsel seçimler, en uygun karşılık bulmadaki tercihler bazen, sosyokültürel ortam ve tercümenin hedef kitle

tarafından kabul görme durumu ışığında birtakım düzeltmeleri, ayarlamaları gerektirebilir. Sonuçta tercüme, iki dili ve iki kültürü ile iki tarafı/olguyu¹⁰³ buluşturmakta ve birbirine bağlamaktadır (Tyulenev, 2018, s.91). İşte çevirmenin amacı metnin anlamsal ve dilbilimsel göstergelerin tümünü bir bütün olarak algılamak, bunun ardından da bu algılanan bütünlüğü yeniden ancak başka bir dilde ve kültürde yaratmaktır (Aksoy, 2002, s. 65).

Desantralizasyon kavramının Türkçeye doğru aktarılması, çevrilmesi meselesi işte bu yukarıdaki değerlendirmeler ışığında şu düşünceleri çağırmaktadır: desantralizasyonun kaynak dil-ve-kültürde (İngilizce dilinde ve sanayileşmiş ülkelerin kültüründe) tam olarak ne anlama geldiğini idrak etmek, kavrayabilmek gerekir. Sonra bu kavrama karşılık olan olgunun Türk dil-ve-kültüründe (Türkçe dilinde ve gelişme seviyesi itibarı ile farklı noktada olan Türkiye’de) en uygun karşılığının bulunması gerekir. Bu durumda tercümanın veya “aracının” sorumluluğu büyük olup, her iki dil-ve-kültürde bu kavrama yüklenen mânâya ve kullanılan terimlerin yapısal özelliklerine vâkıf olmak elzemdir. Zira Aksoy’a göre (2002, s.66) çeviri çabasının *hedefi, hedefi, hedef* toplumun okuyucusunun dilinde okunabilir ve anlaşılabilir olmasını sağlamaktır.

Dil her alandaki alış veriş için önemliyken siyaset ve yönetim alanlarında doğru dilin seçilmesi daha fazla özen gerektirmektedir. “Dil içinde saklı bulunan kavramlar, siyasî aktörlerin inanç ve uygulamalarını yönlendirmektedir.” (Ball et al. 1989’dan alıntı Norton 1994, s.23). Ball’ın alıntı yaptığı Alysdaire Macintyre’e göre, bir insanın dilinin sınırları onun dünyasının sınırlarını çizmektedir.

Daha önce Barzelay’e atfen ifade edildiği gibi (2001’den alıntı Dubois ve Fattore, 2009, s.705), anlambilimini ciddiye almak gerek. Dubois ve Fattore’ın da tespit ettiği gibi (2009, s.706), bazen tanımlar arasındaki farklar, kasıtlı olmayan sözcük seçme tercihlerinden ileri gelmektedir. Bu durum, kavramlar diller ötesinde seyahat ederken daha da artmaktadır. Cohen ve Peterson (1996, s.9)’un dikkat çektiği gibi, uluslararası kalkınma araştırmalarında dilin önemli büyük tartışmalara konu olmuştur. Conyers’e göre (alıntı yapan Cohen ve Peterson, 1996, s.9)’e göre, “kalkınma araştırmalarında kullanılan dil müphemlikler ve tutarsızlıklardan mustarip olup bu durum kafa karışıklığına, yanlış anlamalara ve söylemde çatışmalara yol açmaktadır”. Yazara göre kalkınma uzmanları ve akademisyenler arasında desantralizasyon

¹⁰³ Tezde, bu tercümenin iki tarafı buluşturma görevi olarak, desantralizasyon içeriği ile desantralizasyonun kavramı/ifadesi eşleştirilip buluşturulmak istenmektedir.

kavramı ve kapsamı konusunda bir mutabakat sağlanmazsa, anlamlı, karşılaştırmalı ve ampirik araştırmaları yapmak mümkün olmayacaktır. Conyers, desantralizasyonu ele alırken kullanılan muğlak ve duygu yüklü dilde terminolojik kafa karışıklığına ve kavram yanılgısına son vermeye davet etmektedir.

İngilizce, Fransızca ve İspanyolcadaki desantralizasyon terminolojisini inceleyen Cohen ve Peterson (1996) de dilden, yani yanlış algı ve çeviriden dolayı yaşanan karışıklıklara dikkat çekmişti. Özellikle Fransızca dilinde üretilen literatür ile İngilizce arasında ciddi farkların olduğu, bazen bir kavramsal karışıklıklara yol açan farklılıkların özensiz tercümeden kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Dillerin kamu yönetimi alanındaki etkisini inceleyen Ongaro ve van Thiel'e göre (2017, s.68,69), dil düşüncelere, tartışmalara ve araştırmalara şekil vermektedir. Dünyanın önde gelen ülkelerin bilimsel ve uzman çevrelerinin ürettiği kavramları geri kalan dünyaya ihraç edilmektedir. “Kenar akademik topluluklar” ise, yani gelişmekte olan ülkelerin akademik çevreleri teorik yaklaşımları, kavramları ve hatta sözcükleri ithal etmekte, ödünç almaktadır. Küresel taşıyıcı/taşıt dil ve kamu yönetimi alanında uluslararası diskursun dili olan İngilizceden kamu yönetimi terimleri çevrilirken karşılaşılan birçok problem vardır. Örneğin sadece düz dil olarak çeviri yetmez, o terimin manasının nasıl etkilendiği ve farklı ortamlarda (kamuoyu, uygulamacılar, akademya) nasıl kullanıldığı da önemlidir.

Bir başka önemli etken ise, gelişmekte olan ülkelere kamu yönetimi reformlarındaki siyasî nüfuzu ve kalkınma yardımları gibi finansmanları ile etkin olan uluslararası kurumlardır ki bunların çalışmalarının ürettiği bir dil de vardır. Buna bazen “EU talk” (AB söylemi/dili) veya “donor talk” (donör söylemi/dili) denmektedir. Ayrıca, bu tür dış destekli projelerde üretilen çok sayıda belge, rapor ve makale tercümelerinde esasen farklı olan terimler hedef dilde sıkça karıştırılmaktadır (Pollitt ve Hupe 2011'den alıntı Ongaro ve Van Thiel, 2017, s.66).

Çağdaş sosyal bilimlerin ve uluslararası ilişkilerin *lingua francası* olan İngilizcede (Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.62) birden fazla boyut barındıran terimlerin diğer dillere aktarılırken aynı mana buketini aktarmada yaşanan zorluklar bilinmektedir. Ongaro ve Van Thiel (2018, s.63, 66,67) *accountability* terimini örneğini verir ki içinde hem hesap vermek hem sorumlu olmak gibi farklı boyutları taşımaktadır. Bunları hedef dile çevirirken bu boyutunu aktarmak kolay

olmamaktadır. Tezimiz açısında desantralizasyon terimi de aynı şekilde hem süreç hem sonuç/durum yansıması bakımından önemli zorluğu ortaya koymaktadır.

Terimleri dilden dile aktarırken aynı aileye mensup diller arasında daha kolay benzerlik oluşturulabilirken, farklı dil grubuna ait dile geçerken daha farklı bir dönüşüm geçirebilir. Ayrıca dil grupları olarak yapılan sınıflandırma ile, bazen “idarî gelenek” olarak yapılan tasnifler arasında da benzerlikler, paralellikler tespit edilebilir (Painter ve Peters, 2010’dan alıntı Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.64). Mesela Avrupa’da bir yandan Cermen ülkeler (Almanya, Avusturya, İsviçre, Hollanda) ve diğer yandan, kısmen Latin dil grubu ile örtüşen, Napoleonik idarî gelenek ülkeleri grubu mevcuttur (Fransa, İtalya, Portekiz, Yunanistan). Bunların yanında İskandinav veya Nordik modeli de vardır (İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya). Yani diller ve dillerin benzerlikleri ortak tarihî kökleri yansıtabilir ve aynı zamanda kamu terimlerinde benzerlikleri şekillendiren faktör de olabilir (Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.64).

Bazen, İngilizce bir kamu yönetimi teriminin uygun bir tercümenin bulunmaması, hedef dilde o kavramın mevcut olmamasından da kaynaklanıyor olabilir (Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.65,71; ayrıca Tyulenev, 2018, s.106). Ülkelerin çoğu yabancı terimler için kendi dillerinde öz bir karşılık bulmayı tercih ederken, bazı diller veya kültürler İngilizce terimleri olduğu gibi lafzıyla ithal etmeye daha açık görünmektedir (mesela İtalyanca, Portekizce, Hollandaca), veya İngilizce terimi kök olarak alıp yerileştirmeye eğilimli olurlar. Ancak bazen, terimin olduğu gibi İngilizce kalıbı ile ithal edilmesi, taşıdığı konseptin de aynen ithal edildiği anlamına gelmeyebilir. Yani, bir başka ifade ile, bir terimin İngilizce lafzı ile benimsenmesine karşın, kavramın işaret ettiği olgu/uygulamanın hedef toplumda aynı şekilde uygulandığı söylenemez. Yani “adı var kendi yok” durumu söz konusu olabilmektedir (Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.65).

Bir kamu yönetimi teriminin İngilizcedeki asli kelimesinde saklı bir çift boyut varsa, mesela hem aktif boyut (aksiyon, fiil olarak) hem de bunun sonucu (isim olarak), ve bu iki boyut arasındaki fark farkedilmezse, ayırım yapılmazsa bu durum bu konuda yapılacak bilimsel tartışmalarda problemlere yol açabilir (Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.67). Bu tembih desantralizasyon terimi için özellikle geçerlidir ki hem süreci hem sonucu ifade edebilmektedir.

Kamu yönetimi terimleri İngilizceden ithal edilirken dikkate alınması gereken bir başka önemli husus da şudur ki, her dil içinde farklı “alt-diller” arasında bir fark vardır: resmî dil (resmî

evraklarda kullanılan dil) ile, enformel dil (daha enformel iletişimde kullanılan dil) ve akademik araştırma dili (kamu yönetimi alanında kullanılan bilimsel “jargon”) arasında (Nakrosis, 2010’dan alıntı Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.92). Bazen de kamu yönetimi ile ilgili bir terim akademik çevrelerde kullanılırken aynı terim uygulamacılar arasında nadiren kullanılabilir veya hiç itibar edilmiyor olabilir (Ongaro ve Van Thiel, 2018, s.96).

Özetle, kamu yönetimi terimlerinin hâkim dil olan İngilizceden çevrilirken hem o kavramın kendi muhitinde ne anlama geldiği ve ne ölçüde isabetli olduğunu dikkate alıp, daha sonra hedef dilde, hedef kitlesine göre en elverişli ve uygun karşılığı bulmak gerekmektedir.

4.3.2. Kavram Tercümesi Sürecinin Unsurları

Uluslararası alandan gelen bir kavramın, hele hele kamu yönetimi ile ilgili bir kavramın çevrilmesi oldukça sorumluluk ve bilgi isteyen bir iştir. Dilden dile kavram aktarırken, tercümenin basit bir eylem olmadığını, tercümanların bir nevi bilgiyi dilden dile aktaran iki dilli makineler olmadığını, dolayısıyla tercümenin sadece dilden dile bilginin aktarılmasından ibaret olmadığını, daha kapsamlı ve anlamlı bir eylem olduğunu Tyulenev (2018, s.viii) de ifade etmektedir.

Yurt dışında üretilen bir kavramın farklı dile doğru aktarılması sürecini Şekil 39’da olduğu gibi üç aşamalı gösterebiliriz. Yani öncelikle olgunun ne olduğu doğru anlaşılmalı, sonra o olgunun nasıl doğru adlandırılması gerektiğine bakmalı, son olarak bu adlandırmayı doğru biçimde yeni dile nasıl aktarmak gerektiği düşünülmelidir.

Yurt dışındaki kavramı yeni dile (Türkçeye) aktarma sürecinde genellikle bu sürecin 2. ve 3. aşaması arasındaki ilişkiye odaklanılır. Yani, karşımızdaki olgunun “anavatanında” ve “anadilinde” (yani, onu ilk üreten, tatbik eden ve isim koyan ülkede/toplumda/çevrede) doğru anlaşılıp gereği gibi adlandırılmış olduğu varsayımı ile hareket edilir. Dolayısıyla kavram aktarma işinde (kavram tercümesinde) bu, kendi ülkesinde/dilinde etiketi konulmuş “ürünün” en doğru şekilde hedef dile nasıl aktarılabilirliği üzerinde durulur. Yani, sürecin 1. ve 2. aşaması arasındaki ilişkiye pek nadir bakılır. Başka bir ifade ile, mesela Türkçeye çevrilmeye çalışılan İngilizce terimin kendisinin doğru, isabetli olup olmadığı pek sorgulanmaz.

Şekil 39. Kavram Aktarması/Tercümesi Sürecinin Aşamaları

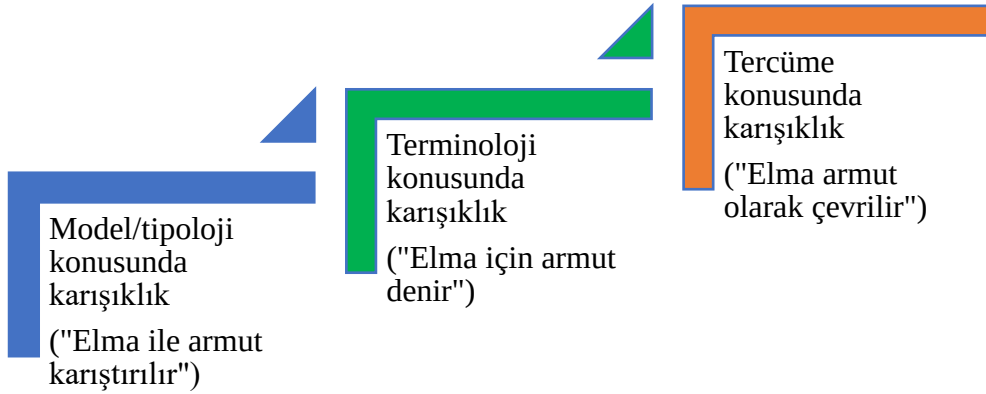
Kaynak: Daoudov, 2018.

Gelişmiş ülkelerden ve akademik çevrelerden gelişmekte olan ülkelere¹⁰⁴ kavramın getirilmesini bir imal-ihrac-ithal sürecine benzetebiliriz:

- 1. Aşama: Bir nevi kavramın “anavatanında” veya “fabrikasında” “üretici çevreler” (ülkeler, akademik çevreler) tarafından kavramın icadı, kavramın imalatı, yani belli bir sistemin tasavvur edilip oluşturulması, kurulması;
- 2. Aşama: Kavramın ihracı, yani bu yeni olgunun belli kelime kalıplarına (terminolojik elbiselere), kavram kalıbına büründürüp “paketlenip”, uluslararası kurumlar, çevreler, donörler vb. aktörler tarafından uluslararası alana iletilmesi, dünyaya ilan edilmesi, tanıtılması, tavsiye edilmesi;
- 3. Aşama: Bu kavramların hedef ülkelerde/ kavramları “tüketici toplumlarda” teslim alınıp yerli şartlarda kullanılması. Yani bir nevi kavram ithali sürecinde ithal malın gümrükten çıkarılması, uygun yerli etiket takılıp piyasaya sürülmesi gibi. Tabir caizse o kavrama karşılık Türkçede bir “denklik belgesi” bulup verme görevi.

Bu kavram ihracatı-ithalatı sürecinde birçok karışıklık yaşanabilmektedir. Farklı dilden kavram aktarırken üç farklı zorluk alanı veya üç karışıklık (riskini oluşturan) alan söz konusu olabilmektedir. Kavramlar aktarılırken bu silsileye dikkat edilmezse, şekil 40’ta gösterildiği gibi, bu üç risk alanı/seviyesi sebebiyle bir tür zincirleme hasar (*cascading damage*) meydana gelebilir (Daoudov, 2018).

¹⁰⁴ Terimlerin bir nevi üretici pazarlardan tüketici pazarlara serüveni denebilir.

Şekil 40. Kamu Yönetiminde Kavram Alışverişinde Zincirleme Hasarın Üç Risk Alanı

Kaynak: Daoudov, 2018.

Kavram üretim ve aktarım sürecinde olgu önce zihinlerde bir karşılık bulur, bu nedir sorusuna cevap verilmiş olur. O olgunun eşkâli karşılıklı iletişim içinde bulunan zihinlerde örtüşüyorsa, sağlam bir zemin üzerinde görüş alışverişinde bulunulur. Yani, bilimsel veya uzman çevrelerinin incelediği veya üzerinde tartıştığı olgunun ne olup olmadığı konusunda bir mutabakat, karşılıklı anlama, zihinlerdeki aynı tasavvurları paylaş(tır)ma durumu varsa “kazasız belasız” diğer aşamaya geçilebilir. Dünya Bankasından ödünç aldığımız “elma armut” teşbihi üzerinden gidilecekse, karşılıklı fikir alışverişinde bulunan muhatapların önce eşkâl üzerinden anlaşmaları (tasavvur karşılaştırması/eşleştirmesi) gerekir. Misal, yuvarlak kırmızı/sarı/yeşil bir meyveden bahsedildiği konusunda bir mutabakat oluşturulur. Bu aşamada model veya tipoloji konusunda mutabakatın sağlanması söz konusudur.

Şayet bu eşleştirme sağlam olmazsa, yani, birinin zihnindeki eşkâlde yuvarlak olan meyve diğerinin tasavvurunda bir tarafı uzayan bir meyve ise (muhatapın zihninde elma değil de, aslında armut varsa) bir sonraki düzeydeki (zahirî) anlaşma meydana gelse bile bu yanıltıcı olur. Taraflar (aslında örtüşmeyen) tasavvurlardaki olguya ağızbirliğiyle “elma” adını kullanıyorsa, bu durum kavram ile içeriğinin örtüşmemesine yol açar (veya etiket ile ambalajın içindeki ürünün farklılaşması teşbihi yapılabilir). Bu da model veya tipoloji konusunda karışıklığa yol açar. Yani birinci aşama, eşyanın/müsemmanın doğru tespit edilmesidir.

İkinci aşamada, eşkâli örtüşen olgu karşısında, o olguyu isimlendirme yönteminde de muhataplar mutabık kalırlarsa, yani “elma” meyvesi için herkesin “elma” adını kullanması sağlanırsa terminolojide de mutabakat sağlanmış olacaktır. Aksi halde ise, olgu aynı olmakla birlikte, o olgu için kullanılan terim farklı muhataplarca farklı kalıplarda kullanılırsa, veya farklı kelimeler tercih edilirse, bu yine başka bir karışıklığa yol açacaktır. Bir manav elma meyvesinin karşısında “elma” yazarken, komşu manav elmalar için “armut” yazıyorsa, elmalar fiiliyatta aynı olsa bile, iletişimde, alışverişte karışıklık söz konusu olacaktır. Kâh adına elma deyip kâh armut diyen manavlar karşısında “şaşkın” müşteride oluşacak belirsizlik durumu düşünülebilir. İşte bilimsel veya uzmanlık alanında, desantralizasyon kavramını araştırırken bir kişinin (müşterinin) karşılaşabileceği durum, örnek olarak, makale veya tartışmalarda ifade edilen desantralizasyon terimin arkasında farklı muhatapların aslında çok farklı, bazen zıt olguları kastetmeleri durumu kafa karışıklığına, bazen de hayal kırıklığına yol açabilmektedir. Bu yüzden müsemmaya doğru ismin bulunması ve bilinmesi elzemdir.

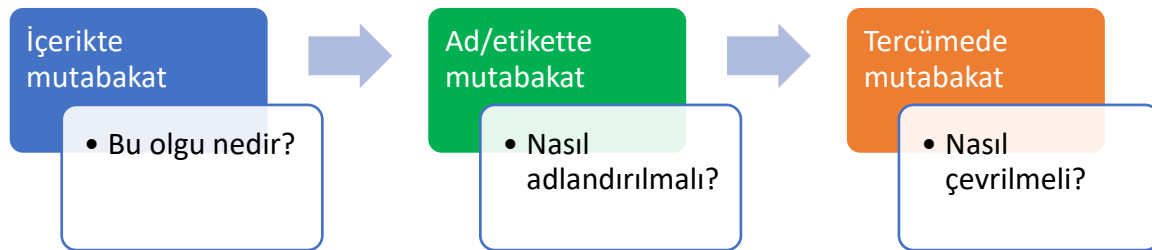
Üçüncü seviyede, kavramlaşmış (adlandırılmış) bir olgunun başka dillere aktarılması ihtiyacı söz konusudur. Yani burası ismin tercümesi aşamasıdır. Gelişmiş ülkelerde elmaların elma olduğu konusunda mutabakat varsa, sonra bu meyvelere tüm muhatapların “elma” demeleri de sağlanmışsa, bu sefer bu olgunun ve kavramın başka topluma aktarılmasında¹⁰⁵ da başka /yeni bir sorumluluk alanı doğar. Yeni bir dile aktarırken devreye girecek yeni muhatapların (“tercümanların”) da kendi aralarında bir mutabakat çerçevesinde o olguya aynı kavramı kendi dilinde kullanmaları önem arzeder. Bu tür uyum sağlandığı takdirde, kavram konusunda uç boyutlu/üç aşamalı simetri doğacaktır ve kavram ile ilgili tüm muhatapların işini kolaylaştıracaktır. Olgu-terim-tercüme (veya müsemma-isim-tercüme) tüneli düz ve doğru olursa, tünelin bir ucunda yanan projektör ışığı diğer ucu da aynı güçle aydınlatacaktır. Ve, daha önemlisi, şartlar gereği, zaman içinde o kaynak ışığın rengini değiştirmek gerekecekse, misal bir ihtiyaç olarak sarı ışıktan yeşil ışık yakmaya geçilecekse, tünelin diğer ucundaki muhataplar onu net bir şekilde görecekler, algılayabileceklerdir. Yani, örnek olarak, kamu yönetiminde, bu alanda alışılmış/eski bir modelden yeni bir modele geçiliyorsa, o modelin (olgu-terim-tercüme veya müsemma-isim-tercüme silsilesinde) tüm taraflarca doğru/net görülmesi, sonra doğru adlandırılması ve, en son, doğru tercüme edilmesi sağlanacaktır.

¹⁰⁵ Not etmek gerekir ki, böylesi durum dilleri farklı olan gelişmiş ülkeler arasında ya yaşanabilmektedir.

Şayet aksine, tünel inşasının farklı etaplarında mühendisler anlaşılamamışlarsa ve neticede zikzaklı bir tünel ortaya çıkmışsa, her ne kadar kaynaktaki ışık bir ölçüde tünelin diğer ucuna yetiyecekse de, ışığın gücü, kalitesi, görünürlüğü konusunda verim düşecektir. Yani, meyve teşbihimizdeki gibi, elmalar ithal edilirken “apple” (elma) tasavvuru yine “apple” olarak paketlenip hedef ülkede gümrükten çıkarılırken üstüne yerel dilde “elma” etiketi yapıştırılıp piyasaya sürülmesi yerine çok katmanlı karışıklık ortaya çıkabilir. Şöyle karışıklık ihtimalleri doğmaktadır:

1. “Apple” (elma) olgusunu bazı taraflar “pear” (armut) sanmıştır.
2. “Apple” olgusunun “apple” (aynı tür meyve) olduğu konusunda karışıklık söz konusu değil se de, buna rağmen bazı taraflar ona “pear” demişlerdir.
3. “Apple” olgusu, üstünde “pear” etiketi ile ihraç edilmiş, ithal eden tarafta ise ona, yine birileri (“elma” olarak adlandırmak yerine) “ayva” etiketini yapıştırmışlar.

Bu tür sorunların önüne geçilmesinin yolu, Şekil 41’de gösterildiği gibi, üç aşamalı mutabakatın gözetilmesi ve bu hususta süreçte yer alan tüm tarafların hassas olmalarıdır. Bu mutabakat zinciri, içerikte mutabakat, adda (etikette) mutabakat ve çeviride mutabakat olarak üç aşamalı bir süreci gerektirmektedir. Kavram çevirisinin üç ayağı sağlam olan böyle bir yapıya dayanması gerekir.

Şekil 41. Kavram Aktarımında Çok Aşamalı Mutabakat Unsurları

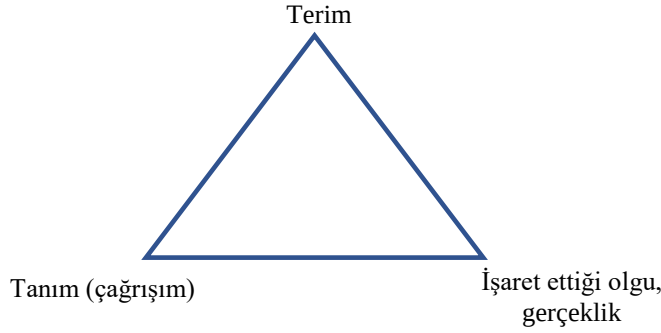
Kaynak: Daoudov, 2018.

Bu değerlendirme ışığında bu tezde benimsenen yol, desantralizasyon kavramının (ve diğer ilgili kavramların) Türkçeye çevrilmesi konusunda, sadece “çıkış noktası/dili” olan

İngilizcedeki kelimelere en uygun Türkçe karşılığı bulmak değildir. Yani kavram çevirisi sürecinin 2. ve 3. etabı arasındaki aktarım sürecine odaklanmakla yetinmeyip, imkân ölçüsünde daha ötesine/öncesine gitmek olmuştur. Yani, mevzunun kaynağına kadar inip kavramın arka planını irdelemek, öncelikle tasavvuru sorgulayıp netleştirmek, daha sonra bu tasavvuru dil kalıbına dökmeye çalışmak, en sonda ise bu kalıba göre hedef dilde (Türkçede) uygun malzeme bulup adeta kavramı yeniden kalıba dökmek arzulanmıştır. Bir başka ifade ile, elma konusundaki ön/genel kabul ile yetinmeyip, elmanın (hâlâ) elma olup olmadığını irdeleyip, daha sonra “apple” adının (hâlâ) uygun olup olmadığını sorgulayıp en son buna karşılık Türkçedeki “elma” kelimesini (hâlâ) en uygun karşılık olup olmadığını incelemektir.

Kavram üretiminde bu hassas davranış, İngilizcedeki desantralizasyon ve ilgili kavramların kalıplarının, lafızlarının “tartışılmaz ve değiştirilemez” olmadıkları düşüncesi ile hareket edilmiştir. Zira “mana bir dilin lafzına hasredilemez.” (İslamoğlu, 2013, s.xvi). Kavram üretme ve Türkçeye doğru aktarma hususunda önemli ve zengin laboratuvar alanı olan kutsal kitap Kurân-ı Kerimin tercümesi alanından istifade edilecekse, anlamın doğru biçimde elde edilmesi, üretilmesi ve iletilmesi gerekmektedir (İslamoğlu, 2013, s.xiii). Bunun başarılı olması lafız-mana-maksat üçlüsünün ayrılmamasına bağlıdır. Bu üçlüyü birbirinden ayırıp koparma teşebbüsleri anlam binasını zayıflatır. Yani, maksat gözardı edilince mana üretilemez olur.

Gerring (2000, s.40,41’den alıntı, Ekin Erkan, 2014, s.17) sosyal bilimlerde kavram üretirken onlara belirleyici karakter veren şeyin, peşinde koşulan gerçekliğin etiketleri olduğunu savunmaktadır. Gerring, öne sürdüğü Ogden-Richards Üçgenine (bkz. Şekil 42) dayanarak, kavram kavrayışını yine üçlü sacayağı olan çerçeveye oturtmaktadır: terim, tanım (çağırışım) ve işaret ettiği olgu/gerçeklik. Yani buna göre kavram, tek başına terimden ibaret değildir.

Şekil 42. Kavram Oluşumunun Ogden-Richards Üçgeni

Kaynak: Ekin Erkan (2014, s.17).

Neticede, kavramların anlaşılması ve ifade edilmesi, ve nihayet dilden dile tercüme edilmesi çabası üçlü bir odak gerektirmektedir. Yukarıda Daoudov (2018), İslamoğlu (2013, s.xiii,xvi) ve Gerring’in (2000’den alıntı, Ekin Erkan, 2014, s.17) yaklaşımlarını şöyle harmanlamak ve tez için rehber çerçeve haline getirmek mümkündür:

Tablo 19. Kavram Tercümesinin Üçlü Çerçevesi

Daoudov, 2018	İslamoğlu, 2013	Gerring, 2000	Tezde kullanılan	Açıklama
Nedir? İçerik	Mana (müsemma)	İşaret ettiği olgu, gerçeklik	Tasavvur, müsemma, olgu	Üzerinde konuşulan olgunun tam olarak ne olduğu
Nasıl adlandırılır? Ad/etiket	Lafız (isim)	Terim	İsim, terim, etiket	Olgunun kaynak dildeki ifadesi, bürün(dürül)düğü terim elbisesi
Nasıl tercüme edilir? Tercüme	Maksat	Tanım (çağrışım)	Tercüme, ismin “bizce- leştirilmesi”	Hedef dilde, öncelikle olguyu göz önüne alarak, sonra da kaynak dildeki adını dikkate alarak neyi kastetmek ve ifade edildiğinde neyi çağrıştırmak istediğimiz, hangi kastı iletme istediğimiz

4.3.3. Türkçede Terim Yapma Yolları

“İstilahlar, bir lisanın ciğerparesidir. Onları vaz edecekler de, anlayacaklar da mensup oldukları lisanı pek iyi bilmelidirler.” (Abdüllatif Nevzad’dan alıntı, Kara, 2012, s.38). Başka dillerden aktarılabacak terimler hedef dilin imkânları konusunda ciddî çalışma gerektirmektedir. Bunun için yabancı kökenli ve özellikle Batı kökenli terimlerin Türkçeye çevrilmesi veya kazandırılması için farklı yöntemler kullanılmıştır. Bu konuda geniş çalışma yapan Zülfıkar (2011) ve Sarı (2014) detaylı bilgi vermektedir.

Başka dillerden yapılan alıntılar genelde iki temel sınıfta, (bir ihtiyacı karşılayan) bilgi alıntıları ve özentî alıntıları olarak ayrılmaktadır (Sarı, 2014, s.21). Batı dillerinden ve özellikle İngilizceden ödünçlenen kelimelerin sayıca fazla olmasının sebebini sadece dilin yetersizliği ile açıklamak kolaycılık olur (Sarı, 2014, s.24). Sarı’ya göre Türkçeye Batı dillerinden kelime almaya zorlayan sebepler şunlardır:¹⁰⁶

- Toplumun yeni bir varlık, nesne ya da kavramla karşılaşması
- Coğrafi sebepler (geniş coğrafyada komşularla ilişkiler):
 - Yer adları
 - Dire ve bitey (fauna ve flora) adları
 - Gemi ve denizcilikle ilgili kelimeler
 - Unvan adları
- Sosyal sebepler (toplumsal hayattaki değişimler, ve özellikle Batının “modern ve uygar” olduğuna güçlü bir şekilde inanılması ile modernleşme için bir çıkış yolu olarak görülmesi)
- Politik ve ekonomik sebepler
- Bilim ve teknolojiye gelişmeler ve iletişimin hızlanması

Türkçedeki Batı kökenli kelimeleri farklı açılardan tasnif etmek mümkündür (Sarı, 2014, s.48). Ödünç alınış şekillerine göre genelde üç ana gruba ayrılmaktadır:

- Alıntı/ödünç kelime (*loan word*): (*television* = televizyon)

¹⁰⁶ Çok özetle de olsa benzer gerekçeleri Çotuksöken (1980, s.10) de saymaktadır.

- Melez kelime ya da yarı tercüme kelime (*hybrid* ya da *loanblend*): anlamın tamamıyla, şekil ise kısmen alıcı dile aktarılır, yabancı kelime grubunun bir kısmı tercüme edilir, bir kısmı ise aynen kullanılır (*to break the record* = rekor kırmak).
- Anlam aktarması ya da tercüme kelime (*loan translation, semantic loan* ya da *calque*): anlam kaynak dilden alınır ancak şekil tamamıyla alıcı dile aittir (*body language* = vücut dili).

Sarı'ya göre (2014, s. 49) Batı kökenli kelimeler Türkçeye aktarılış şekillerine göre ise şu şekilde tasnif edilir:

- Alıntı veya ödünç kelime
- Çeviri alıntılar

Bir de Batı kökenli konuk kelimeler de mevcut, yani belli dönemde kullanılmış ancak bazı sebeplerle söz varlığından çıkmış kelimeler için “konuk kelimeler” ifadesi kullanılır. Yani belli bir süre Türkçede ağırlandıktan sonra kullanımdan düşen kelimeleri söz varlığından çıkış sebeplerine göre şöyle sınıflandırmak mümkün (Sarı, 2014, s.50):

- Farklı bir dilin etkisinin artması ile dilden çıkanlar
- Türkçe karşılıkların dile yerleşmesiyle söz varlığından çıkanlar
- Kavram veya nesnenin kullanımdan çıkmasıyla söz varlığından çıkanlar

4.3.3.1. Batı Kökenli Kelimelere Türkçe Karşılık Bulma Yöntemleri

Cumhuriyet döneminde Batı dillerinin tesiri gittikçe artmış, nihayet Türkçede dikkat çekecek derecede Batılı kelimeler akını ile karşı karşıya gelinmiştir (Ergin, 2001, s.162). Bu yabancı veya Batı kökenli kelimelere uygun Türkçe karşılıklar bulmaya çalışırken belli yöntemler kullanılmıştır. Sarı (2014, s.80) şöyle bir tasnif önermektedir:

- Türkçe kelime türetmek
- Türkçe bir kelimenin anlamını genişletmek
- Yabancı kelimeyi tercüme etmek

- Yabancı kelimenin Türkçe eşanlamlısını kullanmak
- Birleştirme yapmak
- Diğer Türk lehçelerinin söz varlığına başvurmak¹⁰⁷
- Anadolu ağızlarının söz varlığına başvurmak
- Bugün yaşamayan Türkçe kelimeleri canlandırmak
- Kısaltmalar yapmak

Sarı'ya göre (2014, s.101) Cumhuriyet ilk dönemlerinde en çok ölü kelimeleri türetme, Anadolu ağızları ve diğer Türk lehçelerinin söz varlığından yararlanma metotları kullanılmışken, 1970-1980 arası Türkçe kelime türetme yöntemi ağırlıklı, 1980 sonrasında ise birleştirme en çok başvurulan yoldur.

Türkçede terim yapma yolları hakkında detaylıca çalışma yapan Zülfikar'a göre (2011, s.149), terim türetirken göz önünde bulundurulması gereken temel ilkeler özetle şunlardır: Türkçe, eklemeli (bağlantılı) bir dildir (Zülfikar, 2011, s.162). Türkçenin üretkenliğine işlerlik kazandırmak gerekir. Aslında Göktaş'a göre (2016, s.96) “Türkçe, teknik özellikler gereğince her yeni alana genişleyebilen her derinliğe erişebilen bir mayayı her zaman saklı tutmaktadır” ve bunun için de dilin çeperlerini zorlamak, kullanabileceği ne kadar araç varsa hepsini genişleterek yürürlüğe koymaya çalışmak gerekir.

Geçmişte Arapça, Farsça kelimelere karşı gösterilen tepki Batı kökenli kelimelere karşı gösterilmemektedir (Zülfikar, 2011, s.152). Ancak terimler aslında bütün gelişmiş ülkelerde de sorun halindedir. Latince ve Yunanca gibi ölü dilleri de zorlayarak Batı ulusları, dillerinin bütün imkânlarından yararlanmaya çalışmaktadır. Türkiye'deki durum ise daha çok onların türettikleri kelime ve terimleri aynen almak yolundadır (Zülfikar, 2011, s.153).

Zülfikar'a göre (2011, s.154), terimlerin bütünüyle Türkçenin kök ve eklerine dayanması bir şart olarak ileri sürülemez. Arada eki Türkçe, kökü ise yabancı kökenli biçimler de olabilir. Ortaya konulacak yeni terimlerde kök ve gövdelerin elden geldiği kadar canlı, eklerin işlek olmasına da özen gösterilmelidir. Terim yaparken eklere ihtiyaç vardır, ve ekler uyurma olamazlar, rastgele seçilemezler (Zülfikar, 2011, s.155). Terim türetmek mekanik olarak

¹⁰⁷ Terim üretmek için diğer Türk lehçelerinin ek varlığına başvurmayı Çotuksöken (1980, s.9) da önermektedir.

köklere birtakım ekleri katmak değildir, zira bu tarzda yapılan kelimeler uydurma olur. Dilin kendi kuralları içinde işleyişini, eğilimlerini kavramadan terim yapılamaz. Terimler normal yollarla yapılmalı ve hazmı kolay olmalıdır (Zülfikar, 2011, s.156). Terimlerin kısa olması, mümkünse tek kelime olması her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Terim üretmek yabancı dillerden bir sözü tercüme etmek değil, onu Türkçe kısa ve en kapsamlı biçimde ifade edebilmektir. Birçok kelime ve deyim yapı ve anlatımıyla Türkçe köklere dayansa bile, yabancı özelliği taşımaya devam etmektedir. Bu yabancılık, Batıdan gelen kelimelere karşı önerilen bazı kelime ve terimlerde görülür. Birçok kalıp Batı dillerinden özellikle İngilizceden Türkçeye olduğu gibi çevrilmiştir. Terim türetme bilgi, tecrübe, hatta dil estetiği isteyen karmaşık bir konudur (Zülfikar, 2011, s.156). Mecbur kaldığında Doğu ve Batı kökenli kelime köklerinden de yararlanılabilir, ancak bu durumda bu tür köklerin Türkçede ölü durumda bulunmaması, yaygın olması önemlidir. Doğu ve Batı kökenli kelimelerden terim olarak yararlanmak söz konusu olduğunda eklerin Türkçe olması şarttır. Türetilecek terimin gülünç ve sevimsiz olmaması gözetilmelidir. Aynı zamanda birkaç kavram bir kelimeyle karşılanmamalı, her kavramın bir kelime ile karşılanması sağlanmalıdır.

Yine Zülfikar'a göre (2011, s.159) örnekseme (kıyas, İng. *analogy*), terim türetmede, bir kelimenin ses ve yapı özelliklerini örnek alarak başka kelimelerin türetilmesidir. Yani, dilde var olan ve bilinen bazı kelimelerin biçimleri örnek alınarak veya bu biçimlerin etkisinde kalınarak çeşitli kavramlara Türkçe karşılık bulunmasıdır. İngilizcenin baskısı altında zorlanan modern diller, örnekseme başta olmak üzere çok daha değişik kelime türetme yollarına başvurmaktadır. Örnekseme bir tür yakıştırma olup bu yöntemde Türkçe kelimelere yeni biçimler ortaya konulmaktadır. Bu yolla türetilecek kelime ve terimlerde, kök veya gövdede ses benzerliğini, yapım eklerinde ise, ortaklığı gözetmek, türetilecek örneklerin daha kolay benimsenmesini, tutunmasını sağlayacaktır.

Zülfikar terim türetmede yöntem olarak şu örnekleri vermiştir:

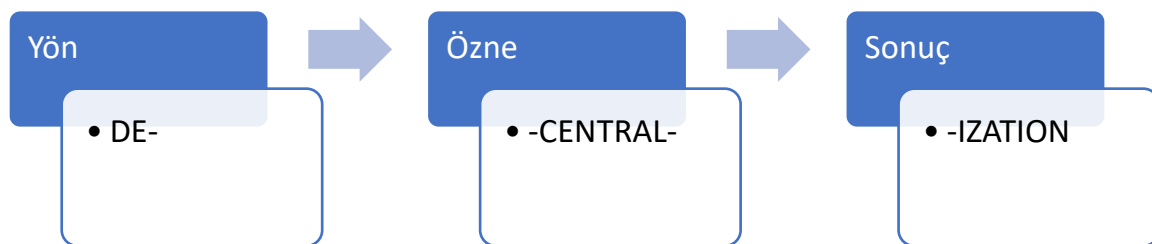
- Yapım ekleriyle kök ve gövdelerden terim türetme (en çok başvuru alan yol): Önerilen terimde en etkili parça köktür (Zülfikar, 2011, s.164). Ölü köklere dayanan terimler bazı kitaplarda yer almakla birlikte dar çerçeveden geniş kullanıma çıkamamaktadır. Kökün canlı, kullanılacak eklerin bilinen ve belli bir görevi taşıyan eklerden olması, türetilecek terimlerin tutunmasını sağlayacaktır.

- Kelime birleştirme yolu (birleşik biçimlerin tek kelime ile karşılanması)
- Kelime türlerini değiştirme
- Genel dilde kelime aktarma
- Halk ağızlarından kelime aktarma
- Tarihi Türkçe metinlerden kelime aktarma
- Çağdaş Türkçe lehçelerinden yararlanma

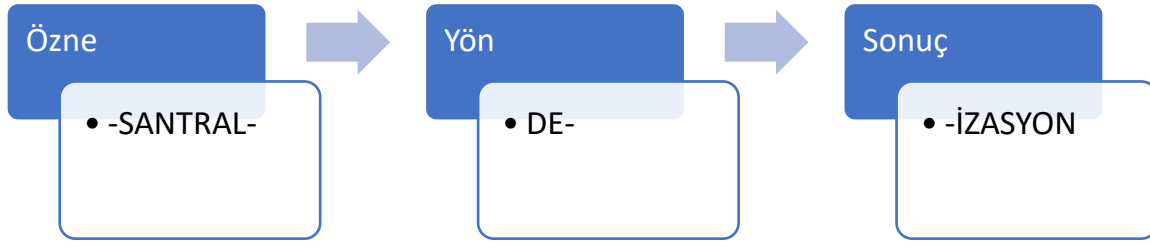
4.4.Desantralizasyon Kavramı için Türkçe Karşılık Geliştirme

Yukarıdaki bölümler ışığında desantralizasyon kavramı için örnekleme yöntemi ile en uygun Türkçe karşılığının bulunması için: 1) önce kavramın temel unsurlarını belirlemek, 2) sonra onların uygun sıralamasını belirlemek, 3) akabinde uygun kökü belirlemek, 4) daha sonra uygun ekleri belirlemek gerekir. Adım adım bu süreç aşağıda takip edilecektir.

1. İngilizce desantralizasyon kavramının üzerinde kurulduğu üç temel unsur yukarıda açıklanmıştı (Tablo 17). Türkçe karşılığı düşünülürken temel yapı unsurları Şekil 43'te gösterilmiştir. Türkçenin sondan eklemeli dil¹⁰⁸ olduğu göz önünde bulundurarak, sonek kullanılması önerilebilir.

¹⁰⁸ Çotuksöken (1980, s.9)'e göre "genel dilbilgisinde üç çeşit ek vardır: ön-ek, iç-ek ve son-ek. Türkçe'de ön-ek ve iç-ek yoktur, sadece sonekler kullanılmaktadır. Bu bakımdan Türkçeye bitişken dil adı verilmektedir".

Şekil 43. Desantralizasyon Kavramı Üzerinden İngilizce ve Türkçede Yapısal Fark

2. Terim oluştururken temel alınacak kök konusunda çeşitli yaklaşımlar mümkün olabilir:

- A. Mevcut durumda en sık kullanılan sözcük olan “merkez”i kullanmaya devam etmek.
- B. Kök için Batı dillerinden bir karşılık önermek. İlk akla gelen, “santr” telaffuzu ile “center” kelimesini kullanmak.
- C. Kök için Türkçe bir karşılık önermek. Daha önce açıklanan, Türkçe terim yapma yollarından bu durumda kullanılabilecek olanları şu şekilde özetlemek mümkündür:
 - Hazır bir kelime temel olarak kullanmak. Bunun için:
 - Yabancı kelimeyi tercüme etmek, veya
 - Yabancı kelimenin Türkçe eşanlamlısını kullanmak.
 - Birleştirme yapmak. Yani bilinen iki veya daha fazla kelimeyi birleştirmek.
 - Türkçe yeni kelime türetmek:
 - Bunun için kök olarak genel dilden, eski kelimelerden, Anadolu ağızlarının veya günümüz Türk lehçelerinden kelime almak, ve çeşitli ekler kullanarak yeni bir kelime ortaya koymak.

Bu seçenekler içerisinde izlenecek her bir yolun olumlu ve olumsuz yanları Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Desantralizasyon Kavramı için Türkçe Önerilecek Yöntemlerin Olumlu ve Olumsuz Yanları

Kök Tercihi	Avantajı	Dezavantajı
Mevcut kelimeyi, yani “merkez”i kullanmak.	1. Kökeni Arapça olmakla birlikte Türkçede benimsenmiş köklü bir kelimedir. 2. Gerek resmî metinlerde gerekse genel kullanımda bilinen, sıkça kullanılan, manası açık bir sözcüktür. “Merkezî yönetim”, “yönetim merkezi”, “faaliyet merkezi”, “kültür merkezi”. 3. “Merkez” kelimesini kullanan diğer Türk lehçeleri ile anlaşılabilirlik, uyumluk sağlar. 4. Türkiye ile gerek kültürel gerekse ekonomik, sosyal ilişkileri bulunan Arapça ve Farsça dil havzalarının terminolojisi için anlaşılır, tanınır olmasını sağlar.	1. Türkçenin kendi imkânlarını kullanmamış, harekete geçirmemiş olmak. Başka bir dile bağımlı kalmaya devam etmek.
Batı kökenli “santr” kökünü kullanmak.	1. Türkçede yaygınlık kazanmış “santral” kelimesi mevcuttur. “Santr”ın anlaşılması ve kullanılması bu çağırışım ile kolay olabilir. 2. “Center” kelimesini/kalıbının türlerini kullanan diğer dilleri (bazı Batı Avrupa dilleri, Slav dilleri, Endonezya dili vb) konuşanlar için bu terimin tanınırlığını kolaylaştıracak. 3. Desantralizasyon kavramı için “santr” temelli üretilecek yeni terimin ilgili uzman çevreleri için tanınırlığı kolaylaşacaktır.	1. Türkçenin kendi imkânlarını kullanmamış, harekete geçirmemiş olmak. 2. Yönetimle ilgili ve genel kullanımda “merkez” kelimesinin tuttuğu yer ile kıyaslanmayacak kadar kullanımı zayıf ve tutunması zor görünmektedir. 3. Türkçeyi yeni giren yabancı, özellikle son dönemde Batı kökenli yeni kelimelere karşı dilin korunmasına ihtiyaç vardır.

		4. Aynı zamanda kelimenin değişmesi ile kanunî metinler de dahil olmak üzere çok sayıda kaynağın değişmesi gerekecek, dolayısıyla bir nevi “maliyet fayda analizinde” gerekliliği tartışılabilir.
Yeni/başka Türkçe karşılık önermek.	1. Türkçenin imkânlarını seferber etmiş olmak, terim ihtiyacını karşılarken aynı zamanda dilin gelişmesine katkı yapmak. 2. Şayet tercih edilecek yeni kök diğer Türk lehçelerinde bu amaçla kullanılıyorsa veya en azından tanınan, bilinen bir kelime ise, terimin Türk lehçelerinde de tanınmasını, anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.	1. Mevcut durumda “merkez” gibi yaygın ve kabul görmüş bir kelime varken, kelime değiştirmek çok elzem olmayan/gereksiz yeni değişime yol açabilir. 2. Aynı zamanda kelimenin değişmesi ile kanunî metinler de dahil olmak üzere çok sayıda kaynağın değişmesi gerekecek, dolayısıyla bir nevi “maliyet fayda analizinde” gerekliliği tartışılabilir. 3. Arapça ve Farsça havzaları gibi, veya “merkez” kelimesini hâlihazırda kullanan Türk dünyası gibi havzalarla terimin tanınırlığını kaybettirmiş olacak.

Bir sonraki kısımda merkez kelimesi için Türkçede bulunabilecek alternatiflere geçmeden önce, öncelikle merkez kelimesinin üzerinde durmakta fayda vardır. Türk Dil Kurumunun çevrimiçi Güncel Türkçe Sözlüğüne göre merkez kelimesi Arapçadan gelmekte olup, bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri, bir işin öğretildiği yer, bir işin yoğun olarak yapıldığı yer, belirli bir yerin ortası, biçim, tarz, matematikte bir kapalı eğrinin veya bazı çokgenlerde köşegenlerin kesişme noktası, yine matematikte bir dairenin veya bir küre yüzeyinin her noktasından aynı uzaklıkta bulunan iç noktadır.

Merkez kelimesi, Arapça *rakaza* (رکز) fiilinden gelmekte olup yerde bir şeyi sabit kılmak, dikmek (mızrağı yere saplamak) (İng. *to fix in the ground*) demektir. Ayrıca türevi olan *arkaza*

(ارکز) da (ağaç, bitki gibi) dikmek (*to fix, to plant*) demektir. Türevlerinden *rakiza* (ركيزة) ana direk, sütun, binanın ana direği anlamına gelmektedir. Bir başka türevi olan “*rakkaza*” fiili (şeddeli r ile), yoğunlaştırmak anlamına gelmektedir (sütü, ayranı yoğunlaştırmak, yoğurmak). Merkez (مركز) kelimesi ise sabit bir yer olup kendisinden kollar, dallar, şubeler ayrılan şey; dağıtılan/dağıtılacak şeylerin toplandığı yer vb. birçok manaya gelmektedir (Al-Munjid, Elias’ Dictionary).

4.4.1. Merkez Kökü için Türkçe Muhtemel Alternatifler

Türkçede merkez kelimesine bir alternatif olarak kullanılabilecek veya ekler sayesinde türetilen alternatif için kök olabilecek başka sözcükler mevcuttur. Bu kelimeler aslî Türkçe kelimeler olduğu gibi, başka dillerden ödünç kelimeler de olabilir. Bu amaçla şu kelimeleri sıralamak mümkündür: aks, ana, bağır, başak, der, iç, içre, kaynak, küme, mihrak, (g)öbek¹⁰⁹, öz, özek, odak, ocak, orta(lık), tepe¹¹⁰, top, yuva, yığ(ın), yoğ(un).¹¹¹ Türk Lehçeleri Sözlüğüne göre bu kelimelerin çoğu, farklı telaffuzlarla Türk lehçelerinde de yoğun kullanılmaktadır (özellikle merkez, özek, ocak, orta gibi kelimeler).¹¹² Bu kelimelerden, kamu yönetimi terimi olarak “merkez” kelimesi için Türkçede veya Türk lehçelerinde alternatif olarak kullanılanlar veya kullanmaya önerilmiş olanlar şunlardır:

- Özek: Keleş’in çalışmalarında “merkezî yönetim” yerine “özeksel yönetim” geçmektedir. Ayrıca Tatarcada (Tataristan) “merkez” anlamında kullanılmaktadır.
- Orta(lık): (Ek 1’de görüldüğü üzere) Orta Asya Türk lehçelerinden Kazak ve Kırgız lehçelerinde merkez, merkezî, santr yerine kullanılmaktadır. Mesela, desantralizasyon Kazakça ve Kırgızca ortalıksızdandır (орталыксыздандыру) olarak geçmektedir.

Yukarıda önerilen kelimeler içinden üzerinde çalışılacak köklerin seçimi, desantralizasyon kavramı için esas alınacak tasavvura bağlıdır. Zira önceki bölümlerde desantralizasyon ve ilgili

¹⁰⁹ Öbek kelimesi dekonsantrasyon kavramındaki “konsantr” (*concenter*) kökü için de düşünülebilir. Aynı zamanda başka alternatifler olarak yoğun, yığıl, yığın, topak, başak, odak, veya (Prof.Dr. Recep Bozdoğan’ın önerdiği üzere) kimya bilimi için dermekten türetilen “derişim” (konsantrasyon) kelimesi dikkate alınabilir.

¹¹⁰ Tepe kavramı üzerinde tezin ilerleyen bölümlerinde durulacaktır. Tepe kelimesi için başka alternatifler olarak “zirve” ve “doruk” akla gelebilir.

¹¹¹ Bu kelimelerin yanı sıra, Türk lehçelerinden Türkmencede “uzel” (özel) ve “jümmüş” kelimeleri mevcuttur. <http://www.ajapsozluk.com/dictionary/english-turkmen/center> <http://www.terjime.com/?gozle=center>

¹¹² Türk Dil Kurumu (TDK) Türk Lehçeleri Sözlüğü

kavram üzerinde yapılan tahliller, birden fazla semantik desantralizasyon tasavvurunu mümkün kılmaktadır. Tablo 21’de¹¹³ bu temel tasavvurlar açıklanıp her biri için uygun kelime seçenekleri önerilmiştir.

Tablo 21. Desantralizasyon Tasavvuruna Göre Terimler için Önerilen Uygun Kökler

Boyut Düzeyi	Kavramın Tasavvur Çeşidi	Kavramın Tasavvurunun Doğası	Uygun Kök Kelime(ler)
İki boyutlu (klasik) düzlem tasavvuru	1) Desantralizasyonun yatay merkez-çevre tasavvuru	Bir konum olarak merkezin tasavvur edildiği desantralizasyon. Yani bir orta nokta vardır, bu nokta esas alınarak ve bu noktadan hareketle çevreye doğru yayılan bir ifade biçimi. Merkezi parçalama, çevreye saçma odaklı bakış.	Merkez Orta Öz
	2) Desantralizasyonun toplu/ bütünleşik tasavvuru	Bir yatay sistem olarak merkezin tasavvur edildiği desantralizasyon. Yani bir toplanmışlık hali vardır, bu hali azaltmaya yönelik eylem.	Der (dermek) Küme Top Yoğ (yoğmak) Yığ (yığmak)
Üç boyutlu düzlem tasavvuru	3) Desantralizasyonun dikey hiyerarşik tasavvuru	Bir dikey hiyerarşik üst makam olarak merkezin tasavvur edildiği desantralizasyon. Bu yükseltilmişlik halini aşağıya doğru azaltmaya yönelik eylem.	Tepe

¹¹³ Bu tablo oluşturulurken Tablo 18. Desantralizasyon ve İlgili Kavramların Yapısal ve Dilsel Özellikleri (ki kendisinden önce gelen tabloların unsurlarını harmanlayarak ele almıştı), Tablo 8. Desantralizasyon Sisteminin Dört Veçhesi Analizi, Tablo 5. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Tanım Unsurları, ve Tablo 26. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramlarının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık dikkate alınmıştır.

Desantralizasyonun toplu/ bütünleşik tasavvuru için uygun görülen kökler (der, küme, top, yağ, yığ) içinden “top”, “yağ” ve “yığ” kökleri aynı zamanda, ve belki daha ziyade, Tablo 18’de verilen tanım ışığında, dekonsantrasyon kavramı için de uygun görülmektedir. Dolayısıyla ilerleyen bölümde dekonsantrasyon için bu kökler üzerinden çalışma yapılmıştır.

Sıra, terim oluşturmak için kullanılabilecek ön ve sonekler ile belirlemeye gelmiştir.

Tablo 22. Desantralizasyon Kelime Yapısı için Türkçe Karşılık İhtimalleri

DE (Önek Olarak)	DE (Sonek Olarak)	CENTR	AL	IZA	TION ING
De-	-sız/sız	merkez	-al/el	-n (özneye dönük eylem)	-ma/me -mak/mek
Na-	-yok (-yokedim, -yoksama, -yoksul)	orta orta(lık) orta(m)	-arlı/erli	-t (özne dışında bir eylem)	-m
Bi-	-dışı -dış	ö	-cıl/çil	-la/le	
La-	-maz/mez	küme	-ıl/il	-lan/len (özneye dönük eylem)	
Adem-	-msız/msiz	yağ- (yoğmak)	-it/it (-t)	-lat/let (özneye dışına bir eylem)	
	-çık	yığ- (yığmak)	-lı/li	-laş/leş	
	-kaç	der- (dermek)	-lık/lik	-laştır/ leştir	
	-dağıl/-dağıt	doruk	-mlı/mlı	-sa/se	
	-aks (-aksama, -aksedim)	top	-msı/msi	-ı/i (devamlılık tekrar manası)	

	-ters (-tersedim)	tepe	-msa-/mse	-et (-edim)	
			-msar/mser	-yap (yapım)	
Alt- (dikey + kelime birleştirme)	-alt		-sal/sel		
			-sak/sek		
			-sıl/sil		

4.4.2. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramı

Desantrasyon terimi, desantralizasyonu anlatan çalışmalarda, çok spesifik olan desantralizasyon kavramının anlaşılmasını kolaylaştırma bir tür teşbih, açıklama biçimi olarak kullanılmaktadır.¹¹⁴ Yani bu kelimenin, desantralizasyon kavramının “merkezliliği azaltma” veya “merkezsizleştirme” çabalarını kapsayan doğasını daha iyi yansıttığı düşünülmektedir.

Desantralizasyon kavramı için karşılık ararken, ona bulunacak kalıbın diğer ilgili terimlerden (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) farkı ve zorluğu şu ki, bunu yaparken aynı zamanda desantrasyon (*decentration*) kavramı için de bir karşılığın bulunmasına ihtiyaç vardır. Bu karşılığın aynı zamanda desantralizasyon için seçilecek kelimeden de hem yakın hem de farklı olması gerekir. Yani, aynı ön/sonek havuzundan oluşan iki kavramı üretmek gerekir ki, mana ve telaffuz olarak yeterince yakın olacak ve aynı zamanda ayırdedilebilecek. Desantralizasyon kavramı için çalışırken desantrasyon kavramını dikkate almak ve, hareket alanı daraltma pahasına, ona da karşılık bulmanın gerekçesi şudur: Her ne kadar desantrasyon nadir rastlanılan terim ise de, sonuçta bilimsel literatürde desantralizasyon olgusunun temel hedefini yansıtmak için kullanılmaktadır. Bu durumda Türk bilim ve uzman çevrelerini bu kavram karşısında çözümsüz bırakmamak gerekmektedir.

¹¹⁴ *Decentration, de-centered* terimini kullanan çalışmalar için Parkins (2006’dan alıntı Dubois ve Fattore, 2009, s.709), Lemieux (1986).

Daha detaylı bakılacak olursa, merkez/santr kavramının tersini/aksini yansıtan terim için Türkçe tek bir kalıp kullanmak veya, uluslararası literatürdeki gibi, desantrasyon ve desantralizasyon olmak üzere iki ayrı terim karşılığı üretmek gibi iki farklı yaklaşım mümkündür. Her ikisinin avantajı ve dezavantajı Tablo 23'te gösterilmiştir:

Tablo 23. Desantrasyon ve Desantralizasyon Kavramları için Tek veya Ayrışık Karşılık Karşılaştırılması

Tercih	Avantaj	Dezavantaj
Desantrasyon (<i>decentration</i>) ve desantralizasyon (<i>decentralization</i>) için Türkçede tek karşılık kullanma tercihi	Sadelik, kısalık: Centr/santr ve central/santral kavramlarını tek Türkçe karşılık kullanarak, bir olumsuz son ek ilave ederek kullanarak kelime oluşturmak. Bu durumda Türkçe desantralizasyon kelimesi daha kısa olur (zira aslında sadece desantrasyon denmiş olur).	Bilimsel bir kavramın karşılanmamış olur. Yani literatürde, nadir da olsa, var olan bir kavramın Türkçede ifade edilememesine yol açar. Yani hem desantrasyon hem desantralizasyon kavramlarını yeri gelince birlikte kullanan bir metnin Türkçeye çevrilmesi zorluğu ortaya çıkar.
Desantrasyon (<i>decentration</i>) ve desantralizasyon (<i>decentralization</i>) için Türkçede iki farklı karşılık kullanma tercihi	Yakın da olsa aralarında nüans bulunan bu iki kavramın her birinin, yapısal özelliği ile Türkçeye kazandırılmış olması.	Desantralizasyon kavramının daha uzun olması, zira desantrasyon'dan ayırmak için ilave bir son ek kullanılması söz konusudur.

Yukarıda Tablo 22'de önerilen son eklerden bazılarını kullanarak desantralizasyon ve desantrasyon için uygun olabilecek karşılıkları bulmak gerekmektedir. İlerleyen tablolarda, desantralizasyon ve desantrasyon için ayrı ayrı karşılıklar önerilmiştir, böylece aralarındaki fark daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Yani, tek veya iki ayrı kalıbın kullanılmasının lüzumu daha kolay değerlendirilebilmiştir.

4.4.3. Desantralizasyon için (İki Boyutlu –Yatay, Toplu / Bütünleşik–) Türkçe Karşılık Denemeleri

Desantralizasyon kavramı için, olguyu bir “merkez ve merkez-dışı” düzlem üzerinde algılayan, iki boyutlu olarak adlandırdığımız geleneksel tasavvur ışığında yeni karşılık önerileri için merkez, der, orta, yığ, top, yoğ, öz, küme, tepe kelimeler/kökler esas alınarak denemeler yapılmıştır. Tablo 24’te merkez ve merkez-dışılığı ifade eden kalıplara farklı sonekler eklenmiştir.

Bu denemeler üzerine, desantralizasyon kelimesinin (desantrasyon kavramı ile birlikte) tüm sonekleriyle birlikte oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bunun için, yukarıda Tablo 22’de verilen seçeneklerin birbirine çarpılarak uygulanması çok aşırı sayıda sonuçlar getireceğinden, ek sayısı asgariye indirilerek (bkz. Tablo 24) arayışa devam edilmiştir. Ayrıca, Türkçenin sondan eklemeli doğasına uygun olarak çözüm olarak öneklere iltifat edilmemiştir.¹¹⁵

Tablo 24. (İki Boyutlu –Yatay, Toplu / Bütünleşik– Tasavvurla) Desantralizasyon Kavramı için Seçilen Ögeler

DE (Sonek Olarak)	CENTR	AL	IZA	TION ING
-sız/sız	merkez	-al/el	-n (özneye dönük eylem)	-ma/me -mak/mek

¹¹⁵ Desantralizasyon kavramı için, orijinal terimdeki yapısal özelliği, tertibi korumak için, daha önce öneklili bir öneri Daoudov (2015) tarafından yapılmıştı. Buna göre, desantralizasyonun birçok dildeki yapısı, “merkez” kelimesinin önünde bir olumsuzluk önekinin eklenmesi suretiyle oluşmaktadır: İngilizce için “*de-centralization*”, Fransızca için “*dé-centralisation*”, Azerice için “*eks-merkezleşdirmə*”, Arapça için “*la-markaziyya*” gibi. Benzer bir yaklaşım ile Türkçe için merkez kelimesinin önünde gelecek bir olumsuzluk eki olabilir. Farsçadan ve Arapçadan (ön/son)ek almak gibi Türkçedeki köklü yaklaşım ışığında “*decentralization*” için “*namerkeziyet*”, “*decentralized authorities*” için “*namerkezî yönetimler*”, “*decentralized decision-making*” için “*namerkezî karar alma*”, “*decentralized diplomacy*” için “*namerkezî diplomasi*” önerilmiştir. Ayrıca, bir durum, bir sistem olarak *decentralization* için *namerkeziyet*, bir süreç olarak *decentralization* ise *namerkezileşme* şeklinde bir kullanımları da sunabilmektedir. Böylece İngilizcedeki ve Fransızcadaki bu iki farklı halin yansıtılamamasının eksikliği ve Azericedeki ancak “*süreci*” yansıtabilmenin eksikliği de giderilmiş olacaktır. Bu önerinin iki avantajı olduğu değerlendirilmiştir. İlkin, *ademerkeziyet* kelimesinin kullanımındaki semantik kavram-anlam uyumsuzluğu önlenecekti, sonrasında ise bu alandaki yabancı literatürden Türkçeye/Türkçeden yabancı dillere çeviri kolaylaşacak, kavramlarda Türkçe ile yabancı diller arasında kalıp denkliği sağlanacaktı. Destekleyici bir örnek olarak Özbekçe “*nomarkaz*” (no-markaz, “no” okunuşu ile) kavramının kullanıldığı tespit edilmiştir.

-yok (-yokedim, -yoksama, -yoksul)	orta orta(lık) orta(m)	-cıl/çil	-t (özne dışında bir eylem)	-m
-dışı (-dış)	öz	-ıl/il	-la/le	
-maz/mez	der	-lı/li	-lan/len (özneye dönük eylem)	
	top	-lık/lik	-lat/let (özneye dışına bir eylem)	
	küme	-mlı/mlı	-laş(tır)/ leş(tir)	
-kaç		-sal/sel	-sa/se	
-dağıl/-dağıt		-sak/sek	-ı/i (devamlılık tekrar manası)	
-aks (-aksatma, -aksedim)			-et (-edim)	
-ters (- tersetme, - tersedim)			-yap (yapım)	

Tablo 24'teki yapıtaşları ile Ek bölümündeki tablolarda (bkz. Ek 2, Ek 3, Ek 4, Ek 6, Ek 8, Ek 9) desantralizasyon ve desantrasyon kavramları için merkez, der, orta, yığ, top, yoğ, öz, küme, tepe kelime/kök esaslı ayrı karşılık ihtimalleri üzerine birer uygulama yapılmıştır.

4.4.4. Desantralizasyon için (Üç Boyutlu –Dikey– Paradigma Tasavvurla) Türkçe Karşılık Denemeleri

Yukarıda, klasik iki boyutlu tasavvur çerçevesinde desantralizasyon kavramı için karşılıkları üzerinde çalışılmıştı. Bu kısımda ise bu kavram için, önerilen paradigma değişikliği içerisinde tepe-taban bakış esas alınarak üç boyutlu bir tasavvur ışığında yeni öneriler için “tepe” kelimesi denenecektir. Desantralizasyon kelimesinin tepe kökü ile ve tüm sonekleriyle birlikte tamamını oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılacaktır. Aynı kalıpla ayrıca alternatif olarak yoğ, yığ kökleri de denenecektir (bkz. Ek 5, Ek 7, Ek 10).

Tablo 25. (Üç Boyutlu –Dikey– Tasavvurla) Desantralizasyon Kavramı için Seçilen Ögeler

DE (Önek Olarak Karşılığı)	DE (Sonek Olarak Karşılığı)	CENTR	AL	IZA	TION ING
Alt- (kelime birleştirme yöntemi)	-sız/siz	tepe	-al/el	-n (özneye dönük eylem)	-ma/me -mak/mek
	-yok (-yokedim, -yoksama, -yoksul)	der (-alt- ön ve sonek ile)	-cıl/çil	-t (özne dışında bir eylem)	-m
	-dışı (-dış)	yığ (-alt- ön ve sonek ile)	-ıl/il	-la/le	
	-maz/mez	yoğ (-alt- ön ve sonek ile)	-lı/li	-lan/len (özneye dönük eylem)	
	-kaç		-lık/lik	-lat/let (özneye)	

				dışına bir eylem)	
	-dağıl/-dağıt		-mlı/mlı	-laş(tır)/ leş(tir)	
	-aks (-aksatma, -aksedim)		-sal/sel	-sa/se	
	-ters (- tersetme, - tersedim)		-sak/sek	-ı/i (devamlılık tekrar manası)	
	-alt (dikey tasavvur)			-et (-edim)	
				-yap (yapım)	

4.5. Temel Kavramlar için Tercih Edilen Öneriler

Olabilecek kökler ve ek unsurları çok zengin yelpazede seçenekler sunmaktadır. Fakat çalışmanın neticelerini daraltmak için, tezin temel kavramları olan desantralizasyon (ve desantrasyon), dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon kavramları için seçilen terimler aşağıda Tablo 26'da¹¹⁶ açıklanmıştır.

¹¹⁶ Bu tablo oluşturulurken Tablo 4. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyonun Uluslararası Tanımları; Tablo 18. Desantralizasyon ve İlgili Kavramların Yapısal ve Dilsel Özellikleri (ki kendisinden önce gelen tabloların unsurlarını harmanlayarak ele almıştı), Tablo 8. Desantralizasyon Sisteminin Dört Veçheli Analizi, Tablo 5. Dekonsantrasyon, Delegasyon ve Devolüsyon Tanım Unsurları, ve Tablo 26. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramlarının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık dikkate alınmıştır.

Tablo 26. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramlarının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık

Kavram ve Dilsel (Kök) Anlamı	Olgunun Temel Yapısı	Kavramın Temel Tasavvuru	Önerilen Kavramlar
Desantralizasyon ¹¹⁷ Sivri uçtan/zirveden indirmek/ uzaklaştırmak/ dışlamak	“Yükleri dağıtmanın” tüm yollarını, ilişki türleri tümünü ihtiva eden “derli toplu” bir sistem. Yani toplu olanı, derli olanı, tek elde olanı dağıtmak, toplanmışlık halini azaltmak, ve bunu yaparken hem bölerek/ayırarak/ kopararak hem de aynı zamanda bölmeden/ ayırmadan/ koparmadan dağıtmak (çok yollu/şıklı dağıtım).	Desantralizasyonun yatay merkez-çevre tasavvuru. Bir orta konum olarak merkezin tasavvur edildiği desantralizasyon. Yani orta noktadan çevreye doğru yayılan, merkezi parçalayıp çevreye dağıtan eylem.	Merkezelsizlem
		Desantralizasyonun yatay bütünleşik tasavvuru. Bir yatay sistem olarak merkezin tasavvur edildiği desantralizasyon. Yani toplanmışlık halini azaltmaya yönelik eylem.	Derelsizlem
		Desantralizasyonun dikey bütünleşik tasavvuru (“hiyerarşik”) Bir dikey hiyerarşik üst makam olarak merkezin tasavvur edildiği desantralizasyon. Yani	Tepelsizlem Tepelaltlam Alttepellem

¹¹⁷ Bu tercih edilen terimler dışında başka alternatif çözümler de olabilmektedir. Örneğin santralizasyon – merkezeledim, desantralizasyon – merkezelsizedim; santrasyon – merkezedim, desantrasyon – merkezisedim.

		yükseltilmişlik halini aşağıya doğru azaltmaya yönelik eylem.	Derelaltlam Altderellem
Desantrasyon		Desantrasyonun yatay tasavvuru	Merkezsizlem
		Desantrasyonun yatay tasavvuru	Dersizlem
		Desantrasyonun dikey tasavvuru	Tepesizlem Tepealtlam Alttepelem Deraltlam Altderlem
Santralizasyon		Santralizasyonun yatay tasavvuru	Merkezellem
		Santralizasyonun yatay tasavvuru	Derellem
		Santralizasyonun dikey tasavvuru	Tepellem
Santrasyon		Santrasyonun yatay tasavvuru	Merkezlem
		Santrasyonun yatay tasavvuru	Derlem
		Santrasyonun dikey tasavvuru	Tepelem
Resantralizasyon 118		Resantralizasyonun yatay tasavvuru	Genemerkezellem 119

¹¹⁸ Tersine bir hareketin tasavvurunu ifade etmek için.

¹¹⁹ Alternatif olarak *yine* öneki ile yinemerkezellem olabilir.

		Resantralizasyonun yatay tasavvuru	Genederellem ¹²⁰
		Resantralizasyonun dikey tasavvuru	Genetepellem ¹²¹ Üsttepellem Tepelüstlem Derelüstlem Üstderellem
Resantrasyon ¹²²		Resantrasyonun yatay tasavvuru	Genemerkezlem ¹²³
		Resantrasyonun yatay tasavvuru	Genederlem
		Resantrasyonun dikey tasavvuru	Genetepelem Üsttepelem Tepeüstlem Derüstlem Üstderlem

Tablo 27. Dekonsantrasyon Kavramının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık

Kavram ve Dilsel (Kök) Anlamı	Olgunun Temel Yapısı	Kavramın Temel Tasavvuru	Önerilen Kavram
Dekonsantrasyon ¹²⁴	Bir yerde (merkez/tepede) toplanmış, yoğunlaştırılmış, yığıştırılmış olanı, tek elde olanı	(Desantralizasyonun yatay tasavvuru çerçevesinde)	Yığsızlam

¹²⁰ Alternatif olarak *yine* öneki ile yinederellem olabilir.

¹²¹ Alternatif olarak *yine* öneki ile yinetepellem olabilir.

¹²² Tersine bir hareketin tasavvurunu ifade etmek için.

¹²³ Alternatif olarak *yine* öneki ile yinemerkezlem olabilir.

¹²⁴ Bu tercih edilen terimler dışında başka alternatif çözümler de olabilmektedir. Örneğin konsantrasyon için merkeztoplama, dekonsantrasyon için merkezdağıtım.

Sivri uç/zirve etrafından/ halkasından/ çemberinden indirmek/ uzaklaştırmak/ dışlamak	dağıtmak, toplanmışlık, yığılmışlık, yoğunlaşmışlık halini azaltmak, bunu yaparken ilişkiyi bölmeden/ayırmadan/koparmadan dağıtmak.	Tek yerdeki yığılmışlığı, yoğunluğu azaltmak	Yoğsuzlam
		(Desantralizasyonun dikey tasavvuru çerçevesinde) Tek tepedeki yığılmışlığı, yoğunluğu, toplanmışlığı aşağıya doğru azaltmaya yönelik eylem.	Yığaltlam Altyığlam Yoğaltlam Altyoğlam
Konsantrasyon			Yığlam Yoğlam
Rekonsantrasyon			Geneyığlam ¹²⁵ Geneyoğlam ¹²⁶

Tablo 28. Devolüsyon Kavramının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık

Kavram ve Dilsel (Kök) Anlamı	Olgunun Temel Yapısı	Kavramın Temel Tasavvuru	Önerilen Kavram
Devolüsyon ¹²⁷	Bir yerde (merkez/tepede) toplu olanı, derli olanı, tek elde olanı dağıtmak,	(Desantralizasyonun yatay tasavvuru çerçevesinde)	Ayırlam (veya ayırallam)

¹²⁵ Alternatif olarak *yine* öneki ile yineyığlam olabilir.

¹²⁶ Alternatif olarak *yine* öneki ile yineyoğlam olabilir.

¹²⁷ Bu tercih edilen terimler dışında başka alternatif çözümler de olabilmektedir. Örneğin devolüsyon için devredim veya aktarım.

Aşağıya doğru yuvarlandırmak / döndürmek (salmak)	toplanmışlık halini azaltmak, bunu yaparken ilişkiyi bölerek/ayırarak/kopararak dağıtmak.	Tek yerdeki derlenmişliği, toplanmışlığı ayırmak (ayrı-lık, özerklik, müstakillik vermek)	Verlem (veya verellem)
		(Desantralizasyonun dikey tasavvuru çerçevesinde) Tek tepedeki derlenmişliği, toplanmışlığı, aşağıya doğru ayırmak (ayrı-lık, özerklik, müstakillik vermek) suretiyle azaltmak	Sallam ¹²⁸ Altsallam

Tablo 29. Delegasyon Kavramının İçeriğine Uygun Önerilen Karşılık

Kavram ve Dilsel (Kök) Anlamı	Olgunun Temel Yapısı	Kavramın Temel Tasavvuru	Önerilen Kavram
Delegasyon ¹²⁹ Alta doğru bağlamak veya bağı çözmek/kesmek	Bir yerde (merkez/tepede) toplu olanı, derli olanı, tek elde olanı dağıtmak, toplanmışlık halini azaltmak, ancak bunu yaparken şartlı/bağımlı davranış biçimi sağlayan ilişki üzerinden (tam koparmadan) dağıtmak.	(Desantralizasyonun dikey tasavvuru çerçevesinde) Ayırarak fakat koparmayarak dışa doğru dağıtan ilişki (verirken tutmaya devam etmek, davranışsal hiyerarşi kurmak)	Tutulam (veya tutullam)
		(Desantralizasyonun dikey tasavvuru çerçevesinde)	Sarklam ¹³⁰

¹²⁸ Salmak fiilinden. Çevrimiçi Güncel Türkçe Sözlüğüne (sozluk.gov.tr) göre salmak şu manalara gelmektedir: bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek, yollamak, göndermek. Türkçe “saldım çayıra, Mevlam kayıra” deyimindeki ilişkinin çağrışımı ile, devolüsyon ilişkisindeki, yetkileri serbest bırakarak karşı tarafa vermek, onu serbest bırakmak anlamına yakındır.

¹²⁹ Bu tercih edilen terimler dışında başka alternatif çözümler de olabilmektedir. Örneğin delegasyon için yetkilendirim.

¹³⁰ Sarkmak fiilinden. Çevrimiçi Güncel Türkçe Sözlüğüne (sozluk.gov.tr) göre sarmak şu manalara gelmektedir: aşağıya doğru uzamak veya uzanmak, (halk ağzında) yolunu uzatmak, uğramak. Yukarıdan aşağıda iple kovayı,

		Ayırarak fakat koparmayarak aşağıya doğru dağıtan ilişki (verirken tutmaya devam etmek, davranışsal hiyerarşi kurmak)	

Yukarıdaki tablolarda her bir kavramın temel unsurları ışığında önerilen Türkçe karşılıkları sıralanmıştır. Bu karşılıklar, aşamalı olarak bu temel kavramların yapısal tahlili ışığında önerilmiştir. Yani sadece İngilizce kelimelerin Türkçe karşılıklarını aramak suretiyle değil, kavramların arasındaki tasavvura göre en uygun karşılığını aramaya odaklanılmıştır. Tabir caizse “isme göre tercüme” değil, “müsemmaya göre tercüme” çabası içine girilmiştir.

Bu kavram önerilerinin içerisinde en çok tercih edilenler hakkında “Sonuç” bölümünde açıklama yapılacaktır.

Tezin başında günümüzde Türkçede desantralizasyon kavramı için karşılık olarak en çok kullanılan “yerinden yönetim” ve “ademi merkezîyet” kavramlarının elverişsizliğinin, özellikle desantralizasyonun türevlerini Türkçede yansıtılmasında bariz ortaya çıktığı ifade edilmişti. Batı kaynaklı literatürü Türkçeye çevirirken desantralizasyon kelimesinin türevlerini aktarırken yaşanan zorluklar, mevcut terimlerin türevlerin kullanımı açısından orijinaldeki akıcılığa ve esnekliğe olamamasından kaynaklanmaktadır. Yapılan çalışmalar ışığında türevler bir takım denemeler Tablo 30’da yapılmıştır.

Tablo 30. Desantralizasyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri

İngilizce	Fransızca	Türkçe Karşılıkları Derelsizlem, dersizlem	Türkçe Karşılıkları Tepelsizlem
<i>decentralized authorities</i>	<i>autorités décentralisées</i>	derelsizel, dersizel yönetimler	tepelsizel birimler

sepeti sarmaktaki ilişkinin çağırışımı ile, delegasyon ilişkisindeki, yetkiler “sepetini” karşı tarafa uzatmak, vermek, ancak ipi de elden bırakmamak, gerektiğinde geri çekebilmek durumunu ifade eder.

<i>centralized authorities</i>	<i>autorités centralisées</i>	derel yönetimler	tepel yönetimler
<i>decentralizing tendency</i>	<i>tendance décentralisatrice</i>	derelsizleme eğilimi derelsizleyen eğilim	tepelsizleme eğilimi tepelsizleyen eğilim
<i>centralizing tendency</i>	<i>tendance centralisatrice</i>	derelleme eğilimi derelleyen eğilim derleme eğilimi derleyen eğilim	tepellem eğilimi tepelleyen eğilim tepeleme eğilimi tepeleyen eğilim
<i>decentralist approach</i>	<i>approche décentraliste</i>	derelsizci yaklaşım derelsizlem yaklaşımı dersizci yaklaşım dersizlem yaklaşımı	tepelsizci yaklaşım tepelsizlem yaklaşımı tepesizci yaklaşım tepesizlem yaklaşımı
<i>centralist approach</i>	<i>approche centraliste</i>	derelci yaklaşım derellem yaklaşımı derci yaklaşım derlem yaklaşımı	tepelci yaklaşım tepellem yaklaşımı tepeci yaklaşım tepelem yaklaşımı

Tablo 31. Dekonsantrasyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri

İngilizce	Fransızca	Türkçe Karşılıkları Yığsızlam	Türkçe Karşılıkları Yoğsuzlam
<i>deconcentrated authorities</i>	<i>autorités déconcentrées</i>	yığsızıl yönetimler	yoğsuzul yönetimler

<i>concentrated authorities</i>	<i>autorités concentrées</i>	yığıl yönetimler	yoğul yönetimler
<i>deconcentrating tendency</i>	<i>tendance déconcentrice</i>	yığsızlama eğilimi yığsızlayan eğilim	yoğsızlama eğilimi yoğsızlayan eğilim
<i>concentrating tendency</i>	<i>tendance concentrice</i>	yığlama eğilimi yığlayan eğilim	yoğlama eğilimi yoğlayan eğilim
<i>deconcentrist approach</i>	<i>approche concentriste</i>	yığsızcı yaklaşım	yoğsızcu yaklaşım
<i>concentrist approach</i>	<i>approche concentrice</i>	yığcı yaklaşım	yoğcu yaklaşım

Tablo 32. Devölüsyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri

İngilizce	Fransızca	Türkçe Karşılıkları Ayrılam	Türkçe Karşılıkları Sallam	Türkçe Karşılıkları Verlem
<i>to devolve</i>	<i>dévoluer</i>	ayırmak ayırallamak	salmak salallamak	vermek verellemek
<i>devolved/ devoluted authorities</i>	<i>autorités dévolues</i>	ayıral yönetimler	salal yönetimler	verel yönetimler

<i>devolving tendency</i>	<i>tendance dévoluante/ dévolutrice</i>	ayırma eğilimi ayırıcı eğilim ayıral eğilim ayıralcı eğilim	salma eğilimi sallayan eğilim	verme eğilimi verleyen eğilim
<i>devolutionist approach</i>	<i>approche dévolutrice</i>	ayırma yaklaşımı ayırıcı yaklaşım ayıral yaklaşım ayıralcı yaklaşım	salma yaklaşımı salcı yaklaşım	verel yaklaşım verelci yaklaşım

Tablo 33. Delegasyon Kavramının Türevleri için Yeni Karşılık Öneri Örnekleri

İngilizce	Fransızca	Türkçe Karşılıkları Tutulam	Türkçe Karşılıkları Sarklam
<i>to delegate</i>	<i>déléguer</i>	tutulamak	sarklamak
<i>delegated tasks/ authorities</i>	<i>tâches/ compétences déléguées</i>	tutul görevler/ yetkiler	sarkal yönetimler
<i>delegating tendency</i>	<i>tendance délépatrice</i>	tutulam eğilimi tutul eğilim	sarkma/sarklam eğilimi sarkan/sarklayan eğilim
<i>delegationist approach</i>	<i>approche délépatrice</i>	tutulam yaklaşımı tutulamcı yaklaşım	sarklam yaklaşımı

		tutal yaklaşım	sarklamcı yaklaşım
			sarkalcı yaklaşım
			sarkçı yaklaşım

Desantralizasyon ve türevlerinin, farklı kökler esas alınarak denemeler karşılıklı olarak aşağıda Tablo 34’te yapılmıştır.

Tablo 34. Desantralizasyon ve Türevleri için Farklı Kökler ile Karşılık Denemeleri

Center	Merkez	Özek	Der	Orta	Tepe
Centered	Merkezli	Özekli	Derli	Ortalı	Tepeli
Central	Merkezî	Özeksel	Derel	Ortal	Tepel
Decentral	Ademimerkezî	Özekselsiz	Derelsiz	Ortalsız	Tepelsiz
Centralize	Merkezîleşme	Özekselleşme Özekselleşim	Derelleşme Derelleşim	Ortallaşma Ortallaşım	Tepelleşme Tepelleşim
Decentralize	Merkezîleşmeme	Özekselleşme me	Derelleşmem e Derelsizleşim	Ortallaşma ma Ortalsızlaşım	Tepelleşme me Tepelsizleşme
Centralized	Merkezîleşmiş	Özekselli Özekselleşmiş Özekselleşik	Derelli Derelleşmiş Derelleşik	Ortallı Ortallaşmış Ortallaşık	Tepelli Tepelleşmiş Tepelleşik
Decentralized	Ademimerkezileşmiş Merkezîleşmemiş	Özekselsizleşmiş Özekselsizleşik Özekselleşme miş	Derelsizleşmiş Derelsizleşik Derelleşmemiş	Ortalsızlaşmış Ortalsızlaşık Ortallaşmamış	Tepelsizleşmiş Tepelsizleşik Tepelleşmiş
Centralizing	Merkezîleşen	Özekselleşen	Derelleşen	Ortallaşan	Tepelleşen
Decentralizing	Ademimerkezileşen Merkezileşmeyen	Özekselsizleşen Özekselleşmeyen	Derelsizleşen Derelleşmeyen	Ortalsızlaşan Ortallaşmayan	Tepelsizleşen Tepelleşmeyen
Centralist	Merkezici	Özekselci	Derelci	Ortalıcı	Tepelci
Decentralist	Ademimerkezici	Özekselsizci	Derelsizci	Ortalsızcı	Tepelsizci
Centration	Merkezleşme Merkezleşim	Özekleşme Özekleşim	Derleşme Derleşim	Ortalaşma Ortalaşım	Tepeleşme Tepelleşim
Centralization	Merkezileşme Merkezileşim Merkeziyet	Özekselleşme Özekselleşim	Derelleşme Derelleşim	Ortallaşma Ortallaşım	Tepelleşme Tepelleşim
Decentration	Merkezleşmeme Merkezsizleşim	Özekleşmeme Özeksizleşim	Derleşmeme Dersizleşim	Ortalaşmam a Ortasızlaşım	Tepeleşmeme e Tepesizleşme

Decentralizati on	Merkezileşmeme Ademimerkeziyet Ademimerkezileş me	Özekselleşme me Özekselsizleş im	Derelleşmem e Derelsizleşim	Ortalsızlaşm a Ortalsızlaş ım	Tepelleşme me Tepelsizleş me
Recentration	Gene merkezleşme Gene merkezleşim Yine merkezileşme Yine merkezileşim	Gene özekleşme Gene özekleşim Yine özekleşme Yine özekleşim	Gene derleşme Gene derleşim Yine derleşme Yine derleşim	Gene ortalaşma Gene ortalaşım Yine ortalaşma Yine ortalaşım	Gene tepeleşme Gene tepeleşim Yine tepeleşme Yine tepeleşim
Recentralizati on	Gene Merkezileşme Gene Merkezileşim Yine Merkezileşme Yine Merkezileşim	Gene Özekselleşme Gene Özekselleşim Yine Özekselleşme Yine Özekselleşim	Gene Derelleşme Gene Derelleşim Yine Derelleşme Yine Derelleşim	Gene ortallaşma Gene ortallaşım Yine ortallaşma Yine ortallaşım	Gene tepelleşme Gene tepelleşim Yine tepeleşme Yine tepelleşim
Concentrate	Temerküz etme	-	Derişme	-	-
Deconcentrat e	Temerküz etmeme	-	Derişmeme	-	-
Concentrated	Temerküz etmemiş	-	Derişmiş Derişik	-	-
Deconcentrat ed	Ademitemerküz etmemiş	-	Derişmemiş Derişiksiz	-	-
Concentrating	Temerküz eden	-	Derişen	-	-
Deconcentrati ng	Temerküz etmeyen	-	Derişmeyen	-	-
Concentration	Temerküz	-	Derişim	-	-
Deconcentrati on	Ademitemerküz	-	Derişimleşme Derişimsizleş im	-	-
Reconcentrati on	Gene temerküz Yine temerküz	-	Gene derişim Yine derişim	-	-
Concentrist	Temerküzcü	-	Derişmeci	-	-
Deconcentrist	Ademitemerküzcü	-	Derişmemeci	-	-

Buraya kadar yapılan çalışmalar ile tezin 4. sorusuna (“Türkçe terminolojide desantralizasyon kavramı ve türevlerini karşılayacak esnekliğe sahip alternatif kavram önerileri neler olabilir?”) cevap verilmiştir.

Cevap: Yapılan çalışmada birden fazla seçenekli Türkçe karşılıklar önerilebilmiştir. Bu önerilen kavramların avantajı hem Türkçe dilinin özünden gelmesi, dolayısıyla kavram üretmede başka dillere olan bağımlılığını azaltması, ve onlar karşısında Türkçenin yetersizmiş

gibi algısının aşılmasına katkı yapmasıdır. Zaten kompleks kavramların genel kitlelere veya genel kullanıma en iyi şekilde ulaştırmanın yolu da, kullanılacak iletişim dilinin basit, sade ve açık olmasıdır (Interacademy Partnership, 2016, s. 109).

Ayrıca başka çok önemli avantaj, bu önerilen kavramları kısa ve kıvrak/esnek olmalarıdır. Bu durum özellikle kavramların türevlerini üretmede önemli bir kolaylık ve üstünlük sağlamaktadır. Tablo 30, 31, 32, 33 ve ayrıca 34’te çeşitli örnekler gösterilmiştir.

Bu kıvraklık ve esneklik sayesinde mesela, yukarıda “4.1.4. Desantralizasyonun Türkçe Karşılıklarının Türevler için Elverişlilik Sorunu” bölümünde mevcut Türkçe kavramlarının yetersizliğinin örneği olarak verilen karmaşık türev olan dekonsantralizasyon (yani, desantralizasyon ve dekonsantrasyon karışımı durum), için, derelsizlem ve yığsızlam kavramlarının yoğrulmuş hali olan “derelyığsızlam” kullanılabilir. Yoksa, mevcut kavramların bu durumda kullanılması ile, “yetki genişliğeleştirilmiş yerinden yönetim” veya “yetkigenişliğeleştirilmişademimerkeziyet” gibi elverişsiz ve zor bir sözcük ortaya çıkardı.

5. SONUÇ

Gelişen ve değişen kamu yönetim sistemleri ve modernizasyon ihtiyaçları ışığında, bir toplumun dili, özellikle bilimsel ve uzman çevrelerinin dili günün ve geleceğin ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verebiliyorsa toplumun düzeni de o derece gelişebilir ve başarı yakalayabilir. Bunun için, tabir caizse, yeni dönemlerin şart ve ihtiyaçlarına uygun, eldeki kumaşlarla, gerekirse ipliklerine (yani dilin inceliklerine) kadar inilerek, yeni terim “elbiselerini” dikmek gerekir. Kamu yönetiminde dil de ayrı süreçten geçerek, günün ve yarının moduna ayak uydurabilmelidir. Bunun için en önemli faktör, meselelere özgüvenle yaklaşmak, öz dilini kullanmaya gayret etmek ve bu çerçevede anadilin tüm imkânlarını seferber etmektir. Asırlarca yönetim geleneği olan bir kavmin, çağın gereklilikleri karşısında, Batının terminolojik üstünlüğü karşısında ezik davranmayıp kadîm tecrübesinden de yararlanarak canlanması gerekmektedir. Bu yüzdendir ki, başka dillerin bağımlılığında, ya da esaretinde geliş(eme)mektense, kendi dilinin imkânlarının keşfine çıkmalı ve hazinesinin de kelimeler olduğunu idrak etmelidir.

Desantralizasyon ve ilgili kavramlar hususunda Türkçe literatürde ve uygulamada uzun yıllardır hissedilen zorlukları ve tıkanıklıkları aşmaya yönelik küçük bir çaba olan bu tezde, uzun bir arayış yolculuğu neticesinde, bir bakış açısı, bir yöntem ve bir dizi çözümler önerilmiştir. Bu seçenekler içerisinde en elverişli olanların ilgili çevrelerce değerlendirilmeleri ve neticede kullanılmaları arzu edilmektedir.

Tezde izlenen yönteminin temel yaklaşımı şu olmuştur: tedavülde olan uluslararası kavramların, o kavramların kelime elbiselerinin kalıplarını, şablonlarını esas alıp (sadece) onların aynısını Türkçede tespit edip onlara göre terim elbisesini dikmekten ziyade, asıl o elbisenin üstüne giyildiği beden ölçülerini alıp onlara göre uygun malzeme ile elbiseyi yeniden dikmek. Veya bir başka ifade ile, ismi değil, müsemmayı tercüme etmek.

Bu amaçla, desantralizasyon ve ilgili kavramların özünde ne olduğu üzerinde teferruatlı bir biçimde durmaya çalışılmıştır. Hâlihazırdaki terminoloji kullanımındaki zorluklar göz önüne serilerek, özellikle terimlerin ortaya çıkardığı yoğun türev ihtiyaçlarını karşılamada ne kadar eksik kalılabildiği üzerinde durulmuştur. Desantralizasyon ve ilgili kavramların sözcük anlamları, kavramların tanımı ve gelişimi farklı alanlardan örneklerle incelenmiş, desantralizasyon kavramı hakkında ulusal ve uluslararası literatürde yaşanan kavramsal

tartışmalar özetlenmiştir. Bu incelemelerde görüldü ki, uluslararası literatürde desantralizasyon, farklı uygulama biçimlerini (dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) içine alan kapsayıcı bir kavrama evrilmiştir.

Devamında, desantralizasyon kavramının kullanımında, özellikle gelişmiş ülkelerin bilimsel ve uzman çevreleri ile, gelişmekte olan ülkelerin bilimsel ve uzman çevreleri arasında bilgi ve kavram transferinde yaşanan karışıklığın sebepleri ve kaynakları hakkında tezde değerlendirmeler yapılmıştır. Bunu yaparken, desantralizasyonun bilim insanlarının ve uzmanların zihinlerinde geçirdiği dönüşümler belli bir tasnif önerilerek açıklamaya çalışılmıştır. Böylece, kavramın zaman içindeki gelişiminin takip edilmesi kolaylaştırılmıştır. Uluslararası literatürdeki gelişmeler özetlenip sonra Türkçe literatürde desantralizasyon hakkındaki görüşlere yer verilmiştir. Her ikisinin karşılaştırmasında, uluslararası literatürün gelişim seviyesinin Türkçe literatürde henüz tam yakalanamadığı tespitinde bulunulmuştur.

Ulusal ve uluslararası literatürde yaşanan kavramsal tartışmalara ve kavramın gelişim serüvenine eğilmek hem teselli etmiş hem de hüznü vermiştir. Zira, Türkçe literatürdeki “kafa karışıklığının” aslında uluslararası camiada da var olduğu görülmüş, yani “bize özgü bir özür durumu” olmadığı gösterilmiştir. Bu tespit yaraya bir nebze merhem olduysa da, asıl acı olan, ulusal literatürdeki desantralizasyon tasavvurunun uluslararası literatürdeki gelişmeleri ne ölçüde geriden takip ettiğinin farkına varmak olmuştur. Bu durum, Avrupa’dan memlekete bakan Emirdağ gurbetçisi bir ozan olan Ali İhsan’ın dilinden dökülen “millet gidiyor füzeyle, biz hâlâ vizeyle” mısralarındaki serzenişi akla getirmektedir.

İşte bu ön derleyici ve sınıflandırıcı çalışmalar ışığında, tezin temel hedefi kavramların (desantralizasyon, dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon) tahliline odaklanılmıştır. Bu kavramların arkasındaki temel yapı unsurları ve “davranış biçimleri” açıklanmaya çalışılmış ve bu terimler için “yapısal tanımlar” veya “eşkâl tanımları” önerilmiştir. Yani, tezde hedef kavramların öncelikle doğru anlaşılması ve bu anlama zemininde doğru çeviri çalışmalarına gerekli malzemenin sunulması amaçlanmıştır. Bu yüzden, öncelikle bu kelimelerin kökenbilimsel yapısı incelenmiş, Türkçe olası anlam karşılıkları sıralanmıştır. Diğer yanda ise, bu kavramların uluslararası literatürde kabul gören tanımları esas alınarak, bu tanımların yansıttığı ilişki biçimleri de derinlemesine incelenmiştir. Ortaya çıkan tanım unsurları ile kökenbilimsel unsurlar yan yana getirilerek bu kavramların bir nevi “röntgeni” çekilmiştir.

Yani hem kamu yönetimindeki kurumlar arasındaki ilişki biçimleri anlatılmış, hem de bunu ifade eden dil unsurları da tahlil edilmiştir.

Aynı zamanda, desantralizasyon teorisinin ihtiyaç duyduğu değerlendirilen bir paradigma değişikliği de önerilerek, yatay düzlem yerine dikey bir düzlem, üçlü/üçgen bir yapı ve bunların ışığında “merkez” kavramı için “tepe” kavramı teklif edilmiştir. Yani mevcut yatay düzlem tasavvurunun kamu yönetimindeki merkez/tepe ve yerel/tabana arasındaki ilişkilerin mahiyetini tam yansıtamadığı ifade edilmiştir. Bu yüzden, aslında birçok literatür tanımında zımnen var olan tavandan tabana ilişki akışının “adı koymaya” çalışılmıştır.

Sonuçta desantralizasyon, dekonsantrasyon, delegasyon ve devölasyon kavramlarını daha anlaşılır hale getirmeye ve bunlar üzerinde yapılacak çalışmalar için yararlı bir anlam çerçevesi sunmaya gayret edilmiştir. Bunun için kamu yönetimi alanında dilin önemi açıklanmış, kavram tercümesi sürecinin kilit unsurlarına dikkat çekilmiştir. Zira farklı diller arasında kavram alış verişinde dilin özensiz ve dikkatsiz kullanımı birçok soruna yol açmaktadır.

Bu çalışmanın akabinde, sınırlı bir araştırmadan mümkün olabilecek seviyede geniş bir yelpazede desantralizasyon kavramının diğer dillerdeki (hem Batı hem Doğu dilleri) karşılıkları da incelenmiştir. Desantralizasyon ve diğer ilgili kavramların Türkçeye tercümesi için bunlar yapı unsurlarına kadar bölünüp incelenmiştir. Aynı zamanda, gelişen terim üretme ihtiyaçları karşısında Türkçede terim yapma yolları araştırılmış, özellikle Batı kökenli kelimelere Türkçe karşılık bulma yöntemlerine bakılmıştır. Bununla birlikte, tezde benimsenen yol, daha özgün bir yöntemle terimlerin yapısal özelliklerinin mekaniğini tespit ederek, bunlar ile kökenbilimsel unsurları bir araya getirmek, karşılaştırmak ve uygun yeni kalıplar üretmek yoluna gidilmiştir.

Bu bağlamda desantralizasyon kavramı için karşılık geliştirirken “merkez” kökü için alternatifler aranmıştır. Bu köklerden hareketle desantralizasyon için hem iki boyutlu “klasik” tasavvur ışığında Türkçe karşılık denemeleri yapılmış, hem de, önerilen paradigma değişikliği esas alınarak, desantralizasyon üç boyutlu tasavvur edilerek karşılık denemeleri yapılmıştır.

Bu araştırma sonucunda, tezin temel hedef konusu olan kavramlar için tercih edilen öneriler şunlar olmuştur:

- Desantralizasyon kavramı için “yatay merkez-çevre tasavvuru” ile *merkezelsizlem*, desantralizasyonun yatay bütünleşik tasavvuru için *derelsizlem*, dikey bütünleşik tasavvur (hiyerarşik) için *tepelsizlem* kavramları önerilmiştir. Ayrıca:

- Yukarıdaki tertibe göre, desantrasyon kavramı için *merkezsizlem*, *dersizlem*, *tepesizlem* kavramları.
- Yine yukarıdaki tertibe göre, santrasyon kavramı için *merkezlem*, *derlem*, *tepelem*.
- Yine yukarıdaki tertibe göre, santralizasyon kavramı için *merkezellem*, *derellem*, *tepellem*.
- Dekonsantrasyon kavramının içeriğine uygun önerilen karşılık *yığsızlam* veya *yoğsızlam*.
- Devolüsyon kavramının içeriğine uygun önerilen karşılık *ayırlam*, *verlem* veya *sallam*.
- Son olarak, delegasyon kavramının içeriğini en iyi yansıtacak kavram olarak *tutulam* veya *sarklam* kalıpları sıralanmıştır.

Bu kavram önerilerini daraltmak gerekirse, en çok tercih edilenler şunlar sayılabilir: desantralizasyon için *derelsizlem*, desantrasyon için *dersizlem*, dekonsantrasyon için *yığsızlam*, devolüsyon için *verlem* (veya *sallam*), delegasyon için *tutulam* (veya *sarklam*).

Bu karşılıkların önerilmesinin avantajları şunlardır:

1. Mevcut olan terimler yerine, Türkçenin imkânlarını seferber edilerek yeni Türkçe karşılıklar önerilip, terim ihtiyacını karşılarken aynı zamanda dilin gelişmesine katkı yapılmaktadır.
2. Kavramların, günlük kullanma diline de yakın olması bakımından, yeni terimin genel Türkçede ve Türk lehçelerinde de tanınmasını, anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Kavram kolay tanınır ve bilinir olmaktadır.
3. Bu yaklaşımın en büyük avantajı, yeni terimler ile kavrama kıvraklık ve esneklik, yani hareket kabiliyeti kazandırılarak, çok sayıda ihtiyaç duyulan türevler karşısında üstünlük sağlanmaktadır.

Bu avantajlar düşünüldüğünde, yeni terim ortaya atmanın “maliyet fayda analizinde”, hem dilin geleceğine hem de bilimsel terminoloji alanına katkısının oluşturacağı kazancın daha fazla olduğu söylenebilir.

Hakikatin peşinde bitmeyen bir yolculuk olan her bilimsel çabada olduğu gibi, bu tezin, bir sonraki çalışmalara zemin hazırlaması arzu edilmektedir. Devam edecek bilimsel çalışmalara, bu tezin sınırlılıkları bakımından, şu öneriler yapılabilir:

1. Desantralizasyon / derelsizlem teorisi açısından *der*'in/merkezin, yani “orta” mefhumunun taban/çevre ile ilişkisi üzerinde daha derinlemesine durmak gerekmektedir.
2. Desantralizasyon/ dersizellem, dekonsantrasyon/yığsızlam/ yoğsuzlam, devolüsyon/ verlem/ sallam ve delegasyon/tutulam/ sarklam kavramlarının birbirleri ile ilişkilerini açıklayan görsel, üçlü/üçgenli bir anlatım şekli daha detaylı bir biçimde geliştirilebilir (yani bir nevi desantralizasyonun/ dersizellemin/ dersizlemin “trigonometrisine” öncülük edilebilir).
3. Desantralizasyon/dersizellem teorisinde geleneksel kamu yönetimi odaklı veya bu kavramı kamu yönetiminde hasreden yaklaşım gözden geçirilebilir. Yani, kamu sektörü, özel sektör ve sivil sektördeki ilişkiler ve üçünün kendi içindeki ilişkiler incelenmesi, yeni kavramsal çerçevenin oluşturulması ve bu çerçevede, bu tezde önerilen kavramların böylesi genişletilmiş kullanım için elverişliliğinin araştırılması gerekmektedir.
4. Kamu yönetiminde terminoloji geliştirme yöntemleri daha fazla geliştirilebilir. Tasavvur-terim-tercüme ilişkisi ve süreci için Türkçede yeni bilimsel çalışmalara ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. Bu konuda özellikle çok farklı dil ailelerindeki gelişmeler daha yakından takip edip Türkçeye öneriler sunulabilir.
5. Son olarak, yine desantralizasyon/derelsizlem sistemi açısından önem azreden “hiyerarşi” ve “vesayet” kavramlarının da Türkçede yeniden ifade edilmesi için bir çabaya ihtiyaç olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak, yukarıda ancak yüzeysel dokunabildiğimiz bu alanda, yani kamu yönetiminde terminoloji geliştirme alanında ileriki çalışmalar için daha farklı öneriler de öne sürülebilir. Şüphesiz, bilimin gelişip yeşermesi için uluslararası ve ulusal düzlemlerde kavram ve terimlerin birbirleri ile uyumlarının elzem olduğu yerel yönetim alanında, kamu yönetimi uzmanları ile dil bilimcileri tarafından geniş kapsamlı ortak bir çalışmanın yürütülmesinde fayda vardır. Ki “sağlam ve kapsamlı bir çeviri kuramının oluşumundaki en önemli engellerden biri, farklı

alanlarda çalışan bilim adamlarını birbirleri ile iletişim kuramamış olmalarıdır.” (Aksoy, 2002, s.184). Elbette o günleri beklerken de kamu yönetimcilerin dilin ehemmiyetine daha fazla vâkıf olup dil uzmanlıklarını geliştirmeleri, önemle ve umutla, tavsiye edilir.

Tezin Türk kamu yönetimi terminolojisi alanına mütevazı da olsa yararlı bir katkı yapmış olması temenni edilir.

6. EKLER

Ek 1. Farklı Dillerde Desantralizasyon ve Diğer İlgili Kavramların Kullanımı¹³¹

	DESANTRALİZASYON	DEKONSANTRASYON	DELEGASYON	DEVOLÜSYON
Fransızca	décentralisation	déconcentration	délégation	Dévolution
İspanyolca	descentralización	desconcentración	delegación	traspaso transferencia descentralización delegación (de poderes) restitución
Portekizce	descentralização	desconcentração	delegação	devolução (daha nadiren: delegação)
Hollandaca	decentralisatie	deconcentratie (daha nadiren: decentralisering)	delegatie afvaardiging afgevaardigde n	overdracht (daha nadiren: decentralisatie devolutie terugval)
Almanca	dezentralisierung (daha nadiren: dezentralisation)	dekonzentration (daha nadiren: entflechtung, unbundling, verlagerung)	delegierung übertragung	dezentralisierung (daha nadiren: übertragung) devolution verlagerung befugnisübergabe entartung

¹³¹ Bu tabloyu oluşturmak için başta Google Translate hizmeti olmak üzere, listesi Kaynakçada verilen farklı online çeviri bankaları ve basılı sözlükler incelenmiştir.

				verlauf
Rusça	децентрализация (detsentralizatsiya)	деконцентрация (dekontsentratsiya) (daha nadiren: рассредоточение уменьшение концентрации разукрупнение рассредоточение власти)	делегировани е (delegirovanie) передача полномочий	деволюция (devolyutsiya) передача полномочий децентрализация (detsentralizatsiya)
Polonyac a (Lehçe)	decentralizacja rozproszenie	dekoncentracją	delegacja delegowanie uprawnień	decentralizacja (daha nadir: dewolucja przekazanie przejście)
Azerice	eks-merkezləşdirmə (eksmerkezləşdirmə) mərkəzsizləşdirmə qeyri- mərkəzsizləşdirmə desentralizasiya	not: bulunamamıştır	nümayəndə heyəti vəzifəyə təyin etmək	devolyasiya nakil
Özbekçe	markazlashtirmaslik markazlashtirilmaganli k nomarkazlashtirish (decentralizing)	not: bulunamamıştır fakat concentration karşılıkları : to'plash, konsentrat	vakil	berish to devolve: topshirmoq

Türkmen çe	merkezçilik, sentralizm merkeleşdirmek	not: bulunamamıştır	not: bulunamamıştı r	not: bulunamamıştır
Kazakça	орталықсыздандыру (ortalıksızdandırıu) decentralized орталықсыздандыры лған (ortalıksızdandırılған)	деконцентрация (dekonsentratsiya) шоғырландырудан алшақтау (şogırlandırudan) және деволюция (jane devolyutsiya)	билік делегациясы (bılık delegatsiyası) өкілеттік (ekilettik)	шоғырландыруда н алшақтау (şogırlandırudan alşaktaу) және деволюция (jane devolyutsiya)
Kırgız	орталықсыздандыру (ortalıksızdandırıu)		өкілеттіктерді (ekilettikterdi)	орталықсызданд ыру (ortalıksızdandırıu)
Arapça	لامرکزیة (lamarkaziyya) لاترکزیة (latarkiziya) لاتمرکز (latamarkuz) عدم ترکیز (adam tarkiz)	عدم ترکیز (adam tarkiz) لاترکزیة (latarkiziya) لاتمرکز (latamarkuz) إزالة التركيز (izalat tarkiz)	تفویض (tafvid)	لامرکزیة (lamarkaziyya) أیلولة (aylula) إنتقال الملكية (intikal milkiya) نقل السلطة (nakl sulta)
Farsça	عدم تمرکز (adem tamarkuz) غیر متمرکز سازی (ğeyre mutamarkiz sazi)	تمرکز زیادی (tamarkuz ziyadi)	وکالت نمایندگی (vikalat namayandegi)	تفویض اختیارات (tafviz ikhtiyarat) انتقال (intikal)

Endonez ya (Bahasa)	desentralisasi	dekonsentrasi	delegasi	devolusi
Macarca	decentralizáció decentralizálás szétosztás	dekoncentráció dekoncentráció decentralizáció	jogkör átadás	decentralizálási dekoncentrációs tulajdonjog átszállása
Fince	hajauttaminen decentralize hajauttaa desentralisoida	hajauttaminen	lähetystö valtuuskunta	hajautus desentralisaatio
Моғолca	төвлөрлийг сааруулах (tövlörliig saaruulakh)	төвлөрлийг бууруулах (tövlörliig buuruulakh)	төлөөлөл (tölöööl)	хувьсал (khuvisal)
Japonca	分散化		けんげんいじ ょう (kengen ijō) 権限移譲 (kengen ijō) 代表 (daihyō)	権限委譲 (kengen ijō) けんげんいじょ う delegation of authority
Çince	下放 (xiàfàng) Lowering: move in a downward direction. 中化	下放 (xiàfàng)	下放 (xiàfàng) 权力下放	转予 (zhuǎn yǔ) (transfer) 相传

	(zhōng huà) 分散化 (fēnsàn huà)		(quánlì xiàfàng) (delegation of authoirty)	(xiāngchuán) (hand down, pass on) 下放 (xiàfàng) 权力下放 (quánlì xiàfàng) (delegation of authority)

Ek 2. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Merkez Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon	Desantrasyon	Santralizasyon	Desantralizasyon
<i>Centration</i>	<i>Decentration</i>	<i>Centralization</i>	<i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: merkezle(n/t)me merkezleş(tir)m e -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/sız, la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: merkezsizle(n/t)me merkezsizleş(tir)me 	-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: merkezelle(n/t)me -al/el merkezelleş(tir)me al/el merkezcille(n/t)me cıl/çi merkezcilleş(tir)me cıl/çi merkezille(n/t)me -ıl/il merkezilles(tir)me -ıl/il merkezlile(n/t)me -lı/li merkezliles(tir)me -lı/li merkezlikle(n/t)me lık/lik merkezlikleş(tir)me lık/lik	-sız/sız, -la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: merkezelsizle(n/t)me -al/el merkezelsizleş(tir)me -al/el merkezcilsizle(n/t)me -cıl/cil merkezcilsizleş(tir)me -cıl/cil merkezilsizle(n/t)me -ıl/il merkezilsizleş(tir)me -ıl/il merkezlisizle(n/t)me -lı/li merkezlisizleş(tir)me -lı/li merkezliksizle(n/t)me -lık/lik merkezliksizleş(tir)me -lık/lik merkezimlisizle(n/t)me -ımlı/imli merkezimlisizleş(tir)me ımlı/imli

		merkezimlile(n/t)me - mlı/mlı merkezimlileş(tir)me - mlı/mlı merkezselle(n/t)me - sal/sel merkezselleş(tir)me - sal/sel merkezsekle(n/t)me - sak/sek merkezsekleş(tir)me - sak/sek	merkezseksizle(n/t)me -sal/sel merkezseksizleş(tir)me -sal/sel merkezseksizle(n/t)me -sak/sek merkezseksizleş(tir)me -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksulla- lama/yoketme/yokedim ile: merkezyoksama merkezyoksullama merkezyoketme merkezyokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketme/yokedim ile: merkezelyoksama merkezelyoksullama merkezelyoketme merkezelyokedim -al/el merkezcilyoksama merkezcilyoksullama merkezcilyoketme merkezcilyokedim

			-cıl/çıl merkezilyoksama merkezilyoksullama merkezilyoketme merkezilyokedim -ıl/il merkezliyoksama merkezliyoksullama merkezilyoketme merkezliyokedim -lı/li merkezlikyoksama merkezlikyoksullama merkezlikyoketme merkezlikyokedim -lık/lik merkezimliyoksama merkezimliyoksullama merkezimliyoketme merkezimliyokedim -imli/imli merkezselyoksama merkezselyoksullama

			merkezselyoketme merkezselyokedim -sal/sel merkezsekyoksama merkezsekyoksullama merkezsekyoketme merkezsekyokedim -sak/sek

-sa(n/t)/se(n/t) ile:	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile:	-se(n/t)/se(n/t) ile:	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile:
merkezse(n/t)me	merkez dışıla(n/t)ma	merkezelse(n/t)me -al/el	merkezeldışıla(n/t)ma -al/el
-san/sen: özneye dönük eylem için	merkez dışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısaltılması ile)	merkezcilse(n/t)me - cıl/çi	merkezeldışılaş(tır)ma -al/el
-sat/set: özne dışında bir eylem için	merkez dışıla(n/t)ma	merkezilse(n/t)me -ıl/il	merkezeldışıla(n/t)ma -al/el
	merkez dışılaş(tır)ma	merkezlise(n/t)me -lı/li	merkezcildışıla(n/t)ma -cıl/cil
		merkezlilikse(n/t)me - lık/lik	merkezcildışılaş(tır)ma -cıl/cil
		merkezimlise(n/t)me - mılı/mli	merkezcildışıla(n/t)ma -cıl/cil
		merkezselse(n/t)me - sal/sel	merkezcildışılaş(tır)ma -cıl/cil
		merkezsekse(n/t)me - sak/sek	merkezildışıla(n/t)ma -ıl/il
			merkezildışılaş(tır)ma -ıl/il
			merkezildışıla(n/t)ma -ıl/il
			merkezildışılaş(tır)ma -ıl/il
			merkezlidışıla(n/t)ma -lı/li
			merkezlidışılaş(tır)ma -lı/li
			merkezlidışıla(n/t)ma -lı/li
			merkezlidışılaş(tır)ma -lı/li

			merkezkıdışla(n/t)ma -lık/lik merkezkıdışlaş(tır)ma -lık/lik merkezkıdışla(n/t)ma -lık/lik merkezkıdışlaş(tır)ma -lık/lik merkezimlidışla(n/t)ma - ımlı/imli merkezimlidışlaş(tır)ma - ımlı/imli merkezimlidışla(n/t)ma -ımlı/imli merkezimlidışlaş(tır)ma - ımlı/imli merkezseldışla(n/t)ma -sal/sel merkezseldışlaş(tır)ma -sal/sel merkezseldışla(n/t)ma -sal/sel merkezseldışlaş(tır)ma -sal/sel merkezsekđışla(n/t)ma

			-sak/sek merkezsekdişlaş(tır)ma -sak/sek merkezsekdişla(n/t)ma -sak/sek merkezsekdişlaş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: merkezime (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: merkezkaçma merkezkaçım	-ı/i ile: merkezeline -al/el merkezcilime -cıl/çi merkezilime -ıl/il merkezlime -lı/li merkezlikime -lık/lik merkezimlime -ımlı/imli merkezseline -sal/sel merkezsekime -sak/sek	-kaç/kaçma/kaçım ile: merkezkaçma -al/el merkezkaçım -al/el merkezcilkaçma -cıl/cil merkezcilkaçım -cıl/cil merkezilkaçma -ıl/il merkezilkaçım -ıl/il merkezilkaçma -lı/li merkezilkaçım -lı/li merkezlikkaçma -lık/lik merkezlikkaçım -lık/lik merkezlikkaçma -ımlı/imli merkezlikkaçım -ımlı/imli merkezselkaçma -sal/sel merkezselkaçım -sal/sel merkezsekkaçma -sak/sek merkezsekkaçım -sak/sek

			merkezimlikaçma -ımlı/imli merkezimlikaçım -ımlı/imli merkezsellakaçma -sal/sel merkezsellakaçım -sal/sel merkezsekkaçma -sak/sek merkezsekkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: merkezdağı(l/t)ma merkezdağı(l/t)ım		-dağıl/-dağıt ile: merkezeldacağı(l/t)ma -al/el merkezcildacağı(l/t)ma -cıl/cil merkezildacağı(l/t)ma -ıl/il merkezlildacağı(l/t)ma -lı/li merkezlikdacağı(l/t)ma -lık/lik merkezimlildacağı(l/t)ma -ımlı/imli merkezseldacağı(l/t)ma -sal/sel merkezsekdağı(l/t)ma -sak/sek

-et/etme/edim ile:	-sınız/siz, et/etme/edim ile:	-	-et/etme/edim ile:
merkezetme	merkezsizetme		merkezelsizetme -al/el
merkezedim	merkezsizedim		merkezelsizedim -al/el
		merkezciletme -cıl/çi	merkezcilsizetme -cıl/cil
		merkezciledim -cıl/çi	merkezcilsizedim -cıl/cil
		merkeziletme -ıl/il	merkezilsizetme -ıl/il
		merkeziledim -ıl/il	merkezilsizedim -ıl/il
		merkezlietme -lî/li	merkezlisizetme -lî/li
		merkezliedim -lî/li	merkezlisizedim -lî/li
		merkezliketme -lık/lik	merkezliksizetme -lık/lik
		merkezlikedim -lık/lik	merkezliksizedim -lık/lik
		merkezimlietme -	merkezimlisizetme -ımlı/imli
		mîli/mîli	merkezimlisizedim -ımlı/imli
		merkezimliedim -	
		mîli/mîli	merkezelsizetme -sal/sel
			merkezelsizedim -sal/sel
		merkezseletme -sal/sel	
		merkezseledim -sal/sel	merkezseksizetme -sak/sek
			merkezseksizedim -sak/sek

		merkezseketme -sak/sek merkezsekedim -sak/sek	
-yap/yapma/ yapım ile: merkezyapma merkezyapım	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile: merkezaksatma merkezaksedim	-yap/yapma/yapım ile: merkezelyapma -al/el merkezelyapım -al/el merkezcilyapma -cıl/çi merkezcilyapım -cıl/çi merkezilyapma -ıl/il merkezilyapım -ıl/il merkezli yapma -lı/li merkezli yapım -lı/li merkezliki yapma -lık/lik merkezliki yapım -lık/lik merkezimli yapma - mılı/mli merkezimli yapım - mılı/mli merkezselyapma -sal/sel merkezselyapım -sal/sel	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile: merkezelaksatma -al/el merkezelaksedim -al/el merkezcilaksatma -cıl/cil merkezcilaksedim -cıl/cil merkezilaksatma -ıl/il merkezilaksedim -ıl/il merkezliaksatma -lı/li merkezliaksedim -lı/li merkezlikaksatma -lık/lik merkezlikaksedim -lık/lik merkezimliaksatma -ımlı/imli merkezimliaksedim -ımlı/imli merkezelaksatma -sal/sel merkezelaksedim -sal/sel

		merkezsekyapma - sak/sek merkezsekyapım - sak/sek	merkezsekaksatma -sak/sek merkezsekaksedim -sak/sek
	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: merkeztersetme merkeztersedim merkeztersyapma merkeztersyapım		-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/tersyapım ile: merkezeltersetme merkezeltersedim merkezeltersyapma merkezeltersyapım -al/el merkezciltersetme merkezciltersedim merkezciltersyapma merkezciltersyapım -cıl/cil merkeziltersetme merkeziltersedim merkeziltersyapma merkeziltersyapım -ıl/il merkezlittersetme

			merkezlitersedim merkezlitersyapma merkezlitersyapım -lı/li merkezlittersetme merkezlittersedim merkezlittersyapma merkezlittersyapım -lık/lik merkezimlittersetme merkezimlittersedim merkezimlittersyapma merkezimlittersyapım -ımlı/imli merkezselttersetme merkezselttersedim merkezselttersyapma merkezselttersyapım -sal/sel merkezsekttersetme merkezsekttersedim merkezsekttersyapma merkezsekttersyapım -sak/sek

Ek 3. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Der Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: derle(n/t)me derleş(tir)me -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: dersizle(n/t)me dersizleş(tir)me	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: derelle(n/t)me -al/el derelleş(tir)me -al/el dercille(n/t)me -cıl/çi dercilleş(tir)me -cıl/çi derille(n/t)me -ıl/il derilleş(tir)me -ıl/il derlile(n/t)me -lî/li derlileş(tir)me -lî/li derlikle(n/t)me -lık/lik derlikleş(tir)me -lık/lik derimlile(n/t)me - mlî/mlî derimlileş(tir)me - mlî/mlî	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: derelsizle(n/t)me -al/el derelsizleş(tir)me -al/el dercilsizle(n/t)me -cıl/cil dercilsizleş(tir)me -cıl/cil derilsizle(n/t)me -ıl/il derilsizleş(tir)me -ıl/il derlisizle(n/t)me -lî/li derlisizleş(tir)me -lî/li derliksizle(n/t)me -lık/lik derliksizleş(tir)me -lık/lik derimlisizle(n/t)me -ımlî/imlî derimlisizleş(tir)me -ımlî/imlî derselsizle(n/t)me -sal/sel

		derselle(n/t)me -sal/sel derselleş(tir)me -sal/sel dersekle(n/t)me -sak/sek dersekleş(tir)me - sak/sek	derselsizleş(tir)me -sal/sel derseksizle(n/t)me -sak/sek derseksizleş(tir)me -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksul lama/yoketme/yoked im ile: derelyoksama derelyoksullama derelyoketme derelyokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketm e/yokedim ile: derelyoksama derelyoksullama derelyoketme derelyokedim -al/el dercilyoksama dercilyoksullama dercilyoketme dercilyokedim -cıl/çıl derilyoksama derilyoksullama derilyoketme derilyokedim -ıl/il derliyoksama

			derliyoksullama derilyoketme derliyokedim -lı/li derlikyoksama derlikyoksullama derlikyoketme derlikyokedim -lık/lik derimliyoksama derimliyoksullama derimliyoketme derimliyokedim -imlı/imli derselyoksama derselyoksullama derselyoketme derselyokedim -sal/sel dersekyoksama dersekyoksullama dersekyoketme dersekyokedim -sak/sek

-sa(n/t)/se(n/t) ile:	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile:	-se(n/t)/se(n/t) ile:	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile:
derse(n/t)me	derdışıla(n/t)ma	derelse(n/t)me -al/el	dereldışıla(n/t)ma -al/el
-san/sen: özneye dönük eylem için	derdışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısaltılması ile)	dercilse(n/t)me -cıl/çi	dereldışılaş(tır)ma -al/el
-sat/set: özne dışında bir eylem için	derdışla(n/t)ma	derilse(n/t)me -ıl/il	dereldışla(n/t)ma -al/el
	derdışlaş(tır)ma	derlise(n/t)me -lı/li	dereldışlaş(tır)ma -al/el
		derlikse(n/t)me -lık/lik	dercildışıla(n/t)ma -cıl/cil
		derimlise(n/t)me - mlı/mlı	dercildışılaş(tır)ma -cıl/cil
		derselse(n/t)me -sal/sel	dercildışla(n/t)ma -cıl/cil
		dersekse(n/t)me -sak/sek	dercildışlaş(tır)ma -cıl/cil
			derildışıla(n/t)ma -ıl/il
			derildışılaş(tır)ma -ıl/il
			derildışla(n/t)ma -ıl/il
			derildışlaş(tır)ma -ıl/il
			derlidışıla(n/t)ma -lı/li
			derlidışılaş(tır)ma -lı/li
			derlidışla(n/t)ma -lı/li
			derlidışlaş(tır)ma -lı/li

			derlikdışıla(n/t)ma -lık/lik derlikdışılaş(tır)ma -lık/lik derlikdışıla(n/t)ma -lık/lik derlikdışılaş(tır)ma -lık/lik derimlidışıla(n/t)ma -ımlı/imli derimlidışılaş(tır)ma -ımlı/imli derimlidışıla(n/t)ma -ımlı/imli derimlidışılaş(tır)ma -ımlı/imli derseldışıla(n/t)ma -sal/sel derseldışılaş(tır)ma -sal/sel derseldışıla(n/t)ma -sal/sel derseldışılaş(tır)ma -sal/sel dersekdişıla(n/t)ma -sak/sek dersekdişılaş(tır)ma

			-sak/sek dersekdişla(n/t)ma -sak/sek dersekdişlaş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: derime (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: derkaçma derkaçım	-ı/i ile: derelime -al/el dercilime -cıl/çi derilime -ıl/il derlime -lı/li derlikime -lık/lik derimlime -ımlı/imli derselime -sal/sel dersekime -sak/sek	-kaç/kaçma/kaçım ile: derelkaçma -al/el derelkaçım -al/el dercilkaçma -cıl/cil dercilkaçım -cıl/cil derilkaçma -ıl/il derilkaçım -ıl/il derlikaçma -lı/li derlikaçım -lı/li derlikkaçma -lık/lik derlikkaçım -lık/lik derimlikaçma -ımlı/imli derimlikaçım -ımlı/imli

			derselkaçma -sal/sel derselkaçım -sal/sel dersekkaçma -sak/sek dersekkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: derdağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: dereldağı(l/t)ma -al/el dercildağı(l/t)ma -cıl/cil derildağı(l/t)ma -ıl/il derlidağı(l/t)ma -lı/li derlikdağı(l/t)ma -lık/lik derimlidağı(l/t)ma -ımlı/imli derseldağı(l/t)ma -sal/sel dersekdağı(l/t)ma -sak/sek

-et/etme/edim ile:	-sınız/siz, et/etme/edim ile:	-	-et/etme/edim ile:	-sınız/siz, -et/etme/edim ile:
deretme	dersizetme		dereletme -al/el	derselsizetme -al/el
deredim	dersizedim		dereledim -al/el	derselsizedim -al/el
			derciletme -cıl/çi	dercilsizetme -cıl/cil
			derciledim -cıl/çi	dercilsizedim -cıl/cil
			deriletme -ıl/il	derilsizetme -ıl/il
			deriledim -ıl/il	derilsizedim -ıl/il
			derlietme -lî/li	derlisizetme -lî/li
			derliedim -lî/li	derlisizedim -lî/li
			derliketme -lık/lik	derliksizetme -lık/lik
			derlikedim -lık/lik	derliksizedim -lık/lik
			derimlietme -mîlî/mlî	derimlisizetme -mîlî/imlî
			derimliedim -mîlî/mlî	derimlisizedim -mîlî/imlî
			derseletme -sal/sel	derselsizetme -sal/sel
			derseledim -sal/sel	derselsizedim -sal/sel
			derseketme -sak/sek	derseksizetme -sak/sek
			dersekedim -sak/sek	derseksizedim -sak/sek

-yap/yapma/ yapım ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile:	-yap/yapma/yapım ile:	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile:
deryapma	deraksatma	derelyapma -al/el derelyapım -al/el	derelaksatma -al/el derelaksedim -al/el
deryapım	deraksedim	dercilyapma -cıl/çi dercilyapım -cıl/çi	dercilaksatma -cıl/cil dercilaksedim -cıl/cil
		derilyapma -ıl/il derilyapım -ıl/il	derilaksatma -ıl/il derilaksedim -ıl/il
		derli yapma -lı/li derli yapım -lı/li	derli aksatma -lı/li derli aksedim -lı/li
		derli yapma -lık/lik derli yapım -lık/lik	derli aksatma -lık/lik derli aksedim -lık/lik
		derimliyapma -mı/mli derimliyapım -mı/mli	derimli aksatma -ımı/imli derimli aksedim -ımı/imli
		derselyapma -sal/sel derselyapım -sal/sel	dersel aksatma -sal/sel dersel aksedim -sal/sel
		dersekyapma -sak/sek dersekyapım -sak/sek	dersek aksatma -sak/sek dersek aksedim -sak/sek

	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: dertersetme dertersedim dertersyapma dertersyapım		-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/tersyapım ile: dereltersetme dereltersedim dereltersyapma dereltersyapım -al/el derciltersetme derciltersedim derciltersyapma derciltersyapım -cıl/cil deriltersetme deriltersedim deriltersyapma deriltersyapım -ıl/il derlittersetme derlittersedim derlittersyapma derlittersyapım -lı/li

			derliktersetme derliktersedim derliktersyapma derliktersyapım -lık/lik derimlittersetme derimlittersedim derimlittersyapma derimlittersyapım -ımlı/imli derseltersetme derseltersedim derseltersyapma derseltersyapım -sal/sel dersektersetme dersektersedim dersektersyapma dersektersyapım -sak/sek

Ek 4. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Orta Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: ortala(n/t)ma ortalaş(tır)ma -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: ortasızla(n/t)ma ortasızlaş(tır)ma	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: ortalla(n/t)ma -al/el ortallaş(tır)ma -al/el ortacılla(n/t)ma -cıl/çi ortacıllaş(tır)ma -cıl/çi ortılla(n/t)ma -ıl/il ortıllaş(tır)ma -ıl/il ortalıla(n/t)ma -lı/li ortalılaş(tır)ma -lı/li ortalıkla(n/t)ma -lık/lik ortalıklaş(tır)ma -lık/lik ortamlıla(n/t)ma - mlı/mlı ortamlılaş(tır)ma - mlı/mlı	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: ortalsızla(n/t)ma -al/el ortalsızlaş(tır)ma -al/el ortacısızla(n/t)ma -cıl/cil ortacısızlaş(tır)ma -cıl/cil ortılsızla(n/t)ma -ıl/il ortılsızlaş(tır)ma -ıl/il ortalısızla(n/t)ma -lı/li ortalısızlaş(tır)ma -lı/li ortalıksızla(n/t)ma -lık/lik ortalıksızlaş(tır)ma -lık/lik ortamlısızla(n/t)ma -ımlı/imli ortamlısızlaş(tır)ma -ımlı/imli ortasalsızla(n/t)ma -sal/sel

		ortasalla(n/t)ma -sal/sel ortasallaş(tır)ma -sal/sel ortasakla(n/t)ma - sak/sek ortasaklaş(tır)ma - sak/sek	ortasalsızlaş(tır)ma -sal/sel ortasaksızla(n/t)ma -sak/sek ortasaksızlaş(tır)ma -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksulla lama/yoketme/yoked im ile: ortayoksama ortayoksullama ortayoketme ortayokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketm e/yokedim ile: ortalyoksama ortalyoksullama ortalyoketme ortalyokedim -al/el ortacıyoksama ortacıyoksullama ortacıyoketme ortacıyokedim -cil/çil ortilyoksama ortilyoksullama ortilyoketme ortilyokedim

			-ıl/il ortalıyoksama ortalıyoksullama ortalıyoketme ortalıyokedim -lı/li ortalıkyoksama ortalıkyoksullama ortalıkyoketme ortalıkyokedim -lık/lik ortamlyoksama ortamlyoksullama ortamlyoketme ortamlyokedim -imli/imli ortasalyoksama ortasalyoksullama ortasalyoketme ortasalyokedim -sal/sel

			ortasakyoksama, ortasakyoksullama, ortasakyoketme ortasakyokedim -sak/se
-se(n/t)/se(n/t) ile: ortasa(n/t)ma -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: ortadışıla(n/t)ma ortadışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısıtlanması ile) ortadışla(n/t)ma ortadışlaş(tır)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: ortalsa(n/t)ma -al/el ortacıl(a)n(t)ma -cıl/çi ortalsa(n/t)ma -ıl/il ortalısa(n/t)ma -lı/li ortalık(a)n(t)ma -lık/lik ortamlısa(n/t)ma - mlı/mlı ortasalsa(n/t)ma -sal/sel ortasaksa(n/t)ma - sak/sek	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: ortaldışıla(n/t)ma -al/el ortaldışılaş(tır)ma -al/el ortaldışla(n/t)ma -al/el ortaldışlaş(tır)ma -al/el ortacıldışıla(n/t)ma -cıl/cil ortacıldışılaş(tır)ma -cıl/cil ortacıldışla(n/t)ma -cıl/cil ortacıldışlaş(tır)ma -cıl/cil ortıldışıla(n/t)ma -ıl/il ortıldışılaş(tır)ma -ıl/il ortıldışla(n/t)ma -ıl/il ortıldışlaş(tır)ma -ıl/il

			ortalıdışıla(n/t)ma -lı/li ortalıdışılaş(tır)ma -lı/li ortalıdışıla(n/t)ma -lı/li ortalıdışılaş(tır)ma -lı/li ortalıkdışıla(n/t)ma -lık/lik ortalıkdışılaş(tır)ma -lık/lik ortalıkdışıla(n/t)ma -lık/lik ortalıkdışılaş(tır)ma -lık/lik ortamlıdışıla(n/t)ma -ımlı/imli ortamlıdışılaş(tır)ma -ımlı/imli ortamlıdışıla(n/t)ma -ımlı/imli ortamlıdışılaş(tır)ma -ımlı/imli ortasaldışıla(n/t)ma -sal/sel ortasaldışılaş(tır)ma -sal/sel ortasaldışıla(n/t)ma -sal/sel ortasaldışılaş(tır)ma -sal/sel ortasakdışıla(n/t)ma -sak/sek

			ortasakdışılaş(tır)ma -sak/sek ortasakdışıla(n/t)ma -sak/sek ortasakdışılaş(tır)ma -sak/sek
-i/i ile: ortıma (orta+ı) (-i/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: ortakaçma ortakaçım	-i/i ile: ortalıma -al/el ortacılıma -cıl/çi ortılıma -ıl/il ortalıma -lı/li ortalıkıma -lık/lik ortamlıma -mlı/mlı ortasalıma -sal/sel ortasakıma -sak/sek	-kaç/kaçma/kaçım ile: ortalkaçma -al/el ortalkaçım-al/el ortacılkaçma -cıl/cil ortacılkaçım -cıl/cil ortılkaçma -ıl/il ortılkaçım -ıl/il ortalıkaçma -lı/li ortalıkaçım -lı/li ortalıkkaçma -lık/lik ortalıkkaçım -lık/lik ortamlıkaçma -ımlı/imli ortamlıkaçım -ımlı/imli ortasalkaçma -sal/sel

			ortasalkaçım -sal/sel ortasakkaçma -sak/sek ortasakkaçım -sak/sek
	-dalış/-dağıt ile: ortadağı(l/t)ma		-dalış/-dağıt ile: ortaldağı(l/t)ma -al/el ortacıldağı(l/t)ma -cıl/cil ortıldağı(l/t)ma -ıl/il ortalıdağı(l/t)ma -l/li ortalıkdağı(l/t)ma -lık/lik ortamlıdağı(l/t)ma -ımlı/imli ortasaldağı(l/t)ma -sal/sel ortasakdağı(l/t)ma -sak/sek
-et/etme/edim ile:	-sız/siz, et/etme/edim ile:	- et/etme/edim ile: ortaletme -al/el	-sız/siz, -et/etme/edim ile: ortalsızetme -al/el

ortaetme ortaedim, (orta'nın ort'a kısaltılması ile) ortetme ortedim -et/etme/edim	ortasızetme ortasızedim	ortaledim -al/el ortacıletme -cıl/çi ortacıledim -cıl/çi ortıletme -ıl/il ortıledim -ıl/il ortalıetme -lı/li ortalıedim -lı/li ortalıketme -lık/lik ortalıkedim -lık/lik ortamlıetme -mli/mlı ortamlıedim -mli/mlı ortasaletme -sal/sel ortasaledim -sal/sel ortasaketme -sak/sek ortasakedim -sak/sek	ortalsızedim -al/el ortacılsızetme -cıl/cil ortacılsızedim -cıl/cil ortılsızetme -ıl/il ortılsızedim -ıl/il ortalılsızetme -lı/li ortalılsızedim -lı/li ortalıksızetme -lık/lik ortalıksızedim -lık/lik ortamlılsızetme -ımlı/imli ortamlılsızedim -ımlı/imli ortasalsızetme -sal/sel ortasalsızedim -sal/sel ortasaksızetme -sak/sek ortasaksızedim -sak/sek
- yap/yapma/yapı m ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile:	-yap/yapma/yapım ile: ortalyapma -al/el	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile: ortalaksatma

ortayapma ortayapım	ortaaksatma	ortalyapım -al/el	ortalaksedim
	ortaaksedim		-al/el
		ortacıyapma -cıl/çi	
		ortacıyapım -cıl/çi	ortacılaksatma
			ortacılaksedim
		ortılyapma -ıl/il	-cıl/cil
		ortılyapım -ıl/il	
			ortılaksatma
		ortalıyapma -lı/li	ortılaksedim
		ortalıyapım -lı/li	-ıl/il
		ortalıkyapma -lık/lik	ortalıaksatma
		ortalıkyapım -lık/lik	ortalıaksedim
			-lı/li
		ortamlıyapma -mlı/mli	
		ortamlıyapım -mlı/mli	ortalıkaksatma
			ortalıkaksedim
		ortasalyapma -sal/sel	-lık/lik
		ortasalyapım -sal/sel	
			ortamlıaksatma
		ortasakyapma -sak/sek	ortamlıaksedim
		ortasakyapım -sak/sek	-ımlı/imli
			ortasalaksatma
			ortasalaksedim
			-sal/sel

			ortasakaksatma ortasakaksedim -sak/sek
	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: ortatersetme ortatersedim ortatersyapma ortatersyapım		-ters/tersetme/tersedim/ tersyapma/tersyapım ile: ortaltersetme ortaltertedim ortaltertsyapma ortaltertsyapım -al/el ortaciltersetme ortaciltertedim ortaciltertsyapma ortaciltertsyapım -cıl/cil ortiltersetme ortiltertedim ortiltertsyapma ortiltertsyapım -ıl/il

			ortalırsetme
			ortalıtersedim
			ortalıtersyapma
			ortalıtersyapım
			-lı/li
			ortalıktersetme
			ortalıktersedim
			ortalıktersyapma
			ortalıktersyapım
			-lık/lik
			ortamlıtersetme
			ortamlıtersedim
			ortamlıtersyapma
			ortamlıtersyapım
			-ımlı/imli
			ortasaltersetme
			ortasaltersedim
			ortasaltersyapma
			ortasaltersyapım
			-sal/sel
			ortasaktersetme
			ortasaktersedim

			ortasaktersyapma ortasaktersyapım -sak/sek

Ek 5. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Yığ Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: yığla(n/t)ma yığlaş(tır)ma -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yığsızla(n/t)ma yığsızlaş(tır)ma	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yığalla(n/t)ma -al/el yığallaş(tır)ma -al/el yığcıl(a)n(t)ma -cıl/çi yığcılaş(tır)ma -cıl/çi yığıl(a)n(t)ma -ıl/il yığıl(a)ş(tır)ma -ıl/il yığıl(a)n(t)ma -l/li yığıl(a)ş(tır)ma -l/li yığıkl(a)n(t)ma -lık/lik yığıkl(a)ş(tır)ma -lık/lik yığmlı(a)n(t)ma -mlı/mlı yığmlı(a)ş(tır)ma -mlı/mlı	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yığsızla(n/t)ma -al/el yığsızlaş(tır)ma -al/el yığcısızla(n/t)ma -cıl/cil yığcısızlaş(tır)ma -cıl/cil yığılsızla(n/t)ma -ıl/il yığılsızlaş(tır)ma -ıl/il yığlısızla(n/t)ma -l/li yığlısızlaş(tır)ma -l/li yığlıksızla(n/t)ma -lık/lik yığlıksızlaş(tır)ma -lık/lik yığmlısızla(n/t)ma -ımlı/imli yığmlısızlaş(tır)ma -ımlı/imli yığsalsızla(n/t)ma -sal/sel

		yığsalla(n/t)ma -sal/sel yığsallaş(tır)ma -sal/sel yığsakla(n/t)ma -sak/sek yığsaklaş(tır)ma - sak/sek	yığsalsızlaş(tır)ma -sal/sel yığsaksızla(n/t)ma -sak/sek yığsaksızlaş(tır)ma -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksul lama/yoketme/yoked im ile: yığyoksama yığyoksullama yığyoketme yığyokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketm e/yokedim ile: yığlyoksama yığlyoksullama yığlyoketme yığlyokedim -al/el yığcilyoksama yığcilyoksullama yığcilyoketme yığcilyokedim -cil/çil yığilyoksama yığilyoksullama yığilyoketme yığilyokedim

			-ıl/il
			yıǵlıyoksama
			yıǵlıyoksullama
			yıǵlıyoketme
			yıǵlıyokedim
			-lı/li
			yıǵlıkyoksama
			yıǵlıkyoksullama
			yıǵlıkyoketme
			yıǵlıkyokedim
			-lık/lik
			yıǵmlıyoksama
			yıǵmlıyoksullama
			yıǵmlıyoketme
			yıǵmlıyokedim
			-imli/imli
			yıǵsalyoksama
			yıǵsalyoksullama
			yıǵsalyoketme
			yıǵsalyokedim
			-sal/sel

			yığsakyoksama, yığsakyoksullama, yığsakyoketme yığsakyokedim -sak/se
-se(n/t)/se(n/t) ile: yığsa(n/t)ma -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yığdışıla(n/t)ma yığdışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısıtlanması ile) yığdışla(n/t)ma yığdışılaş(tır)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: yığlsa(n/t)ma -al/el yığcıl(n/t)ma -cıl/çi yığlsa(n/t)ma -ıl/il yığlısa(n/t)ma -lı/li yığlıksa(n/t)ma -lık/lik yığmlısa(n/t)ma -mlı/mlı yığsalsa(n/t)ma -sal/sel yığsaksa(n/t)ma -sak/sek	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: yığldışıla(n/t)ma -al/el yığldışılaş(tır)ma -al/el yığldışla(n/t)ma -al/el yığldışılaş(tır)ma -al/el yığcıldışıla(n/t)ma -cıl/cil yığcıldışılaş(tır)ma -cıl/cil yığcıldışla(n/t)ma -cıl/cil yığcıldışılaş(tır)ma -cıl/cil yığıldışıla(n/t)ma -ıl/il yığıldışılaş(tır)ma -ıl/il yığıldışla(n/t)ma -ıl/il yığıldışılaş(tır)ma -ıl/il

			yıǵlıdışıla(n/t)ma -lı/li yıǵlıdışılaş(tır)ma -lı/li yıǵlıdışıla(n/t)ma -lı/li yıǵlıdışılaş(tır)ma -lı/li yıǵlıkdışıla(n/t)ma -lık/lik yıǵlıkdışılaş(tır)ma -lık/lik yıǵlıkdışıla(n/t)ma -lık/lik yıǵlıkdışılaş(tır)ma -lık/lik yıǵmlıdışıla(n/t)ma -ımlı/imli yıǵmlıdışılaş(tır)ma -ımlı/imli yıǵmlıdışıla(n/t)ma -ımlı/imli yıǵmlıdışılaş(tır)ma -ımlı/imli yıǵsaldışıla(n/t)ma -sal/sel yıǵsaldışılaş(tır)ma -sal/sel yıǵsaldışıla(n/t)ma -sal/sel yıǵsaldışılaş(tır)ma -sal/sel yıǵsakdışıla(n/t)ma -sak/sek yıǵsakdışılaş(tır)ma -sak/sek

			yıǵsakdıřla(n/t)ma -sak/sek yıǵsakdıřlař(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: yıǵıma (yıǵ+ı) (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: yıǵkaçma yıǵkaçım	-ı/i ile: yıǵlıma -al/el yıǵcılıma -cıl/çi yıǵılıma -ıl/il yıǵlıma -lı/li yıǵlıkıma -lık/lik yıǵmlıma -mlı/mlı yıǵsalıma -sal/sel yıǵsakıma -sak/sek	-kaç/kaçma/kaçım ile: yıǵlıkaçma -al/el yıǵlıkaçım-al/el yıǵcılkaçma -cıl/cil yıǵcılkaçım -cıl/cil yıǵılkaçma -ıl/il yıǵılkaçım -ıl/il yıǵlıkaçma -lı/li yıǵlıkaçım -lı/li yıǵlıkkaçma -lık/lik yıǵlıkkaçım -lık/lik yıǵmlıkaçma -ımlı/imli yıǵmlıkaçım -ımlı/imli yıǵsalkaçma -sal/sel yıǵsalkaçım -sal/sel

			yığsakkaçma -sak/sek yığsakkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: yığdağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: yığldağı(l/t)ma -al/el yığcıladağı(l/t)ma -cıl/cil yığıladağı(l/t)ma -ıl/il yığlıadağı(l/t)ma -lı/li yığlıkadağı(l/t)ma -lık/lik yığmlıadağı(l/t)ma -ımlı/imli yığsaladağı(l/t)ma -sal/sel yığsakadağı(l/t)ma -sak/sek
-et/etme/edim ile: yığgetme	-sız/siz, et/etme/edim ile: yığsızetme	- -et/etme/edim ile: yığletme -al/el yığledim -al/el	-sız/siz, -et/etme/edim ile: yığlsızetme -al/el yığlsızedim -al/el

yığedim, (yığ'nın ort'a kısaltılması ile) ortetme ortedim -et/etme/edim	yığsizedim	yığcıletme -cıl/çi yığcıledim -cıl/çi yığlıetme -ıl/il yığlıledim -ıl/il yığlıetme -lı/li yığlıledim -lı/li yığlıketme -lık/lik yığlıkedim -lık/lik yığmlıetme -mlı/mli yığmlıledim -mlı/mli yığsaletme -sal/sel yığsaledim -sal/sel yığsaketme -sak/sek yığsakedim -sak/sek	yığcılısızetme -cıl/cil yığcılısizedim -cıl/cil yığlısızetme -ıl/il yığlısizedim -ıl/il yığlısızetme -lı/li yığlısizedim -lı/li yığlıksızetme -lık/lik yığlıksizedim -lık/lik yığmlısızetme -ımlı/imli yığmlısizedim -ımlı/imli yığsalsızetme -sal/sel yığsalsizedim -sal/sel yığsaksızetme -sak/sek yığsaksizedim -sak/sek
- yap/yapma/yapı m ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile: yığaksatma	-yap/yapma/yapım ile: yığlyapma -al/el yığlyapım -al/el	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile: yığlaksatma yığlaksedim

yığyapma yığyapım	yığaksedim	yığcılyapma -cıl/çi yığcılyapım -cıl/çi yığlıyapma -ıl/il yığlıyapım -ıl/il yığlıyapma-lı/li yığlıyapım-lı/li yığlıkyapma -lık/lik yığlıkyapım -lık/lik yığmlyapma -mlı/mli yığmlyapım -mlı/mli yığsalyapma -sal/sel yığsalyapım -sal/sel yığsakyapma -sak/sek yığsakyapım -sak/sek	-al/el yığcılaksatma yığcılaksedim -cıl/cil yığılaksatma yığılaksedim -ıl/il yığlıaksatma yığlıaksedim -lı/li yığlıkaksatma yığlıkaksedim -mlı/mli yığsalaksatma yığsalaksedim -sal/sel

			yığsakaksatma yığsakaksedim -sak/sek
	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: yığtersetme yığtersedim yığtersyapma yığtersyapım		-ters/tersetme/tersedim/ tersyapma/tersyapım ile: yığltersetme yığltersedim yığltersyapma yığltersyapım -al/el yığciltersetme yığciltersedim yığciltersyapma yığciltersyapım -cıl/cil yığltersetme yığltersedim yığltersyapma yığltersyapım -ıl/il yığlırsetme

			yıǵlıtersedim
			yıǵlıtersyapma
			yıǵlıtersyapım
			-lı/li
			yıǵlıktersetme
			yıǵlıktersedim
			yıǵlıktersyapma
			yıǵlıktersyapım
			-lık/lik
			yıǵımlıtersetme
			yıǵımlıtersedim
			yıǵımlıtersyapma
			yıǵımlıtersyapım
			-ımlı/imli
			yıǵsALTERsetme
			yıǵsALTERsedim
			yıǵsALTERsyapma
			yıǵsALTERsyapım
			-sal/sel
			yıǵsAKtersetme
			yıǵsAKtersedim
			yıǵsAKtersyapma

			yığsaktersyapım -sak/sek

Ek 6. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Top Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: topla(n/t)ma toplaş(tır)ma -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: topsızla(n/t)ma topsızlaş(tır)ma	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: topalla(n/t)ma -al/el topallaş(tır)ma -al/el topculla(n/t)ma -cıl/çi topcullaş(tır)ma -cıl/çi topulla(n/t)ma -ıl/il topullaş(tır)ma -ıl/il toplıla(n/t)ma -lı/li toplılaş(tır)ma -lı/li toplıkla(n/t)ma -lık/lik toplıklaş(tır)ma -lık/lik topmlıla(n/t)ma -mlı/mlı topmlılaş(tır)ma - mlı/mlı	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: topalsızla(n/t)ma -al/el topalsızlaş(tır)ma -al/el topculsuzla(n/t)ma -cıl/cil topculsuzlaş(tır)ma -cıl/cil topulsızla(n/t)ma -ıl/il topulsızlaş(tır)ma -ıl/il toplısızla(n/t)ma -lı/li toplısızlaş(tır)ma -lı/li toplıksızla(n/t)ma -lık/lik toplıksızlaş(tır)ma -lık/lik topmlısızla(n/t)ma -ımlı/imli topmlısızlaş(tır)ma -ımlı/imli topsalsızla(n/t)ma -sal/sel

		topsalla(n/t)ma -sal/sel topsallaş(tır)ma -sal/sel topsakla(n/t)ma -sak/sek topsaklaş(tır)ma -sak/sek	topsalsızlaş(tır)ma -sal/sel topsaksızla(n/t)ma -sak/sek topsaksızlaş(tır)ma -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksulla- lama/yoketme/yoked- im ile: topyoksama topyoksullama topyoketme topyokedim		- yok/yoksama/yoksulla- ma/yoketme/yokedim ile: toplyoksama toplyoksullama toplyoketme toplyokedim -al/el toplculyoksama toplculyoksullama toplculyoketme toplculyokedim -cil/çil topculyoksama topculyoksullama topculyoketme topculyokedim -ıl/il

			topliyoksama topliyoksullama topliyoketme topliyokedim -lı/li toplikyoksama toplikyoksullama toplikyoketme toplikyokedim -lık/lik topmliyoksama topmliyoksullama topmliyoketme topmliyokedim -imli/imli topsalyoksama topsalyoksullama topsalyoketme topsalyokedim -sal/sel

			topsakyoksama, topsakyoksullama, topsakyoketme topsakyokedim -sak/se
-se(n/t)/se(n/t) ile: topsa(n/t)ma -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: topdışıla(n/t)ma topdışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısıtlanması ile) topdışıla(n/t)ma topdışılaş(tır)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: topalsa(n/t)ma -al/el toplculsa(n/t)ma -cıl/çi topalsa(n/t)ma -ıl/il toplısa(n/t)ma -lı/li toplıkısa(n/t)ma -lık/lik toplmlısa(n/t)ma -mlı/mlı topsalsa(n/t)ma -sal/sel topsaksa(n/t)ma -sak/sek	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: topldışıla(n/t)ma -al/el topldışılaş(tır)ma -al/el topldışıla(n/t)ma -al/el topldışılaş(tır)ma -al/el toplculdışıla(n/t)ma -cıl/cil toplculdışılaş(tır)ma -cıl/cil toplculdışıla(n/t)ma -cıl/cil toplculdışılaş(tır)ma -cıl/cil toplculdışıla(n/t)ma -ıl/il toplculdışılaş(tır)ma -ıl/il toplculdışıla(n/t)ma -ıl/il toplculdışılaş(tır)ma -ıl/il

			topludışıla(n/t)ma -lı/li topludışılaş(tır)ma -lı/li topludışıla(n/t)ma -lı/li topludışılaş(tır)ma -lı/li toplukdışıla(n/t)ma -lık/lik toplukdışılaş(tır)ma -lık/lik toplukdışıla(n/t)ma -lık/lik toplukdışılaş(tır)ma -lık/lik topumlıdışıla(n/t)ma -ımlı/imli topumlıdışılaş(tır)ma -ımlı/imli topumlıdışıla(n/t)ma -ımlı/imli topumlıdışılaş(tır)ma -ımlı/imli topsaldışıla(n/t)ma -sal/sel topsaldışılaş(tır)ma -sal/sel topsaldışıla(n/t)ma -sal/sel topsaldışılaş(tır)ma -sal/sel topsakdışıla(n/t)ma -sak/sek topsakdışılaş(tır)ma -sak/sek

			topsakdışla(n/t)ma -sak/sek topsakdışlaş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: ortıma (top+ı) (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: topkaçma topkaçım	-ı/i ile: toplıma -al/el toplculıma -cıl/çi toplculıma -ıl/il toplıma -lı/li toplıkıma -lık/lik toplmlıma -mlı/mlı topsalıma -sal/sel topsakıma -sak/sek	-kaç/kaçma/kaçım ile: toplkaçma -al/el toplkaçım-al/el toplculkaçma -cıl/cıl toplculkaçım -cıl/cıl toplculkaçma -ıl/il toplculkaçım -ıl/il toplıkkaçma -lı/li toplıkkaçım -lı/li toplıkkaçma -lık/lik toplıkkaçım -lık/lik toplmlıkkaçma -ımlı/imli toplmlıkkaçım -ımlı/imli topsalkaçma -sal/sel topsalkaçım -sal/sel

			topsakkaçma -sak/sek topsakkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: topdağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: topldağı(l/t)ma -al/el toplculdağı(l/t)ma -cıl/cil topculdağı(l/t)ma -ıl/il topludağı(l/t)ma -lı/li toplukdağı(l/t)ma -lık/lik topumludağı(l/t)ma -ımlı/imli topsaldağı(l/t)ma -sal/sel topsakdağı(l/t)ma -sak/sek
-et/etme/edim ile: topetme topedim,	-sız/siz, et/etme/edim ile: topsuzetme topsuzedim	- -et/etme/edim ile: topaletme -al/el topaledim -al/el	-sız/siz, -et/etme/edim ile: topalsizetme -al/el topalsizedim -al/el

(top'nın ort'a kısaltılması ile) ortetme ortedim -et/etme/edim		topculetme -cıl/çi topculedim -cıl/çi topuletme -ıl/il topuledim -ıl/il topluetme -lı/li topluedim -lı/li topluketme -lık/lik toplukedim -lık/lik topumluetme -mlı/mli topumluedim -mlı/mli topsaletme -sal/sel topsaledim -sal/sel topsaketme -sak/sek topsakedim -sak/sek	toplculsuzetme -cıl/cil toplculsuzedim -cıl/cil topculsızetme -ıl/il topculsızedim -ıl/il toplusuzetme -lı/li toplusuzedim -lı/li toplıksızetme -lık/lik toplıksızedim -lık/lik topumlusuzetme -ımlı/imli topumlusuzedim -ımlı/imli topsalsızetme -sal/sel topsalsızedim -sal/sel topsaksızetme -sak/sek topsaksızedim -sak/sek
- yap/yapma/yapı m ile: topyapma topyapım	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile: topaksatma topaksedim	-yap/yapma/yapım ile: topalyapma -al/el topalyapım -al/el topculyapma -cıl/çi	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile: toplaksatma toplaksedim -al/el

		topculyapım -cıl/çi	toplculaksatma
			toplculaksedim
		topculyapma -ıl/il	-cıl/cil
		topculyapım -ıl/il	
			topculaksatma
		topluyapma -lı/li	toplculaksedim
		topluyapım -lı/li	-ıl/il
		toplukyapma -lık/lik	topluaksatma
		toplukyapım -lık/lik	topluaksedim
			-lı/li
		topumluyapma -mli/mli	
		topumluyapım -mli/mli	toplukaksatma
			toplukaksedim
		topsalyapma -sal/sel	-lık/lik
		topsalyapım -sal/sel	
			topmliaksatma
		topsakyapma -sak/sek	topmliaksedim
		topsakyapım -sak/sek	-ımlı/imli
			topsalaksatma
			topsalaksedim
			-sal/sel
			topsakaksatma
			topsakaksedim

			-sak/sek
	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile:		-ters/tersetme/tersedim/ tersyapma/tersyapım ile:
	toptersetme		topaltersetme
	toptersedim		topaltersedim
	toptersyapma		topaltersyapma
	toptersyapım		topaltersyapım
			-al/el
			topcultersetme
			topcultersedim
			topcultersyapma
			topcultersyapım
			-cıl/cil
			topcultersetme
			topcultersedim
			topcultersyapma
			topcultersyapım
			-ıl/il
			toplursetme
			toplutersedim
			toplutersyapma
			toplutersyapım

			-lı/li topluktersetme topluktersedim topluktersyapma topluktersyapım -lık/lik topumlutersetme topumlutersedim topumlutersyapma topumlutersyapım -ımlı/imli topsaltersetme topsaltersedim topsaltersyapma topsaltersyapım -sal/sel topsaktersetme topsaktersedim topsaktersyapma topsaktersyapım -sak/sek

Ek 7. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Yoğ Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yoğla(n/t)ma yoğlaş(tır)ma -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yoğsuzla(n/t)ma yoğsuzlaş(tır)ma	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yoğalla(n/t)ma -al/el yoğallaş(tır)ma -al/el yoğculla(n/t)ma -cıl/çi yoğcullaş(tır)ma -cıl/çi yoğulla(n/t)ma -ıl/il yoğullaş(tır)ma -ıl/il yoğlula(n/t)ma -lı/li yoğlulaş(tır)ma -lı/li yoğlukla(n/t)ma -lık/lik yoğluklaş(tır)ma -lık/lik yoğumlula(n/t)ma - mılı/mli yoğumlulaş(tır)ma - mılı/mli	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yoğalsuzla(n/t)ma -al/el yoğalsuzlaş(tır)ma -al/el yoğculsuzla(n/t)ma -cıl/cil yoğculsuzlaş(tır)ma -cıl/cil yoğulsuzla(n/t)ma -ıl/il yoğulsuzlaş(tır)ma -ıl/il yoğlusuzla(n/t)ma -lı/li yoğlusuzlaş(tır)ma -lı/li yoğlaksuzla(n/t)ma -lık/lik yoğlaksuzlaş(tır)ma -lık/lik yoğumlusuzla(n/t)ma -ımlı/imli yoğumlusuzlaş(tır)ma -ımlı/imli

		yoğsalla(n/t)ma -sal/sel yoğsallaş(tır)ma -sal/sel yoğsakla(n/t)ma - sak/sek yoğsaklaş(tır)ma - sak/sek	yoğsalsızla(n/t)ma -sal/sel yoğsalsızlaş(tır)ma -sal/sel yoğsaksızla(n/t)ma -sak/sek yoğsaksızlaş(tır)ma -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksullama/yoketme/yokedim ile: yoğyoksama yoğyoksullama yoğyoketme yoğyokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketme/yokedim ile: yoğluyoksama yoğluyoksullama yoğluyoketme yoğluyokedim -al/el yoğlculyoksama yoğlculyoksullama yoğlculyoketme yoğlculyokedim -cil/çil yoğculyoksama yoğculyoksullama yoğculyoketme

			yoğculuyokedim -ıl/il yoğluyoksama yoğluyoksullama yoğluyoketme yoğluyokedim -lı/li yoğlukyoksama yoğlukyoksullama yoğlukyoketme yoğlukyokedim -lık/lik yoğumluyoksama yoğumluyoksullama yoğumluyoketme yoğumluyokedim -ımlı/imli yoğsalyoksama yoğsalyoksullama yoğsalyoketme yoğsalyokedim -sal/sel

			yoğsakyoksama, yoğsakyoksullama, yoğsakyoketme yoğsakyokedim -sak/se
-se(n/t)/se(n/t) ile: yoğsa(n/t)ma -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: yoğdışıla(n/t)ma yoğdışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısaltılması ile) yoğdışla(n/t)ma yoğdışılaş(tır)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: yoğalsa(n/t)ma -al/el yoğlculsa(n/t)ma -cıl/çi yoğulsa(n/t)ma -ıl/il yoğlusa(n/t)ma -lı/li yoğluksa(n/t)ma -lık/lik yoğumlusa(n/t)ma - mlı/mlı yoğsalsa(n/t)ma -sal/sel yoğsaksa(n/t)ma - sak/sek	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: yoğuldışıla(n/t)ma -al/el yoğuldışılaş(tır)ma -al/el yoğuldışla(n/t)ma -al/el yoğuldışılaş(tır)ma -al/el yoğlculdışıla(n/t)ma -cıl/cil yoğlculdışılaş(tır)ma -cıl/cil yoğlculdışla(n/t)ma -cıl/cil yoğlculdışılaş(tır)ma -cıl/cil yoğculdışıla(n/t)ma -ıl/il yoğculdışılaş(tır)ma -ıl/il yoğculdışla(n/t)ma -ıl/il yoğculdışılaş(tır)ma -ıl/il

			yoğludışıla(n/t)ma -lı/li yoğludışılaş(tır)ma -lı/li yoğludışıla(n/t)ma -lı/li yoğludışılaş(tır)ma -lı/li yoğlukdışıla(n/t)ma -lık/lik yoğlukdışılaş(tır)ma -lık/lik yoğlukdışıla(n/t)ma -lık/lik yoğlukdışılaş(tır)ma -lık/lik yoğumludışıla(n/t)ma -ımlı/imli yoğumludışılaş(tır)ma -ımlı/imli yoğumludışıla(n/t)ma -ımlı/imli yoğumludışılaş(tır)ma -ımlı/imli yoğsaldışıla(n/t)ma -sal/sel yoğsaldışılaş(tır)ma -sal/sel yoğsaldışıla(n/t)ma -sal/sel yoğsaldışılaş(tır)ma -sal/sel yoğsakdışıla(n/t)ma -sak/sek yoğsakdışılaş(tır)ma -sak/sek

			yoğsakdışla(n/t)ma -sak/sek yoğsakdışlaş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: ortıma (yoğ+ı) (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: yoğkaçma yoğkaçım	-ı/i ile: yoğlıma -al/el yoğculıma -cıl/çi yoğculıma -ıl/il yoğluma -lı/li yoğlukıma -lık/lik yoğumluma -mli/mli yoğsalıma -sal/sel yoğsakıma -sak/sek	-kaç/kaçma/kaçım ile: yoğulkaçma -al/el yoğulkaçım-al/el yoğculkaçma -cıl/cil yoğculkaçım -cıl/cil yoğculkaçma -ıl/il yoğculkaçım -ıl/il yoğlukaçma -lı/li yoğlukaçım -lı/li yoğlukkaçma -lık/lik yoğlukkaçım -lık/lik yoğumlukaçma -ımlı/imli yoğumlukaçım -ımlı/imli yoğsalkaçma -sal/sel yoğsalkaçım -sal/sel

			yoğsakkaçma -sak/sek yoğsakkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: yoğdağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: yoğldağı(l/t)ma -al/el yoğlculdağı(l/t)ma -cıl/cil yoğculdağı(l/t)ma -ıl/il yoğlıdağı(l/t)ma -lı/li yoğlıkdağı(l/t)ma -lık/lik yoğumludağı(l/t)ma -ımlı/imli yoğsaldığı(l/t)ma -sal/sel yoğsakdağı(l/t)ma -sak/sek
-et/etme/edim ile: yoğetme yoğedim,	-sız/siz, et/etme/edim ile: yoğsizedim yoğsizedim	- -et/etme/edim ile: yoğaletme -al/el yoğaledim -al/el	-sız/siz, -et/etme/edim ile: yoğalsizedim -al/el yoğalsizedim -al/el

(yoğ'nın ort'a kısaltılması ile) ortetme ortedim -et/etme/edim		yoğculetme -cıl/çi yoğculedim -cıl/çi yoğculetme -ıl/il yoğculedim -ıl/il yoğluetme -lı/li yoğluedim -lı/li yoğluketme -lık/lik yoğlukedim -lık/lik yoğumluetme -mılı/mli yoğumluedim -mılı/mli yoğsaletme -sal/sel yoğsaledim -sal/sel yoğsaketme -sak/sek yoğsakedim -sak/sek	yoğlculsuzetme -cıl/cil yoğlculsuzedim -cıl/cil yoğculsızetme -ıl/il yoğculsızedim -ıl/il yoğlusuzetme -lı/li yoğlusuzedim -lı/li yoğlaksuzetme -lık/lik yoğlaksuzedim -lık/lik yoğumlusuzetme -ımlı/imli yoğumlusuzedim -ımlı/imli yoğsalsızetme -sal/sel yoğsalsızedim -sal/sel yoğsaksızetme -sak/sek yoğsaksızedim -sak/sek
- yap/yapma/yapı m ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile: yoğaksatma yoğaksedim	-yap/yapma/yapım ile: yoğalyapma -al/el yoğalyapım -al/el	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile: yoğalaksatma yoğalaksedim -al/el

yoğyapma yoğyapım		yoğculyapma -cıl/çi	
		yoğculyapım -cıl/çi	yoğculaksatma yoğculaksedim -cıl/cil
		yoğculyapma -ıl/il	
		yoğculyapım -ıl/il	yoğculaksatma yoğculaksedim -ıl/il
		yoğluyapma -lı/li	
		yoğluyapım -lı/li	yoğlukaksatma yoğlukaksedim -lı/li
		yoğlukyapma -lık/lik	
		yoğlukyapım -lık/lik	yoğluaksatma yoğluaksedim -lık/lik
		yoğumluyapma -mli/mli	
		yoğumluyapım -mli/mli	yoğumluaksatma yoğumluaksedim -mli/imli
		yoğsalyapma -sal/sel	
		yoğsalyapım -sal/sel	yoğsalaksatma yoğsalaksedim -sal/sel
		yoğsakyapma -sak/sek	
		yoğsakyapım -sak/sek	yoğsakaksatma

			yoğsakaksedim -sak/sek
	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: yoğtersetme yoğtersedim yoğtersyapma yoğtersyapım		-ters/tersetme/tersedim/ tersyapma/tersyapım ile: yoğultersetme yoğultersedim yoğultersyapma yoğultersyapım -al/el yoğcultersetme yoğcultersedim yoğcultersyapma yoğcultersyapım -cıl/cil yoğcultersetme yoğcultersedim yoğcultersyapma yoğcultersyapım -ıl/il yoğlursetme yoğlutersedim

			yoğlutersyapma
			yoğlutersyapım
			-lı/li
			yoğluktersetme
			yoğluktersedim
			yoğluktersyapma
			yoğluktersyapım
			-lık/lik
			yoğumlutersetme
			yoğumlutersedim
			yoğumlutersyapma
			yoğumlutersyapım
			-ımlı/imli
			yoğsALTERsetme
			yoğsALTERsedim
			yoğsALTERsyapma
			yoğsALTERsyapım
			-sal/sel
			yoğsAKtersetme
			yoğsAKtersedim
			yoğsAKtersyapma
			yoğsAKtersyapım

			-sak/sek

Ek 8. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Öz Kelimesi Esaslı Karşılık Ayrı İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: özle(n/t)me özleş(tir)me -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: özsizle(n/t)me özsizleş(tir)me	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: özelle(n/t)me -al/el özelleş(tir)me -al/el özcille(n/t)me -cıl/çi özcilleş(tir)me -cıl/çi özille(n/t)me -ıl/il özilleş(tir)me -ıl/il özlüle(n/t)me -lı/li özlüleş(tir)me -lı/li özlükle(n/t)me -lık/lik özlükleş(tir)me -lık/lik özemlile(n/t)me -mlı/mli özemlileş(tir)me - mlı/mli	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: özelsizle(n/t)me özelsizleş(tir)me -al/el özcilsizle(n/t)me özcilsizleş(tir)me -cıl/cil özilsizle(n/t)me özilsizleş(tir)me -ıl/il özlüsüzle(n/t)me özlüsüzleş(tir)me -lı/li özlüksüzle(n/t)me özlüksüzleş(tir)me

		özsel(n/t)me -sal/sel özselleş(tir)me -sal/sel özsekleş(tir)me -sak/sek özsekleş(tir)me -sak/sek	-lık/lik özemlisizle(n/t)me özemlisizleş(tir)me -ımlı/imli özseksizle(n/t)me özseksizleş(tir)me -sal/sel özseksizle(n/t)me özseksizleş(tir)me -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksulla- lama/yoketme/yoked- im ile: özyoksama özyoksullama özyoketme özyokedim		- yok/yoksama/yoksulla- lama/yoketme/yokedim ile: özelyoksama özelyoksullama özelyoketme özelyokedim -al/el özcülyoksama özcülyoksullama

			özcülyoketme özcülyokedim -cil/çil özülyoksama özülyoksullama özülyoketme özülyokedim -ıl/il özlüyoksama özlüyoksullama özlüyoketme özlüyokedim -lı/li özlükyoksama özlükyoksullama özlükyoketme özlükyokedim -lık/lik özümliyoksama özümliyoksullama özümliyoketme özümliyokedim

			-imli/imli özselyoksama özselyoksullama özselyoketme özselyokedim -sal/sel özsekyoksama özsekyoksullama özsekyoketme özsekyokedim -sak/se
-sa(n/t)/se(n/t) ile: özse(n/t)me -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: özdeşila(n/t)ma özdeşilaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısaltılması ile) özdeşila(n/t)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: özelse(n/t)me -al/el özçilse(n/t)me -cıl/çi özölse(n/t)me -ıl/il özlüse(n/t)me -lî/li özlükse(n/t)me -lık/lik	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: özdeşdışila(n/t)ma -al/el özdeşdışilaş(tır)ma -al/el özdeşdışla(n/t)ma -al/el özdeşdışlaş(tır)ma -al/el özçüldışila(n/t)ma -cıl/cil özçüldışilaş(tır)ma -cıl/cil özçüldışla(n/t)ma -cıl/cil

	özdışlaş(tır)ma	özümlüse(n/t)me mı/mlı	- özcüldışlaş(tır)ma -cıl/cil
		özselse(n/t)me -sal/sel	özüldışıla(n/t)ma -ıl/il
		özsekse(n/t)me -sak/sek	özüldışılaş(tır)ma -ıl/il
			özüldışıla(n/t)ma -ıl/il
			özüldışılaş(tır)ma -ıl/il
			özlüldışıla(n/t)ma -lı/li
			özlüldışılaş(tır)ma -lı/li
			özlüldışıla(n/t)ma -lı/li
			özlüldışılaş(tır)ma -lı/li
			özlükdışıla(n/t)ma -lık/lik
			özlükdışılaş(tır)ma -lık/lik
			özlükdışıla(n/t)ma -lık/lik
			özlükdışılaş(tır)ma -lık/lik
			özümlüldışıla(n/t)ma -ımlı/imli
			özümlüldışılaş(tır)ma -ımlı/imli
			özümlüldışıla(n/t)ma -ımlı/imli
			özümlüldışılaş(tır)ma -ımlı/imli

			özse(d)ışla(n/t)ma -sal/sel özse(d)ışlaş(tır)ma -sal/sel özse(d)ışla(n/t)ma -sal/sel özse(d)ışlaş(tır)ma -sal/sel özsekd(ış)la(n/t)ma -sak/sek özsekd(ış)laş(tır)ma -sak/sek özsekd(ış)la(n/t)ma -sak/sek özsekd(ış)laş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: özime (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: özkaçma özkaçım	-ı/i ile: özelime -al/el özcülime -cıl/çi özülime -ıl/il özlüme -lı/li özlükime -lık/lik özümlüme -mli/mlı özselime -sal/sel	-kaç/kaçma/kaçım ile: özelkaçma -al/el özelkaçım -al/el özcülkaçma -cıl/cil özcülkaçım -cıl/cil özlükaçma -ıl/il özlükaçım -ıl/il özlükaçma -lı/li özlükaçım -lı/li özlükkaçma -lık/lik

		özsekime -sak/sek	özlükkaçım -lık/lik özemlikaçma -ımlı/imli özemlikaçım -ımlı/imli özselkaçma -sal/sel özselkaçım -sal/sel özsekkaçma -sak/sek özsekkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: özdağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: özeldağı(l/t)ma -al/el özecildağı(l/t)ma -cıl/cil özildağı(l/t)ma -ıl/il özlüdağı(l/t)ma -lı/li özlükdağı(l/t)ma -lık/lik özümlüdağı(l/t)ma -ımlı/imli özseldağı(l/t)ma -sal/sel

			özsekdağı(l/t)ma -sak/sek
-et/etme/edim ile:	-sız/siz, et/etme/edim ile:	-	-et/etme/edim ile: -sız/siz, -et/etme/edim ile:
özedim	özsizetme	özletme -al/el özledim -al/el	özelsizetme -al/el özelsizedim -al/el
özetme	özsizedim	özcüetme -cıl/çi özcüledim -cıl/çi	özcülsizetme -cıl/cil özcülsizedim -cıl/cil
-et/etme/edim		özüetme -ıl/il özüledim -ıl/il	özülsizetme -ıl/il özülsizedim -ıl/il
		özlüetme -lı/li özlüedim -lı/li	özlüsüzetme -lı/li özlüsüzedim -lı/li
		özlüketme -lık/lik özlükedim -lık/lik	özlüksüzetme -lık/lik özlüksüzedim -lık/lik
		özümlüetme -mli/mlı özümlüedim -mli/mlı	özümlüsüzetme -ımlı/imli özümlüsüzedim -ımlı/imli
		özseletme -sal/sel özseledim -sal/sel	özselsizetme -sal/sel özselsizedim -sal/sel
		özseketme -sak/sek özsekedim -sak/sek	özseksizetme -sak/sek özseksizedim -sak/sek

-yap/yapma/ yapım ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile:	-yap/yapma/yapım ile:	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile:
özyapma	özaksatma	özelyapma -al/el	özelaksatma -al/el
özyapım	özaksedim	özelyapım -al/el	özelaksedim -al/el
		özcülyapma -cıl/çi	özcülaksatma -cıl/cil
		özcülyapım -cıl/çi	özcülaksedim -cıl/cil
		özülyapma -ıl/il	özülaksatma -ıl/il
		özülyapım -ıl/il	özülaksedim -ıl/il
		özlüyapma -lı/li	özlüaksatma -lı/li
		özlüyapım -lı/li	özlüaksedim -lı/li
		özlükyapma -lık/lik	özlükaksatma -lık/lik
		özlükyapım -lık/lik	özlükaksedim -lık/lik
		özümlüyapma -mılı/mli	özümlüaksatma -ımlı/imli
		özümlüyapım -mılı/mli	özümlüaksedim -ımlı/imli
		özselyapma -sal/sel	ötselaksatma -sal/sel
		özselyapım -sal/sel	ötselaksedim -sal/sel
		özsekyapma -sak/sek	özsekaksatma -sak/sek
		özsekyapım -sak/sek	özsekaksedim -sak/sek

	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: öztersetme öztersedim öztersyapma öztersyapım		-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/tersyapım ile: özeltersetme özeltersedim özeltersyapma özeltersyapım -al/el özcülersetme özcülersedim özcülersyapma özcülersyapım -cıl/cil özültersetme özültersedim özültersyapma özültersyapım -ıl/il özlütersetme özlütersedim özlütersyapma özlütersyapım -lı/li

			özlüktersetme özlüktersedim özlüktersyapma özlüktersyapım -lık/lik özümlütersetme özümlütersedim özümlütersyapma özümlütersyapım -ımlı/imli özseltersetme özseltersedim özseltersyapma özseltersyapım -sal/sel özsektersetme özsektersedim özsektersyapma özsektersyapım -sak/sek

Ek 9. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Küme Kelimesi Esaslı Karşılık Ayrılımları

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: kümele(n/t)me kümeleş(tir)me -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: kümesizle(n/t)me kümesizleş(tir)me	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: kümelle(n/t)me -al/el kümelleş(tir)me -al/el kümecille(n/t)me -cıl/çi kümecilleş(tir)me -cıl/çi kümille(n/t)me -ıl/il kümilleş(tir)me -ıl/il kümelile(n/t)me -lı/li kümelileş(tir)me -lı/li kümelikle(n/t)me -lık/lik kümelikleş(tir)me - lık/lik kümeklile(n/t)me - mılı/mli kümeklileş(tir)me - mılı/mli	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: kümelsizle(n/t)me kümelsizleş(tir)me -al/el kümecilsizle(n/t)me kümecilsizleş(tir)me -cıl/cil kümilsizle(n/t)me kümilsizleş(tir)me -ıl/il kümilsizle(n/t)me kümilsizleş(tir)me -lı/li kümeliksizle(n/t)me kümeliksizleş(tir)me

		kümeselle(n/t)me sal/sel kümeselleş(tir)me sal/sel kümesekleş(tir)me sak/sek kümesekleş(tir)me sak/sek	-lık/lik - kümemlisizle(n/t)me - kümemlisizleş(tir)me -ımlı/imli - kümeselsizle(n/t)me kümeselsizleş(tir)me -sal/sel kümeseksizle(n/t)me kümeseksizleş(tir)me -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksul lama/yoketme/yoked im ile: kümeyoksama kümeyoksullama kümeyoketme kümeyokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketm e/yokedim ile: kümelyoksama kümelyoksullama kümelyoketme kümelyokedim -al/el kümecilyoksama kümecilyoksullama kümecilyoketme

			kümecilyokedim -cil/çil kümiyoksama kümiyoksullama kümelyoketme kümelyokedim -ıl/il kümeliyoksama kümeliyoksullama kümeliyoketme kümeliyokedim -lı/li kümelikyoksama kümelikyoksullama kümelikyoketme kümelikyokedim -lık/lik kümemliyoksama kümemliyoksullama kümemliyoketme kümemliyokedim -ımlı/imli

			kümeselyoksama kümeselyoksullama kümeselyoketme kümeselyokedim -sal/sel kümesekyoksama kümesekyoksullama kümesekyoketme kümesekyokedim -sak/se
-sa(n/t)/se(n/t) ile: kümesese(n/t)me -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: kümedışıla(n/t)ma kümedışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısaltılması ile) kümedışıla(n/t)ma kümedışılaş(tır)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: kümelse(n/t)me -al/el kümecilse(n/t)me -cıl/çi kümillse(n/t)me -ıl/il kümelise(n/t)me -lı/li kümelikse(n/t)me -lık/lik kümemlise(n/t)me -mlı/mlı	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: kümeldışıla(n/t)ma -al/el kümeldışılaş(tır)ma -al/el kümeldışıla(n/t)ma -al/el kümeldışılaş(tır)ma -al/el kümecildışıla(n/t)ma -cıl/cil kümecildışılaş(tır)ma -cıl/cil kümecildışıla(n/t)ma -cıl/cil kümecildışılaş(tır)ma -cıl/cil

		kümeselse(n/t)me sal/sel	- kümildışıla(n/t)ma -ıl/il kümildışılaş(tır)ma -ıl/il
		kümesekse(n/t)me sak/sek	- kümildışıla(n/t)ma -ıl/il kümildışılaş(tır)ma -ıl/il kümelidışıla(n/t)ma -lı/li kümelidışılaş(tır)ma -lı/li kümelidışıla(n/t)ma -lı/li kümelidışılaş(tır)ma -lı/li kümelikdışıla(n/t)ma -lık/lik kümelikdışılaş(tır)ma -lık/lik kümelikdışıla(n/t)ma -lık/lik kümelikdışılaş(tır)ma -lık/lik kümemlidışıla(n/t)ma -ımlı/imli kümemlidışılaş(tır)ma -ımlı/imli kümemlidışıla(n/t)ma -ımlı/imli kümemlidışılaş(tır)ma -ımlı/imli kümeseldışıla(n/t)ma -sal/sel

			kümeseldışlaş(tır)ma -sal/sel kümeseldışla(n/t)ma -sal/sel kümeseldışlaş(tır)ma -sal/sel kümesekdişla(n/t)ma -sak/sek kümesekdişlaş(tır)ma -sak/sek kümesekdişla(n/t)ma -sak/sek kümesekdişlaş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: kümime (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: kümekaçma kümekaçım	-ı/i ile: kümelime -al/el kümecilime -cıl/çi kümilime -ıl/il kümelime -lı/li kümelikime -lık/lik kümemlime -mlı/mlı kümeselime -sal/sel	-kaç/kaçma/kaçım ile: kümelkaçma -al/el kümelkaçım -al/el kümecilkaçma -cıl/cıl kümecilkaçım -cıl/cıl kümilkaçma -ıl/il kümilkaçım -ıl/il kümelikaçma -lı/li kümelikaçım -lı/li kümelikkaçma -lık/lik kümelikkaçım -lık/lik

		kümesekime -sak/sek	kümemlikaçma -ımlı/imli kümemlikaçım -ımlı/imli kümeselkaçma -sal/sel kümeselkaçım -sal/sel kümesekkaçma -sak/sek kümesekkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: kümedağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: kümeldağı(l/t)ma -al/el kümecildağı(l/t)ma -cıl/cil kümildağı(l/t)ma -ıl/il kümelidağı(l/t)ma -lı/li kümelikdağı(l/t)ma -lık/lik kümemlidağı(l/t)ma -ımlı/imli kümeseldağı(l/t)ma -sal/sel kümesekdağı(l/t)ma -sak/sek

-et/etme/edim ile:	-sınız/siz, et/etme/edim ile:	-	-et/etme/edim ile:	-sınız/siz, -et/etme/edim ile:
kümedim	kümesizetme		kümeletme -al/el	kümelsizetme -al/el
kümetme	kümesizedim		kümeledim -al/el	kümelsizedim -al/el
			kümeçiletme -cıl/çi	kümeçilsizetme -cıl/cil
-et/etme/edim			kümeçiledim -cıl/çi	kümeçilsizedim -cıl/cil
			kümületme -ıl/il	kümülsizetme -ıl/il
			kümüledim -ıl/il	kümülsizedim -ıl/il
			kümelietme -lı/li	kümelisizetme -lı/li
			kümeliedim -lı/li	kümelisizedim -lı/li
			kümeliketme -lık/lik	kümeliksizetme -lık/lik
			kümelikedim -lık/lik	kümeliksizedim -lık/lik
			kümemlietme -mli/mli	kümemlisizetme -mli/imli
			kümemliedim -mli/mli	kümemlisizedim -mli/imli
			kümeşetme -sal/sel	kümeşelsizetme -sal/sel
			kümeşeledim -sal/sel	kümeşelsizedim -sal/sel
			kümeşeketme -sak/sek	kümeşeksizetme -sak/sek
			kümeşekedim -sak/sek	kümeşeksizedim -sak/sek

-yap/yapma/ yapım ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile:	-yap/yapma/yapım ile:	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile:
kümeyapma	kümeaksatma	kümelyapma -al/el	kümelaksatma -al/el
kümeyapım	kümeaksedim	kümelyapım -al/el	kümelaksedim -al/el
		kümecilyapma -cıl/çi	kümecilaksatma -cıl/cil
		kümecilyapım -cıl/çi	kümecilaksedim -cıl/cil
		kümilyapma -ıl/il	kümilaksatma -ıl/il
		kümilyapım -ıl/il	kümilaksedim -ıl/il
		kümeliyapma -lı/li	kümeliaksatma -lı/li
		kümeliyapım -lı/li	kümeliaksedim -lı/li
		kümelik yapma -lık/lik	kümelikaksatma -lık/lik
		kümelik yapım -lık/lik	kümelikaksedim -lık/lik
		kümemli yapma -mılı/mli	kümemliaksatma -ımlı/imli
		kümemli yapım -mılı/mli	kümemliaksedim -ımlı/imli
		kümeselyapma -sal/sel	kümeselaksatma -sal/sel
		kümeselyapım -sal/sel	kümeselaksedim -sal/sel
		kümesek yapma -sak/sek	kümesekaksatma -sak/sek
		kümesek yapım -sak/sek	kümesekaksedim -sak/sek

	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: kümetersetme kümetersedim kümetersyapma kümetersyapım		-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/tersyapım ile: kümeltersetme kümeltersedim kümeltersyapma kümeltersyapım -al/el kümeciltersetme kümeciltersedim kümeciltersyapma kümeciltersyapım -cıl/cil kümiltersetme kümiltersedim kümiltersyapma kümiltersyapım -ıl/il kümelitersetme kümelitersedim kümelitersyapma kümelitersyapım -lı/li

			kümeliktersetme
			kümeliktersedim
			kümeliktersyapma
			kümeliktersyapım
			-lık/lik
			kümemlitersetme
			kümemlitersedim
			kümemlitersyapma
			kümemlitersyapım
			-ımlı/imli
			kümeseltersetme
			kümeseltersedim
			kümeseltersyapma
			kümeseltersyapım
			-sal/sel
			kümesektersetme
			kümesektersedim
			kümesektersyapma
			kümesektersyapım
			-sak/sek

Ek 10. Desantralizasyon ve Desantrasyon Kavramları için Tepe Kelimesi Esaslı Ayrı Karşılık İhtimalleri

Santrasyon <i>Centration</i>	Desantrasyon <i>Decentration</i>	Santralizasyon <i>Centralization</i>	Desantralizasyon <i>Decentralization</i>
-la(n/t)/le(n/t) veya laş(tır)/leş(tir) ile: tepele(n/t)me tepeleş(tir)me -lan/len ve - laş/leş: özneye dönük eylem için -lat/let ve - laştır/leştir: özne dışında bir eylem için	-sız/siz, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: tepesizle(n/t)me tepesizleş(tir)me - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: tepelle(n/t)me -al/el tepelles(tir)me -al/el tepecille(n/t)me -cıl/çi tepecilles(tir)me -cıl/çi tepile(n/t)me -ıl/il tepileş(tir)me -ıl/il tepelile(n/t)me -lı/li tepelileş(tir)me -lı/li tepelikle(n/t)me -lık/lik tepelikleş(tir)me -lık/lik tepemlile(n/t)me - mlı/mlı tepemlileş(tir)me - mlı/mlı	-la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: tepelle(n/t)me -al/el tepelles(tir)me -al/el tepecille(n/t)me -cıl/çi tepecilles(tir)me -cıl/çi tepile(n/t)me -ıl/il tepileş(tir)me -ıl/il tepelile(n/t)me -lı/li tepelileş(tir)me -lı/li tepelikle(n/t)me -lık/lik tepelikleş(tir)me -lık/lik tepemlile(n/t)me - mlı/mlı tepemlileş(tir)me - mlı/mlı	-sız/siz, -la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: tepelsizle(n/t)me tepelsizleş(tir)me -al/el tepecilsizle(n/t)me tepecilsizleş(tir)me -cıl/cıl tepilsizle(n/t)me tepilsizleş(tir)me -ıl/il tepelisizle(n/t)me tepelisizleş(tir)me -lı/li tepeliksizle(n/t)me tepeliksizleş(tir)me

		tepeselle(n/t)me -sal/sel tepeselleş(tir)me -sal/sel tepesekleş(tir)me - sak/sek tepesekleş(tir)me - sak/sek	-lık/lik tepemlisizle(n/t)me tepemlisizleş(tir)me -ımlı/imli tepeselsizle(n/t)me tepeselsizleş(tir)me -sal/sel tepeseksizle(n/t)me tepeseksizleş(tir)me -sak/sek
	- yok/yoksama/yoksullama/yoketme/yokedim ile: tepeyoksama tepeyoksullama tepeyoketme tepeyokedim		- yok/yoksama/yoksullama/yoketme/yokedim ile: tepeyoksama tepeyoksullama tepeyoketme tepeyokedim -al/el tepecilyoksama tepecilyoksullama tepecilyoketme

			tepecilyokedim -cil/çil tepilyoksama tepilyoksullama tepelyoketme tepelyokedim -ıl/il tepeliyoksama tepeliyoksullama tepeliyoketme tepeliyokedim -lı/li tepelikyoksama tepelikyoksullama tepelikyoketme tepelikyokedim -lık/lik tepemliyoksama tepemliyoksullama tepemliyoketme tepemliyokedim -ımlı/imli

			tepeselyoksama tepeselyoksullama tepeselyoketme tepeselyokedim -sal/sel tepesekyoksama tepesekyoksullama tepesekyoketme tepesekyokedim -sak/se
-sa(n/t)/se(n/t) ile: tepese(n/t)me -san/sen: özneye dönük eylem için -sat/set: özne dışında bir eylem için	-dışı veya -dış, - la(n/t)/le(n/t) veya - laş(tır)/leş(tir) ile: tepedışıla(n/t)ma tepedışılaş(tır)ma (dışı'nın dış olarak kısaltılması ile) tepedışıla(n/t)ma tepedışılaş(tır)ma	-se(n/t)/se(n/t) ile: tepelse(n/t)me -al/el tepecilse(n/t)me -cıl/çi tepillse(n/t)me -ıl/il tepelise(n/t)me -lı/li tepelikse(n/t)me -lık/lik tepemlise(n/t)me - mlı/mlı	-dışı veya -dış, -la(n/t)/le(n/t) veya -laş(tır)/leş(tir) ile: tepeldışıla(n/t)ma -al/el tepeldışılaş(tır)ma -al/el tepeldışıla(n/t)ma -al/el tepeldışılaş(tır)ma -al/el tepecildışıla(n/t)ma -cıl/cil tepecildışılaş(tır)ma -cıl/cil tepecildışıla(n/t)ma -cıl/cil tepecildışılaş(tır)ma -cıl/cil

		tepeselse(n/t)me -sal/sel	tepildışıla(n/t)ma -ıl/il
		tepesekse(n/t)me -	tepildışılaş(tır)ma -ıl/il
		sak/sek	tepildışıla(n/t)ma -ıl/il
			tepildışılaş(tır)ma -ıl/il
			tepelidışıla(n/t)ma -lı/li
			tepelidışılaş(tır)ma -lı/li
			tepelidışıla(n/t)ma -lı/li
			tepelidışılaş(tır)ma -lı/li
			tepelikdışıla(n/t)ma -lık/lik
			tepelikdışılaş(tır)ma -lık/lik
			tepelikdışıla(n/t)ma -lık/lik
			tepelikdışılaş(tır)ma -lık/lik
			tepemlidışıla(n/t)ma -ımlı/imli
			tepemlidışılaş(tır)ma -ımlı/imli
			tepemlidışıla(n/t)ma -ımlı/imli
			tepemlidışılaş(tır)ma -ımlı/imli
			tepeseldışıla(n/t)ma -sal/sel
			tepeseldışılaş(tır)ma -sal/sel

			tepeseldışla(n/t)ma -sal/sel tepeseldışlaş(tır)ma -sal/sel tepesekdişla(n/t)ma -sak/sek tepesekdişlaş(tır)ma -sak/sek tepesekdişla(n/t)ma -sak/sek tepesekdişlaş(tır)ma -sak/sek
-ı/i ile: tepime (-ı/i devamlılık tekrar manası)	-kaç/kaçma/kaçım ile: tepekaçma tepekaçım	-ı/i ile: tepelime -al/el tepecilime -cıl/çi tepilime -ıl/il tepelime -lı/li tepelikime -lık/lik tepemlime -mlı/mlı tepeselime -sal/sel	-kaç/kaçma/kaçım ile: tepelkaçma -al/el tepelkaçım -al/el tepecilkaçma -cıl/cil tepecilkaçım -cıl/cil tepilkaçma -ıl/il tepilkaçım -ıl/il tepelikaçma -lı/li tepelikaçım -lı/li tepelikkaçma -lık/lik tepelikkaçım -lık/lik

		tepesekime -sak/sek	tepemlikaçma -ımlı/imli tepemlikaçım -ımlı/imli tepeselkaçma -sal/sel tepeselkaçım -sal/sel tepesekkaçma -sak/sek tepesekkaçım -sak/sek
	-dağıl/-dağıt ile: tepedağı(l/t)ma		-dağıl/-dağıt ile: tepeldağı(l/t)ma -al/el tepecildağı(l/t)ma -cıl/cil tepildağı(l/t)ma -ıl/il tepelidağı(l/t)ma -lı/li tepelikdağı(l/t)ma -lık/lik tepemlidağı(l/t)ma -ımlı/imli tepeseldağı(l/t)ma -sal/sel

			tepesekeğı(l/t)ma -sak/sek
-et/etme/edim ile:	-sız/sız, et/etme/edim ile:	-	-et/etme/edim ile: -sız/sız, -et/etme/edim ile:
tepeedim	tepesizetme	tepeletme -al/el	tepelsizetme -al/el
tepeetme	tepesizedim	tepeledim -al/el	tepelsizedim -al/el
(tepe'nin tep'e kısaltılması ile)		tepeciletme -cıl/çi	tepecilsizetme -cıl/cil
tepedim		tepeciledim -cıl/çi	tepecilsizedim -cıl/cil
-et/etme/edim		tepeletme -ıl/il	tepilsizetme -ıl/il
		tepeledim -ıl/il	tepilsizedim -ıl/il
		tepelietme -lı/li	tepelisizetme -lı/li
		tepeliedim -lı/li	tepelisizedim -lı/li
		tepeliketme -lık/lik	tepeliksizetme -lık/lik
		tepelikedim -lık/lik	tepeliksizedim -lık/lik
		tepemlietme -mlı/mlı	tepemlisizetme -ımlı/imli
		tepemliedim -mlı/mlı	temelisizedim -ımlı/imli
		tepeseletme -sal/sel	tepeselsizetme -sal/sel
		tepeseledim -sal/sel	tepeselsizedim -sal/sel
		tepeseketme -sak/sek	tepeseksizetme -sak/sek
		tepesekedim -sak/sek	tepeseksizedim -sak/sek

-yap/yapma/ yapım ile:	-aks(at/et)/ aksatma/aksedim ile:	-yap/yapma/yapım ile:	-aks(at/et)/aksatma/aksedim ile:
tepeyapma	tepeaksatma	tepelyapma -al/el	tepelaksatma -al/el
tepeyapım	tepeaksedim	tepelyapım -al/el	tepelaksedim -al/el
		tepecilyapma -cıl/çi	tepecilaksatma -cıl/cil
		tepecilyapım -cıl/çi	tepecilaksedim -cıl/cil
		tepilyapma -ıl/il	tepilaksatma -ıl/il
		tepilyapım -ıl/il	tepilaksedim -ıl/il
		tepeilyapma -lı/li	tepeiliaksatma -lı/li
		tepeilyapım -lı/li	tepeiliaksedim -lı/li
		tepelikyapma -lık/lik	tepelikaksatma -lık/lik
		tepelikyapım -lık/lik	tepelikaksedim -lık/lik
		tepemli yapma -mı/mli	tepemli aksatma -ımlı/imli
		tepemli yapım -mı/mli	tepemli aksedim -ımlı/imli
		tepeselyapma -sal/sel	tepeselaksatma -sal/sel
		tepeselyapım -sal/sel	tepeselaksedim -sal/sel
		tepesek yapma -sak/sek	tepesekaksatma -sak/sek
		tepesek yapım -sak/sek	tepesekaksedim -sak/sek

	-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/t ersyapım ile: tepetersetme tepetersedim tepetersyapma tepetersyapım		-ters/tersetme/ tersedim/tersyapma/tersyapım ile: tepeltersetme tepeltersedim tepeltersyapma tepeltersyapım -al/el tepeciltersetme tepeciltersedim tepeciltersyapma tepeciltersyapım -cıl/cil tepiltersetme tepiltersedim tepiltersyapma tepiltersyapım -ıl/il tepelittersetme tepelittersedim tepelittersyapma tepelittersyapım

			-lı/li tepeliktersetme tepeliktersedim tepeliktersyapma tepeliktersyapım -lık/lik tepemlittersetme tepemlittersedim tepemlittersyapma tepemlittersyapım -ımlı/imli tepeseltersetme tepeseltersedim tepeseltersyapma tepeseltersyapım -sal/sel tepesektersetme tepesektersedim tepesektersyapma tepesektersyapım -sak/sek

	Ayrıca, üç boyutlu tasavvur için dikey ilişkiyi yansıtan -alt sonekli: tepealtlama tepealtlam alt önekli (kelime birleştirme): alttepeleme alttepelem		Ayrıca, üç boyutlu tasavvur için dikey ilişkiyi yansıtan -alt sonekli ve alt- önekli: tepelaltlama -al/el tepelaltlam alttepellem tepecilaltlama -cıl/cil tepecilaltlam alttepecillem tepilaltlama -ıl/il tepilaltlam alttepillem tepelialtlama -lı/li tepelialtlam alttepelilem tepelikaltlama -lık/lik tepelikaltlam alttepeliklem tepemlialtlama -ımlı/imli tepemlialtlam

			alttepemlilem tepeselaltlama -sal/sel tepeselaltlam alttepesellem tepesekaltlama -sak/sek tepesekaltlam alttepeseklem

7. KAYNAKÇA

Kitaplar ve Kitap Bölümleri

ABL AL-RAKABY, Sajid Ahmeed (2012), Ishkaliyya al-Wisaya wa al-Raqaba fi al-Lamarkaziyya al-Idariyya fil Iraq/ إشكالية الوصاية والرقابة في نظام اللامركزية في العراق (Problems of Tutelage and Audit in Decentralization System in Iraq), in ABBAS, Kasim Khidheer, ve AL-MOUSAWI, Muhammad Makki Jasim (Eds.) (2012), Dirasat Hawla al-Lamarkaziyya (Studies in Decentralization), Volume I, Ministry of State for Provincial Affairs, Zawiya Publisher, Baghdad, Iraq

AGRANOFF, Robert (2010), Local Governments and Their Intergovernmental Networks in Federalizing Spain, McGill Queen's University Press (MQUP), Montreal.

AGRANOFF, Robert (2018), Local Governments in Multi-Level Governance, The Administrative Dimension, Lexington Books, Maryland, US.

AKSOY, Berrin N. (2002) Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

AL-KHALAILA, Muhammad Ali (2009), Al-Idara al-Mahalliyya wa Tatbiqatiha fil Kull min al-Urdun wa Bri,tanya wa Firansa wa Misr / الإدارة المحلية و تطبيقاتها في كل من الأردن وبريطانيا وفرنسا ومصر (Local Government and its Application in Jordan, UK, France, Egypt), Dar-Althaqafa Publishing, Amman

BERİŞ, Hamit Emrah (2006), Küreselleşme Çağında Egemenlik. Ulusal Egemenliğin Yeni Sınırları, Lotus Yayınları, Ankara.

BRUNET, Françoise (2011), Typologie de la Décentralisation dans le Monde. Comparaisons Internationales, in CFAD (2011), La Décentralisation et la Démocratie Locale, Enjeux et Perspectives, Actes du Colloque International (Hammamet, 30 juin – 2 juillet 2011), Centre de Formation et l'Appui à la Décentralisation (CFAD), Ministère de l'Intérieur, Tunus.

BURGESS, Michael, ve GAGNON, Alain-G. (Eds.) (2010) Federal Democracies, New York, Routledge

CEMR (t.y.), Consultation Procedures Within European States, Council of European Municipalities and Regions (CEMR), Brüksel, Paris.

ÇOLAK, Hikmet (2004). Yerel Yönetimlerde İdarî Vesayet Denetimi ve Yerel Yönetimlerin Özerkliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/2388/3069.pdf?show> (17.06.2012)

COMITE DES REGIONS (2004), Le Renforcement de la Démocratie Régionale et Locale dans l'Union Européenne, Volume I, Communautés Européennes, Brüksel.

COMMITTEE OF THE REGIONS (t.y.), Study on the Divison of Powers Between the European Union, the Member Sates and Regional and Local Authorities, The Committee of the Regions, Brussels.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (1980), Türkçe'de Ekler-Kökler-Gövdeler, Alaz Yayınları, İstanbul.

- CROOK, R. ve MANOR, J. (1998), *Democracy and Decentralisation in South Asia and West Africa*. Cambridge University Press, Cambridge
- DAOUDOV, Murat (2013a), *Yerel Dış Politikanın Temelleri*, Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul
- DENHARDT, Robert B. ve DENHARDT, Janet V. (2006), *Public Administration. An Action Orientation*. Belmont/USA: Thomson Wadsworth.
- DE SPIEGELEIRE, Stephan, MAAS, Matthijs ve SWEIJS, Tim (2017), *Artificial Intelligence and the Future of Defense: Strategic Implications*, The Hague Center for Strategic Studies, Google Books üzerinden erişim.
- DEXIA (2008), *Sub-National Governments in the European Union. Organisation, Responsibilities and Finance*, Dexia Editions, Paris.
- ELMA Fikret (2013), *Azerbaycan’da Yerel Yönetim Yapılanması: Tarihi Deneyim ve Mevcut Örgütlenme*, in ÖKMEN Mustafa ve ELMA Fikret (2013), *Türk Dünyasında Yerel Yönetimler*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği yayını, İstanbul.
- EKİN ERKAN, Nihal (2014), *Şehir Kavramlarının Yolculuğu* (ed.), İdeal Yayıncılık, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (2001), *Üniversiteler için Türk Dili*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- ERGİN, Osman (1936), *Türkiye’de Şehirciliğin Tarihî İnkişafı*, Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul.
- ERGİN, Osman (1939), *Beledî Bilgiler*, İstanbul Osmanbey Matbaası.
- ERYILMAZ, Bilal. (2005). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Erkam Matbaası.
- ERYILMAZ, Bilal (2018), *Kamu Yönetimi. Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar*. Umuttepe Yayınları, İzmit.
- FRANEK, Filip (2005), *Political Parties in Local Governance: Do Delegates Represent Local or National Interests?*, in SOOS, Gabor ve ZENTANI, Violetta (eds.) (2005), *Faces of Local Democracy, Comparative Papers from Central and Eastern Europe, Local Government and Public Service Reform Initiative (OSI/LGI)*, Open Society Institute, Budapeşte.
- GÖZE, Ayferi (2007), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, Beta Basım, İstanbul
- GÖZLER, Kemal (2018), *Mahalli İdareler Hukukuna Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- GUERIN-LAVIGNOTTE, Elodie ve KERROUCHE, Eric (2006), *Les élus locaux en Europe. Un Statut en Mutation*. Paris: La Documentation Française.
- GÖKTAŞ, Hüseyin Rahmi (2016), *Bensenoğ: Türkçenin Ruhu*, Külliyyat Yayınları, İstanbul
- GÜL, Hüseyin, KİRİŞ, Hakan Mehmet, NEGİZ, Nilüfer, GÖKDAYI, İsmail (2014), *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- GÜL, Hüseyin (2008), *Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri*. BOZLAĞAN Recep ve DEMİRKAYA Yüksel (Ed.). *Türkiye’de Yerel Yönetimler içinde*. İstanbul: Nobel, 2008.

HAGUE, Cliff, HAGUE, Euan ve BREITBACH, Carrie (2011), Regional and Local Economic Development, Palgrave Macmillan.

HULST, Rudie ve VAN MONFORT, André (eds.) (2007), Inter-Municipal Coop ration: A Widespread Phenomenon, in HULST, Rudie ve VAN MONFORT, André (eds.) (2007), Inter-Municipal Coopération in Europe, Springer.

HUMES, Samuel VI (1991), Local Governance and National Power, a Worldwide Comparison of Tradition and Change in Local Government, Harvester Wheatsheaf, Exeter, UK

INTERACADEMY PARTNERSHIP (2016), Doing Global Science, A Guide to Responsible Conduct in the Global Research Enterprise, Princeton University, Press, New Jersey

 SLAMO LU, Mustafa (2013), Hayat Kitabı Kur'an, Gerek eli Meal-Tefsir, D   n Yayıncılık, İstanbul.

JONES, George ve STEWART, John (1983), The Case for Local Government, Local Government Briefings, George Allen & Unwin Publishers, London.

KABASHY, Jasim Kazhim (2012), Al-Lamarkaziyya al-Idariyya, al-Tatbiqat wa al-Tajarib fil Alam/ اللامركزية الدارية، التطبيقات و التجارب في العالم (Administrative Decentralization, Practice and Experiences in the World), in ABBAS, Kasim Khidheer, ve AL-MOUSAWI, Muhammad Makki Jasim (Eds.) (2012), Dirasat Hawla al-Lamarkaziyya (Studies in Decentralization), Volume II, Ministry of State for Provincial Affairs, Zawiya Publisher, Baghdad, Iraq

KARABA , Servet (2002), Mek nın Siyasalla ması. Nobel Yayın, Ankara.

KANDEVA, Emilia (2001), Introduction to Comparative Local Government in Central and Eastern Europe: A Balkan Perspective. KANDEVA, Emilia (Ed.) Stabilization of Local Governments içinde. Budapest: OSI/LGI, 2001, s. 26, 30.

KARA,  sma l (2012), Bir Felsefe Dili Kurmak. Modern Felsefe ve Bilim Terimlerinin Türkçeye Girişi, Dergah Yayınları, İstanbul.

KELEŞ, Ru en (1994), Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, İstanbul

KELE , Ru en (2020), Yerinden Yönetim, Fransa,  spanya ve  talya'da,  mge Kitabevi, Ankara.

KHROBA, George O. (2008), A Consensus-Based, Stakeholder-Driven, and Decentralized Approach to Building Broad Coalitions for Water Sector Reforms, in ODUGBEMI, Sina ve JACOBSSON, Thomas (2008), Governance Reform Under Real-World Conditions, the World Bank, Washington DC.

LOUGHLIN, John (Ed.) (2001), Subnational Democracy in the European Union. Challenges and Opportunities. Oxford University Press.

MILL, John Stuart (1998), Principles of Political Economy, (edited with introduction notes by RILEY, Jonattan), Oxford University Press, Bath, UK.

MUSA, Raheem Hussain (2012), al-Muhahazat Hawla al-Lamarkaziyya al-Idariyya fil Iraq/ الملاحظات حول اللامركزية الإدارية في العراق (Remarks Regarding Administrative Decentralization in Iraq), in ABBAS, Kasim Khidheer, ve AL-MOUSAWI, Muhammad Makki Jasim (Eds.)

- (2012), Dirasat Hawla al-Lamarkaziyya (Studies in Decentralization / دراسات في اللامركزية), Volume I, Ministry of State for Provincial Affairs, Zawiya Publisher, Baghdad, Iraq
- NADAROĞLU, Halil (1994), Mahalli İdareler: Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması, Beta Yayınları, İstanbul
- NEMERY, Jean-Claude (2003), La Nouvelle Organisation Décentralisée de la République Française, in “Décentralisation et Intercommunalité en France et en Europe”, NEMERY, Jean-Claude (ed.) (2003), L’Harmattan, Paris.
- NORTON, Alan (1994), The International Handbook of Local and Regional Government, A Comparative Analysis of Advanced Democracies, Edward Elgar Limited, UK.
- NYIRI, Zsolt ve VENGROFF, Richard (2005), The Gender Gap in Local Political Leadership in Central and Eastern Europe, in SOOS, Gabor ve ZENTANI, Violetta (eds.) (2005), Faces of Local Democracy, Comparative Papers from Central and Eastern Europe, Local Government and Public Service Reform Initiative (OSI/LGI), Open Society Institute, Budapeşte.
- OCDE (2007), Régions et Gouvernement Central, des Contrats pour le Développement Régional, l’Organisation de Coopération et Développement Economiques (OCDE), Paris.
- ÖKMEN, Mustafa ve ELMA, Fikret (2013), Türk Dünyasında Yerel Yönetimler, Türk Dünyası Belediyeler Birliği yayını, İstanbul.
- RUANO, José Manuel, ve PROFIROIU, Marius (Ed.) (2017), The Palgrave Handbook on Decentralisation in Europe, Palgrave Macmillan.
- SARI, Mustafa (2014), Türkçenin Batı Dilleri ile İlişkisi, Türk Dil Kurumu, Ankara, ISBN 978-975-16-2022-4
- SAVY, Robert, PAULIAT, Hélène ve SENIMON Michel (2017), The Process of Decentralisation in Europe, in “The Palgrave Handbook on Decentralization in Europe”, in RUANO, José Manuel, PROFIROIU, Marius (eds.), Palgrave Macmillan
- SHAH, Anwar (2006), A Comparative Institutional Framework for Responsive, Responsible, and Accountable Local Governance. SHAH, Anwar (Ed.). Local Governance in Industrial Countries içinde. Washington DC: The World Bank, 2006, s.1-6, 21-27.
- SHAH, Anwar (2008), Globalization, the Information Revolution, and Emerging Imperatives for Rethinking Fiscal Federalism. SHAH, Anwar. (Ed.) (2008). Macro Federalism and Local Finance içinde, ss. 77-104. SMITH, B. C. (1985), Decentralization, the Territorial Organization of the State, George Allen & Unwin Publishers, UK.
- SCHEP, Gerrit Jan, ANGENENT, Frank, WISMANS, Jeroen ve HILLENIUS, Michiel (1995), Local Challenges to Global Change. A Global Perspective on Municipal International Cooperation. IULA Congress 1995 Foundation, c/o Association of Netherlands Municipalities VNG. The Hague: Sdu Publishers.s
- SELİMZADE, Mehdi (2006), Ekoloji Problemleri ve Yerliözüidare Prinsipleri, in Belediyeler ve Ekolojiya, Mövcüd Problemler ve Onları Mümkün Halli Yolları, İlmi-Pratik

Konferansın Materyalleri, Azerbaycan Respublikası Edliyye Nazirliyi Nezdinde Belediyelerle İş Merkezi, Bakü

SELİMZADE, Mehdi (2010), Yerli Özünüidareetme Esasları: Nezeri ve Praktik Meseleler, Elm ve Tehsil, Bakü

SLUKHAI, Sergii (2003), Fiscal Equalization in Transition Countries: Searching for the Right Policy, *in* SLUKHAI, Sergii (ed.) (2003), Dimlemmas and Compromises: Fiscal Eqaulization in Transition Countries. Local Government and Public Service Reform Initiative (OSI/LGI), Open Society Institute, Budapeşte.

STOKER, Gerry (1988), The Politics of Local Government, Palgrave MacMillan, UK.

TEKELİ, İlhan ve ORTAYLI, İlber (1978). Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi. Ankara: Türk İdareciler Derneği.

TYULENEV, Sergey (2018), Translation in the Public Sphere, ISBN 978-3-319-78357-4, Palgrave Pivot

ÜRÜN, Halil (2005), Geleceğin Belediye Yönetimleri Yöneticiler için Öneriler”, AYKYÜZ, Vecdi (ed.) (2005), “İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler” içinde, İlke Yayıncılık, İstanbul.

VELIKHOV, L.A. (1996),” Основы Городского Хозяйства, Общее Учение о Городе, Его Управлении, Финансах и Методах Хозяйства” (Велихов Л.А.), (Şehir Yönetiminin Esasları, Şehrin Yönetimi, Maliyesi ve İdare Metotları Hakkında Genel Öğreti), Nauka (Bilim) Yayınevi, Moskova

YILDIRIM, Esen İ. (2010), Kamuoyu Araştırmaları ve Su Tüketim Bilinci Üzerine Bir Uygulama, Seçkin Yayıncılık, Ankara

ZLOKAPA, Zdravko (ed.) (2008), Block by Block, It’s Good to Build Well. Models of Organization of Local Self-Government. Enterprise Development Agency (Eda), Banja Luka, Bosna-Hersek.

ZÜLFİKAR, Hamza (2011), Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları, Türk Dil Kurumu, Ankara, ISBN 975-16-0398-6

Makaleler, Bildiriler, Tezler

ABUL KALAM, A.K.M. (1990), The Impact of Decentralization of Development, With Special Reference to the Experience of Bangladesh Since 1982, PhD Thesis, University of Salford, UK.

BARAN, Paul (1964), On Distributed Communications, Memorandum RM-3420-PR, Rand Corporation, Santa Monica, California

BOULENGER, Stéphanie, GAUTHIER Isabelle ve VAILLANCOURT François (2012), Déconcentration, délégation et dévotion: avantages, inconvénients et mise en place, Série Scientifique, CIRANO, Montreal

CENTELLAS, Miguel (2000), Decentralization and Democratization in Bolivia. Paper prepared for delivery at the 22nd International Congress of the Latin American Studies Association, Miami, 16-18 March 2000. <http://www.iisec.ucb.edu.bo/projects/Pieb/archivos/Centellas-DecentralizationandDemocratization.pdf> (21.02.2020)

CHEEMA, G. ve RONDINELLI, D. (2007), Decentralizing Governance: Emerging Concepts and Practices (Brookings / Ash Center Series, "Innovative Governance in the 21st Century") Paperback – June 11, 2007

COLLECTIVITES LOCALES (t.y.), Historique de la décentralisation : de 1789 à octobre 2008, https://www.collectivites-locales.gouv.fr/files/files/Historique_complet.pdf

COHEN, John M. ve PETERSON, Stephen B. (1996), Methodological Issues in the Analysis of Decentralization, Harvard Institute for International Development (HIID) Papers from Harvard University, Kennedy School of Government, No 294372

COMMISSION EUROPEENNE (2007), Appui à la Décentralisation et à la Gouvernance Locale dans les Pays Tiers

DAOUDOV, Murat (2015), “Decentralization, Deconcentration, Delegation, Devolution Kavramları” konulu doktora dönem sonu ödevi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mahallî İdareler ve Yerinden Yönetim Doktora Programı, Prof.Dr. Recep Bozdoğan’ın verdiği “Yeni Yönetim Anlayışı ve Yerel Yönetimler” dersi kapsamında.

DAFFLON, Bernard ve MADIÈS, Thierry (2008), Décentralisation : quelques principes issus de la théorie du fédéralisme financier, Agence Française de Développement (AFD)

DIVAY, Gérard (2012), “Decentralization” in L. Côté and J.-F. Savard (eds.), Encyclopedic Dictionary of Public Administration, [online], http://www.dictionnaire.enap.ca/dictionnaire/docs/definitions/definitions_anglais/decentralization.pdf

DUBOIS, Hans F. W. ve FATTORE, Giovanni (2009), Definitions and Typologies in Public Administration Research: The Case of Decentralization, Intl Journal of Public Administration, 32:8, 704-727, DOI: 10.1080/01900690902908760

ENGSTER, D. (1998), Democracy in the Balance: The Role of Statist, Liberal, and Republican Institutions in Tocqueville's Theory of Liberty. Polity, 30(3), 489-511. doi:10.2307/3235211

ERK, Jan (2014), Federalism and decentralization in Sub-Saharan Africa: Five Patterns on Evolution, Jan Erk, Regional and Federal Studies.

FAGUET, Jean-Louis (1997), Technical Consultation on Decentralization, FAO (Food and Agriculture Office), Decentralization and Local Government Performance, Working Group 6:

Decentralization and Natural Resources Management, 4 December, 1997, <http://www.fao.org/docrep/006/ad697e/ad697e03.htm>

FALLETI, Tulia G. (2004), A Sequential Theory of Decentralization and its Effects on the Intergovernmental Balance of Powers: Latin American cases in Comparative Perspective, Kellogg Institut

GARRETT, Geoffrey ve RODDEN, Jonathan. (2001). Globalization and Fiscal Decentralization. Globalization and Governance Conference, March 30-31, 2001. <http://www.international.ucla.edu/cms/files/globdec.pdf> (23.02.2020)

HEINZ, Dominic (2017), Birds of the Same Feather: Federalism and Decentralization in Germany, in RUANO, José Manuel, ve PROFIROIU, Marius (Ed.) (2017), The Palgrave Handbook on Decentralisation in Europe, Palgrave Macmillan.

JOSEPH, Chris (2019), The Advantages of a Decentralized Organizational Structure, January 25, 2019, <https://smallbusiness.chron.com/advantages-decentralized-organizational-structure-603.html>

KAMAU MUNA, Wilson (2012), Towards Decentralization: A Critical Analysis of Decentralizing Governance in Kenya, MA Thesis University of KwaZulu Natal

KHERIGI, Intissar (2017), Devolving Power After Arab Spring: Decentralization as a Solution, AlSharq Forum

LEMIEUX, Vincent (1986), Deconcentration and decentralisation: a question of terminology? Canadian Public Administration, Volume 29, No 2, pp 318-23.

MILLER, Keith L. (2002), Advantages & Disadvantages of Local Government Decentralization, Presentation at Caribbean Conference on Local Government & Decentralization, Guyana

MYERSON, Roger B. (2014), Decentralized Democracy in Political Reconstruction, paper presented at High Level Meeting of Experts on Global Issues and their Impact on Future of Human Rights and International Criminal Justice, ISISC, Siracusa, Italy, 3-7 Septembr 2014.

ONGARO, Edoardo, ve VAN THIEL, Sandra (2018), Languages and Public Administration in Europe, in The Palgrave Handbook of Public Administration and Management in Europe, Palgrave, ONGARO, Edoardo ve VAN THIEL, Sandra (eds.)

REYHAN, Cenk (2000), Osmanlı Devletinde Merkez Taşra İlişkilerine Dair Tarihsel-Kavramsal bir Değerlendirme, Yerel Yönetimler Sempozyumu, 1-2 Kasım 2000, Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, Hazırlayan GÜLER, Birgül A., SABUKTAY, Ayşegül, TODAİE, Ankara.

RODDEN, Jonathan (2004), Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement, Comparative Politics, Vol. 36, No. 4 (Jul., 2004), pp. 481-500 Published by: Ph.D. Program in Political Science of the City University of New York Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/4150172> .

ROIG, Charles (1966), Théorie et réalité de la décentralisation. In: Revue française de science politique, 16e année, n°3, 1966. pp. 445-471. doi : 10.3406/rfsp.1966.392937

RONDINELLI, D., NELLIS, J.R. ve CHEEMA, G.S. (1983), Decentralization in Developing Countries. A Review of Recent Experience. World Bank Working Papers No. 581, Washington DC.

ŞENTÜRK, Hulusi (2010), BDP’li Belediyeler Ne Yapmak İstiyor? Yerel Siyaset Dergisi, sayı 42, Temmuz 2010. <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=1204> (16.02.2020)

SCHNEIDER, Aaron (2003), Decentralization: Conceptualization and Measurement, Aaron Schneider, Studies in Comparative International Development / Fall 2003, Vol. 38, No. 3, pp. 32-56.

TARCHOUNA, Lotfi (2004), Décentralisation et Déconcentration en Tunisie. Thèse pour le Doctorat d’Etat en Droit Public, Kamu hukuku bilim dalında doktora tezi, Tunus Üniversitesi, Tunus.

TREISMAN, Daniel (2002), Defining and Measuring Decentralization: A Global Perspective, University of California, Los Angeles

UNDP ve GOVERNMENT OF GERMANY (1999), Decentralization: A Sampling of Definitions, Working paper prepared in connection with the Joint UNDP-Government of Germany evaluation of the UNDP role in decentralization and local governance)

YALÇINDAĞ, Selçuk (1995), Yerinden Yönetim, Yerel Yönetim. Çağdaş Yerel Yönetimler. Cilt 4. Sayı 2. Mart 1995. s. 5. yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ5MDUzMDUxMDU2 (16.02.2020)

YULIANI, Elizabeth Linda (2004), Decentralization, deconcentration and devolution: what do they mean? Interlaken Workshop on Decentralization, 27-30 April 2004, Interlaken, Switzerland

WB (2007), Decentralization and Local Governance in MENA: A Survey of Policies, Institutions and Practices, A Review of Decentralization Experience in Eight Middle East and North Africa Countries, Sustainable Development Department, Middle East and North Africa Region, the World Bank

İnternet Yazıları/ Blog Makaleleri

EAGER, Mari (2017), What is the difference between decentralized and distributed systems? Medium, Nov 4, 2017, <https://medium.com/distributed-economy/what-is-the-difference-between-decentralized-and-distributed-systems-f4190a5c6462>

Raporlar, Dosyalar

CUOMO, Andrew ve ROSADO, Rossana (2018), Local Government Handbook, New York State Division of Local Government Services, March 13, 2018, https://www.dos.ny.gov/lg/publications/Local_Government_Handbook.pdf (15.03.2020)

Council of Europe (2007), The Relationship Between Central and Local Authorities. Report of the European Committee on Local and Regional Democracy (CDLR). <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1364497&Site=COE> (17.02.2020)

IDEA (2014), Decentralization in Unitary States: Constitutional Frameworks for the Middle East and North Africa, International IDEA and UNDP

KAUZYA, John-Mary (2005), Decentralization: Prospects for Peace, Democracy and Development. Division for Public Administration and Development Management. United Nations Department of Economic and Social Affairs <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN/UNPAN031031.pdf> (21.02.2020)

OSCE (2011), Decentralization Assessment Report 2006-2011. <http://www.osce.org/skopje/87514> (22.02.2020)

UN HABITAT (2009), International Guidelines on Decentralisation and Access to Basic Services for all. <http://www.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2613> (16.02.2020)

UNPAN Glossary (t.y.), UNPAN On-line Glossary on Governance and Public Administration, <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/tabid/928/language/en-US/Default.aspx#> (07.02.2020)

UNPAN (2000), Decentralization: Conditions for Success. Lessons from Central and Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States. United Nations Department of Economic and Social Affairs. Division for Public Economics and Public Administration <http://www.unpan.org/Portals/0/60yrhistory/documents/Publications/Decentralization%20-%20Conditions%20for%20Success.2000.pdf> (21.02.2020)

USAID (2000), Decentralization and Democratic Local Governance Programming Handbook, Washington DC.

USAID (2009), Democratic Decentralization Programming Handbook, PN-ACH-300, Washington DC.

USAID (2012), Study on Decentralization in Iraq, Problems of Overlapping of Competences and Authorities Among the Federal, Regional and Provincial Government

Sunumlar

DAOUDOV, Murat (2013b), Overview of Main Concepts of Decentralization and of Inter-Governmental Relations in the Light of Syrian Case, Presentation for the Local Administration Councils Unit (LACU) of Syria, Gaziantep.

DAOUDOV, Murat (2018), Decentralization in MENA Region: Comparing (Mis)Use of the Term and the Content, sunum, presentation at Webinar sponsored by American Society of Public Administration (ASPA)'s Section on Effective and Sound Administration in the Middle East (SESAME) and the Middle East Development Network [MDN], Dec. 13, 2018

SLEPAK, Greg (2015), Deconfusing Decentralization, video dosyası, “okTurtles Foundation” YouTube kanalı, Ethereum's DEVCON1 conference, <https://www.youtube.com/?v=7S1IqaSLrq8>

Online Kurslar/Dersler/Sunumlar

ERK, Jan (2016), Federalism & Decentralization: Evaluating Africa's Track Record, Leiden University, Coursera üzerinden online sertifikalı kurs. <https://www.coursera.org/learn/decentralization-africa>

FAZLIOĞLU, İhsan (2015), Yeniden Mükellef eve Mesul İnsan: Günümüz Din Dilinin Eleştirmesi, İstev Vakfı Konuşmaları, 2 Mayıs 2015 tarihli etkinlik, İstevinfo Youtube Kanalı

LYON, Alex (2018), Centralization vs Decentralization, video ders, “Communication Coach Alex Lyon” YouTube kanalı, <https://www.youtube.com/watch?v=jviFsd4hhfE>

Basılı Sözlükler

Elias’ Modern Dictionary, Arabic-English (1930), Elias’ Modern Press, Kahire

Al-Munjid fil Luğati al-Arabiyyati al Mu’asira (2006), Darul Maşrik Yayınları, Beyrut

Büyük Rusça-Türkçe Sözlük (1994), Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul

Büyük Sözlük Fransızca-Türkçe-Fransızca (2004), Birsen Çankaya, Işık Meriç, Murat Kıvanç, Cécil Bouchot, Fono Açıköğretim Kurumu, İstanbul

Student’s Dictionary Bilingual English-Arabic-English (2010), Abed Al-Hafiz Baydoun, Dar Al-Kotob Al-Ilmiyah, Beyrut

Dictionnaire Français-Anglais-Français (1995), Beryl T. Atkins, Alan Duval, Rosemary C. Milne, Le Robert & Collins, Paris

İhtisas Sözlükler

Teoriya Upravleniya (2004), Sotsial’no-Tehnologičeskiy Podhod, Entsiklopedičeskiy Slovar’, (Yönetim Teorisi, Sosyal-Teknik Yaklaşım, Ensiklopedik Sözlük), Municipal’ny Mir Yayınları, Moskova

UNPAN On-line Glossary on Governance and Public Administration. (t.y.) <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/tabid/928/language/en-US/Default.aspx#> (07.02.2020)

İnternet Sözlükleri

A Latin Dictionary, Charlton T. Lewis, Charles Short,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=ligo1&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059>

AlMaany, <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-de/bef%C3%BChlung/>

Bab.la, <https://en.bab.la/dictionary/english-german/devolution-from-to>

Business Dictionary, <http://www.businessdictionary.com/definition/decentralization.html>

Cambridge Online Dictionary,

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/decentralize>

Dictionary.com <https://www.dictionary.com/browse/deconcentration>

Essential 120000 English-Uzbek Words Dictionary, By Nam H Nguyen,

https://books.google.com.tr/books?id=TqJRDwAAQBAJ&pg=PA976&lpg=PA976&dq=markazlashtirmaslik&source=bl&ots=YPjFQkJ35i&sig=ACfU3U1YC4fMVE885Dar_z3w1pME32cDzg&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiR7pizgK3IAhWp0eAKHSJECVcQ6AEwDnoECAkQAQ#v=onepage&q=markazlashtirmaslik&f=false

Essential 120000 English-Kazakh Words Dictionary, By Nam H Nguyen,

<https://books.google.com.tr/books?id=SqBRDwAAQBAJ&pg=PP2&dq=english+kazakh+dictionary&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjK6fjOgq3IAhWp34UKHdNwDmEQ6AEIKTAA#v=onepage&q=decentralization&f=false>

Etimonline Dictionary, <https://www.etymonline.com/word/decentralization>

Glosbe <https://glosbe.com/en/tk/central>

Google Translate, <https://translate.google.com>

Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>

Linguee <https://www.linguee.com/german-english/translation/%C3%9Cbertragung.html>

Lexico Oxford, <https://www.lexico.com/en/definition/centre>

Logeion, <https://logeion.uchicago.edu/about>

Macmillan Dictionary, https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/con_3

Merriam Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/decentralization>

Spanish Dict, <https://www.spanishdict.com/translate/devolution>

Toupictionnaire: Le Dictionnaire de Politique,

<http://www.toupie.org/Dictionnaire/Deconcentration.htm>

Türkçe Bilgi, https://www.turkcebilgi.com/kavram_ve_terim

Türk Lehçeleri Sözlüğü (TRT'ye aittir), www.lehceler.com

İnternet Sayfaları/Yazıları

Assemblée Nationale, <http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/decentralisation.asp>, 23.02.2020

BrainKart, https://www.brainkart.com/article/Centralization-and-Decentralization--Characteristics,-Advantages-and-Disadvantages_7512/

CIESIN, A History of Decentralization, Center for International Earth Science Network, Columbia University, http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/history_fao.html

CoinTelegraph, <https://cointelegraph.com/tags/decentralization>

FAO, Food and Agriculture Organization, Chapter 1: What is decentralization? Web sayfası maddesi, <http://www.fao.org/docrep/005/y2006e/y2006e05.htm>

UNPAN Glossary of Public Administration, <https://publicadministration.un.org/en/About-Us/UN-Glossary>

WB (a), Administrative Decentralization, World Bank web sayfası maddesi, <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/admin.htm>

WB (b), What is Decentralization?, World Bank web sayfası maddesi http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html

WB (c), What, Why, and Where, World Bank web sayfası maddesi, <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/what.htm#1>

WHO, World Health Organization, Decentralization, web sayfası maddesi, <http://www.who.int/health-laws/topics/governance-decentralisation/en/>

Kanunî Metinler

1876 Kanun-i Esasiye, www.mevzuat.gov.tr

1921 Anayasası, www.mevzuat.gov.tr

1924 Anayasası, www.mevzuat.gov.tr

1961 Anayasası, www.mevzuat.gov.tr

1982 T. C. Anayasası, www.mevzuat.gov.tr

5393 sayılı Belediye Kanunu, www.mevzuat.gov.tr

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, www.mevzuat.gov.tr

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, www.mevzuat.gov.tr

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, www.mevzuat.gov.tr

European Charter of Local Self-Government, Council of Europe, 1985 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Konseyi, <https://www.coe.int/en/web/congress/european-charter-of-local-self-government>